

DE ONDERWIJSVISITATIE **Communicatiewetenschappen**

Een evaluatie van de kwaliteit van de academische opleidingen
Communicatiewetenschappen aan de Vlaamse universiteiten

www.vluhr.be/kwaliteitszorg Brussel - november 2015

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
COMMUNICATIEWETENSCHAPPEN**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32 (0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2015/12.784/29

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITSZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Communicatiewetenschappen. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de opleidingen Communicatiewetenschappen aan de Vlaamse universiteiten. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast wil het rapport aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom is het visitatierapport ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

Dit visitatierapport geeft een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigt daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kunnen de opleidingen gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitatie was ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren elk van de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van hun inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Dit rapport vormt de afronding van de Onderwijsvisitatie Communicatiewetenschappen 2014-2015. De commissie wil graag alle betrokkenen bedanken voor hun inzet bij het visitatieproces. De commissie realiseert zich de grote hoeveelheid werk die een visitatie met zich meebrengt. Zowel het opstellen van de zelfevaluatie-rapporten, het vooroverleg met opleidingsverantwoordelijken, docenten, ondersteuners, studenten, alumni en het beroepenveld, alsook de bezoeken en de gesprekken met de commissie leggen natuurlijk een groot beslag op de schaarse tijd van de opleidingen.

De waardering is des te groter omdat een visitatie vaak gezien wordt als bureaucratisch, afleidend van de eigenlijke onderwijs- en onderzoekstaken. Visitaties zijn de wereld van leerresultatenkaders, kerncompetenties, leerdoelen, toetsbeleid, congruentietabellen en toetsmatrices. Begrippen die bij wetenschappers niet snel tot groot enthousiasme leiden. Desondanks heeft de commissie ervaren dat de opleidingen met grote toewijding aan het visitatieproces hebben deelgenomen en ook in hun dagelijkse praktijk de aan de visitatie ten grondslag liggende professionele werkwijzen hebben geïnternaliseerd.

Tijdens één van onze opleidingsbezoeken werd de commissie geconfronteerd met het besluit om de visitaties in de huidige vorm af te schaffen. Mede door de positieve ervaringen tijdens deze visitatie – niet zelden ook leidde de visitatie tot interessante en inspirerende discussies over onderwijs en het vakgebied van de Communicatiewetenschappen – hoopt de commissie oprecht dat onderwijs-evaluaties door externe peers in één of andere vorm ook in de toekomst een plek op de academische agenda behouden.

Een bijzonder woord van dank wil de commissie graag uitspreken aan de secretaris van de commissie, Pieter-Jan Van de Velde van de VLUHR, voor zijn uitstekende begeleiding en rapportage van de visitatie. De ingrijpende veranderingen voor de VLUHR die het afschaffen van de visitatie in zijn huidige vorm met zich meebrachten hebben de afronding van deze visitatie weliswaar enigszins vertraagd, maar geen afbreuk gedaan aan zijn inzet en de kwaliteit van zijn werk.

Prof. dr. Peter Neijens
Voorzitter Visitatiecommissie

Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	5

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Communicatiewetenschappen	11
Hoofdstuk II	Algemene beschouwingen	17
Hoofdstuk III	De opleidingen Communicatiewetenschappen in vergelijkend perspectief	23
Hoofdstuk IV	Tabel met scores	55

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN EN SAMENVATTINGEN

Hoofdstuk I	Universiteit Gent	61
	Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen	
	Master of Science in de Communicatiewetenschappen	
Hoofdstuk II	Universiteit Antwerpen	95
	Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen	
	Master of Science in de Communicatiewetenschappen	
Hoofdstuk III	Vrije Universiteit Brussel	135
	Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen	
	Master of Science in de Communicatiewetenschappen	
	Master of Science in Communication Studies	
Hoofdstuk IV	KU Leuven	187
	Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen	
	Master of Science in de Communicatiewetenschappen	

BIJLAGE

Personalialia van de leden van de visitatiecommissie	227
--	-----

VERIFIEERBARE FEITEN¹

Algemeen

Hoofdstuk I Bezoekschema

Per instelling

Hoofdstuk II Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur

Hoofdstuk III Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel

Hoofdstuk IV Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling

Hoofdstuk V Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten

Hoofdstuk VI De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte

Hoofdstuk VII Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities.

¹ De verifieerbare feiten zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Communicatiewetenschappen

1 INLEIDING

In dit rapport brengt de visitatiecommissie Communicatiewetenschappen verslag uit van haar bevindingen over de Bachelors en Masters of Science in de Communicatiewetenschappen en de Master of Science in Communication Studies die zij in het najaar 2014, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de commissie de volgende instellingen bezocht:

- van 5 oktober 2014 t.e.m. 7 oktober 2014: Universiteit Gent
 - Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen
 - Master of Science in de Communicatiewetenschappen
- van 7 oktober 2014 t.e.m. 9 oktober 2014: Universiteit Antwerpen
 - Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen
 - Master of Science in de Communicatiewetenschappen

- van 2 november 2014 t.e.m. 4 november 2014: Vrije Universiteit Brussel
 - Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen
 - Master of Science in de Communicatiewetenschappen
 - Master of Science in Communication Studies
- van 24 november 2014 t.e.m. 25 november 2014: Katholieke Universiteit Leuven
 - Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen
 - Master of Science in de Communicatiewetenschappen

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Communicatiewetenschappen werd bekrachtigd door de het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van 21 juni 2013, 5 juli 2013, 3 april 2014 en 14 juli 2014. De samenstelling van de visitatiecommissie kreeg op 15 september 2014 een positief advies van de NVAO. De commissie werd vervolgens door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 23 september 2014.

De visitatiecommissie heeft de volgende samenstelling:

- Voorzitter, en tevens onderwijskundig lid
 - **prof. dr. Peter Neijens**, Hoogleraar Persuasieve Communicatie, Universiteit van Amsterdam
- Domeindeskundige leden
 - **prof. dr. Susanne Janssen**, Hoogleraar Media en Cultuur, Voorzitter Afdeling Media en Communicatie, Erasmus Universiteit Rotterdam
 - **dr. Martin Tanis**, Onderwijsmanager afdeling Communicatie Wetenschap, Vrije Universiteit Amsterdam
- Student-lid
 - **mevr. Hannah Carlier**, studente Communicatiewetenschappen, KU Leuven
 - **mevr. Nihad El Aabedy**, studente Bachelor Communicatiewetenschappen, Vrije Universiteit Brussel

Mevr. Hannah Carlier heeft als student-lid van de visitatiecommissie deelgenomen aan de bezoeken van de Universiteit Antwerpen en de Vrije Universiteit Brussel. Mevr. Nihad El Aabedy heeft als student-lid van de visitatiecommissie deelgenomen aan de bezoeken van de KU Leuven en de Universiteit Gent.

Dhr. Pieter-Jan Van de Velde, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, trad op als projectbegeleider en secretaris van deze visitatie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- wanneer van toepassing haar bevindingen over de verschillende opleidingen binnen eenzelfde cluster vergelijkenderwijs weergeeft.
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

3.3 Werkwijze

3.3.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instelling gevraagd een zelfevaluatie-rapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatie-rapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatie-rapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving de zelfevaluatie-rapporten enkele maanden voor de eigenlijke bezoeken, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om elk een tweetal afstudeerwerken/masterproeven grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar voorbereidende vergadering op 17 september 2014. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie bijlage) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatierapport.

3.3.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instelling heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleidingen. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni en de opleidingsgebonden ondersteuners. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd, waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatierapport.

Daarnaast werd steeds een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten) ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel, de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie heeft aangegeven dat zij die tijdens het bezoek wenst in te kijken en een bijkomend aantal afstudeerwerken. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte, heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleidingen meegedeeld.

3.3.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeter-suggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeter-suggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

HOOFDSTUK II

Algemene beschouwingen

In dit hoofdstuk legt de commissie een aantal meer algemene bevindingen en gedachten voor met betrekking tot de opleidingen Communicatiewetenschappen in Vlaanderen.

Allereerst constateert de visitatiecommissie dat de opleidingen communicatiewetenschappen in Vlaanderen zich in een uitstekende (uitgangs) positie bevinden. Media en communicatie zijn immers onverminderd, en zelfs in toenemende mate, van belang in brede sectoren van de samenleving. Bovendien verandert het media- en communicatielandschap in hoog tempo en dit brengt relevante en uitdagende nieuwe vragen voor wetenschap en praktijk met zich mee. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de belangstelling van studenten en het beroepenveld voor communicatiewetenschappen groot is.

De commissie constateert ook dat het vakgebied een volwassen status heeft bereikt. De opleidingen nemen stevige posities in binnen hun faculteiten en universiteiten. Docententeams zijn professioneel, competent, enthousiast, en gedreven. De governance van de programma's is geborgd door bekwame en betrokken leiders en adequate inbedding in universitaire structuren. Bestuurders, docenten, studenten en werkgevers zijn positief over de opleidingen waarvan een aantal praktijken binnen hun respectievelijke universiteiten al vaker ook als voorbeeld worden gesteld voor andere opleidingen.

De visitatiecommissie heeft kunnen constateren dat de opleidingen zich sinds de vorige visitatie (2006-2007) verder hebben ontwikkeld. Er is werk gemaakt van gewenste aanpassingen in onderwijsprogramma's en werkvormen. De wetenschappelijke staf is uitgebreid en de ondersteuning is verder geprofessionaliseerd. Een paar in het oog springende punten zijn de versterking van het communicatiewetenschappelijke profiel en de toename van intensieve werkvormen in de bachelor programma's, de strakkere begeleiding van master theses, en de verdergaande internationalisering. Ook is het toetsbeleid en de afstemming van opleidingsonderdelen geprofessionaliseerd, inclusief congruentietabellen en toetsmatrices die de relaties tussen kerncompetenties, leerdoelen, werkvormen, evaluatievormen en -criteria bewaken. Deze hulpmiddelen maken inzichtelijk hoe de opleidingsspecifieke leerresultaten getoetst worden en bieden de opleidingen een instrument om indien nodig bij te sturen.

Ook zijn allocatiemodellen geïmplementeerd waardoor de werkdruk tussen opleidingen en binnen de opleiding eerlijker is verdeeld. De relaties met alumni en de beroepspraktijk zijn geïntensiveerd en studiezalen en computerruimtes zijn uitgebreid en gemoderniseerd.

Een aantal zorgen zijn gebleven. Het lage studierendement en de hoge studieuitval springen het meest in het oog. De commissie heeft geconstateerd dat opleidingen een groot aantal initiatieven hebben genomen om deze problemen tegen te gaan. Bijvoorbeeld op het vlak van voorlichting en intake van nieuwe studenten, inclusief Welcome days, Aan de Slag programma's, instaptoetsen, intensievere studie- en studietrajectbegeleiding, bindende studieadviezen, etc.

De commissie is onder de indruk van de initiatieven die de opleidingen hebben genomen om het lage studierendement en de hoge uitval tegen te gaan. De commissie erkent ook dat de oplossing van deze problemen niet alleen in handen is van de opleidingen. Dat neemt niet weg dat de commissie bezorgd is gebleven over de lage studierendementen en de hoge studieuitval. De commissie doet een beroep op de opleidingen om out-of-the-box te denken bij het zoeken naar verdere oplossingen. Zo kan onderzocht worden of kortere onderwijsblokken (bv. 10 weken/trimester) in het eerste bachelorjaar kunnen helpen om studenten te verplichten sneller actief bezig te zijn met hun opleiding en hen sneller feedback te bieden over de resultaten van hun leerproces.

De commissie vraagt specifiek ook aandacht voor het lage rendement en de hoge studieuitval in het eerste bachelorjaar. De commissie heeft respect voor de benadering die in Vlaanderen algemeen aanvaard blijkt te zijn om in de bacheloropleiding een brede sociaalwetenschappelijke vorming te bieden. Niettemin ziet zij in de programmering van deze brede sociaalwetenschappelijke vorming, geconcentreerd in het eerste jaar, één van de redenen voor het lage studierendement. Studenten halen immers vaak meer intrinsieke motivatie uit de specifieke communicatie-wetenschappelijke opleidingsonderdelen dan uit de brede algemene vorming. Door deze verbreding verder in de opleiding te plaatsen of beter te spreiden doorheen de opleiding kan vermeden worden dat studenten hun motivatie voor de opleiding in het eerste jaar verliezen omdat ze de opleiding te algemeen vinden. Bovendien kan een dergelijke aangepaste opbouw ook een drempel opwerpen voor studenten die nog geen duidelijke keuze gemaakt hebben en nu inschrijven in de opleiding 'omdat die nog alle mogelijkheden openhoudt'. Een andere piste is om een interactief en verbindend opleidingsonderdeel in kleine groep te organiseren in het eerste bachelorjaar dat de relevantie van de brede sociaalwetenschappelijke vorming duidelijk maakt voor de studenten.

Door de overwegend grote groepen studenten, wordt – zeker in de bacheloropleidingen – vaak teruggevallen op het hoorcollege als didactische werkvorm. Hoewel de commissie zich realiseert dat de financiële middelen beperkt zijn en onder de indruk is van de inzet van (junior-)docenten om interactieve werkvormen in de opleidingen te realiseren, vindt de commissie dat er ook op dit vlak verbetering noodzakelijk is om academische vorming en *bildung* te borgen. Naast extra financiële middelen kan daarbij gedacht worden aan het breder toepassen van good practices zoals het flipped classroom concept, online colleges en oefeningen op het elektronisch leerplatform die vooraf opgelost moeten worden op basis van zelfstudie zodat gefocust kan worden op specifieke moeilijkheden.

De commissie heeft met instemming kennis genomen van de filosofie die de opleidingen uitdragen ten aanzien van de relatie met de beroepspraktijk. Kort gezegd luidt die: de opleiding communicatiewetenschappen is een brede sociaal-wetenschappelijke opleiding gericht op academische vorming toepasbaar in de beroepspraktijk. De commissie heeft in dit verband in haar gesprekken geconstateerd dat studenten vaak pleiten voor meer praktische vaardigheden in de opleiding. Hierbij is, zo meent de commissie, echter sprake van verwarring tussen het aanbieden van een voor de beroepspraktijk relevante opleiding enerzijds en het aanleren

van praktische vaardigheden anderzijds. De commissie kan zich daarom voorstellen dat de opleidingen (nog) vaker met studenten in contact treden over de waarde van de brede, academische opleiding voor de beroepspraktijk, een waarde die bijvoorbeeld ook door de alumni wordt benadrukt.

De commissie heeft ook geconstateerd dat alle instellingen de bacheloropleiding in de eerste plaats zien als een voorbereiding op een masteropleiding, bij voorkeur een masteropleiding in hetzelfde domein en aan dezelfde instelling. Deze in Vlaanderen algemeen onderschreven aanpak sluit evenwel niet echt aan bij de filosofie achter de Bolognahervorming die er vanuit gaat dat bachelor en master aparte, op zichzelf staande opleidingen zijn, waarbij ook de bacheloropleiding een uitstroomfinaliteit heeft.

De commissie heeft tijdens de bezoeken aan de opleidingen geopperd om een 'hardere knip' te hanteren bij de overgang van bachelor naar master. Dit houdt in dat studenten minder makkelijk met de masteropleiding kunnen starten als ze hun bacheloropleiding nog niet afgerond hebben. Hoewel zo'n maatregel op korte termijn leidt tot meer studievertraging, kan het effect op langere termijn omgekeerd zijn. Studenten worden immers gestimuleerd om de bacheloropleiding sneller af te ronden. Een ander positief effect van een 'harde knip' is dat iedere student in de masteropleiding de bacheloropleiding volledig afgerond heeft en dus over de nodige voorkennis beschikt. Door de flexibilisering zijn er immers heel wat studenten die de masteropleiding starten zonder alle vakken van de bacheloropleiding succesvol afgerond te hebben. Ten slotte zou een dergelijke aanpak ook kunnen bijdragen tot een grotere mobiliteit tussen opleidingen en universiteiten, en daardoor een grotere stimulans betekenen voor een duidelijke profilering en specialisatie. Nu blijven studenten meestal aan dezelfde universiteit voor bachelor en master. In hun flexibel programma nemen ze immers vaak vakken op van beide opleidingen. Dit bemoeilijkt een overgang naar een andere instelling.

In lijn met het bovenstaande ziet de commissie duidelijk mogelijkheden voor het 'in de markt zetten' van meer gespecialiseerde masteropleidingen, ook aantrekkelijk voor studenten met een achtergrond in een andere discipline, mogelijk ook van een andere Vlaamse universiteit of uit het buitenland. Dit vereist een verder nadenken over het profiel van de opleiding in de (inter)nationale markt.

Een laatste gedachte die de commissie naar voren wil brengen betreft de gewenste vernieuwing van het vakgebied. Hierboven is al aangestipt dat het media- en communicatielandschap in rap tempo verandert. De transformaties in productie, inhoud, distributie en consumptie van informatie, communicatie en entertainment zijn ongekend. De opleidingen kunnen hierbij niet achterblijven. Docenten, studenten en de beroepspraktijk dienen in samenspraak te blijven zoeken naar vertaling van deze ontwikkelingen, én de hiermee gepaard gaande kansen, in de onderwijsprogramma's en mogelijke samenwerkingen met andere disciplines.

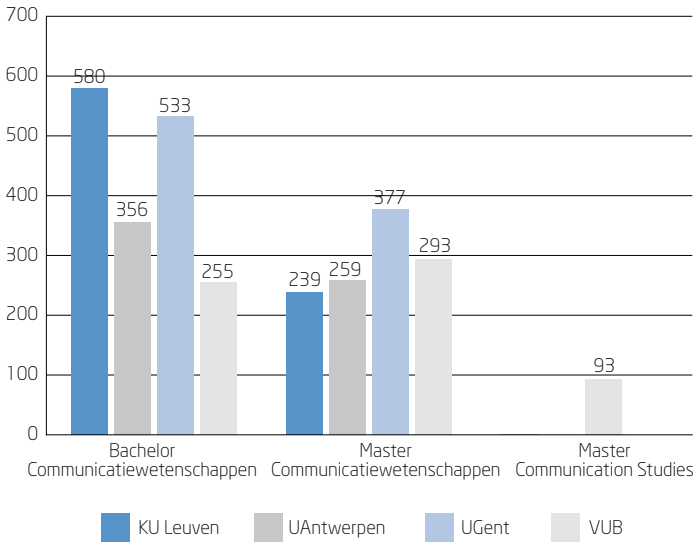
HOOFDSTUK III

De opleidingen Communicatiewetenschappen in vergelijkend perspectief

In dit hoofdstuk geeft de commissie in **vergelijkend perspectief** een overzicht van haar bevindingen over de academische opleidingen Communicatiewetenschappen in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de instellingen. Per generieke kwaliteitswaarborg geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen op het moment van de visitatie. Deze wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren en te laten inspireren. Het is geenszins de bedoeling van de commissie om de individuele rapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de opleidingsrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de opleidingsrapporten.

De KU Leuven, de Universiteit Antwerpen, de Universiteit Gent en de Vrije Universiteit Brussel bieden alle de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen aan. De Vrije Universiteit Brussel biedt daarenboven een Engelse taalvariant van de masteropleiding. De studentenaantallen van de beoordeelde opleidingen zijn weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1: studentenaantallen 2012-2013

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 1 - BEOOGD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de bachelor- en de masteropleiding van de KU Leuven en de Universiteit Antwerpen en van de bacheloropleiding van de Vrije Universiteit Brussel als goed en het beoogd eindniveau van de bachelor- en masteropleiding van de Universiteit Gent en de beide masteropleidingen van de Vrije Universiteit Brussel als voldoende.

Naar aanleiding van het decreet op de Vlaamse Kwalificatiestructuur (30 april 2009) werd in de schoot van de koepelorganisatie VLUHR een domeinspecifiek leerresultatenkader uitgeschreven door de opleidingen. Dit kader werd op 13 februari 2012 gevalideerd door de NVAO. Het vergelijkbare domeinspecifiek leerresultatenkader voor de Master of Science in Communication Studies werd op 7 april 2014 gevalideerd door de NVAO.

Profielen van de opleidingen

Iedere opleiding heeft een opleidingspecifiek leerresultatenkader uitgewerkt op basis van de gevalideerde **leerresultatenkaders**. Deze opleidingspecifieke leerresultatenkaders sluiten voor alle beoordeelde opleidingen in voldoende mate aan bij de gevalideerde domeinspecifieke leerresultatenkaders. Alle opleidingen maken een duidelijk onderscheid tussen de leerresultaten voor de bachelor en de master. Aan de Universiteit Antwerpen vullen de individuele docenten jaarlijks congruentietabellen in waarbij de doelstellingen van de eigen opleidingsonderdelen moeten worden afgetoetst aan de kerncompetenties van de opleiding. Dankzij deze inhoudelijke oefening werken de doelstellingen ook echt sturend voor de opleiding. De commissie is zeer positief over deze aanpak. Ook aan andere opleidingen wordt deze oefening geregeld gemaakt, maar wordt dit proces eerder als een enigszins bureaucratische oefening gezien. De commissie kan zich deze reactie voorstellen, maar meent dat deze exercitie vele voordelen met zich meebrengt en een belangrijke bijdrage kan leveren aan de kwaliteit van de opleiding.

De beoordeelde **bacheloropleidingen** kiezen alle voor een vrij brede profilering waarbij zowel (massa)media als strategische communicatie aan bod komen, met in sommige gevallen een beperkte mogelijkheid voor studenten om al een profilering te kiezen. In Tabel 2 worden de keuzeopties in de bacheloropleiding weergegeven. Alle opleidingen bestuderen de communicatiewetenschappen vanuit hun inbedding in de bredere maatschappelijke

lijke context. De opleidingen steunen daartoe in grote mate op de sociale wetenschappen en op andere menswetenschappen.

Tabel 2: Keuzeopties in de bacheleropleiding

KU Leuven	Media & Samenleving Strategische Communicatie
Universiteit Antwerpen	/
Universiteit Gent	/
Vrije Universiteit Brussel	Media, Strategische communicatie en Marketing Media en Cultuur Journalistiek, Politiek en Democratie Media, Internet en Globalisering

Op **masterniveau** houden ook alle beoordeelde opleidingen vast aan de overkoepelende titel Communicatiewetenschappen of Communication Studies. Onder deze brede titel wordt wel specialisatie mogelijk gemaakt via keuzetrajecten. Deze keuzetrajecten zijn weergegeven in tabel 3.

Tabel 3: Keuzetrajecten in de masteropleidingen

KU Leuven	Media & Samenleving Strategische Communicatie
Universiteit Antwerpen	Mediastudies Strategische Communicatie
Universiteit Gent	Communicatiemanagement Film- en televisiestudies Journalistiek Nieuwe media en maatschappij
Vrije Universiteit Brussel	
- Communicatiewetenschappen	Journalistiek, Politiek en Democratie Media en Cultuur Media, Internet en Globalisering Media, Strategische communicatie en Marketing
- Communication Studies	New Media and Society in Europe

Een aantal instellingen biedt daarnaast ook specifiekere masteropleidingen aan, zoals Bedrijfscommunicatie (KU Leuven), Politieke Communicatie (Universiteit Antwerpen) en Film- en televisiestudies (Universiteit Antwerpen).

pen). Deze opleidingen werden evenwel niet beoordeeld in het kader van deze visitatie.

De commissie vindt het zinvol om na te gaan of het mogelijk is de **eigenheid** van iedere opleiding sterker uit te dragen. Zeker op masterniveau zou het opleidingslandschap immers kunnen verrijkt worden indien iedere opleiding een duidelijk eigen profiel kiest en hierover transparant communiceert. Dit zou de keuzemogelijkheden en de mobiliteit van studenten tussen opleidingen ten goede komen.

Binnen de aangeboden opleidingen zijn er wel een aantal accentverschillen. De KU Leuven wil studenten opleiden tot communicatie-expert en communicatieonderzoeker en besteedt daarbij voornamelijk aandacht aan drie onderzoeksvelden waarrond onderzoek wordt uitgevoerd aan de KU Leuven: gebruik- en effectstudies, mediacultuur en strategische communicatie. Hierbij valt de grote invloed op van de gedragswetenschappen, zoals de sociale psychologie en ontwikkelingspsychologie. Meer dan de meeste andere Vlaamse opleidingen focust de Leuvense opleiding, naast gemedieerde communicatie, ook op de interpersoonlijke communicatie.

Ook de Universiteit Antwerpen besteedt aandacht aan zowel gemedieerde als niet-gemedieerde communicatie. Er wordt relatief veel aandacht besteed aan organisatorische communicatieprocessen en de communicatiestrategische context. De opleiding wil immers individuen vormen die communicatiegerelateerde fenomenen kritisch kunnen onderzoeken, beschrijven, toepassen en sturen vanuit een brede, sociaalwetenschappelijke benadering en in een internationale context. De opleiding onderscheidt zich door specifieke aandacht voor visuele studies en mediacultuur.

De Universiteit Gent wil studenten opleiden die zelfstandig op academisch niveau kunnen werken in een beroep waarbinnen communicatie een grote rol speelt. Door een brede algemene vorming wil de opleiding studenten zich vragen doen stellen bij maatschappelijke evoluties waarmee ze dagelijks geconfronteerd worden. Zo wil de opleiding een kader verschaffen om problemen betreffende de relatie tussen media en maatschappij, op multidisciplinaire wijze en via degelijk wetenschappelijk onderzoek kritisch te benaderen. Gentse accenten blijken het inzicht in productietechnieken en de specifieke aandacht voor ethische en juridische aspecten.

De Vrije Universiteit Brussel streeft naar het vormen en het helpen ontplooiën van 'reflectieve professionals'. Dit houdt in dat iemand kritisch

doch constructief is, af en toe stil staat en de eigen afgelegde weg, de discipline, het beroep, de media en de eigen interessesfeer bekijkt en bevraagt. Deze aanpak wordt goed vertaald in de vier profielen. De vier profielen delen hun focus op gemediatiseerde vormen van communicatie en hebben, meer dan andere opleidingen, aandacht voor politieke economie en een cultural studies-benadering. Verder wordt er ook gekozen voor een sterke focus op media-ontwikkelingen in Europees verband. Deze focus komt ook terug in de Engelstalige masteropleiding waarin vooralsnog enkel het profiel New Media and Society in Europe aangeboden wordt. Deze opleiding richt zich op een gevorderde benadering van de communicatiewetenschappen in het algemeen en nieuwe media in een EU-context in het bijzonder.

Relatie met de beroepspraktijk

De visitatiecommissie heeft tijdens de visitatiebezoeken veel aandacht besteed aan de aansluiting van de opleidingen bij de latere beroepspraktijk waarin de studenten na de opleiding terecht komen. De vier bezochte universiteiten hebben ervoor gekozen geen nadruk te leggen op een uitstroomfinaliteit bacheloropleiding. Na de masteropleiding is uitstroom naar de arbeidsmarkt uiteraard wel een finaliteit. Het blijkt niet eenvoudig studenten een goed inzicht te bieden in hun competenties bij afstuderen. Vaak dringen studenten aan om meer arbeidsmarktgerichte elementen op te nemen in de opleiding. Daarbij denken studenten dan vaak aan bv. talen en presentatietechnieken. De mate waarin de opleidingen hier een duidelijk antwoord op hebben, verschilt. Aan de KU Leuven, de Universiteit Antwerpen en de Vrije Universiteit Brussel wordt ingezet op het zichtbaar maken van de arbeidsmarktrelevantie van de aangeboden academische opleiding. Aan de Universiteit Gent moeten hier nog duidelijke keuzes worden gemaakt. De commissie heeft in haar gesprekken vaak een verwarring vastgesteld tussen het aanbieden van een voor de beroepspraktijk relevante opleiding enerzijds en het aanleren van praktische vaardigheden anderzijds.

Om te bewaken dat de doelstellingen van de opleidingen (blijven) aansluiten bij de – snel veranderende – noden van het werkveld, is het naar het oordeel van de commissie van belang dat opleidingen geregeld in overleg treden met alumni en andere vertegenwoordigers van het werkveld. Daarbij is het van belang om verder te gaan dan enkel het eenzijdig bevragen van deze stakeholders, maar ook actief met hen in overleg te gaan om een academische vorming maximaal te verzoenen met inzetbaarheid in het

werkveld. De verschillende instellingen bevragen alumni en werkveld geregeld. De Universiteit Antwerpen beschikt daarenboven over een klankbordgroep, bestaande uit alumni en mensen van het beroepenveld. Aan de Vrije Universiteit Brussel bestaan plannen om vertegenwoordigers van het werkveld op te nemen in de Opleidingsraad. De Universiteit Gent beperkt zich tot op heden tot overleg met de eigen praktijkassistenten.

Relatie met de internationale academische gemeenschap

Feedback verzamelen van het werkveld is belangrijk, maar daarnaast is het voor academische opleidingen ook cruciaal om zicht te hebben op de nationale en internationale evoluties binnen hun vakgebied. Tot op heden rekenen de meeste opleidingen daarvoor in eerste instantie op de inzichten die de betrokken docenten verwerven via hun onderzoek en hun rol in internationale netwerken. Systematische benchmarking met buitenlandse opleidingen is daarentegen weinig ingeburgerd bij de beoordeelde opleidingen. De KU Leuven en de Universiteit Gent hebben het eigen opleidingsprogramma vergeleken met dat van relevante buitenlandse opleidingen, maar het gaat vooral om een vergelijkingsoefening, eerder dan een benchmarking die leidt tot verbeteracties binnen de eigen opleiding. De VUB houdt vooral de internationale opleidingen in het oog die mogelijke concurrentie vormen voor de Engelstalige masteropleiding. De commissie beveelt de opleidingen aan de internationale benchmarking sterker in het beleid op te nemen.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de bacheloropleiding van de Vrije Universiteit Brussel als goed en voor alle overige bachelor- en masteropleidingen als voldoende.

Alle opleidingen hebben hun doelstellingen vertaald in een concreet opleidingsprogramma, waarbij de individuele ECTS-fiches in detail aangeven welke competenties nagestreefd worden. Noch in deze ECTS-fiches, noch in de congruentietabellen waarin opleidingen aangeven welke competenties in welke opleidingsonderdelen nagestreefd worden, wordt evenwel verder gedetailleerd hoe deze competenties opgebouwd worden doorheen de opleiding. De commissie beveelt aan om transparanter te maken hoe de diverse opleidingsonderdelen bijdragen tot het realiseren van de eindcompetenties en hoe ze op elkaar voortbouwen.

De bachelorprogramma's

De vier bacheloropleidingen streven er alle naar een brede en multidisciplinaire vorming aan te bieden. De opbouw in de bacheloropleidingen stemt in grote lijnen overeen. De bacheloropleidingen zijn opgebouwd rond de pijlers communicatiewetenschappelijke en sociaalwetenschappelijke opleidingsonderdelen, methodologische opleidingsonderdelen en keuzeruimte die studenten de mogelijkheid biedt hun eigen traject in meer of mindere mate vorm te geven.

Er wordt in alle opleidingen gestart met een **brede sociaal-wetenschappelijke vorming**. Aan de Vrije Universiteit Brussel worden in het eerste bachelorjaar vier specifieke communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen aangeboden terwijl er bij de andere opleidingen slechts twee zijn. De meeste opleidingsonderdelen in het eerste bachelorjaar worden bovendien samen aangeboden met andere opleidingen. Hoewel alle opleidingen sinds de vorige visitatie inspanningen gedaan hebben om sneller in de bacheloropleiding meer communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen aan te bieden, vinden studenten en de commissie dat deze trend overal nog verder doorgezet kan worden. Een mogelijkheid is om de brede inleiding in het eerste bachelorjaar uit te spreiden over meerdere jaren en de vrijgekomen ruimte in het eerste jaar in te vullen met communicatiewetenschappelijke vakken. De commissie is ook van mening dat het zinvol is om (nog) duidelijker aan studenten over te brengen hoe de brede, multidisciplinaire sociaal-wetenschappelijke vorming kan worden geïntegreerd in de communicatiewetenschappelijke kennis en benaderingen. In de paragraaf 'Generieke kwaliteitswaarborg 3' komt de commissie hierop terug.

Wat betreft de **communicatiewetenschappelijke** opleidingsonderdelen in – met name – het tweede en derde bachelorjaar maken opleidingen diverse keuzen over hoe ze de kennismaking met de communicatiewetenschappen structureren. De bachelorprogramma's zijn weergegeven in tabel 4. Aan alle Vlaamse opleidingen ligt de nadruk op de (massa)media en is er minder aandacht voor interpersoonlijke communicatie. Ook wordt aan strategische communicatie relatief weinig aandacht besteed, terwijl ongeveer de helft van de studenten voor dit domein kiest op het moment van specialisatie. De commissie vindt dat nagegaan dient te worden of deze onevenwichtigheid kan worden geredieerd, ook al omdat anders het gevaar bestaat dat studenten in de richting strategische communicatie zich op masterniveau (eerst) nog bachelorkennis moeten eigen maken.

Tabel 4: Bachelorprogramma's

KU Leuven		Universiteit Antwerpen		Bachelor 1		Ugent		VUB	
Communicatie-wetenschap	6	Inleiding tot de Communicatie-wetenschap	6	Communicatie-wetenschap	6	Inleiding tot de communicatie-wetenschappen	6		
		Media: Structuur en Werking	6	Internationale communicatie	6	Mediageschiedenis	4		
						Beeldcultuur	4		
Politologie	6	Inleiding tot de Politologie	6	Politologie	6				
Sociologie	6	Inleiding tot de Sociologie	6	Sociologie	6	Sociologie 1	6		
Sociale psychologie	6	Inleiding tot de Filosofie	6	Algemene psychologie	5	De grote stromingen in de wijsbegeerte van de Oudheid tot heden	4		
Samenleving: feiten en problemen	4	Inleiding tot de Algemene Economie	6	Sociale en politieke leerstelsels	5	Economie: maatschappij en media	6		
Geschiedenis van de hedendaagse samenleving	6	Sociale en Politieke Geschiedenis	6	Beigische politieke geschiedenis	5	Maatschappijgeschiedenis van de hedendaagse periode	4		
Inleiding tot het recht	4	Inleiding tot het Recht	3	Algemene beginselen van het recht	5	Historische kritiek	4		
Fundamentele wijsbegeerte	4								
Methoden en technieken van het sociaalwetenschappelijk onderzoek	6	Inleiding Wetenschappelijk Werk	3	Methoden van de sociale wetenschappen	6	Statistiek 1 voor de sociale wetenschappen	6		
Sociale statistiek m.i.v. oefeningen	8	Statistiek 1	6	Statistiek	6	Communicatiewetenschappelijke methoden en onderzoekstechnieken	4		
Initiatie in de onderzoekspraktijk: Communicatiewetenschappen	6	Kwantitatieve onderzoeksmethoden	6	Academisch rapporteren in de communicatiewetenschappen	4	Werkcollege media en communicatiewetenschappen, m.i.v. referentiewerken en bronnen	10		

KU Leuven	Universiteit Antwerpen		Ugent		VUB
	Bachelor 2				
Kwantitatieve data-analyse m.i.v. oefeningen	6	Kwantitatieve onderzoeksmethoden	6	Communicatiewetenschappelijk onderzoek 1	4
Kwalitatieve data-analyse m.i.v. oefeningen	6	Statistiek II	6	Inleiding tot de kwalitatieve onderzoekstechnieken	4
Mediaonderzoek en innovatie	4	Logica & Wetenschapskritiek	3	Werkcollege academisch rapporteren	10
Mediasociologie	6	Intercultural Communication	3	Encyclopedie van de communicatiewetenschappen	6
Persuasieve communicatie	6	Interpersonal communication	3	Basis theorie communicatiemanagement	4
Analyse van mediakosten	4	Theorie van de visuele communicatie	6	Audiovisuele communicatie	6
Media Effects	6	Media: publiek en effecten	6	Gedrukte media	4
ICT: Technologie en toepassingen	6		6	Inleiding tot de nieuwe communicatietechnologieën	6
Populaire Cultuur	6	Media recht	3	Media recht	6
	5	Engels	3	Wetenschappelijk Engels	4
	6	Publiek Recht	3	Wijjsbegeerte	4
Academisch Engels voor communicatiewetenschappen	5	Engels	3	Wetenschappelijk Engels	4
Academisch Frans voor communicatiewetenschappen	5	Frans	3	Geschiedenis van België	4
	3	Algemene en Sociale Psychologie	6		
		Keuze	6		4

KU Leuven		Universiteit Antwerpen		Ugent		VUB	
2 van 3 onderzoeksseminaries	12	Leeronderzoek Communicatiewetenschap	12	Communicatiewetenschappelijk onderzoek 2	6	Communicatie-onderzoek III: analyse van communicatie- en media- inhouden	4
				Werkcollege communicatiewetenschappen	5	Communicatie-onderzoek IV: Beleidsanalyse	4
				Onderzoekspaper	6	Werkcollege Profiel	12
Media-ethiek	4	Communicatiemanagement	6	Mediastucturen en mediabeleid	6	European Media Policy	4
Mediarecht	5	Geschiedenis & esthetiek van de film	6	Mediasociologie 1	6	Mediasociologie	4
Communicatiewetenschappelijke beroepsoriëntatie	6	Cultuur- en mediatheorie	6	Culturele mediastudies	6	Political Economy of Communication	4
		Media-ethiek	3	Media en ethiek	6	Media en ethiek	4
		Media, retoriek & democratie	6	Auteursrecht	6	Juridische aspecten van de massacommunicatie	4
		Journalistieke nieuwsgaring & productie	6	Economie	5		
Religie, zingeving en levensbeschouwing	3	Levensbeschouwing & Samenleving	3	Communicatievaardigheden	3		
Keuze optie	12	Keuze	12	Keuze	6	Keuze Profiel	18
Keuze	18					Vrije keuze	6

Hoewel studenten geregeld in het kader van opdrachten reeds eigen inhoudelijke **keuzes** mogen maken, wordt de keuze voor een gestructureerd keuzetraject over het algemeen uitgesteld tot het derde bachelorjaar. Aan de KU Leuven en de VUB kunnen studenten formele keuzetrajecten kiezen. Aan de Universiteit Antwerpen kiezen studenten voor 18 studiepunten verbredende keuze-opleidingsonderdelen. Aan de Universiteit Gent kunnen studenten voor 6 studiepunten één keuzevak kiezen. De keuze-opleidingsonderdelen bieden de studenten ruimte om hun eigen studietraject in beperkte mate vorm te geven. In de bacheloropleiding blijken de aangeboden keuzeopleidingsonderdelen over het algemeen eerder verbreedend dan verdiepend. Enkel aan de VUB worden de profielen vooral verdiepend ingevuld. De student volgt er 3 verplichte opleidingsonderdelen (16 studiepunten) en 1 verplicht werkcollege (bestaande uit twee delen van elk 6 studiepunten) dat leidt tot de bachelorproef.

In alle bacheloropleidingen wordt de nodige aandacht besteed aan het verwerven van **methodologische competenties**, met zowel aandacht voor kwantitatieve als kwalitatieve benaderingen. De commissie is van mening dat de methodologische vorming in alle opleidingen adequaat is. De mate waarin studenten al in de bacheloropleiding een volledige onderzoeksproces doorlopen, verschilt evenwel van opleiding tot opleiding. Aan de VUB wordt de bacheloropleiding afgerond met een bachelorproef waarin de volledige onderzoeksproces doorlopen wordt. Aan de Universiteit Antwerpen doorlopen studenten in groep (15–20 studenten) een volledige onderzoeksproces in het kader van het Leeronderzoek Communicatiewetenschappen. Aan de KU Leuven kiest de student twee uit drie onderzoeksseminaries, gespreid over de twee semesters. In deze seminars past de student de verworven onderzoekscompetenties toe in een reëel onderzoeksproject. Onder begeleiding doorloopt de student in een studententeam de volledige empirische onderzoeksproces met een kwantitatieve, kwalitatieve of multimethodische aanpak. De student kiest in elk semester een ander seminarie. Aan de UGent wordt de bacheloropleiding afgesloten met een individuele onderzoekspaper. Deze paper behelst een onderzoeksvoorstel, waarin de literatuurstudie en het ontwerp en uitwerken van een onderzoeksdesign van belang zijn. Studenten krijgen in een aantal methodologische sessies een ‘hands-on’ training of verdiepende uitleg van belangrijke communicatiewetenschappelijke onderzoeksmethoden en moeten nadien deelnemen aan minimaal drie individuele contactmomenten met hun begeleider. Het onderzoeksvoorstel kan door de student in de masteropleiding gebruikt worden als basis voor de thesis. De commissie komt terug op de afsluitende bachelortoets bij ‘Generieke kwaliteitswaarborg 3’.

De VUB stimuleert meer dan de andere Vlaamse opleidingen vanaf het begin van de bachelor studenten om hun wetenschappelijke vaardigheden en attitudes te vertalen in concrete skills, met als doel studenten op te leiden tot reflectieve professionals. Met name in de werkcolleges en oefeningen oefent de student vanaf het eerste bachelorjaar in kleine groepen de vaardigheden die een communicatiewetenschappelijke opleiding vergt. Discussie-, argumentatie-, presentatie-, rapportage- en kritische redeneervaardigheden, zowel in hun mondelinge als schriftelijke variant, worden gestimuleerd en getraind. De focus ligt op de wetenschappelijke invulling en toepassing van deze vaardigheden, maar in ruimere zin creëren de werkcolleges ruimten waar de student in én voor een groep leert functioneren, omdat participeren, interageren en dialogeren sterk aangemoedigd en regelmatig ook beoordeeld worden.

Een interessante aanpak om de beroepsgerichtheid van de opleiding te verhogen is de introductie van het vak Communicatiewetenschappelijke beroepsoriëntatie aan de KU Leuven. De studenten bestuderen er de rol en functie van een academische communicatieprofessional in de beroepspraktijk en koppelen deze terug naar wetenschappelijke theorievorming.

Aan de Universiteit Gent stelde de vorige visitatiecommissie vast dat het bachelorprogramma zowel inhoudelijk als didactisch tamelijk beperkt ingevuld was. Hoewel de voorbije jaren al enkele stappen in de goede richting gezet werden, werd pas ten tijde van de nieuwe visitatie een hervormd bachelorcurriculum geïmplementeerd. Dit vernieuwde programma zou studenten moeten toelaten om de nagestreefde leerresultaten te realiseren. De commissie beveelt aan om over één of twee jaar een uitgebreide evaluatie van de curriculumherziening te laten uitvoeren door (een) onafhankelijke beoordelaar(s) en na te gaan of de hervorming van het bachelorcurriculum aan de doelstellingen heeft voldaan.

De masterprogramma's

De profielen en keuzeopties binnen de masterprogramma's zijn weergegeven in tabel 3 (zie paragraaf Generieke Kwaliteitswaarborg 1). De masterprogramma's zijn als volgt ingevuld. Aan de Universiteit Antwerpen kiezen alle studenten naast twee verplichte vakken, een aantal keuzeopleidingsonderdelen binnen het gekozen profiel en een toepassingsgericht seminarie. Daarnaast kunnen studenten ook vrije keuzeopleidingsonderdelen kiezen. Iedere student sluit de opleiding af met een masterproef van 15 studiepunten.

Aan de UGent kiezen studenten één van de vier aangeboden afstudeer-richtingen. Naast 3 afstudeerrichtingsspecifieke opleidingsonderdelen (telkens 7 studiepunten) kiezen de studenten een aantal richtingsspecifieke keuzeopleidingsonderdelen en/of een stage, volgen zij een werkcollege masterproef (3 studiepunten) en schrijven zij een masterproef (15 studiepunten). Dit laat studenten toe zich te specialiseren in functie van hun latere loopbaan. Iedere afstudeerrichting sluit aan bij de inhoudelijke focus van een onderzoeksgroep.

Aan de KU Leuven volgen alle studenten 'Communicatiewetenschappelijke Onderzoeksdesigns'. Daarnaast kiezen ze een major, waarbinnen ze vijf opleidingsonderdelen kiezen uit een lijst van zeven of acht. Ten slotte leggen studenten een masterproef af en volgen ze één of twee keuzeopleidingsonderdelen voor ten minste 6 studiepunten.

In de Nederlandstalige opleiding aan de Vrije Universiteit Brussel volgt elke student 'Gespecialiseerde onderzoeksmethoden voor media- en communicatiestudies' dat gericht is op kwaliteitsbewaking van en methodologische reflectie over het eigen empirisch onderzoek. Daarnaast kiest iedere student een profiel, waarbinnen hij drie verplichte opleidingsonderdelen volgt (voor 18 studiepunten). 'Advanced theoretical debates' is gericht op gevorderde, internationaal georiënteerde, theoretische kennisvorming binnen het profiel; 'Actuele gevalstudies' is gericht op de interactie tussen wetenschappelijke kennis en beroepspraktijk tussen academische inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen en noden; en een filosofie-opleidingsonderdeel dat gericht is op fundamentele reflectie over media en maatschappij. Verder schrijft iedere student een masterproef (18 studiepunten). Ter voorbereiding van de masterproef volgt elke student ook het 'Werkcollege masterproef' (6 studiepunten) bij zijn promotor. Ten slotte vult de student voor 12 studiepunten keuzeruimte in.

Het programma van de Engelstalige master van de VUB bestaat uit een pakket van 24 studiepunten verplichte opleidingsonderdelen die verschillende aspecten van '*New Media and Society in Europe*' behandelen. Daarnaast is er één verplicht methodenvak, waaraan ook de masterproef gekoppeld wordt (18 studiepunten). Ten slotte kunnen studenten voor 18 studiepunten keuzevakken opnemen uit een pakket van 9 gespecialiseerde opleidingsonderdelen gelinkt aan drie domeinen van (nieuwe) media en communicatie: gebruikers-, beleids- of economische aspecten.

De meeste masteropleidingen gaan ervan uit dat studenten de nodige **methodologische** kennis hebben verworven in de bacheloropleiding. In de masteropleiding wordt in de eerste plaats gewerkt aan bijkomende wetenschappelijke verdieping via de masterproef. Aangezien de masterproef een individueel werkstuk is waarbij de methodologische aanpak sterk kan verschillen van student tot student, zijn de meeste masteropleidingen zoekende naar een geschikte aanpak om naast de masterproef een meer systematische methodologische verdieping aan te bieden. De Universiteit Antwerpen biedt met Methoden van Communicatieonderzoek een verplicht opleidingsonderdeel aan dat inzet op methodologische reflectie. Ook de VUB biedt een verplicht methodenvak aan in beide masteropleidingen, maar de VUB onderzoekt of dit opleidingsonderdeel beter kan ingevuld worden. Vooral in de Engelstalige opleiding is het moeilijk de nodige diepgang te realiseren ten gevolge van de grote diversiteit van de instroom. Binnen deze context is het volgens de commissie relevanter om het methodenvak voorafgaand aan de masteropleiding te laten volgen, al dan niet in de vorm van afstandsonderwijs. Aan de KU Leuven biedt het vak communicatiewetenschappelijke Onderzoeksdesigns een diepgaande, op de masterproef georiënteerde behandeling van een aantal communicatiewetenschappelijke designs. Hierbij wordt ernaar gestreefd om communicatiewetenschappelijke methoden op een hoger niveau te behandelen dan in de bacheloropleiding.

Het succesvol afronden van de **masterproef** binnen een éénjarige masteropleiding blijkt niet voor alle studenten eenvoudig te zijn. Om studenten maximaal te ondersteunen hun masterproef toch tijdig af te werken, wordt het begeleidingstraject door de diverse opleidingen sterker gestructureerd. Zo worden er tussentijdse deadlines opgelegd (Universiteit Antwerpen) en seminars georganiseerd. Aan de Universiteit Antwerpen moet voor de kerstvakantie een startpaper ingediend worden, die bij het begin van het tweede semester in groepen van 4 à 5 studenten (via peer review) besproken wordt. Aan de KU Leuven wordt van de student verwacht dat hij in het kader van de masterproef tijdens het eerste semester werkt aan een tussentijds rapport (startnota) dat voor de kerstvakantie moet ingediend worden. De startnota omvat, in overleg met de promotor, een uitgewerkte probleemstelling, het reeds uitgevoerde literatuuronderzoek en een timing voor het verdere verloop. Naast de feedback doorheen het academiejaar vormt de startnota een formatieve evaluatie. Aan de VUB volgt iedere student van de Nederlandstalige opleiding een werkcollege bij zijn promotor dat de begeleiding van de masterproef structureert. Ook aan de Universiteit Gent wordt de begeleiding van de masterproef gestroomlijnd

via het 'Werkcollege masterproef'. In kleine groepen wordt ingegaan op het lopend masterproefonderzoek en de methoden die in de masterproef een rol spelen om de eerder verworven sociaalwetenschappelijke onderzoeksvaardigheden van studenten te verdiepen en studenten de nodige begeleiding te bieden om de masterproef binnen de voorziene timing af te ronden. De commissie is van oordeel dat de gestructureerde begeleiding van scripties d.m.v. werkcolleges en deadlines een adequate reactie is op de geconstateerde studieduurvertraging bij veel studenten.

Het is de commissie opgevallen dat de schriftelijke neerslag van de **masterproef** voor een belangrijk deel bestaat uit een uitgebreide samenvatting van de wetenschappelijke literatuur, niet specifiek toegespitst op de beantwoording van de probleemstelling en het empirische deel van de scriptie. De commissie meent dat een kadering van de eigen studie in het bestaande onderzoek uiteraard zinvol is, maar een uitgebreide literatuurstudie is eerder een voorbereidende stap waarover slechts summier en gefocust dient gerapporteerd te worden in de masterproef. Er is dan ook nog ruimte om de masterproeven verder in te korten. In het kader van de bestaande begeleidingsinitiatieven zou nog meer nadruk kunnen gelegd worden op hoe studenten hun onderzoek kunnen vertalen in een beknopt wetenschappelijk rapport.

Beroepenveld

Vooraf in de masteropleiding krijgen studenten de kans om naast de academische verdieping ook kennis te maken met het beroepenveld. De opleidingen streven er in de eerste plaats naar om de studenten bewust te maken van de **vaardigheden** die ze verwerven tijdens de opleiding en die hen voorbereiden op de praktijk in het werkveld. Zo moeten studenten presentaties geven, in groepen samenwerken, vergaderen en schriftelijk en/of mondeling communiceren over studie- en onderzoekstaken. In de tweede plaats zijn er sinds de vorige visitatie inspanningen geleverd om studenten toe te laten stage te lopen tijdens hun opleidingstraject. Instellingen hebben verschillende keuzes gemaakt wat betreft de plaats van deze stage in het opleidingstraject van de student. Aan de KU Leuven kunnen studenten stage lopen in de bacheloropleiding. Aan de andere instellingen is dit het geval in de masteropleiding. Vooral aan de Vrije Universiteit Brussel is de stage populair. Zo'n 90% van de studenten kiest voor de stage. De commissie komt terug op de stage bij 'Generieke kwaliteitswaarborg 3'.

Verder worden er een aantal meer **praktijkgerichte opleidingsonderdelen** aangeboden. Aan de Universiteit Antwerpen kiezen alle studenten een

seminarie dat gericht is op het verwerven van een aantal specifieke, meer praktische vaardigheden. Deze seminars worden meestal begeleid door mensen uit de praktijk. Ook aan de Universiteit Gent kunnen studenten binnen hun keuzetraject in de masteropleiding kiezen voor een praktijkgericht opleidingsonderdeel dat begeleid wordt door een praktijkassistent. Aan de VUB wordt een praktijkweek ingericht waarin studenten via verschillende workshops met professionals zeer concreet de link met het beroepenveld leggen. Voorts organiseren de opleidingen geregeld excursies en bedrijfsbezoeken. In de Engelstalige masteropleiding komen studenten ook via de 'Lecture Series' in contact met politici, beleidsmakers, strategen en journalisten uit het Europese veld. De commissie was onder de indruk van de initiatieven die de opleidingen op dit terrein ontplooiën.

Een vaak voorkomende verzuchting van studenten met het oog op het versterken van de arbeidsmarktrelevantie van de opleiding is het kunnen volgen van **taalvakken**. Een goede talenkennis is uiteraard voor veel afgestudeerden relevant. Of het de taak is van een universitaire opleiding om bij te dragen tot de talenkennis van studenten door het aanbieden van specifieke taalvakken kan evenwel in vraag gesteld worden. De KU Leuven en de Universiteit Antwerpen bieden Frans en Engels aan in de bacheloropleiding. Aan de UGent werd de invoering van een opleidingsonderdeel Engels voorbereid ten tijde van de visitatie. Mogelijk zijn er evenwel andere manieren om studenten de kans te bieden hun talenkennis te onderhouden en te verbeteren in een academische opleiding. Zo kan gedacht worden aan het aanbieden van opleidingsonderdelen in het Engels en/of Frans, studenten laten samenwerken met buitenlandse studenten (inkomende Erasmusstudenten of studenten van buitenlandse instellingen) en internationale studentenmobiliteit.

De commissie heeft geconstateerd dat alle opleidingen belang hechten aan **internationalisering**. Enerzijds zetten opleidingen in op internationalisation@home. Aan de Universiteit Antwerpen wordt in alle studieprogramma's een expliciete internationale component opgenomen. In de bacheloropleiding wordt 9% van de vaste opleidingsonderdelen in het Engels gedoceerd en in de masteropleidingen 21%. Aan de KU Leuven en de UGent worden enkel in de masteropleiding een aantal opleidingsonderdelen in het Engels gedoceerd. Aan de Universiteit Antwerpen werd recent een pilootproject gestart om studenten actief te laten samenwerken met buitenlandse medestudenten van de State University New York. Aan de KU Leuven werd in de bacheloropleiding recent een nieuw keuzevak

ingericht: Media & Communicatie in België en Nederland dat zowel aan de KU Leuven als aan de Universiteit van Amsterdam gedoceerd wordt door samenwerkende docenten van beide opleidingen. Ook werd een tandemproject opgezet met de Université Catholique de Louvain (UCL). Aan de VUB dient Brussel als actieve leercontext en vertrekpunt van de Internationalisation@home. Er worden Engelstalige opleidingsonderdelen aangeboden, internationale sprekers uitgenodigd en de intensieve samenwerking met de Université Libre de Bruxelles (ULB) laat studenten toe keuzevakken in het Frans te volgen.

Anderzijds wordt ook ingezet op studentenmobiliteit: Aan de VUB neemt 16% van de bachelorpopulatie en 18% van studenten in de Nederlandstalige masteropleiding deel aan studentenmobiliteit. Aan de KU Leuven wordt studentenmobiliteit geconcentreerd in het derde bachelorjaar. Er neemt zo'n 25% van de populatie op Erasmusuitwisseling. Aan de Universiteit Antwerpen telde de opleiding de voorbije jaren gemiddeld een 15-tal uitgaande studenten per jaar en een 18-tal inkomende studenten. Studenten kunnen ook stage lopen in het buitenland (8 in 2013–2014). Aan de UGent behaalde de voorbije jaren 12 tot 18 procent van de studenten die het bachelordiploma behaalden creditmobiliteit.

De commissie noteert met instemming de initiatieven op het terrein van internationalisering, maar is ook van mening dat er nog flinke stappen vooruit gezet kunnen worden.

Onderwijzend personeel

Iedere opleiding beschikt over een relatief klein, maar gemotiveerd team van docenten en assistenten die over het algemeen onderzoek doen dat aansluit bij de inhoud van de aangeboden opleidingen. De docentenaantallen zijn evenwel moeilijk te vergelijken. Iedere instelling hanteert immers een eigen aanpak wat betreft het toewijzen van percentages aanstelling van docenten aan verschillende opleidingen. Enkel aan de Vrije Universiteit Brussel blijkt het beschikbare personeelskader voldoende ruim om in de bacheloropleiding de nodige interactieve werkvormen aan te bieden, zij het dat daarvoor een groot engagement van de docenten gevraagd wordt. Bij de andere opleidingen wordt aangegeven dat, voornamelijk in de bachelor, meestal gebruik gemaakt wordt van weinig interactieve werkvormen omdat het beschikbare personeelskader geen andere werkvormen toelaat. Vooral aan de Universiteit Gent is de personeelsbezetting problematisch. Ondanks uitbreidingen van het team, leidde de te beperkte personeelsploeg er de voorbije jaren toe dat er nauwelijks ruimte was om de noodzakelijke

inhoudelijke en methodologische versterking van de bacheloropleiding door te voeren.

Overall wordt het personeel gestimuleerd om deel te nemen aan onderwijs-professionaliseringsactiviteiten die zowel door centrale diensten als door de faculteiten aangeboden worden. Nieuwe ZAP-leden worden aan de VUB verplicht om een opleidingstraject te volgen. Aan de VUB en de UA wordt jaarlijks een onderwijsdag georganiseerd binnen de vakgroep of faculteit om alle docenten te betrekken bij het opleidingsaanbod. Aan de KU Leuven voorziet de faculteit in permanente vorming rond toetsing.

Werkvormen

Door de overwegend grote groepen studenten, wordt – zeker in de bacheloropleidingen – vaak teruggevallen op het hoorcollege als didactische werkvorm. Hoewel de commissie zich realiseert dat de financiële middelen beperkt zijn en onder de indruk is van de inzet van (junior-)docenten om interactieve werkvormen in de opleidingen te realiseren, vindt de commissie ook dat er op dit vlak verbetering noodzakelijk is om academische vorming en bildung te borgen. Naast extra financiële middelen kan daarbij gedacht worden aan het breder toepassen van good practices zoals het flipped classroom concept, oefeningen op het elektronisch leerplatform die vooraf opgelost moeten worden op basis van zelfstudie zodat gefocust kan worden op specifieke moeilijkheden, en dergelijke meer.

Studierendement

Het studierendement in het eerste bachelorjaar is bij alle opleidingen laag en de uitval hoog. De oorzaken voor het lage rendement worden vaak extern gelegd (zoals geen mogelijkheid tot selectie aan de poort, niveau van de instromende studenten). Deze externe oorzaken hebben ongetwijfeld een invloed op het studierendement, maar zijn moeilijk te beïnvloeden door de opleidingen. Het is daarom van belang te focussen op de elementen waar de opleiding wel impact op heeft. De commissie juicht in dit kader de initiatieven die worden genomen op het vlak van de voorlichting en intake van nieuwe studenten toe. Zo kunnen potentiële studenten aan de Universiteit Antwerpen en de Universiteit Gent vrijblijvend een test doen of hun verwachtingen aansluiten bij wat de opleiding te bieden heeft. Aan de Universiteit Gent gaat het om een algemene online test met directe feedback voor studiekeizers. Aan de Universiteit Antwerpen kunnen leerlingen uit de derde graad van het secundair onderwijs zich inschrijven in het Aan de Slag programma. Dit is een elektronisch leer-

platform waar studenten hun voorkennis kunnen testen via zelftesten, oefeningen en zelfstudiemateriaal met het oog op het vinden van de gepaste studierichting. Voor instromende bachelorstudenten wordt een introductieweek georganiseerd. Tijdens de introductieweek hebben de studenten ook de mogelijkheid om deel te nemen aan een instaptoets.

Voorts ziet de commissie in de organisatie van het onderwijs nog mogelijkheden om enerzijds studenten die verkeerd gekozen hebben hier zo vroeg mogelijk mee te confronteren en anderzijds maatregelen te nemen die studenten enthousiasmeren en ondersteunen bij de overstap van het secundair naar het hoger onderwijs.

Aan alle instellingen staan professoren en assistenten in voor de vakinhoudelijke begeleiding van studenten. De grote aanspreekbaarheid van docenten en assistenten wordt in het bijzonder gewaardeerd aan de VUB.

Alle opleidingen bieden daarnaast een ruim aanbod van studie- en studietrajectbegeleiding aan. Aan de KU Leuven en de Universiteit Gent worden sessies gehouden rond verwerking van leerstof en studiemethodes. Aan de Universiteit Antwerpen krijgt elke student een mentor toegewezen bij wie hij/zij het hele eerste academiejaar terecht kan. De mentor is een lid van het academisch personeel. Aan de VUB werd een elektronisch hulpinstrument ontwikkeld dat studenten ondersteunt in het oplossen van onderzoeksmethodologische problemen: de 'E.H.B.O.-kit' (Eerste Hulp Bij Onderzoekproblemen).

Aan de KU Leuven en de Universiteit Antwerpen wordt er gewerkt rond peer assisted learning. Aan de Universiteit Antwerpen organiseert de opleiding studiegroepjes Statistiek van maximaal zes eerstejaarsstudenten. Het doel is dat zij wekelijks of tweewekelijks afspreken om samen de leerstof en de oefeningen te overlopen of in te studeren. Zij kunnen elkaar helpen bij problemen en zij kunnen ook als groep terecht bij de docent of assistent wanneer zij vragen hebben. Elk groepje krijgt als leidraad bij de studie een overzicht van de doelstellingen per hoofdstuk in de cursus. Aan de KU Leuven staat de studentenkring Politika in voor de organisatie. Studenten komen in groepjes van vijf wekelijks een uur samen om de leerstof te bespreken en verwerken onder leiding van een student met meer anciënniteit.

In de praktijk blijkt evenwel dat niet alle studenten de weg vinden naar het bestaande aanbod van studiebegeleiding. Daarom vindt de commissie

het van belang dat studenten die studievertraging dreigen op te lopen pro-actief benaderd worden.

Voor de studenten van de Engelstalige masteropleiding aan de VUB worden welcome days georganiseerd waar zij kennis kunnen maken met het personeel en de opleiding. Ook voor de diverse bacheloropleidingen worden één of meerdere introductiedagen georganiseerd. Naast het krijgen van de nodige informatie, is het belangrijk dat studenten aan het begin van de opleiding snel inzicht krijgen in hun succeskansen en dat studenten die dreigen studievertraging op te lopen actief begeleid worden. De eerder genoemde instaptoets die de Universiteit Antwerpen vrijblijvend aanbiedt aan studenten vormt een goed initiatief om studenten snel zicht te laten krijgen op de aansluiting van hun verwachtingen bij de realiteit van de opleiding. Wel is het spijtig dat individuele feedback pas in november beschikbaar kan gesteld worden, waardoor studenten die zouden willen heroriënteren kostbare tijd verliezen. Overwogen kan worden om de instaptoets eerder, voor aanvang van het academische jaar, te laten plaatsvinden, al realiseert de commissie zich de belasting die dat met zich meebrengt. Ook positief is dat sinds kort alle generatie- en schakelstudenten actief uitgenodigd worden voor een opvolgingsgesprek in november, februari en juni.

Ook qua opvolging van studenten die studievertraging oplopen, is het belangrijk dat instellingen studenten actief opvolgen en stimuli ontwikkelen om een hoog studierendement te halen. Aan de Universiteit Antwerpen krijgen studenten die na de tweede zittijd geen 50% van hun programma omzetten in creditbewijzen, zowel de eerste als de tweede keer dat dit gebeurt, een waarschuwing toegestuurd via e-mail. Studenten die twee academiejaren na elkaar geen 50% van hun opgenomen programma omzetten in creditbewijzen wordt een nieuwe inschrijving in de opleiding geweigerd. De KU Leuven bewaakt de studievoortgang via 'cumulatieve studie-efficiëntie', dit is de verhouding tussen het aantal studiepunten waarvoor een student over de jaren heen binnen een bepaalde opleiding is geslaagd en het aantal studiepunten dat die student heeft opgenomen. Als de startende student na het eerste academiejaar een dergelijke studie-efficiëntie onder 50% heeft, krijgt deze een zogenaamd 'bindend studieadvies' (waarschuwing). Als de student zich alsnog inschrijft voor dezelfde opleiding in het volgende academiejaar en opnieuw een cumulatieve studie-efficiëntie van minder dan 50% behaalt, krijgt hij het volgende academiejaar een inschrijfweigerings aan alle KU Leuven opleidingen. Studenten aan de VUB die geen credits behalen tijdens de examenperiode

van januari, worden sinds het academiejaar 2014–2015 uitgenodigd voor een gesprek met de studietrajectbegeleider.

De commissie waardeert de initiatieven die de docenten en ondersteunende diensten hebben genomen om studenten beter te begeleiden in het eerste bachelorjaar, maar is blijvend bezorgd over de lage studierendementen en de hoge uitval. De commissie beveelt de opleidingen aan om out-of-the-box te denken bij het zoeken naar verdere oplossingen.

De commissie heeft respect voor de benadering die in Vlaanderen algemeen aanvaard blijkt te zijn om in de bacheloropleiding een brede sociaalwetenschappelijke vorming te bieden. Niettemin ziet zij in de programmering van deze brede sociaalwetenschappelijke vorming, geconcentreerd in het eerste jaar, één van de redenen voor het lage studierendement. Studenten halen immers vaak meer intrinsieke motivatie uit de specifieke communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen dan uit de brede algemene vorming. Door deze verbreding verder in de opleiding te plaatsen of beter te spreiden doorheen de opleiding kan vermeden worden dat studenten hun motivatie voor de opleiding in het eerste jaar verliezen omdat ze de opleiding te algemeen vinden. Bovendien kan een dergelijke aangepaste opbouw ook afradend werken voor studenten die nog geen duidelijke keuze gemaakt hebben en nu inschrijven in de opleiding 'omdat die nog alle mogelijkheden openhoudt'. Een andere piste is om een interactief en verbindend opleidingsonderdeel in kleine groep te organiseren in het eerste bachelorjaar dat de relevantie van de brede sociaalwetenschappelijke vorming duidelijk maakt voor de studenten.

Voorzieningen

De materiële voorzieningen waarop de opleidingen een beroep kunnen doen, voldoen aan de diverse universiteiten. De opleidingen maken gebruik van auditoria en kleinere leslokalen. Alle instellingen beschikken ook over infrastructuur voor oefeningen. Studenten kunnen ook overal gebruik maken van (elektronische) bibliotheekvoorzieningen. De KU Leuven, de Universiteit Antwerpen en de VUB beschikken over campusbibliotheken met ruime openingsuren. Aan de Universiteit Gent wordt gewerkt met een vakgroepbibliotheek, waarvan de openingsuren beperkter zijn. In 2013 werd aan de KU Leuven het volledig vernieuwd zelfstudiecentrum Agora geopend, een leercentrum voor alle studenten Humane Wetenschappen. In dit veel gebruikte gebouw kunnen studenten gebruik maken van stille ruimtes, open studiezones en een 20-tal kleinere ruimtes voor groepsopdrachten.

Kwaliteitszorg

Alle universiteiten beschikken over de nodige structuren die ervoor moeten zorgen dat de verbeteracties uit de kwaliteitszorg op opleidingsniveau worden opgevolgd, inclusief de resultaten van de vorige visitatie. De Universiteit Antwerpen heeft een goed uitgewerkt kwaliteitszorgsysteem waarin interne en externe kwaliteitszorg op elkaar afgestemd zijn. Bij de overige instellingen zouden de bestaande structuren nog kunnen versterkt worden.

Feedback en overleg

Studenten worden aan alle instellingen geregeld schriftelijk bevroegd. Aan de KU Leuven worden ook alumni en werkveld geregeld schriftelijk bevroegd. Hoewel geregelde bevragingen de nodige kwantitatieve gegevens opleveren om de onderwijskwaliteit van alle opleidingsonderdelen op te volgen, leveren focusgesprekken vaak nuttige aanvullende kwalitatieve inzichten op. De Universiteit Antwerpen bevroegt studenten geregeld op deze wijze.

Naast het bevragen van stakeholders, draagt vooral actieve uitwisseling met alle betrokkenen bij tot de curriculumontwikkeling en kwaliteitsverbetering. Alle instellingen beschikken over overlegstructuren waarin docenten en studenten vertegenwoordigd zijn. Aan de Universiteit Antwerpen worden ook alumni en het werkveld systematisch via een Klankbordgroep bij de opleiding betrokken.

Naast de vaste overlegorganen, worden aan de Universiteit Antwerpen twee maal per jaar onderwijsdagen voor de Bachelor en Master Communicatiewetenschappen georganiseerd. De betrokken docenten bespreken daar systematisch de invulling van elk opleidingsonderdeel, met name de link tussen de doelstellingen, vakinhoud, en toetsing en evaluatiecriteria. Op basis van deze bespreking werd ook het programma als geheel opnieuw kritisch bekeken, vooral wat betreft samenhang en opbouw. De docenten worden hierbij goed ondersteund door de facultaire diensten die zowel input leveren als feedback geven op het materiaal dat docenten aanleveren. Ook aan de VUB worden er jaarlijks interne reflectie- en discussiedagen georganiseerd en wordt in kleinere werkgroepen aan de operationalisering van bepaalde leerlijnen gewerkt.

Aan de KU Leuven is de curriculumontwikkeling de verantwoordelijkheid van Permanente Onderwijscommissies (POC). Het eerste bachelorjaar valt

onder de bevoegdheid van een facultaire 'POC eerste bachelor'. Eventuele programmawijzigingen met betrekking tot het eerste bachelorjaar in de communicatiewetenschappen moeten bijgevolg steunen op een faculteitsbreed draagvlak. Deze structuur zet een belangrijke rem op de ontwikkeling van een geïntegreerde communicatiewetenschappelijke bacheloropleiding.

Aan de Vrije Universiteit Brussel wordt ook gekozen voor geleidelijke processen waarbij een brede gedragenheid cruciaal is om tot veranderingen te komen. Bij de invulling van beleidslijnen wordt veel vrijheid geboden aan individuele docenten. Er bestaan weinig instrumenten om na te gaan of deze individuele keuzes uiteindelijk ook leiden tot de meest efficiënte en effectieve aanpak op geaggregeerd niveau. Dankzij een gedeeld streven naar kwaliteit, heeft deze weinig systematische aanpak in het verleden over het algemeen geleid tot adequate antwoorden op probleemsignalen. Niettemin zou het zinvol zijn om te bouwen aan een kwaliteitsbeleid met de nodige instrumenten om de implementatie van gekozen beleidsopties systematisch te ondersteunen en op te volgen.

Over het algemeen werden de verbetermaatregelen die de vorige visitatiecommissie suggereerde, opgevolgd. Aan de Universiteit Gent is de implementatie van een aantal maatregelen wel pas gebeurd in aanloop naar de nieuwe visitatie.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 - GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor alle opleidingen als voldoende.

Op basis van de toetsen en de masterproeven die de commissie bij de verschillende opleidingen inkeek, het toetsbeleid dat gevoerd wordt, de inhoud van de diverse opleidingsonderdelen en de feedback van studenten, alumni en vertegenwoordigers van het werkveld, heeft de commissie vastgesteld dat studenten de nagestreefde competenties over het algemeen in voldoende mate verwerven.

Toetsbeleid

De voorbije jaren is aan alle instellingen ingezet op het ontwikkelen van een toetsbeleid. De mate van uitwerking en implementatie van dit

beleid varieert nog wel. De Universiteit Antwerpen staat hier het verst in. Er is een facultair toetsplan uitgewerkt dat reeds geïmplementeerd wordt. Een belangrijk instrument voor het toetsbeleid is de jaarlijkse docentenbevraging, die sinds juni 2012 wordt georganiseerd onder alle docenten. Via de bevraging wordt een up-to-date overzicht verkregen van het studieprogramma en de cursusinformatie per opleidingsonderdeel, de kerncompetenties van de opleiding, en de congruentie ervan met de leerdoelen en werkvormen van elk opleidingsonderdeel, de evaluatievormen en -criteria per opleidingsonderdeel. Ook de afstemming op de beoogde leerdoelen, de verschillende werkvormen en studieopdrachten die in de opleiding voorkomen en de nexus onderzoek-onderwijs worden opgenomen in dit overzicht. De resultaten van deze bevraging worden samengebracht in congruentietabellen en toetsmatrices die de mix van evaluatievormen binnen de opleiding en de onderlinge afstemming van de kerncompetenties van de opleiding met de leerdoelen, werk- en toetsvormen per opleidingsonderdeel bewaken. Deze instrumenten maken inzichtelijk hoe de opleidings specifieke leerresultaten getoetst worden en bieden de opleiding een instrument om indien nodig bij te sturen. Daarnaast besteedt het toetsplan aandacht aan het in kaart brengen van de studieopdrachten en de studeerbaarheid, het bewaken van de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de toetsing, het bewaken van de kwaliteit van de masterproeven, het opstellen van de jaarlijkse puntenrapporten, het opvolgen van de in-, door- en uitstroom en het organiseren van regelmatig overleg tussen de docenten omtrent het gevoerde toetsbeleid.

Aan de KU Leuven werd het toetsbeleid de voorbije jaren verder uitgewerkt. De docent blijft de primaire verantwoordelijke voor de aansluiting tussen het evaluatietype en de beoogde leerresultaten. De POC bewaakt de afstemming tussen vak en leerresultaten, de afdekking van het hele opleidings specifiek leerresultaten kader en de evenwichten tussen de verschillende evaluatievormen.

De Vrije Universiteit Brussel beschikt over een concreet uitgewerkt toetsbeleid. De implementatie en opvolging van dit toetsbeleid wordt gezien als de verantwoordelijkheid van de individuele docent. Er is weinig draagvlak voor sterkere aansturing van de toetsing. Nochtans zou een systematischer toetsbeleid ertoe kunnen bijdragen dat de reeds bestaande goede praktijken beter verspreid en veralgemeend worden. Docenten krijgen via de semesteriële bevraging van studenten feedback over de kwaliteit van hun toetsing. De Opleidingsraad wordt evenwel enkel in detail

geïnformeerd over de studentenfeedback in geval van probleemsignalen. Dit maakt het opvolgen van de kwaliteit van de toetsing moeilijk.

Ook aan de UGent wordt de toetsing primair als de verantwoordelijkheid van de individuele docent gezien. Het is wel de bedoeling dat de recent opgerichte toetscommissies de toetsing sterker zullen opvolgen en aansturen. Een van de eerste initiatieven is dat van docenten verwacht wordt dat ze hun toetsing door collega's laten nakijken in functie van de validiteit.

In functie van de visitatie werd door alle opleidingen een **overzicht** gemaakt van welke **leerresultaten** in welke opleidingsonderdelen getoetst worden. Op basis hiervan en inzage in een selectie van de toetsen, heeft de commissie vastgesteld dat de toetsing bij alle opleidingen behoorlijk aansluit bij de beoogde leerresultaten.

De **diversiteit** van evaluatievormen neemt overal toe doorheen de opleiding. In het eerste jaar wordt voornamelijk gebruik gemaakt van schriftelijke examens. Dit blijft doorheen de opleidingen de meest gebruikte evaluatievorm, maar wordt naarmate de opleiding vordert vaker aangevuld met werkstukken en andere evaluatievormen zoals verslagen, participatie in de les, presentaties en mondelinge examens. Andere vormen van toetsing zoals peer-assessment, zelf-evaluatie, portfolio en evaluatie op de werkvloer worden hier en daar toegepast. De variatie in de toetsing kan evenwel in alle opleidingen nog vergroot worden.

De **transparantie** van de toetsing is over het algemeen goed. Studenten worden geïnformeerd over de modaliteiten van de toetsing via ECTS-fiches en krijgen over het algemeen bijkomende informatie tijdens de lessen. In het eerste bachelorjaar worden één of meerdere proefexamens georganiseerd om studenten kennis te laten maken met de manier van toetsing aan de universiteit.

Verder is **feedback** een belangrijk element van toetsing, niet enkel omwille van de bijdrage aan de transparantie, maar ook omwille van het leereffect dat feedback heeft. Om dit leereffect te versterken, zou feedback nog sterker moeten ingebed worden in het onderwijsproces. Vaak wordt feedback immers slechts verschaft als de student er expliciet om vraagt. Heel wat studenten maken evenwel geen gebruik van de mogelijkheid om feedback te vragen. Door studenten vaker (persoonlijke) feedback te geven, kan de toetsing nog een sterker leermoment worden voor studenten.

Het systematiseren en formaliseren van toetsbeleid stuit vaak op weerstand bij docenten hetgeen natuurlijk niet onbegrijpelijk is. Om deze weerstand te vermijden is het belangrijk om toetsbeleid zo vorm te geven dat docenten zich eerder ondersteund voelen dan gecontroleerd. Aan de Universiteit Antwerpen slaagt men hier goed in. Zo werd een toolkit ontwikkeld met documentatie en handleidingen voor het formuleren van leerdoelen, het uitwerken van evaluatiecriteria, het kiezen van geschikte (formatieve of summatieve) evaluatiemethoden, het digitaal toetsen van grote groepen, het organiseren van (geautomatiseerde) peer-assessment, enzovoort. Daarnaast worden docenten ook actief ondersteund met betrekking tot de kwaliteit van hun toetsing. Zo zijn er jaarlijkse puntenrapporten en de overzichten van de slaagcijfers, die zowel op het niveau van de opleiding als voor elke individuele docent worden opgesteld. Via het individueel puntenrapport kan de docent de evolutie van het eigen scoregedrag over de tijd heen analyseren en vergelijken met de andere docenten in de opleiding. De punten- en slaagcijferrapporten en de congruentietabellen worden ook jaarlijks besproken binnen de Onderwijscommissie en tijdens de facultaire en departementale onderwijsdagen. Aan de KU Leuven vormt het facultaire CSO de coördinerende en professionaliserende kracht inzake toetsbeleid. Het ontwikkelt en zoekt expertise, ontwerpt voorstellen en voert ze uit. Het CSO neemt hierbij de rol van motivator op en bereikt de docenten via de POC-werking.

Examenplanning

Studenten klagen geregeld over de examenplanning. De KU Leuven anticipeert hierop door het werken met een vervroegde examenplanning. Wanneer de student bij aanvang van het academiejaar zijn individueel studieprogramma samenstelt, legt hij tegelijk ook zijn examenrooster vast. Er wordt hierbij een overlapvrije examenperiode gegarandeerd voor de (semi-)plichtvakken uit het standaardtraject en vaak voorkomende combinaties. Bij keuzevakken kan de student kiezen uit verschillende examenmomenten.

Afsluitende toetsing bacheloropleiding

Alle instellingen zien de bacheloropleiding in de eerste plaats als een voorbereiding op een masteropleiding, bij voorkeur een masteropleiding in hetzelfde domein en aan dezelfde instelling. Deze in Vlaanderen algemeen onderschreven aanpak sluit evenwel niet echt aan bij de filosofie achter de Bolognahervorming die er vanuit gaat dat bachelor en master aparte, op zichzelf staande opleidingen zijn, waarbij ook de bacheloropleiding

een uitstroomfinaliteit heeft. Studenten en werkveld zien echter weinig meerwaarde in een uitstroomfinaliteit voor de bachelor. De commissie heeft tijdens de bezoeken aan de opleidingen geopperd om een 'hardere knip' te hanteren bij de overgang van bachelor naar master. Dit houdt in dat studenten minder makkelijk met de masteropleiding kunnen starten als ze hun bacheloropleiding nog niet afgerond hebben. Hoewel zo'n maatregel op korte termijn leidt tot meer studieduurvertraging, kan het effect op langere termijn omgekeerd zijn. Studenten worden immers gestimuleerd om de bacheloropleiding sneller af te ronden. Een ander positief effect van een 'harde knip' is dat iedere student in de masteropleiding de bacheloropleiding volledig afgerond heeft en dus over de nodige voorkennis beschikt. Door de flexibilisering zijn er immers heel wat studenten die de masteropleiding starten zonder alle vakken van de bacheloropleiding succesvol afgerond te hebben. Ten slotte zou een dergelijke aanpak ook kunnen bijdragen tot een grotere mobiliteit tussen universiteiten, en daardoor een grotere stimulans betekenen voor een duidelijke profilering en specialisatie. Nu blijven studenten meestal aan dezelfde universiteit voor bachelor en master. In hun flexibel programma nemen ze immers vaak vakken van beide opleidingen op. Dit bemoeilijkt een overgang naar een andere instelling.

Niettegenstaande de doorstroomfinaliteit van de bacheloropleiding, kiezen de UGent en de VUB voor een **afsluitende individuele toetsing** in de vorm van een onderzoekspaper of bachelorproef. Aan de KU Leuven wordt niet gewerkt met een aparte eindtoets voor de bacheloropleiding, maar worden de nagestreefde eindcompetenties in diverse opleidingsonderdelen beoordeeld. In de eerder besproken onderzoeksseminaries doorloopt iedere student in groep wel tweemaal de volledige onderzoekscyclus.

Aan de VUB schrijft iedere student een individuele bachelorproef waarin hij/zij onder begeleiding een volledige onderzoekscyclus doorloopt. De bachelorproef wordt beoordeeld aan de hand van de literatuurstudie die na het eerste semester wordt ingediend en de finale bachelorpaper die wordt ingeleverd bij afronding van het tweede semester. Aan de UGent schrijven de studenten aan het einde van de bacheloropleiding een onderzoekspaper, waarbij de nadruk ligt op een literatuurstudie. De evaluatie van deze onderzoekspaper verloopt via een gestandaardiseerd beoordelingsformulier en een mondelinge verdediging.

De Universiteit Antwerpen kiest voor een leeronderzoek waarin studenten in groep een volledige onderzoekscyclus doorlopen als geïntegreerde

eindtoets voor de bacheloropleiding. Studenten moeten verworven inzichten uit diverse opleidingsonderdelen in het leeronderzoek integreren. Studenten worden wel individueel beoordeeld op basis van hun inbreng in het onderzoeksproces en in het eindproduct. Op de presentatiedag moeten studenten hun rapport aan hun medestudenten en beoordelaars voorstellen en verdedigen.

De commissie beveelt aan de afsluitende toets van de bacheloropleiding zo in te richten dat een valide en betrouwbare individuele beoordeling wordt geborgd.

Masterproef

De masterproef vormt een decretaal verplicht onderdeel van de masteropleiding. De masterproef vormt een eindtoets waarin nagegaan wordt of de student de verworven competenties kan integreren tot een wetenschappelijk werkstuk. Traditioneel vormt de masterproef een uitgebreid rapport waarin zowel de literatuurstudie als de onderzoeksresultaten in detail beschreven worden. Alle opleidingen stimuleren studenten om een beknopter werkstuk in te leveren. Toch blijkt het overgrote deel van de masterproeven nog uitgebreid. Vooral de rapportage over de literatuurstudie zou naar het oordeel van de commissie vaak meer toegespitst en ingekort kunnen worden. Uiteraard is het van belang dat iedere student een grondige literatuurstudie uitvoert alvorens aan het eigen onderzoek te beginnen, maar in de rapportage zou de nadruk moeten liggen op de aansluiting op de probleemstelling en het eigen empirische onderzoek.

Gezien het belang van de masterproef wordt deze door twee of drie lezers beoordeeld aan de hand van gestandaardiseerde evaluatieformulieren. Aan alle instellingen kunnen studenten hun evaluatieformulier inkijken. Niet alle studenten maken daar gebruik van. Het zou goed zijn de geformuleerde feedback standaard aan de studenten ter beschikking te stellen en hen te vragen daarop te reflecteren. Aan de VUB gebeurt dit reeds.

Aan de KU Leuven, de Universiteit Antwerpen en de Universiteit Gent krijgen studenten de kans hun schriftelijk werkstuk ook mondeling te verdedigen. Studenten stellen dit op prijs. Aan de VUB hadden tot op heden zowel studenten als de beoordelingscommissie het recht om een mondelinge rapportering aan te vragen, maar was deze niet standaard

voorzien. Er werd evenwel onlangs beslist om de mondelinge rapportering voor alle studenten in te voeren.

Aan de Universiteit Antwerpen wordt een systeem uitgewerkt om een kwaliteitsvolle externe benchmark van de masterproeven te realiseren. Door externe experten uit hetzelfde onderzoeksveld dezelfde masterproeven te laten beoordelen, hoopt men een objectiever beeld van de kwaliteit van de masterproeven en de evaluaties daarvan (interbeoordelaarsbetrouwbaarheid) te verkrijgen. In dit nieuwe systeem beoogt men ook het beoordelingsformulier dat door de opleiding zelf gebruikt wordt mee door te sturen waardoor kan worden nagegaan of dit formulier zorgt voor een voldoende valide en betrouwbare beoordeling. Een dergelijke externe benchmarking is een prijzenswaardig initiatief dat volgens de commissie navolging verdient.

Stage

Aan alle instellingen is ook de mogelijkheid voorzien om stage te lopen. De evaluatie van stages vormt voor alle opleidingen een uitdaging. Het gaat immers om een opleidingsonderdeel waarbij de begeleiding en een deel van de beoordeling bij externe personen gelegd wordt. Om deze externe evaluatoren goed in te lichten over hoe ze de student moeten beoordelen, worden verschillende maatregelen genomen. Vooral het invoeren van gestandaardiseerde evaluatieformulieren is hierbij gemeengoed. Aan de KU Leuven maakt de stagebegeleider halverwege de stage een tussentijdse, formatieve evaluatie op en vult hij/zij na afloop van de stage een evaluatierapport in over de skills van de stagiair. Daarnaast maakt de student een stagerapport op, waarin de link tussen de stage en de opleiding gelegd wordt en een zelfreflectie wordt gemaakt. Dit rapport wordt door een docent van de opleiding beoordeeld. Aan de UGent en de VUB wordt een gedetailleerd evaluatieformulier gebruikt. Aan de VUB bestaat het eindcijfer uit de evaluatie door de stagebegeleider van (1) het stageproces en reflectie daarover door de student; (2) het professionele traject door middel van een handelingsrapport; en (3) de portfolio. Aan de Universiteit Antwerpen vormt het stageportfolio dat de student samenstelt, het belangrijkste instrument voor de beoordeling van de stage. Op basis van dit portfolio wordt de relevantie van het takenpakket, de theoretische reflectie en de zelfreflectie van de student beoordeeld. Het portfolio wordt aangevuld met een evaluatieformulier dat op het einde van de stage door de stagebegeleider wordt ingevuld. Ook krijgt iedere student aan de VUB automatisch individuele feedback per e-mail over zijn of haar stageresultaten. Dit verdient navolging, aldus de commissie.

Alumni

Vlaamse universitaire opleidingen zetten in het verleden over het algemeen relatief weinig in op het opvolgen van waar hun alumni terecht komen. De voorbije jaren werd hier meer aandacht aan gegeven. Zo werd aan de KU Leuven een analyse van LinkedIn-profielen van recente alumni uitgevoerd. Hieruit blijkt dat afgestudeerden vaak diverse functies uitoefenen in verschillende sectoren. Andere instellingen beperken zich in alumnibevragingen vaak tot het bevragen van de sector waarin alumni terecht komen.

De VUB organiseert geregeld focusgroepen met professionals uit het brede werkveld waarin de afgestudeerden terecht komen om de vinger aan de pols te houden over de manier waarop de Brusselse opleidingen aansluiten bij de noden en verwachtingen van het werkveld.

Uit meerdere bevragingen blijkt dat ongeveer de helft van de afgestudeerden van de master Communicatiewetenschappen kiest voor een aanvullende opleiding. Dit sluit aan bij een algemenere trend waarbij studenten vaak kiezen voor het halen van meerdere diploma's om sterker te staan op de arbeidsmarkt. Niettemin is het grote aantal alumni dat verder studeert een indicatie dat studenten zich bij afstuderen onzeker voelen over hun eigen competenties. De reactie van de opleidingen hierop is verschillend. De commissie beveelt aan dat opleidingen studenten in de laatste fase van hun studie begeleiden in de keuze van een eventuele vervolgstudie.

Alumni die wel onmiddellijk op zoek gaan naar een job, zijn over het algemeen vrij snel succesvol. Zij geven vaak aan dat het theoretische karakter van de opleiding in eerste instantie een hinderpaal kan zijn bij het zoeken naar een geschikte functie in het domein van media en communicatie. Mensen met wat meer werkervaring geven daarentegen aan dat zij het theoretische en brede karakter van de opleiding vooral als een sterkte van de opleiding zien. Omdat niet alle pasafgestudeerde studenten zich bewust zijn van deze sterktepunten van de brede, academische communicatiewetenschappelijke opleiding voor de arbeidsmarkt, beveelt de commissie aan studenten expliciet daarvan bewust te maken en hen aldus met meer zelfvertrouwen tot de arbeidsmarkt te laten toetreden.

Globaal lijkt het de commissie zinvol om meer te investeren in het sterker betrekken van alumni bij de opleiding. Zij kunnen immers interessante feedback geven over de wijzigende verwachtingen tegenover de opleiding.

Ze kunnen ook als gastspreker optreden en zo bijdragen tot een beter inzicht van de studenten in hun tewerkstellingsmogelijkheden en de relevantie van de opleiding daarvoor.

HOOFDSTUK IV

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditatiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal.

In de opleidingsrapporten is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in de opleidingsrapporten.

Verklaring van de scores op de generieke kwaliteitswaarborgen:

Voldoende (V)	De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit
Goed (G)	De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit
Excellent (E)	De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld
Onvoldoende (O)	de generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig

Regels voor het bepalen van de scores voor het eindoordeel:

Voldoende (V)	het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
Goed (G)	het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Excellent (E)	het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Onvoldoende (O)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatie-termijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

	GKW 1 - Beoogd eindniveau	GKW 2 - Onderwijs- proces	GKW 3 - Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
KU Leuven Bachelor	G	V	V	V
KU Leuven Master	G	V	V	V
UA Bachelor	G	V	V	V
UA Master	G	V	V	V
UGent Bachelor	V	V	V	V
UGent Master	V	V	V	V
VUB Bachelor	G	G	V	V
VUB Master Communicatiewetenschappen	V	V	V	V
VUB Master Communication Studies	V	V	V	V

DEEL 2

Opleidingsrapporten

UNIVERSITEIT GENT

Bachelor of Science en Master of Science in de Communicatiewetenschappen

SAMENVATTING

Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen Universiteit Gent

Van 5 tot 7 oktober 2014 werd de Bachelor of Science in Communicatiewetenschappen van de Universiteit Gent, in het kader van een onderwijsvisiteatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding maakt deel uit van de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de UGent. In 2012–2013 telde de academische bacheloropleiding 533 studenten.

Binnen de bacheloropleiding wordt ernaar gestreefd een brede en multidisciplinaire vorming aan te bieden. De centrale doelstelling is studenten op te leiden die zelfstandig op academisch niveau kunnen werken in een beroep waarbinnen communicatie een grote rol speelt. Daarbij wordt ernaar gestreefd studenten kennis te laten maken met de algemene communicatiewetenschappelijke theorieën, ondersteunende en aanverwante wetenschappen en onderzoeksmethoden. Kritisch inzicht in de werking, fasen en aspecten van communicatieprocessen en van de relatie tussen media en maatschappij staan daarbij centraal. Deze brede

algemene vorming wil studenten vragen doen stellen bij maatschappelijke evoluties waarmee ze dagelijks geconfronteerd worden. Op die manier wil de opleiding een kader verschaffen om maatschappelijke problemen in het algemeen, en problemen betreffende de relatie tussen media en maatschappij in het bijzonder, op multidisciplinaire wijze en via degelijk wetenschappelijk onderzoek kritisch te benaderen.

Hoewel de opleiding in de eerste plaats gericht is op een academische vorming, streeft ze er ook naar om studenten voor te bereiden op het werkveld (na het behalen van een masteropleiding). Het onderscheid tussen het ontwikkelen van beroepsrelevante vaardigheden en het ontwikkelen van praktische vaardigheden wordt hierbij evenwel te weinig geëxpliciteerd. Daardoor is het voor studenten niet altijd duidelijk wat de relevantie van hun opleiding voor de arbeidsmarkt is.

Programma

De bacheloropleiding telt 180 studiepunten. Er wordt gekozen voor een eerste bachelorjaar met een facultaire gemeenschappelijke stam met een brede multidisciplinaire en sociaalwetenschappelijke basis. Vervolgens wordt vanaf het tweede bachelorjaar een sterkere inhoudelijke en methodologische communicatiewetenschappelijke focus ingebracht. De bacheloropleiding wordt afgesloten met een onderzoekspaper, waarin de student een literatuurstudie en een onderzoeksdesign uitwerkt over een onderwerp naar keuze. Het is een zelfstandige eindactiviteit waarin studenten de verworven kennis en vaardigheden moeten uitwerken tot een wetenschappelijke tekst en die vervolgens moeten presenteren.

Studenten volgen een voor hen vastgelegd programma dat toeleidt naar de verschillende afstudeerrichtingen in de masteropleiding. In het bachelorprogramma wordt slechts één keuzeopleidingsonderdeel aangeboden. Studenten kunnen binnen een aantal opleidingsonderdelen wel een eigen inhoudelijke focus kiezen bij opdrachten.

In 2014–2015 wordt een hervormd bachelorcurriculum geïmplementeerd dat een aantal tekortkomingen van het oude programma verhelpt. Het gaat onder andere om de verdere inhoudelijke versterking van het opleidingsprogramma door het toevoegen van de opleidingsonderdelen 'Encyclopedie van de communicatiewetenschappen', 'Wetenschappelijk Engels', 'Media en ethiek' en 'Communicatievaardigheden'.

De opleiding heeft de voorbije jaren inspanningen gedaan om de gehanteerde didactische werkvormen te diversifiëren. Niettemin blijft het hoorcollege in grote groepen nog altijd de overheersende werkvorm. Er zijn wel eerste aanzetten gedaan om ook in hoorcolleges interactieve elementen in te brengen. Op dit vlak kan nog een grote stap vooruit gezet worden.

De opleiding werkt aan het aanbieden van uitwisselingsmogelijkheden aan eigen studenten en docenten. De voorbije jaren behaalde 12 tot 18 procent van de studenten die het bachelordiploma behaalden creditmobiliteit. Er zijn dus extra inspanningen nodig om de Europese doelstelling van 20% te realiseren. Ook op het vlak van docentmobiliteit (zeker inkomende) kan nog verbetering gerealiseerd worden. Verder wil de opleiding buitenlandse studenten en docenten beter bij het eigen onderwijs betrekken en internationalisation@home aanbieden. Er worden soms anderstalige teksten gebruikt of buitenlandse gastsprekers uitgenodigd. In de bachelor worden evenwel geen volledige opleidingsonderdelen in het Engels aangeboden.

Beoordeling en toetsing

De toetsing sluit aan bij de beoogde leerresultaten. De opleiding wordt aangeboden binnen het semestersysteem, met examens in januari en juni. De diversiteit van evaluatievormen neemt toe doorheen de opleiding. In het eerste jaar wordt voornamelijk gebruik gemaakt van schriftelijke examens. Dit blijft doorheen de opleiding de meest gebruikte evaluatievorm, maar wordt naarmate de opleiding vordert vaker aangevuld met werkstukken en andere evaluatievormen zoals verslagen, participatie in de les en mondelinge examens. Nieuwe vormen van toetsing zoals peer-evaluatie, portfolio en gedragsevaluatie op de werkvloer worden steeds in combinatie met gevestigde evaluatievormen geïntroduceerd. Een betere mix van evaluatievormen wordt bemoeilijkt door de grote studentenaantallen en de daarbij horende beperkingen. Studenten zijn positief over de transparantie van de beoordeling. Wel blijkt de kwaliteit van de feedback wisselend te zijn.

Begeleiding en ondersteuning

De beschikbare materiële voorzieningen voldoen. De studenten communicatiewetenschappen krijgen les in diverse gebouwen in het centrum van Gent. Voor inhoudelijke studiebegeleiding kunnen de studenten terecht bij hun lesgevers. Daarenboven staat het monitoraat in voor de begeleiding van de eerstejaarsstudenten, zowel op het vlak van algemene begeleiding

als op dat van vakspecifieke begeleiding. Het monitoraat organiseert ook proefexamens. Studenten kunnen er ook terecht voor individueel advies over studiemethoden, studieplanning, studiekeuze, examens, heroriëntering, ... De trajectbegeleiding richt zich meer op de procesmatige aspecten zoals het studietraject van studenten, studievoortgang, studiekeuze(s), studie-aanpak en rendement, de samenstelling van hun studieprogramma en de opvolging van studiecontracten. De trajectbegeleiding behandelt ook dossiers inzake keuzevakken en geïndividualiseerde studietrajecten.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement in de bachelor is laag en de uitval hoog, zoals in alle vergelijkbare opleidingen in Vlaanderen. De opleiding neemt initiatieven om het studierendement te bewaken en te verhogen. Studenten worden voldoende voorbereid op de masteropleiding, hoewel de inhoudelijke verdieping op het vlak van strategische communicatie moet versterkt worden voor studenten die in de masteropleiding de afstudeerrichting Communicatiemanagement willen volgen. Uitstroom naar de arbeidsmarkt na de bacheloropleiding wordt niet gestimuleerd.

SAMENVATTING

Master of Science in de Communicatiewetenschappen

Universiteit Gent

Van 5 tot 7 oktober 2014 werd de Master of Science in Communicatiewetenschappen van de Universiteit Gent, in het kader van een onderwijs-visitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding maakt deel uit van de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de UGent. In 2012–2013 telde de academische masteropleiding 377 studenten.

De masteropleiding bouwt verder op de bacheloropleiding in de communicatiewetenschappen. De master biedt studenten de mogelijkheid om zich te verdiepen in een deeldomein van de communicatiewetenschappen. De opleiding biedt de keuze uit vier afstudeerrichtingen:

- Communicatiemanagement
- Film- en televisiestudies
- Journalistiek
- Nieuwe media en maatschappij

Hoewel de opleiding in de eerste plaats gericht is op een academische vorming, streeft ze er ook naar om studenten voor te bereiden op het werkveld. Het onderscheid tussen het ontwikkelen van beroepsrelevante vaardigheden en het ontwikkelen van praktische vaardigheden wordt hierbij evenwel te weinig geëxpliciteerd. Daardoor is het voor studenten niet altijd duidelijk wat de relevantie van hun opleiding voor de arbeidsmarkt is.

Programma

De masteropleiding telt 60 studiepunten. In de masteropleiding kiezen studenten één van de vier aangeboden afstudeerrichtingen. De kern van iedere afstudeerrichting bestaat uit 3 afstudeerrichtingsspecifieke opleidingsonderdelen (telkens 7 studiepunten). Daarnaast kiezen de studenten een aantal richtingsspecifieke keuzeopleidingsonderdelen en/of een stage, volgen zij een werkcollege masterproef (3 studiepunten). De opleiding wordt afgesloten met een masterproef (15 studiepunten). De student moet aan-

tonen in staat te zijn de tijdens de opleiding opgedane kennis en vaardigheden toe te passen. De masterproef kan verschillende vormen aannemen. Er kan gekozen worden voor een wetenschappelijke verhandeling, een wetenschappelijk artikel of een beleidsrapport. Bij een wetenschappelijke verhandeling of een wetenschappelijk artikel kan de student kiezen tussen een theoretische bijdrage (met nadruk op literatuurstudie), een empirische bijdrage (met nadruk op een concreet empirisch onderzoek) of een methodologische bijdrage (met nadruk op methoden voor onderzoek). In het 'Werkcollege masterproef' wordt parallel met de masterproef in kleine groepen ingegaan op het lopend masterproefonderzoek en de methoden die in de masterproef een rol spelen om de eerder verworven sociaalwetenschappelijke onderzoeksvaardigheden van studenten te verdiepen en studenten de nodige begeleiding te bieden om de masterproef binnen de voorziene timing af te ronden.

De afstudeerrichtingen en de masterproef laten studenten toe zich te specialiseren in functie van hun latere loopbaan. Iedere afstudeerrichting sluit aan bij de inhoudelijke focus van een onderzoeksgroep. In de keuzeruimte krijgen studenten ook de kans om kennis te maken met het beroepenveld. In dit kader kunnen de studenten stage lopen. Alle stages vinden plaats in het tweede semester. De duur bedraagt 260 tot 320 uur (acht tot tien weken van vier werkdagen). De stageplaats moet gerelateerd zijn aan de afstudeerrichtingen. Door middel van een academisch essay, een stageverslag (logboek en beschrijving van het takenpakket) en een zelfevaluatie reflecteren studenten op de relatie tussen het beroepenveld en de theorie. Aan studenten die niet kiezen voor een stage wordt in een aantal afstudeerrichtingen een praktijkgericht keuzeopleidingsonderdeel aangeboden.

De gehanteerde werkvormen zijn over het algemeen geschikt om de nagestreefde leerresultaten te bereiken. Hoewel geregeld hoorcolleges aangeboden worden, wordt daarnaast ook gebruik gemaakt van meer interactieve werkvormen.

In de masteropleiding is internationale mobiliteit enkel mogelijk in het kader van de stage. De opleiding wil buitenlandse studenten en docenten beter bij het eigen onderwijs betrekken en internationalisation@home aanbieden. Er worden soms anderstalige teksten gebruikt of buitenlandse gastsprekers uitgenodigd. Het aantal opleidingsonderdelen dat in het Engels aangeboden wordt, is beperkt. Hierdoor komen studenten nauwelijks in contact met hun anderstalige collega's.

Beoordeling en toetsing

De toetsing sluit aan bij de beoogde leerresultaten. De opleiding wordt aangeboden binnen het semestersysteem, met examens in januari en juni. Er is voldoende diversiteit van evaluatievormen. Er wordt voornamelijk gebruik gemaakt van schriftelijke examens, maar daarnaast worden studenten ook geregeld geëvalueerd aan de hand van werkstukken en andere evaluatievormen zoals verslagen, participatie in de les en mondelinge examens. Nieuwe vormen van toetsing zoals peer-evaluatie, portfolio en gedragsevaluatie op de werkvloer worden steeds in combinatie met gevestigde evaluatievormen geïntroduceerd. Studenten zijn positief over de transparantie van de beoordeling.

Begeleiding en ondersteuning

De beschikbare materiële voorzieningen voldoen. De studenten communicatiewetenschappen krijgen les in diverse gebouwen in het centrum van Gent. Voor inhoudelijke studiebegeleiding kunnen de studenten terecht bij hun lesgevers. Ook kunnen zij terecht bij het monitoraat van de faculteit en, voor meer gespecialiseerde ondersteuning, bij een aantal universitaire diensten. Voor zij-instromers gebeurt de informatieverstrekking en begeleiding voornamelijk door de trajectbegeleider.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Ondanks inspanningen van de opleiding, blijft een substantieel deel van de studenten het afwerken van de masterproef uitstellen. Dit is de belangrijkste reden waarom studenten studievertraging oplopen. Voor het overige is het studierendement in de masteropleiding hoog.

Uit een bevraging van alumni blijkt dat net geen derde van de afgestudeerden werkt in de handel en industrie. Op de tweede plaats komt de media- en communicatiesector. Daarnaast is er ook de sociaal-culturele en welzijnssector en de overheid. Anderen vinden een job in het onderwijs of onderzoek.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor of Science en Master of Science in de Communicatiewetenschappen

Universiteit Gent

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen aan de Universiteit Gent (UGent). De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen van 5 tot 7 oktober 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op

opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

De opleidingen Communicatiewetenschappen maken deel uit van de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de UGent. De opleidingen worden aangestuurd vanuit de Opleidingscommissie Communicatiewetenschappen. De Facultaire Opleidingscommissie is verantwoordelijk voor de opleidingsonderdelen uit het eerste bachelorjaar. Dit jaar wordt immers grotendeels gemeenschappelijk aangeboden met de andere bacheloropleidingen uit de faculteit (Politieke Wetenschappen en Sociologie).

De bacheloropleiding telt 180 studiepunten. De masteropleiding telt 60 studiepunten en biedt studenten de keuze uit vier afstudeerrichtingen: Communicatiemanagement, Film- en televisiestudies, Journalistiek en Nieuwe media en maatschappij. In 2012–2013 telde de bacheloropleiding 533 studenten en de masteropleiding 377 studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de bachelor- en masteropleiding als voldoende.

De **onderwijsvisie** van de opleiding is gebaseerd op het uitgangspunt dat media en communicatie beschouwd kunnen worden als het hart van het sociaal, cultureel, politiek en economisch leven. Het onderzoeksdomein wordt daarom als een complex, multidisciplinair veld gezien, eerder dan als een discipline op zich. Deze visie wordt door de opleiding vertaald in vier krachtlijnen:

- Een brede kijk maakt focus mogelijk;
- Dialectiek onderwijs-onderzoek;
- Dialectiek onderwijs-maatschappij/beroepenveld;
- Durf denken over communicatie.

Deze krachtlijnen vormden samen met andere referentiekaders, zoals de oude eindtermen, het domeinspecifiek leerresultatenkader en het competentiemodel van de Universiteit Gent de basis voor het opstellen van de opleidingsspecifieke leerresultaten. De commissie waardeert de inspanningen om verschillende relevante referentiekaders te hanteren. Ze stelt evenwel vast dat de veelheid aan referentiekaders niet bijdraagt tot een heldere communicatie van de doelstellingen van de opleiding, zowel intern als extern.

De opleidingsspecifieke leerresultaten omvatten vijf competentiegebieden:

- Competentie in de communicatiewetenschappen en aanverwante ondersteunende wetenschappen;
- Wetenschappelijke competentie in de communicatiewetenschappen;
- Intellectuele competentie;
- Competentie in samenwerken en communiceren;
- Maatschappelijke competentie.

Binnen deze competentiegebieden zijn telkens een aantal **opleidings-specifieke leerresultaten** bepaald. De opleiding heeft een duidelijke differentiëring qua niveau aangebracht tussen enerzijds de bachelor- en anderzijds de masteropleiding. Hiervoor heeft de opleiding zich onder meer gebaseerd op het competentiemodel van de UGent dat expliciet rekening houdt met het Vlaamse kwalificatieraamwerk. Het nagestreefde ambitieniveau ligt dan ook in lijn met de verwachtingen zoals die gesteld worden door het Vlaams kwalificatieraamwerk voor academische bachelor- en masteropleidingen.

Het **domeinspecifiek leerresultatenkader**, dat samen met de andere Vlaamse academische opleidingen Communicatiewetenschappen werd opgesteld, vormde niet alleen een inspiratiebron voor de inhoudelijke concretisering van de opleidingsspecifieke leerresultaten; via twee matrices tonen de opleidingen ook aan dat de opleidingsspecifieke leerresultaten de domeinspecifieke leerresultaten afdekken en concretiseren.

De visitatiecommissie heeft tijdens het bezoek met de verschillende betrokkenen van gedachten gewisseld over de gekozen **inhoudelijke profilering** van de opleiding. Binnen de bacheloropleiding wordt ernaar gestreefd een brede en multidisciplinaire vorming aan te bieden. De centrale doelstelling is studenten op te leiden die zelfstandig op academisch niveau kunnen werken in een beroep waarbinnen communicatie een grote rol speelt. Daarbij wordt ernaar gestreefd studenten kennis te laten maken met de algemene communicatiewetenschappelijke theorie, ondersteunende en aanverwante wetenschappen en onderzoeksmethoden. Kritisch inzicht in de werking, fasen en aspecten van communicatieprocessen en van de relatie tussen media en maatschappij staat daarbij centraal. Deze brede algemene vorming wil studenten vragen doen stellen bij maatschappelijke evoluties waarmee ze dagelijks geconfronteerd worden. Op die manier wil de bacheloropleiding een kader verschaffen om maatschappelijke problemen in het algemeen, en problemen betreffende de relatie tussen media en maatschappij in het bijzonder, op multidisciplinaire wijze en via degelijk wetenschappelijk onderzoek kritisch te benaderen. De bacheloropleiding kent een rechtstreeks vervolg in de masteropleiding. Hoewel de bacheloropleiding in theorie ook een directe uitstroommogelijkheid biedt, ziet de opleiding op dit moment geen interessante tewerkstellingsmogelijkheden op dit niveau.

Op masterniveau biedt de opleiding de student de keuze uit **vier afstudeer-richtingen**:

- Communicatiemanagement
- Film- en televisiestudies
- Journalistiek
- Nieuwe media en maatschappij

Via sub-opleidingsspecifieke leerresultaten worden de leerresultaten inhoudelijk gedifferentieerd per afstudeerrichting. Elke afstudeerrichting wordt ingevuld vanuit een onderzoekscentrum van de Universiteit Gent. De commissie vindt de keuze van deze afstudeerrichtingen logisch aansluiten bij de beschikbare expertise. Niettemin zouden de titels van

de afstudeerrichtingen volgens de commissie beter gekozen kunnen worden. Zo heeft de commissie tijdens haar gesprekken vastgesteld dat bijvoorbeeld de benaming 'Journalistiek' bij meerdere betrokkenen andere verwachtingen schept. De rol van journalistiek in de maatschappij staat immers centraal in deze afstudeerrichting, eerder dan het opleiden tot journalist. Tijdens het bezoek werd door opleidingsverantwoordelijken gesuggereerd om de naam aan te passen zodat hij beter de lading dekt. De commissie steunt deze suggestie. Algemener blijven de namen van de afstudeerrichtingen zeer breed, waardoor de specifieke invalshoek die de Gentse masteropleiding kiest niet echt tot uiting komt. Zeker op masterniveau vindt de commissie het zinvol om opleidingen inhoudelijk duidelijk te profileren en zo ook geïnteresseerde studenten vanuit heel Vlaanderen, en eventueel uit het buitenland, aan te trekken.

De visitatiecommissie heeft in haar gesprekken verder veel aandacht besteed aan de **aansluiting van de opleiding bij de latere beroepspraktijk** waarin de studenten na de masteropleiding terecht komen. De opleiding is in aanloop naar de visitatie via focusgroepgesprekken en een bevraging van de aan de vakgroep verbonden praktijkassistenten in debat gegaan met het beroepenveld waarin afgestudeerden terecht komen. Overleg met de eigen praktijkassistenten vormt een goed startpunt voor overleg met de beroepspraktijk. Niettemin beveelt de commissie aan om deze interactie te verbreden met het oog op het verscherpen van het inzicht in de aansluiting van de opleiding bij de beroepspraktijk.

De commissie heeft in haar gesprekken vaak een verwarring vastgesteld tussen het waarborgen van een goede aansluiting bij de beroepspraktijk enerzijds en het aanleren van praktische vaardigheden anderzijds. Studenten en alumni die vinden dat de opleiding te weinig aansluit bij de beroepspraktijk, zien een oplossing in het aanleren van allerhande praktische vaardigheden, waarbij talen en specifieke kennis van softwarepakketten vaak genoemd worden als voorbeeld. Hoewel het aanleren van een aantal praktische vaardigheden ondersteunend kan werken, vindt de commissie dat aansluiting bij de beroepspraktijk in een masteropleiding vorm moet krijgen via de toepassing van academische kennis en vaardigheden. Het gaat bijvoorbeeld om het formuleren van wetenschappelijk verantwoorde oordelen rond concrete problematieken (DLR 3), het zelfstandig concipiëren van beleidsplannen (DLR 4) en nieuwe trends en evoluties detecteren en beoordelen (DLR 6/7). Op bachelorniveau gaat het bijvoorbeeld om het kritisch reflecteren (DLR 8) en het inschatten van de impact van allerhande factoren op communicatieprocessen (DLR 9).

Hoewel dergelijke competenties opgenomen zijn in de opleidingsspecifieke leerresultaten, wordt volgens de commissie te weinig aandacht besteed om de beroepsrelevantie van dergelijke vaardigheden uit te leggen aan de studenten. Studenten en alumni blijken zich immers te weinig bewust dat de opleidingen dergelijke voor de beroepspraktijk relevante competenties nastreven. Dit leidt tot onzekerheid bij studenten en alumni over hun eigen competenties en mede daardoor vaak tot het verder studeren na het behalen van het masterdiploma (zie GKW 3). De commissie beveelt daarom aan meer aandacht te besteden aan het expliciteren van de academische competenties die de opleiding nastreeft en de relevantie hiervan voor de beroepspraktijk.

Ten slotte wordt van de doelstellingen van opleidingen verwacht dat zij aansluiten bij de actuele eisen die in **internationaal perspectief** vanuit het vakgebied worden gesteld aan de opleiding. De opleiding heeft hiertoe haar opleidingsspecifieke leerresultaten gebenchmarkt ten opzichte van de leerresultaten van een aantal buitenlandse opleidingen. Uit deze analyse blijkt dat zowel de bachelor- als masteropleiding compatibel zijn met een diversiteit aan buitenlandse opleidingen. Gentse accenten blijken het inzicht in productietechnieken, de specifieke aandacht voor ethische en juridische aspecten en de communicatie in het Engels. De commissie stelt het op prijs dat deze vergelijking is gebeurd, maar kreeg tijdens de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken de indruk dat de opleiding de resultaten van deze oefening vooral vaststellend en controlerend heeft gebruikt, eerder dan als basis voor een grondige reflectie over de profilering van de eigen opleidingen.

Concluderend, meent de commissie dat de opleidingsspecifieke doelstellingen aansluiten bij het Vlaamse kwalificatieraamwerk en bij de domeinspecifieke leerresultaten en dat zowel de bachelor- als de masteropleiding qua niveau en oriëntatie voldoet aan de verwachtingen. Wel kan de visie over de aansluiting bij de arbeidsmarkt aangescherpt worden, evenals de profilering tegenover de andere Vlaamse en buitenlandse opleidingen. Dit neemt echter niet weg dat de opleidingen voldoen aan de vereiste basiskwaliteit. De commissie beoordeelt de opleidingen dan ook als voldoende voor generieke kwaliteitswaarborg 1.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de bacheloropleiding en de masteropleiding als voldoende.

Het opleidingsprogramma van de bachelor- en masteropleiding is onderverdeeld in een aantal **clusters** van opleidingsonderdelen die elk in hoofdzaak aansluiten bij één van de vijf competentiegebieden die de opleiding nastreeft. Twee competentiegebieden worden daarbij opgesplitst in enerzijds de algemeen sociaalwetenschappelijke vorming en anderzijds de specifieke communicatiewetenschappelijke vorming. Via de zeven clusters wordt transparant gemaakt welke opleidingsonderdelen bijdragen tot welke competentiegebieden binnen de nagestreefde leerresultaten. In de individuele ECTS-fiches wordt meer in detail aangegeven welke begincompetenties verwacht worden en welke eindcompetenties nagestreefd worden. Zowel voor de bachelor- als de masteropleiding werd in een matrix nagegaan of deze eindcompetenties aansluiten bij de opleidingsspecifieke leerresultaten. Op basis van deze matrices blijkt dat alle opleidingsspecifieke leerresultaten aan bod komen in het opleidingsprogramma.

De opleiding benoemt de clusters van opleidingsonderdelen die aansluiten bij competentiegebieden als 'leerlijnen'. Voor de methodologische opleidingsonderdelen wordt de opbouw van nagestreefde competenties helder gemaakt. Voor andere clusters, zoals de ondersteunende wetenschappen, gaat het evenwel vaak over losse opleidingsonderdelen waarbij de samenhang niet geëxpliciteerd wordt. Ondanks inspanningen om de benaming van individuele opleidingsonderdelen transparant te maken, vindt de commissie dat ook bij de communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen de inhoudelijke opbouw doorheen het bachelorprogramma nog niet altijd duidelijk gemaakt wordt. Dit wordt bevestigd door focusgroepgesprekken die de opleiding voerde met studenten. De rationale achter sommige keuzes binnen het aanbod van communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen wordt evenmin duidelijk uit de opleidingsspecifieke leerresultaten en de gekozen competentiegebieden. Zo stelt de commissie vast dat de opleiding een nadruk legt op juridische opleidingsonderdelen (Algemene beginselen van het recht, Mediarecht en Auteursrecht), terwijl de aandacht voor communicatiemanagement beperkt is (Basistheorie communicatiemanagement). Dergelijke keuzes dienen sterker geduid te worden. Zeker omdat de keuze voor een beperkte aandacht voor communicatiemanagement ertoe leidt dat er op dit vlak weinig verdieping kan gerealiseerd worden binnen de bachelor. Hierdoor is er in de afstudeer richting Communicatiemanagement in de masteropleiding nog nood aan

inleidende handboeken om de voorkennis van studenten bij te spijkeren. Voor het overige vindt de commissie de handboeken en het cursusmateriaal dat ze ingezien heeft van behoorlijke kwaliteit en aansluitend bij de doelstellingen van de opleidingsonderdelen.

In het **bachelorprogramma** wordt gekozen voor een eerste bachelorjaar met een facultaire **gemeenschappelijke stam** met een brede multidisciplinaire en sociaalwetenschappelijke basis. Vervolgens wordt vanaf het tweede bachelorjaar een sterkere inhoudelijke en methodologische communicatiewetenschappelijke focus ingebracht. De bacheloropleiding wordt afgerond met een individuele onderzoekspaper. Studenten volgen een voor hen vastgelegd programma dat toeleidt naar de verschillende afstudeer-richtingen in de masteropleiding. In het bachelorprogramma wordt slechts één keuzeopleidingsonderdeel aangeboden. Studenten kunnen binnen een aantal opleidingsonderdelen wel een eigen inhoudelijke focus kiezen bij opdrachten.

In 2014–2015 wordt een **hervormd bachelorcurriculum** geïmplementeerd. Deze programmahervorming wil tegemoet komen aan de te lage studiebelasting voor studenten in de bacheloropleiding. Dit probleem werd reeds bij de vorige visitatie gesignaleerd als een belangrijk pijnpunt in de opleiding (o.a. “Voorts ligt aan de UGent in de bacheloropleiding de reële studietijd op programmaniveau veel lager dan begroot”, Onderwijsvisitatie Communicatiewetenschappen september 2007, p.46). De vorige visitatiecommissie gaf als advies om het programma te versterken door het toevoegen van een aantal methodologische of vakwetenschappelijke opleidingsonderdelen en meer interactieve en begeleide werkvormen toe te passen. Hoewel de voorbije jaren een aantal stappen in de juiste richting gezet werden (verplicht maken van ‘kwalitatieve onderzoeksmethoden’, beter afstemmen van de opleidingsonderdelen, versterking van de aandacht voor ICT, ...), werden een aantal cruciale suggesties pas in het academiejaar 2014–2015 geïmplementeerd. Het gaat onder andere om de verdere inhoudelijke versterking van het opleidingsprogramma door het toevoegen van de opleidingsonderdelen ‘Academisch rapporteren in de communicatiewetenschappen’, ‘Encyclopedie van de communicatiewetenschappen’, ‘Wetenschappelijk Engels’, ‘Media en ethiek’ en ‘Communicatievaardigheden’. Op basis van de voorgelegde plannen meent de commissie dat het aangepaste curriculum een bijdrage kan leveren tot het verhelpen van de reeds bij de vorige visitatie vastgestelde en door studenten en alumni opnieuw gesignaleerde problemen qua studietijd en inhoudelijke diepgang van de bacheloropleiding.

De **onderzoekspaper** is het sluitstuk van de bacheloropleiding. De paper behelst een onderzoeksvoorstel dat mondeling wordt toegelicht bij de promotor en één commissaris. Het is een zelfstandige eindactiviteit waarin studenten de verworven kennis en vaardigheden moeten uitwerken tot een wetenschappelijke tekst. Om de student voor te bereiden op het schrijven van zijn paper, waarin literatuurstudie en het ontwerp en uitwerken van een onderzoeksdesign van belang zijn, worden de belangrijkste onderzoeksmethoden opgefrist door presentaties over lopend onderzoek. Tijdens minimaal drie verplichte, individuele contactmomenten worden studenten bij de onderzoekspaper begeleid door een ZAP-lid of een postdoctorale medewerker. Voorafgaand aan de contactmomenten krijgen studenten in een aantal methodologische sessies een 'hands-on' training of verdiepende uitleg van belangrijke communicatiewetenschappelijke onderzoeksmethoden door onderzoekers verbonden aan de opleiding.

In de **masteropleiding** kiezen studenten één van de vier aangeboden afstudeerrichtingen. De kern van iedere afstudeerrichting bestaat uit 3 afstudeerrichtingsspecifieke opleidingsonderdelen (telkens 7 studiepunten). Daarnaast kiezen de studenten een aantal richtingsspecifieke keuzeopleidingsonderdelen en/of een stage, volgen zij een werkcollege masterproef (3 studiepunten) en schrijven zij een masterproef (15 studiepunten). Dit laat studenten toe zich te specialiseren in functie van hun latere loopbaan. Iedere afstudeerrichting sluit aan bij de inhoudelijke focus van een onderzoeksgroep. De commissie is van mening dat het masterprogramma studenten in staat stelt de nagestreefde leerresultaten te bereiken.

De commissie vindt het van belang dat bewaakt wordt dat alle opleidingsonderdelen op **een niveau worden aangeboden dat past bij een masteropleiding**. Zoals eerder aangehaald, heeft zij vastgesteld dat soms inleidende kennis dient behandeld te worden omdat deze nog niet (voldoende) in het bachelorprogramma aan bod gekomen is. Daarenboven heeft de commissie vastgesteld dat een aantal opleidingsonderdelen die in de masteropleiding aangeboden worden georganiseerd worden samen met bachelorstudenten uit andere opleidingen (bv. Marketing management en Bedrijfskunde). De commissie pleit ervoor deze opleidingsonderdelen te ontdebellen zodat ze inhoudelijk op masterniveau kunnen ingevuld worden.

De **masterproef** is het sluitstuk van de opleiding. Door middel van de masterproef moet de student aantonen in staat te zijn de tijdens de opleiding opgedane kennis en vaardigheden toe te passen. De masterproef kan verschillende vormen aannemen. Er kan gekozen worden voor een

wetenschappelijke verhandeling, een wetenschappelijk artikel of een beleidsrapport. Bij een wetenschappelijke verhandeling of een wetenschappelijk artikel kan de student kiezen tussen een theoretische bijdrage (met nadruk op literatuurstudie), een empirische bijdrage (met nadruk op een concreet empirisch onderzoek) of een methodologische bijdrage (met nadruk op methoden voor onderzoek). Bij een beleidsrapport kan de term beleid zeer ruim geïnterpreteerd worden. Dit kan zowel om politiek beleid of om een beleid van een organisatie gaan. De commissie heeft vastgesteld dat de minimumeisen qua academische vaardigheden in de verschillende vormen van de masterproef in voldoende mate aan bod komen. Hoewel de commissie de inspanningen waardeert die in het verleden geleverd zijn om studenten te stimuleren kortere masterproeven te schrijven, meent zij dat nog stappen kunnen gezet worden in deze richting. Het theoriegedeelte van de masterproef blijft voor een belangrijk deel bestaan uit een vrij algemene samenvatting van het bestaand wetenschappelijk onderzoek. Een kadering in het bestaand onderzoek is uiteraard zinvol, maar een uitgebreide literatuurstudie lijkt de visitatiecommissie eerder een voorbereidende stap waarover slechts beperkt en met een focus op de empirische studie van de masterproef gerapporteerd moet worden.

Studenten kunnen binnen hun masterproef inhoudelijk verder bouwen op de onderzoekspaper die ze in de bachelor geschreven hebben. Op die manier wil de opleiding de studenten de kans geven om langer met hetzelfde thema bezig te zijn en op die manier meer diepgang te realiseren in hun masterproef. Studenten kiezen zelf een onderwerp en benaderen daarvoor een promotor die instaat voor de begeleiding van de masterproef. Een promotor begeleidt over het algemeen een 15-tal masterproeven per jaar. Om de begeleiding van de masterproef te stroomlijnen en te versterken werd in het academiejaar 2014–2015 een ‘Werkcollege masterproef’ ingevoerd. Dit opleidingsonderdeel wordt parallel gevolgd met de masterproef. In kleine groepen wordt ingegaan op het lopend masterproefonderzoek en de methoden die in de masterproef een rol spelen om de eerder verworven sociaalwetenschappelijke onderzoeksvaardigheden van studenten te verdiepen en studenten de nodige begeleiding te bieden om de masterproef binnen de voorziene timing af te ronden. De commissie vindt het een goede keuze om de masterproefbegeleiding te systematiseren en hoopt dat op deze manier het studierendement in de masteropleiding kan verhoogd worden. In focusgroepen (2013) gaven studenten aan dat de invulling van begeleiding afhankelijk is van de promotor. Velen signaleren eveneens de moeilijke combinatie van ‘Stage’ en ‘Masterproef’ wat vaak leidt tot indienen in tweede zitting of een extra jaar, al erkennen ze ook het eigen uitstelgedrag.

In de masteropleiding krijgen studenten de kans om kennis te maken met het **beroepenveld**. In dit kader kunnen de studenten stage lopen. Alle stages vinden plaats in het tweede semester. De duur bedraagt 260 tot 320 uur (acht tot tien weken van vier werkdagen). De stageplaats moet gerelateerd zijn aan de afstudeerrichtingen. Door middel van een academisch essay, een stageverslag (logboek en beschrijving van het takenpakket) en een zelfevaluatie reflecteren studenten op de relatie tussen het beroepenveld en de theorie. Aan studenten die niet kiezen voor een stage wordt in een aantal afstudeerrichtingen een praktijkgericht keuzeroepingsonderdeel aangeboden. De commissie vindt het positief dat de opleiding studenten de kans biedt om kennis te maken met de beroepspraktijk. Wel is de commissie van mening dat de opleiding zorgvuldig de kwaliteit en het academisch niveau van de stage dient te borgen. Daarnaast heeft ze vastgesteld dat de opleiding een sterk onderscheid maakt tussen enerzijds de academische vorming en anderzijds praktische vaardigheden die nuttig zijn voor de beroepspraktijk. De commissie beveelt de opleiding aan om meer aandacht te besteden aan het communiceren van de relevantie van de academische vorming voor de beroepspraktijk waarbij een uitsplitsing gemaakt kan worden naar de verschillende functies, zoals onderzoeker, beleidsmedewerker en manager. Zoals eerder aangehaald, blijkt immers dat studenten en alumni zich te weinig bewust zijn van de relevantie voor de beroepspraktijk van de competenties die ze doorheen de opleiding aanleren. Zo merkten alumni met substantiële werkervaring (vijf jaar) in een bevraging op dat het pas achteraf duidelijk wordt in welke mate een theoretische achtergrond leidt tot waardevolle inzichten en analytische vaardigheden. Hierdoor voelen de studenten zich te weinig voorbereid op de beroepspraktijk. De commissie vindt het dan ook noodzakelijk dat doorheen de bachelor- en masteropleiding meer aandacht besteed wordt aan het management van de verwachtingen van de studenten. De opleiding benoemt de dialectiek onderwijs-maatschappij/beroepenveld immers zelf als een krachtlijn voor de opleiding.

Voorts zijn er de voorbije jaren inspanningen gedaan zijn om de gehanteerde **didactische werkvormen** in de bachelor te diversifiëren. Niettemin blijft het hoorcollege in grote groepen nog altijd de overheersende werkvorm. De commissie heeft begrip voor het feit dat de hoge studentenaantallen en de beperkte personeelsploeg het moeilijk maken om veel onderwijs in kleine groep aan te bieden. De commissie heeft begrepen dat eerste aanzetten gedaan worden om ook in hoorcolleges interactieve elementen in te brengen, maar ze meent dat op dit vlak nog een grote stap vooruit kan gezet worden, zelfs bij het werken met grote groepen. Er kan

daarbij gedacht worden aan het flipped classroom concept, oefeningen op het elektronisch leerplatform die vooraf opgelost moeten worden op basis van zelfstudie zodat gefocust kan worden op specifieke moeilijkheden, en dergelijke meer. De commissie is van mening dat er met de huidige omkadering nog kwaliteitsverbetering gerealiseerd kan worden. Niettemin vindt de commissie dat de beperkte personeelsomkadering een negatieve impact heeft op de kwaliteit die kan gerealiseerd worden en dringt zij dus aan op een uitbreiding van het personeelskader zodat het bachelorprogramma zowel inhoudelijk als vormelijk kan geoptimaliseerd worden. Hoewel ook in de masteropleiding nog geregeld hoorcolleges aangeboden worden, is de interactiviteit van het onderwijs in de master groter dan in de bacheloropleiding. Op basis van gesprekken met studenten en alumni, meent de commissie dat de gebruikte werkvormen in de masteropleiding over het algemeen geschikt zijn om de nagestreefde leerresultaten te bereiken.

De commissie heeft vastgesteld dat het **studierendement** in het eerste bachelorjaar laag is (rond 30%) en dat de uitval hoog is. De commissie vindt het belangrijk dat de opleiding verder werk blijft maken van initiatieven die het studierendement verhogen. Tijdens de gesprekken werden de oorzaken voor het lage rendement vaak extern gelegd (geen mogelijkheid tot selectie aan de poort, niveau van de instromende studenten, ...). Deze externe oorzaken hebben ongetwijfeld een invloed op het studierendement, maar zijn moeilijk te beïnvloeden door de opleiding. De commissie beveelt dan ook aan te focussen op de elementen waar de opleiding wel impact op heeft. Op het vlak van de voorlichting en intake van nieuwe studenten worden reeds een aantal initiatieven genomen. Zo kunnen potentiële studenten vrijblijvend een test doen of hun verwachtingen aansluiten bij wat de opleiding te bieden heeft. De feedback die bij deze test gegeven wordt, blijft evenwel heel algemeen. Voorts ziet de commissie in de organisatie van het onderwijs nog mogelijkheden om enerzijds studenten die verkeerd gekozen hebben hier zo vroeg mogelijk mee te confronteren en anderzijds maatregelen te nemen die studenten enthousiasmeren en ondersteunen bij de overstap van het secundair naar het hoger onderwijs. De commissie beveelt de opleiding aan om out-of-the-box te denken bij het zoeken naar oplossingen, aansluitend bij de slogan van de Universiteit Gent 'Durf Denken'. Zo kan onderzocht worden of kortere onderwijsblokken (10 weken/trimester) kunnen helpen om studenten te verplichten sneller actief bezig te zijn met de opleiding en hen sneller feedback te bieden over de resultaten van hun leerproces. De commissie heeft respect voor de benadering die in Vlaanderen algemeen aanvaard blijkt te zijn om een bacheloropleiding te starten met een brede sociaalwetenschappelijke vorming en pas

vanaf het tweede bachelorjaar meer aandacht te besteden aan de specifieke communicatiewetenschappelijke vorming. Niettemin ziet zij in deze aanpak één van de redenen voor het lage studierendement. Studenten halen immers vaak meer intrinsieke motivatie uit de specifieke communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen dan uit de brede algemene vorming. Door deze verbreding verder in de opleiding te plaatsen of beter te spreiden doorheen de opleiding kan vermeden worden dat studenten hun motivatie voor de opleiding in het eerste jaar verliezen omdat ze de opleiding te algemeen vinden. Bovendien kan een dergelijke aangepaste opbouw ook afradend werken voor studenten die nog geen duidelijke keuze gemaakt hebben en nu inschrijven in de opleiding 'omdat die nog alle mogelijkheden openhoudt'.

De opleiding wil een klemtoon leggen op **internationalisering** om de kwaliteit van onderwijs en onderzoek te verbeteren. De krijtlijnen van dit internationaliseringsbeleid worden uitgetekend door de centrale diensten van UGent. Op facultair niveau wordt dit beleid uitgewerkt door de faculteitsraad en de opleidingscommissie in samenwerking met de facultaire commissie internationalisering. De opleiding werkt aan het aanbieden van uitwisselingsmogelijkheden aan eigen studenten en docenten. De voorbije jaren behaalde 12 tot 18 procent van de studenten die het bachelordiploma behaalden creditmobiliteit. Er zijn dus extra inspanningen nodig om de Europese doelstelling van 20% te realiseren. Daartoe is mobiliteit voor de stage in de masteropleiding reeds mogelijk gemaakt. Ook op het vlak van docentenmobiliteit (zeker inkomende) kan nog verbetering gerealiseerd worden. Verder wil de opleiding buitenlandse studenten en docenten beter bij het eigen onderwijs betrekken en internationalisation@home aanbieden. Er worden soms anderstalige teksten gebruikt of buitenlandse gastsprekers uitgenodigd. In de bachelor worden evenwel geen volledige opleidingsonderdelen in het Engels aangeboden en ook in de masteropleiding is dit aanbod beperkt. Hierdoor komen studenten nauwelijks in contact met hun anderstalige collega's. Om buitenlandse studenten actief te betrekken kan het bijvoorbeeld zinvol zijn om gemengde groepen te creëren bij opdrachten. Ook kunnen er samenwerkingen opgezet worden waarbij studenten opdrachten moeten uitvoeren samen met studenten van buitenlandse opleidingen via online samenwerking. De commissie beveelt aan om de internationalisation@home te versterken als bijdrage aan de maatschappelijke en wetenschappelijke competenties die de opleiding wil bereiken.

De **vakgroep** Communicatiewetenschappen beschikt op 1 februari 2014 over 11,6 voltijdse equivalenten (vte) ZAP en 13,7 vte AAP. De AAP-geleding kent negen mandaatassistenten (9 vte), drie doctor-assistenten (2,8 vte) en zeventien praktijkassistenten (1,9 vte). Via praktijkassistenten wil de opleiding studenten in contact brengen met het beroepenveld. Daarnaast telt de vakgroep 32 onderzoekers (31,7 vte) die via externe financiering aangetrokken worden. Deze onderzoekers bieden een beperkte onderwijs-ondersteuning. Daarnaast worden opleidingsonderdelen ter waarde van 60 studiepunten aangeleverd door andere vakgroepen.

Rekening houdende met het aantal studenten in de bachelor- en masteropleiding (1022 in 2013–2014), is de student-ZAP-ratio 88,1. Indien ook het AAP in rekening gebracht wordt, is de student-staf-ratio 40. Hoewel de personeelsomvang de voorbije jaren is toegenomen en het studentenaantal is afgenomen, blijft de student-staf-ratio volgens de opleiding problematisch. Er is gekozen om voldoende personeel in de master in te zetten om vier afstudeerrichtingen aan te bieden met een gemeenschappelijk aanbod en een aantal keuzeopleidingsonderdelen. Dit laat toe om de 377 masterstudenten geregeld in relatief kleine groepen onderwijs aan te bieden, hoewel er toch nog frequent onderwijs moet aangeboden worden aan groepen van een 100-tal studenten. Voor de bacheloropleiding is er echter nauwelijks ruimte om de noodzakelijke inhoudelijke en methodologische versterking door te voeren. De beschikbare personeelscapaciteit laat enkel een strak opleidingsprogramma toe met nauwelijks ruimte voor keuzeopleidingsonderdelen of onderwijs in kleine groepen. Enkel voor een aantal methodologische opleidingsonderdelen kan de grote groep studenten opgesplitst worden. De commissie is dan ook van mening dat de personeelsploeg verder dient uitgebreid te worden. De commissie waardeert het dat de decaan tijdens het bezoek aan de opleiding aangaf dat de opleidingen Communicatiewetenschappen in de toekomst zullen versterkt worden.

De opleiding wordt inhoudelijk ondersteund door vier onderzoeksgroepen: het Center for Persuasive Communication (CEPEC), Centre for Cinema and Media Studies (CIMS), Center for Journalism Studies (CJS) en Media en ICT (MICT). Het onderzoek van elk van deze onderzoeksgroepen sluit aan bij een afstudeerrichting in de masteropleiding. De commissie is van oordeel dat deze onderzoeksgroepen over een voldoende brede waaier aan expertises beschikken om de bachelor- en masteropleiding wetenschappelijk te onderbouwen. Bij een recente onderzoeksvisitatie kregen de vier onderzoeksgroepen bovendien een positieve beoordeling.

De expertise van het personeel van de vier onderzoeksgroepen wordt binnen de opleidingen aangevuld met de inbreng van praktijkassistenten en gastlessen van nationale en internationale experts.

De ZAP- en AAP-leden van de opleiding kunnen gebruik maken van het aanbod voor onderwijskundige professionalisering die de Universiteit Gent aanbiedt. De afgelopen jaren namen verschillende personeelsleden deel aan deze trainingssessies. De opgedane kennis wordt ook gedeeld met collega's. De commissie beveelt aan om het onderwijzend personeel te blijven stimuleren om deel te nemen aan dergelijke opleidingen. Gezien de ongunstige omkadering en de grote studentenaantallen is het immers van belang dat de docenten over de nodige competenties beschikken om maximaal gebruik te maken van didactische inzichten om het leerproces van de studenten te optimaliseren. Op basis van de gesprekken tijdens het visitatiebezoek meent de commissie dat er op dit vlak nog groei mogelijkheden bestaan.

Voor diverse vormen van **begeleiding** kunnen studenten terecht bij het monitoraat van de faculteit en, voor meer gespecialiseerde ondersteuning, bij een aantal universitaire diensten. Voor **toekomstige studenten** wordt informatie voorzien op de facultaire website en op studie-informatiedagen (SID-in's). Er wordt tevens een infodag georganiseerd voor laatstejaars secundair onderwijs en open lessen en try-outs van opleidingsonderdelen uit het eerste bachelorjaar. Nieuwe studenten worden verwelkomd op een introductiedag. Voor zij-instromers gebeurt de informatieverstrekking en begeleiding voornamelijk door de trajectbegeleider.

Het monitoraat staat in voor de begeleiding van de eerstejaarsstudenten, zowel op het vlak van algemene begeleiding als op dat van vakspecifieke begeleiding. Het monitoraat organiseert ook proefexamens. Studenten kunnen er ook terecht voor individueel advies over studiemethoden, studieplanning, studiekeuze, examens, heroriëntering, ... De trajectbegeleiding richt zich meer op de procesmatige aspecten zoals het studietraject van studenten, studievoortgang, studiekeuze(s), studie-aanpak en rendement, de samenstelling van hun studieprogramma en de opvolging van studiecontracten. De trajectbegeleiding behandelt ook dossiers inzake keuzevakken en geïndividualiseerde studietrajecten. De commissie heeft vastgesteld dat de begeleiding van studenten met veel enthousiasme wordt opgenomen door een klein team van ondersteuners. Studenten zijn tevreden over de begeleiding die zij krijgen.

De vakgroep huist in gebouwen aan de Korte Meer in het centrum van Gent. De **materiële voorzieningen** voldoen over het algemeen. De vakgroep heeft drie eigen vergaderzalen. Eén daarvan is uitgerust met ICT en wordt intensief gebruikt voor groepswerken, oefeningensessies, practica en feedbacksessies. Voor bijkomende vergaderruimten kunnen ook vergaderzalen van andere vakgroepen gereserveerd worden. Toch blijven de beperkte mogelijkheden voor vergaderfaciliteiten een probleem. Ook het aanbod zelfstudieruimten is onvoldoende voor de vele studenten. In de vakgroepbibliotheek kunnen studenten een beroep doen op een collectie nationale en internationale werken, (e-)tijdschriften en online consulteerbare databanken. Studenten geven aan dat zij de openingsuren te beperkt vinden. Studenten kunnen verder gebruik maken van een audiovisueel centrum, dat onder andere beschikt over een 'Experience Lab', waar observatieonderzoek bij mediagebruikers mogelijk is. Overal is draadloos Internet (via Eduroam). Er is ook een facultair PC-lokaal.

In 2019 is een verhuis gepland van de faculteit naar een groter gebouwencomplex, het Technicum. Bovendien wordt dan de overstap gemaakt van vakgroepbibliotheeken en versnipperde collecties naar een geïntegreerde faculteitsbibliotheek. Er wordt ook rekening gehouden met de wens voor meer (informele) ontmoetingsruimten voor personeel en studenten, vergaderzalen en practicumruimten.

De **kwaliteit** van de opleiding is de verantwoordelijkheid van de opleidingscommissie. Deze commissie ontwikkelt het programma en bewaakt de kwaliteit ervan. Ze wordt hierin bijgestaan door de Kwaliteitscel Onderwijs (KCO). Elk jaar evalueren studenten een selectie opleidingsonderdelen en lesgevers. Zowel in de opleidingscommissie als in de Kwaliteitscel Onderwijs worden de resultaten van deze evaluaties besproken met docenten, assistenten en studenten. Op basis van deze en andere input wordt van de opleidingscommissie verwacht dat ze de opleiding bijstuurt en up-to-date houdt. De visitatiecommissie vindt dat er via deze structuren voldoende garanties geboden worden voor de betrokkenheid van studenten en personeel. Zoals eerder aangegeven, pleit de commissie er evenwel voor om alumni en vertegenwoordigers van het werkveld structureler te betrekken in de kwaliteitszorg van de opleiding. Dit is belangrijk om het onderwijsprogramma voldoende te laten aansluiten op de veranderende markt en maatschappij.

Ter voorbereiding van de visitatie werd een overzicht gemaakt van de verbetermaatregelen die de voorbije jaren genomen zijn. Sinds de vorige

visitatie werd onder andere gewerkt aan een betere omkadering, een meer samenhangend programma, meer aandacht voor ICT, de invoering van een stage en een versterking van de masteropleiding. De meest ingrijpende hervorming van de voorbije jaren is evenwel de **programmahervorming** die geïmplementeerd wordt vanaf het academiejaar 2014–2015. De opleiding verwijst naar de onduidelijkheid rond de invoering van de tweejarige masteropleiding als reden voor deze laattijdige actie. De visitatiecommissie is zich bewust van de continue veranderingen waarmee het hoger onderwijs geconfronteerd wordt en de moeilijkheid om binnen een onzekere context beleid te voeren. Toch betreurt ze dat de opleiding ten gevolge van deze onzekerheid acht jaar nodig gehad heeft om een aantal fundamentele problemen aan te pakken. Vooral de te lichte invulling van de bacheloropleiding had veel sneller na de vorige visitatie aangepakt moeten worden.

In het eerste jaar is er een laag **studierendement** (zo'n 30% slaagt binnen 1 jaar voor de eerste 60 studiepunten). 43% tot 48% van de studenten die de opleiding aanvangt, studeert uiteindelijk ook af. Hiermee scoort de opleiding licht lager dan de andere Vlaamse opleidingen. Mogelijke oorzaken hiervoor kunnen de weinig interactieve leeromgeving, de late toetsing en het beperkte aantal communicatiewetenschappelijke vakken in het eerste bachelorjaar zijn. In de masteropleiding liggen de slaagcijfers hoger, hoewel ook hier verbetering noodzakelijk is. Zo'n 60% van de studenten studeert af na één jaar (de normale studieduur). Na meerdere jaren slaagt tussen 80 en 90% van de studenten die de masteropleiding aangevat heeft er ook in om een diploma te behalen.

Concluderend, heeft de commissie vastgesteld dat er de voorbije jaren in eerste instantie gekozen is voor het versterken van de masteropleiding. Recent werd een programmahervorming uitgewerkt voor de bacheloropleiding. Deze hervorming moet een aantal, reeds lang gesignaleerde, tekortkomingen van de bacheloropleiding verhelpen, door een versterking en een meer communicatiewetenschappelijke invulling van het programma. De krappe personeelsbezetting was één van de oorzaken waarom deze programmahervorming lang op zich liet wachten. Een uitbreiding van het personeelskader dringt zich dan ook op. Niettemin vindt de commissie dat het nieuwe programma – nipt – voldoende garanties biedt voor de vereiste basiskwaliteit van de bacheloropleiding. Ook de masteropleiding voldoet aan de vereiste basiskwaliteit. De commissie beoordeelt beide opleidingen dan ook als voldoende voor generieke kwaliteitswaarborg 2.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de bachelor en de master in de communicatiewetenschappen als voldoende.

Ten tijde van de visitatie werden stappen gezet om het **toetsbeleid** van de opleiding te systematiseren. De kwaliteit van toetsing wordt door de opleidingscommissie, de examencommissie en de kwaliteitscel onderwijs bewaakt. De examencommissie bespreekt de examenresultaten tijdens deliberatiemomenten op het einde van elke examenperiode. Als de commissie vaststelt dat voor een bepaald opleidingsonderdeel de scores systematisch en opvallend afwijken van scores van andere vakken, wordt dit gemeld aan de voorzitter van de opleidingscommissie. De kwaliteitscel onderwijs voert de evaluatie van opleidingsonderdelen en het programma als geheel uit. De resultaten hiervan worden besproken in de opleidingscommissie. De opleidingscommissie bespreekt ook jaarlijks de keuze van evaluatievormen, waarbij zij streeft naar een gevarieerd aanbod over de opleiding heen. Het grootste deel van de verantwoordelijkheid voor het evalueren wordt evenwel nog steeds bij de individuele docent gelegd. Net als de werkvorm wordt ook de evaluatievorm in principe bepaald door de verantwoordelijke lesgever, op basis van de leerstof en de beoogde leerresultaten. De lesgever is ook zelf verantwoordelijk voor het opstellen van de toetsen en het beoordelen van de student. Slechts in uitzonderlijke gevallen wordt beroep gedaan op een tweede beoordelaar.

Sinds 2013 wordt gewerkt aan een facultair toetsbeleid en dit op basis van het UGent-toetsconcept. Concreet werd er een overkoepelende facultaire toetscommissie opgericht en een opleidingsspecifieke toetscommissie om het toetsbeleid op te volgen, te coördineren en de kwaliteit te waarborgen. De toetscommissie heeft een drievoudige doelstelling: (1) bewerkstelligen van consistente kwaliteitsborging van elke vorm van toetsing in de opleiding; (2) stimuleren van validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van toetsing en duidelijke communicatie/feedback naar docenten en studenten; (3) bewerkstellingen van een coherente toetspraktijk waarin alle vooropgestelde opleidingsspecifieke leerresultaten op een valide manier worden bereikt en afgetoetst. In april 2014 kwam de opleidingsspecifieke toetscommissie een eerste keer samen voor een screening van opleidingsonderdelen uit het eerste semester aan de hand van een facultaire screeningsmatrix die peilt naar organisatie, visie, communicatie en coördinatie van toetsing. De commissie vindt de oprichting van de toetscommissies een goede zaak en moedigt de opleiding aan om verder werk te

maken van een meer gesystematiseerd toetsbeleid. Ze vindt het positief dat er al verwacht wordt van docenten dat zij hun toetsing door collega's laten nakijken. Dit is immers een eerste stap richting een kwaliteitscultuur waarin toetsing een collectieve verantwoordelijkheid wordt, eerder dan een verantwoordelijkheid van de individuele docenten. Het lijkt de commissie aangewezen om de aansluiting tussen examenvragen en de leerresultaten verder te expliciteren in toetsmatrijzen die besproken worden op opleidingsniveau. Een dergelijk instrument laat immers toe om beter te bewaken dat de toetsing van de leerresultaten doorheen de opleiding opgebouwd wordt en dat er ook op opleidingsniveau een evenwichtige toetsing van alle leerresultaten bestaat. Nu gebeurt deze bewaking voornamelijk op het niveau van de individuele opleidingsonderdelen.

De opleiding streeft naar **validiteit en betrouwbaarheid** van de toetsing. Hiertoe werd een aantal richtlijnen uitgewerkt. Zo hanteert de opleiding beoordelingsnormen en een evaluatieformulier voor de Onderzoekspaper en de Masterproef. Ook stages worden beoordeeld aan de hand van een formulier met gestandaardiseerde criteria. Voor de evaluatie van schriftelijke en mondelinge examens wordt van de lesgevers verwacht dat zij een standaardantwoord voorbereiden. Elk examen moet ook vooraf bekeken worden door een persoon naast de verantwoordelijke lesgever met het oog op de validiteit alsook op het vermijden van feitelijke fouten. Bij het opstellen van examens worden lesgevers bovendien geacht te streven naar een representatieve en evenwichtige toetsing. De selectie van leerstof die aan bod komt op het examen moet een afspiegeling zijn van de leerresultaten die met het vak beoogd worden. In dit kader zal de toetscommissie in de toekomst jaarlijks evalueren of de gebruikte evaluatievormen in relatie staan tot de opleidings specifieke leerresultaten.

De opleiding streeft ook naar **transparantie** inzake evaluaties. Studenten worden geïnformeerd over de evaluatiemodaliteiten via de studiegids. Ook lichten lesgevers in de eerste en laatste les de exameneisen, examenform en eindscoreberekening toe. Ook tijdens het academiejaar leveren lesgevers inspanningen om studenten te informeren over alle toetsingsmodaliteiten, bijvoorbeeld aan de hand van voorbeeldexamenvragen. Voor opleidingsonderdelen in het eerste bachelorjaar worden proefexamens georganiseerd. De proefexamens worden gevolgd door collectieve feedbacksessies. Studenten zijn over het algemeen tevreden over de informatie die ze vooraf krijgen over de toetsing. Bij de curriculumevaluatie van 2012 gaf 78% van de bachelorstudenten en 82% van de masterstudenten aan dat ze goed waren geïnformeerd over de vorm en inhoud van examens. Uit

de focusgroepen (2013) kwam eveneens sterk naar voren dat studenten op voorhand een duidelijk beeld hebben van het examen. Wel signaleren studenten dat de kwaliteit van de feedback wisselt. Gezien het belang van kwaliteitsvolle feedback voor het leerproces van de studenten, pleit de commissie ervoor om nog meer aandacht te besteden aan (individuele) feedback aan studenten over hun examens.

Op basis van een overzicht dat door de opleiding werd opgesteld en inzage in een selectie van de toetsen, heeft de commissie vastgesteld dat de toetsing aansluit bij de **beoogde leerresultaten**. De diversiteit van evaluatievormen neemt toe doorheen de opleiding. In het eerste jaar wordt voornamelijk gebruik gemaakt van schriftelijke examens. Dit blijft doorheen de opleiding de meest gebruikte evaluatievorm, maar wordt naarmate de opleiding vordert vaker aangevuld met werkstukken en andere evaluatievormen zoals verslagen, participatie in de les en mondelinge examens. Nieuwe vormen van toetsing zoals peer-evaluatie, portfolio en gedragsevaluatie op de werkvloer worden steeds in combinatie met gevestigde evaluatievormen geïntroduceerd. Een betere mix van evaluatievormen wordt bemoedigd door de grote studentenaantallen en de daarbij horende beperkingen. Uit curriculumevaluaties blijkt dat studenten over het algemeen neutraal tot positief zijn over de variatie in evaluatievormen. Voor de master is de appreciatie sterker dan voor de bachelor. De bevroegde alumni appreciëren de recente inspanningen om meer presentatieopdrachten en groepswerken te voorzien. De commissie beveelt aan om ook in de bacheloropleiding de diversiteit van de evaluatievormen te vergroten en daartoe op zoek te gaan naar evaluatiemethoden die implementeerbaar zijn bij grote groepen studenten.

Het **gerealiseerde eindniveau** wordt door de opleiding in de eerste plaats beoordeeld via de onderzoekspaper in de bacheloropleiding en de masterproef in de masteropleiding. De masterproef wordt beoordeeld door de promotor en door een commissaris. De masterproef is een schriftelijk rapport, maar wordt bovendien mondeling verdedigd wat door studenten ervaren wordt als een meerwaarde. Deze verdediging verloopt volgens een standaardschema, waarbij in het geheel twintig minuten voorzien zijn voor (1) een korte evaluatie van het afstudeerwerk door promotor en commissaris, (2) gevolgd door tien tot vijftien minuten ondervraging, en (3) een beraadslaging van vijf minuten over het finale cijfer. De uiteindelijke score is het gemiddelde van beide lezers, indien beide scores te ver uit elkaar liggen (meer dan drie punten) wordt een derde lezer aangesteld. Elke lezer vult voorafgaand aan de verdediging een gestandaardiseerd

beoordelingsformulier in. De bijhorende quoteringsmatrix met toelichting streeft naar een uniforme beoordeling. De mondelinge verdediging biedt de mogelijkheid om de score nog bij te stellen, zowel in positieve als negatieve zin. De evaluatie van de onderzoekspaper verloopt eveneens via een gestandaardiseerd beoordelingsformulier en een mondelinge toelichting voor de promotor en (vanaf 2013–2014) een commissaris. De commissie waardeert het dat voor zowel de onderzoekspaper als voor de masterproef de beoordeling gebeurt aan de hand van gestandaardiseerde beoordelingsformulieren en door twee beoordelaars. Dit draagt bij tot de betrouwbaarheid en validiteit van de beoordeling. Op basis van de masterproeven die de commissie doorgenomen heeft, meent zij dat de kwaliteit van de masterproeven voldoet. In het kader van de verdere ontwikkeling van het toetsbeleid zou de opleiding kunnen overwegen om een internationale benchmarking te organiseren van masterproeven om nog beter zicht te krijgen op hoe de kwaliteit zich verhoudt tot die van vergelijkbare buitenlandse opleidingen.

Heel wat studenten en alumni zijn tevreden over de **brede vorming** die ze in de opleiding krijgen. In de verschillende curriculumbeoordelingen geven zij ook aan dat de opleiding succesvol is in het bereiken van de vooropgestelde doelstellingen. Niettemin missen zij bij afstuderen vaak inzicht in het eigen kunnen en in de waarde van wat ze geleerd hebben voor de arbeidsmarkt. Door deze onzekerheid wordt geregeld gevraagd naar meer arbeidsmarktgerichte elementen in het programma, wat vaak vertaald wordt als taal- en praktijkvakken. Zoals eerder aangehaald, is de commissie van mening dat de opleiding transparanter kan maken wat de relatie is tussen de inhoud van de opleiding en de verwachtingen van het werkveld. Naast inspanningen in het curriculum, kan ook binnen de toetsing hier werk van gemaakt worden. Door studenten de verworven inzichten en competenties bijvoorbeeld te laten toepassen in concrete cases kunnen studenten uitgedaagd worden de theorie te linken aan de praktijk. Naast individuele opdrachten of examenvragen waarbij de praktijkgerichte toepassing van verworven competenties verwacht wordt, zou men ook kunnen denken aan groepswerken waarbij reële cases door het werkveld aangedragen worden en waarbij de studenten hun resultaten ook aan de opdrachtgever presenteren.

Op basis van de masterproeven die de commissie gelezen heeft, het materiaal dat ze doorgenomen heeft en de gesprekken die ze gevoerd heeft, is ze van mening dat de **leerresultaten** van de masteropleiding in voldoende mate gerealiseerd worden. Studenten krijgen via de afstudeerrichtingen

de kans om zich te verdiepen in het gekozen thema. Indien ze daarvoor kiezen, komen ze ook in contact met de arbeidsmarkt via een stage of een praktijkgericht opleidingsonderdeel. Zoals eerder aangehaald, zijn veel studenten zich onvoldoende bewust van de verworven competenties. Dit uit zich in onzekerheid over het eigen kunnen en frequent in de keuze voor een bijkomende opleiding. In een enquête bij masterstudenten in 2010 bijvoorbeeld gaf de helft aan van plan te zijn om verder te studeren.

Zoals eerder aangehaald, vindt de commissie dat de bacheloropleiding versterkt kan worden. Niettemin heeft zij vastgesteld dat studenten over het algemeen zonder veel problemen doorstromen naar de eigen masteropleiding. In sommige gevallen, zoals bijvoorbeeld de afstudeer-richting Communicatiemanagement, vereist deze aansluiting wel het in te ruime mate aanbieden van inleidende inhouden in de masteropleiding.

Uit een enquête uit 2010 blijkt dat 44% van de afgestudeerde communicatie-wetenschappers onmiddellijk **werk** vindt en een overige 35% binnen drie maanden na afstuderen. Op basis van een andere bevraging blijkt dat net geen derde van de afgestudeerden werkt in de handel en industrie. Op de tweede plaats komt de media- en communicatiesector. Daarnaast is er ook de sociaal-culturele en welzijnssector en de overheid. Anderen vinden een job in het onderwijs of onderzoek. Ten slotte bouwt een klein deel een loopbaan uit in de financiële sector. Deze gegevens blijven evenwel vrij algemeen en bieden weinig concrete handvaten voor de invulling van de opleiding. Daarom vindt de commissie het belangrijk om beter op te volgen in welke functies de afgestudeerden terecht komen en actief contacten te onderhouden met de afgestudeerden. Zij kunnen immers interessante feedback geven over de wijzigende verwachtingen tegenover de opleiding. Ze kunnen ook als gastspreker optreden in de opleiding en zo bijdragen tot een beter inzicht van de huidige studenten in hun tewerkstellingsmogelijkheden en de relevantie van de opleiding daarvoor.

Uit de cijfers die het Datawarehouse Hoger Onderwijs ter beschikking stelde met betrekking tot het **diplomarendement** per instromende cohorte blijkt dat een meerderheid het bachelordiploma behaalt in vier jaar, waarvan ongeveer 30% binnen de voorziene studieduur van drie jaar (modeltraject). Wel dient opgemerkt te worden dat er een belangrijke uitval is van bijna 40% na (het eerste semester van) het eerste bachelorjaar. Als enkel de studenten die succesvol afstuderen worden bekeken, behaalt ongeveer 65% het bachelordiploma binnen het driejarig modeltraject. Bijna 30% doet er een extra jaar over. Deze cijfers blijven relatief constant doorheen de tijd.

Voor de masteropleiding tonen de cijfers voor het diplomarendement per instromende cohorte aan dat iets meer dan 60% van de studenten hun masterdiploma behalen binnen de voorziene studieduur van een jaar, ongeveer 20% doet er een jaar langer over. Van degenen die afstuderen, doet bijna 70% dat in één jaar en 25% in twee jaar. De vertraging die studenten oplopen is vooral te wijten aan het niet tijdig afwerken van de masterproef.

Zoals eerder aangegeven waardeert de commissie het dat de opleiding een betere begeleiding bij de masterproef heeft voorzien om ervoor te zorgen dat meer studenten hun masterproef tijdig kunnen afwerken. Niettemin heeft de commissie tijdens het bezoek aan de opleiding ook geopperd om een 'hardere knip' te hanteren bij de overgang van bachelor naar master. De filosofie achter de Bolognahervorming gaat er immers van uit dat bachelor en master aparte, op zichzelf staande opleidingen zijn. Op korte termijn leidt zo'n maatregel logischerwijze tot nog meer studieduurvertraging. Studenten kunnen immers nog geen vakken opnemen van de master terwijl ze de bacheloropleiding nog moeten afronden. Op langere termijn kan evenwel het omgekeerde effect optreden. Studenten worden immers gestimuleerd om de bacheloropleiding sneller af te ronden. Een ander positief effect van een 'harde knip' is dat iedere student in de masteropleiding de bacheloropleiding volledig afgerond heeft en dus over de nodige voorkennis beschikt. Door de flexibilisering zijn er immers heel wat studenten die de masteropleiding starten zonder alle vakken van de bacheloropleiding succesvol afgerond te hebben. Ten slotte zou een dergelijke aanpak ook kunnen bijdragen tot een grotere mobiliteit tussen universiteiten, en daardoor een grotere stimulans betekenen voor een duidelijke profilering en specialisatie. Nu blijven studenten meestal aan dezelfde universiteit voor bachelor en master. In hun flexibel programma nemen ze immers vaak vakken op van beide opleidingen. Dit bemoeilijkt een overgang naar een andere instelling.

Concluderend, heeft de visitatiecommissie vastgesteld dat de beoordeling en toetsing van de bachelor- en masteropleiding er in voldoende mate over waken dat de nagestreefde leerresultaten ook effectief bereikt worden. De opleidingen werken aan het versterken van het toetsbeleid om de kwaliteit van de toetsing in de toekomst beter te kunnen bewaken. Alumni blijken over het algemeen onzeker over de eigen kwaliteiten en studeren daarom vaak verder. Niettemin vinden zij vrij snel een job en ontdekken zij vaak later de toegevoegde waarde die de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen voor hen hebben gehad. Gezien de voldoende kwa-

liteit van het toetsbeleid en de doorstroom- en tewerkstellingsmogelijkheden van de afgestudeerden beoordeelt de commissie beide opleidingen als voldoende op Generieke Kwaliteitswaarborg 3.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bachelor

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Master

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1, 2 en 3 als voldoende worden beoordeeld, zowel voor de bachelor als de master, is het eindoordeel van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen, conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Besteed meer aandacht aan het expliciteren van de academische competenties die in de opleiding nagestreefd worden en de relevantie hiervan voor de beroepspraktijk.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Expliciteer de samenhang van de opleidingsonderdelen binnen de 'leerlijnen'.
- Duid de keuzes die gemaakt worden binnen het opleidingsprogramma.
- Probeer de onderlinge relatie van de vakken in de bachelor (nog) duidelijker in de naamgeving tot uitdrukking te brengen.
- Zorg ervoor dat alle masterspecialisaties in voldoende mate worden voorbereid in de bachelor
- Bewaak dat alle opleidingsonderdelen in de masteropleiding op master-niveau aangeboden worden.
- Bewaak het niveau en de invulling van de stage zodat de kwaliteit voldoende geborgd is.
- Blijf werken aan het verkorten van masterproeven.
- Evalueer de kwaliteit van de masterproeven in een internationale benchmark.
- Ga na wat de mogelijkheden van de opleiding zijn om de studieuitval in het eerste jaar te verminderen.
- Ga na of het mogelijk en wenselijk is om de algemene sociaal-wetenschappelijke vakken die nu in het eerste jaar worden aangeboden deels in latere jaren van het bachelor programma aan te bieden.
- Bevorder dat studenten deze sociaal-wetenschappelijke vakken integreren in hun denken en werken.
- Ga de mogelijkheid en wenselijkheid van een 'harde(re) knip' tussen bachelor en master na.
- Maak werk van het inzetten van interactieve werkvormen in de bachelor, zeker bij het werken met grote groepen.
- Breid het personeelskader uit zodat het bachelorprogramma zowel inhoudelijk als vormelijk kan geoptimaliseerd worden.
- Maak verder werk van initiatieven die het studierendement verhogen.
- Versterk de initiatieven in het kader van internationalisation@home met het oog op de maatschappelijke en wetenschappelijke competenties die de opleiding wil bereiken.
- Stimuleer het onderwijzend personeel blijvend om deel te nemen aan onderwijsprofessionaliseringsinitiatieven.

- Versterk het aanbod van vergaderfaciliteiten en zelfstudieruimten.
- Benut, zoals gepland, de verhuis naar het Technicum voor de integratie van de vakgroepbibliotheek in een facultaire bibliotheek om zo de toegankelijkheid te vergroten.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Maak verder werk van een meer gesystemiseerd toetsbeleid.
- Expliciteer verder de aansluiting tussen examenvragen en de leerresultaten en bewaak zo dat de toetsing van de leerresultaten doorheen de opleiding opgebouwd wordt.
- Besteed nog meer aandacht aan (individuele) feedback aan studenten over hun examens.
- Vergroot in de bacheloropleiding de diversiteit van de evaluatievormen.
- Volg beter op in welke functies de afgestudeerden terecht komen en onderhoud actief contacten met de afgestudeerden.

De commissie heeft vernomen dat sinds haar bezoek een aantal plannen voor aanpassingen in lijn met de genoemde suggesties zijn opgesteld. De commissie meent dat dergelijke initiatieven een positieve bijdrage kunnen leveren tot de kwaliteitsverbetering van de opleidingen.

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Bachelor of Science en Master of Science in de Communicatiewetenschappen

SAMENVATTING

Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen Universiteit Antwerpen

Van 5 tot 7 oktober 2014 werd de Bachelor of Science in Communicatiewetenschappen van de Universiteit Antwerpen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding maakt deel uit van de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen. In 2012–2013 telde de academische bacheloropleiding 337 studenten.

De opleiding wil individuen vormen die communicatiegerelateerde fenomenen kritisch kunnen onderzoeken, beschrijven, toepassen en sturen vanuit een brede, sociaalwetenschappelijke benadering en in een internationale context. De opleiding opteert voor een sterk sociaalwetenschappelijke invalshoek bij de studie van communicatie als maatschappelijk fenomeen en als vorm van wetenschapsbeoefening. De opleiding kiest daarbij eerder voor een brede communicatie-invalshoek dan voor een beperktere focus op media.

De opleiding heeft een duidelijke visie op de manier waarop een academische opleiding communicatiewetenschappen relevant kan zijn voor de beroepspraktijk. De opleiding kiest ervoor om studenten binnen de bestaande opleidingsonderdelen academische vaardigheden aan te leren die ook nuttig zijn in de beroepspraktijk, eerder dan aparte opleidingsonderdelen te creëren om vaardigheden te verwerven.

Programma

De bacheloropleiding telt 180 studiepunten. De opleiding combineert een sociaalwetenschappelijke basis met een gradueel opgebouwde communicatiewetenschappelijke specialisatie. In het eerste bachelorjaar worden vooral inleidende en verbredende opleidingsonderdelen geprogrammeerd, zoals Politicologie, Sociologie, Filosofie, Economie, Sociale en politieke geschiedenis en Recht. Daarnaast volgen studenten Inleiding tot de communicatiewetenschappen en Media: structuur en werking. In het tweede bachelorjaar ligt de klemtoon op domeinen en aspecten van media en communicatie die voor alle communicatiewetenschappers van belang zijn. Zo richten een aantal opleidingsonderdelen zich op 'soorten' communicatie: visuele, interpersoonlijke en interculturele communicatie. Twee andere opleidingsonderdelen richten zich op specifieke aspecten van de media: hun publiek en effecten, en hun juridische kader. Ten slotte krijgen de studenten twee op de communicatiewetenschappen toegespitste taalvakken, Frans en Engels. Het derde bachelorjaar diept een aantal specifieke domeinen en aspecten van media en communicatie uit, maar nu wordt verwezen naar en voorbereid op specifieke specialisaties en masteropleidingen die aangeboden worden (Strategische communicatie, Mediastudies, Filmstudies en visuele cultuur en Politieke communicatie). De twee resterende richtingsspecifieke opleidingsonderdelen in het derde bachelorjaar richten zich op reflectie en scherpen de kritische zin van studenten verder aan (Media-ethiek en Cultuur- en mediatheorie).

Doorheen het bachelortraject loopt ook een methodologische lijn. Het eerste bachelorjaar bevat een algemene inleiding in wetenschappelijk onderzoek, een inleiding in kwantitatief onderzoek en een basisvak statistiek. Het tweede bachelorjaar biedt een inleiding in kwalitatief onderzoek, een gevorderd en meer toegepast vak statistiek, en een beschouwend vak rond logica en wetenschapskritiek. Tijdens het derde bachelorjaar doorlopen studenten in een grote groep en onder begeleiding voor het eerst een volledige onderzoekscyclus in het kader van het Leeronderzoek Communicatiewetenschappen.

De plichtvakken worden aangevuld met een keuzeruimte van 18 studiepunten, te kiezen uit opleidingsonderdelen uit aanpalende studiedomeinen. Deze zijn onderverdeeld in zes clusters: sociologie, politieke wetenschappen, bedrijfskunde, taal- en letterkunde, geschiedenis, en wijsbegeerte. Deze keuzeruimte zou kunnen aangevuld worden met meer communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen voor studenten die een voorkeur hebben voor verdieping, eerder dan verbreding.

Hoewel studentgecentreerd en competentiegericht onderwijs centraal staan in de onderwijsvisie van de Universiteit Antwerpen, is het hoorcollege in grote groepen de meest gebruikte werkvorm. De hoge studentenaantallen en de beperkte personeelsploeg maken het immers moeilijk om onderwijs in kleine groep aan te bieden. Er worden wel activerende elementen geïntegreerd in het onderwijs om de betrokkenheid van de studenten te verhogen. Naast hoorcolleges wordt een variatie aan andere, meer activerende werkvormen gehanteerd. Zo zijn er oefensessies in kleinere groepen, individuele of groepsopdrachten en -projecten en scripties. Om werkstudenten te faciliteren worden er bijkomende inspanningen geleverd. Zo worden er video-opnames gemaakt van een aantal hoorcolleges, wordt begeleide zelfstudie voorzien en worden er soms lessen en contactmomenten na de werkuren georganiseerd.

De Universiteit Antwerpen moedigt internationale mobiliteit van studenten en docenten aan. De opleiding telde de voorbije jaren gemiddeld een 11-tal uitgaande studenten per jaar (op 80 afstuderenden). De opleiding doet inspanningen om dit aandeel te verhogen. Om de opleiding aantrekkelijker te maken voor buitenlandse studenten wordt ook het gebruik van het Engels in de eigen opleiding aangemoedigd. Naast de studentenmobiliteit stimuleert de opleiding ook de docentenmobiliteit. Naast internationale mobiliteit investeert de opleiding ook in Internationalisation@home om zo veel mogelijk studenten tijdens de opleiding in aanraking te laten komen met internationale invloeden. 9% van de vaste opleidingsonderdelen in de bacheloropleiding wordt in het Engels gedoceerd. Er is daarenboven een pilootproject opgestart om studenten actief te laten samenwerken met buitenlandse medestudenten.

Beoordeling en toetsing

De opleiding wordt aangeboden binnen het semestersysteem, met examens in januari en juni. De toetsing sluit aan bij de beoogde leerresultaten. Via een goed uitgebouwd toetsbeleid wordt de kwaliteit

van de toetsing bewaakt. Docenten worden ook goed ondersteund om kwaliteitsvol te toetsen. De diversiteit van evaluatievormen neemt toe doorheen de opleiding. In het eerste jaar wordt voornamelijk gebruik gemaakt van schriftelijke examens. Dit blijft doorheen de opleiding een veel gebruikte evaluatievorm, maar wordt naarmate de opleiding vordert vaker aangevuld met permanente evaluatie, opdrachten en presentaties. Studenten zijn tevreden over de transparantie van de beoordeling en over de mogelijkheden om feedback te vragen. Wel wordt het initiatief voor het vragen van feedback vaak bij de student zelf gelegd.

Begeleiding en ondersteuning

De beschikbare materiële voorzieningen voldoen. De studenten communicatiewetenschappen krijgen les op de Stadscampus van de Universiteit Antwerpen. Voor inhoudelijke studiebegeleiding kunnen de studenten terecht bij hun lesgevers. De opleiding biedt daarnaast heel wat begeleidingsmogelijkheden. Instromende studenten worden zo goed mogelijk geïnformeerd over het academische karakter van de opleiding en krijgen onder andere feedback over hun slaagkansen aan de hand van een instroomtoets. Tijdens het eerste jaar krijgt elke student een mentor toegewezen en kunnen studenten deelnemen aan studiegroepjes. Voor vragen over de opleiding, studietrajecten en studievoortgang kunnen studenten terecht bij de facultaire studietrajectbegeleider. Ook de studievoortgangbewaking behoort tot de taken van de studietrajectbegeleider. Studenten worden opgevolgd en kunnen voorwaarden opgelegd krijgen bij een te lage studie-efficiëntie. Indien nodig verwijst de studietrajectbegeleider door naar gespecialiseerde diensten van de universiteit.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement in de bachelor is laag en de uitval hoog, zoals in alle vergelijkbare opleidingen in Vlaanderen. De opleiding neemt initiatieven om het studierendement te bewaken en te verhogen. Studenten worden voldoende voorbereid op de masteropleiding. Uitstroom naar de arbeidsmarkt na de bacheloropleiding wordt niet gestimuleerd.

SAMENVATTING

Master of Science in de Communicatiewetenschappen

Universiteit Antwerpen

Van 7 tot 9 oktober 2014 werd de Master of Science in de Communicatiewetenschappen van de Universiteit Antwerpen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding maakt deel uit van de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen. In 2013–2014 telde de academische masteropleiding 259 studenten.

De opleiding wil individuen vormen die communicatiegerelateerde fenomenen kritisch kunnen onderzoeken, beschrijven, toepassen en sturen vanuit een brede, sociaalwetenschappelijke benadering en in een internationale context. De opleiding opteert voor een sterk sociaalwetenschappelijke invalshoek bij de studie van communicatie als maatschappelijk fenomeen en als vorm van wetenschapsbeoefening. Afgestudeerden moeten beschikken over probleemoplossende vaardigheden die hen inzetbaar maken in uiteenlopende beroepen. Ondanks deze flexibiliteit streeft de opleiding er ook naar dat zij door hun specialisatie een dieper inzicht hebben in ofwel het domein van de strategische communicatie ofwel het domein van de mediastudies.

De opleiding heeft een duidelijke visie op de manier waarop een academische opleiding communicatiewetenschappen relevant kan zijn voor de beroepspraktijk. De opleiding kiest ervoor om de student binnen de bestaande opleidingsonderdelen academische vaardigheden aan te leren die ook nuttig zijn in de beroepspraktijk, eerder dan aparte opleidingsonderdelen te creëren om vaardigheden te verwerven.

Programma

De masteropleiding telt 60 studiepunten. De studenten kiezen tussen twee afstudeerrichtingen: Strategische Communicatie en Mediastudies. Daarnaast kunnen ze ook kiezen voor een specifieke masteropleiding: de Master Filmstudies en Visuele Cultuur of de Master Politieke Communicatie (geen onderdeel van deze visitatie).

De afstudeerrichting Strategische Communicatie richt zich op informatieve en persuasieve communicatie bij bedrijven, overheden en social profitorganisaties. De afstudeerrichting Mediastudies richt zich voornamelijk op de mediasector, zoals radio en televisie, film en journalistiek. De afstudeerrichtingen delen twee opleidingsonderdelen. In Hedendaagse stromingen in communicatiewetenschappen ligt de klemtoon vooral op theoretische reflectie, terwijl Methoden van communicatieonderzoek inzet op methodologische reflectie. Daarnaast kiezen de studenten een toepassingsgericht seminarie (Interpersoonlijke communicatie, Journalistiek en mediatraining, Mediamanagement, Webcommunicatie, Audiovisuele media of Visuele studies). Verder kiezen studenten een aantal keuzeopleidingsonderdelen (27 studiepunten). Elke afstudeerrichting biedt een cluster van zeven opleidingsonderdelen, aangevuld met de stage die gekozen wordt in aansluiting bij het studiedomein. Ten slotte schrijft iedere student een masterproef (15 studiepunten). De masterproef vormt het sluitstuk van de opleiding en staat centraal in het masterjaar. De masterproef is een zelfstandig werkstuk geschreven op basis van literatuurstudie en zelfstandig onderzoek. De begeleiding gebeurt grotendeels individueel, maar docenten kunnen ervoor kiezen bepaalde overlegmomenten collectief te organiseren. Een aantal tussentijdse deadlines moeten bijdragen aan het tijdig afronden van de masterproef. Zo moet voor de kerstvakantie een startpaper ingediend worden, die bij het begin van het tweede semester in groepen van 4 à 5 studenten (via peer review) besproken wordt. Na de paasvakantie moet een voorlopige versie ingediend worden bij de promotor, zodat de masterproef al vorm heeft ruim voor de uiteindelijke deadline.

Studenten krijgen in de masteropleiding ook de kans om kennis te maken met het beroepenveld. Naast de seminars waarin het verwerven van een aantal specifieke, meer praktische vaardigheden centraal staat en die meestal begeleid worden door mensen uit de praktijk en gastsprekers uit het werkveld, is de stage de plaats bij uitstek waar de studenten de verworven inzichten maar vooral vaardigheden en attitudes uit de ganse opleiding in de praktijk omzetten.

Hoewel studentgecentreerd en competentiegericht onderwijs centraal staat in de onderwijsvisie van de Universiteit Antwerpen, bekleden hoorcolleges een centrale rol in de masteropleiding. Wel wordt er daarnaast geregeld gebruik gemaakt van activerende werkvormen, zoals oefeningen, werkcolleges, individuele en groepsopdrachten, casussen en papers. Om werkstudenten te faciliteren worden er extra inspanningen geleverd.

Zo worden er video-opnames gemaakt van een aantal hoorcolleges, wordt begeleide zelfstudie voorzien en worden er soms lessen en contactmomenten na de werkuren georganiseerd.

De Universiteit Antwerpen moedigt internationale mobiliteit van studenten en docenten aan. De opleiding telde de voorbije jaren een stijgend aantal uitgaande studenten per jaar (in 2012–2013 12 op 90 afstuderenden). Studenten kunnen kiezen om vakken of de stage in het buitenland op te nemen. Om de opleiding aantrekkelijker te maken voor buitenlandse studenten wordt ook het gebruik van het Engels in de eigen opleiding aangemoedigd. Naast de studentenmobiliteit stimuleert de opleiding ook de docentenmobiliteit. Naast internationale mobiliteit investeert de opleiding ook in Internationalisation@home om zo veel mogelijk studenten tijdens de opleiding in aanraking te laten komen met internationale invloeden. In de masteropleiding wordt 21% van de opleidingsonderdelen (Popular culture, Radio and Television Studies, Internal Communication en Consumer psychology) in het Engels gedoceerd.

Beoordeling en toetsing

De opleiding wordt aangeboden binnen het semestersysteem, met examens in januari en juni. De toetsing sluit aan bij de beoogde leerresultaten. Via een goed uitgebouwd toetsbeleid wordt de kwaliteit van de toetsing bewaakt. Docenten worden ook goed ondersteund om kwaliteitsvol te toetsen. Schriftelijke examens zijn een veel gebruikte evaluatievorm, maar worden aangevuld met permanente evaluatie, opdrachten en presentaties. Ook vormen van toetsing zoals vaardigheidstoetsen, zelf-evaluatie en peer assessment, een portfolio en presentaties, worden geregeld gebruikt. Studenten zijn tevreden over de transparantie van de beoordeling en over de mogelijkheden om feedback te vragen. Wel wordt het initiatief voor het vragen van feedback vaak bij de student zelf gelegd.

Begeleiding en ondersteuning

De beschikbare materiële voorzieningen voldoen. De studenten communicatiewetenschappen krijgen les op de Stadscampus van de Universiteit Antwerpen. Voor inhoudelijke studiebegeleiding kunnen de studenten terecht bij hun lesgevers. Voor vragen over de opleiding, studietrajecten en studievoortgang kunnen studenten terecht bij de facultaire studietrajectbegeleider. Ook de studievoortgangbewaking behoort tot de taken van de studietrajectbegeleider. Studenten worden opgevolgd en kunnen voorwaarden opgelegd krijgen bij een te lage studie-efficiëntie. Indien nodig

verwijst de studietrajectbegeleider door naar gespecialiseerde diensten van de universiteit.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Ondanks inspanningen van de opleiding, blijft een substantieel deel van de studenten het afwerken van de masterproef uitstellen. Dit is de belangrijkste reden waarom studenten studievertraging oplopen. Voor het overige is het studierendement in de masteropleiding hoog.

Afgestudeerden beschikken over de nodige academische competenties. Ze voelen zich wel minder beslagen om direct aan de slag te gaan op de arbeidsmarkt. Bijna de helft van de alumni kiest voor een bijkomende opleiding (andere masteropleiding, lerarenopleiding, doctoraatsopleiding) om hun kansen op de arbeidsmarkt te maximaliseren. Niettemin vinden afgestudeerden die wel op zoek gaan naar een job vrij snel werk. Ze komen terecht in een brede waaier van functies en in uiteenlopende sectoren. De opleiding heeft evenwel geen gedetailleerd beeld van waar studenten terechtkomen.

OPLEIDINGSRAPPORT
Bachelor of Science en Master of Science
in de Communicatiewetenschappen
Universiteit Antwerpen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen aan de Universiteit Antwerpen. De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen van 7 tot 9 oktober 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op

opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteringsuggesties.

Situering van de opleiding

De bacheloropleiding telt 180 studiepunten. De masteropleiding telt 60 studiepunten en biedt studenten de keuze uit twee afstudeerrichtingen: Strategische communicatie en Mediastudies. In 2013–2014 telde de bacheloropleiding 337 studenten en de masteropleiding 259 studenten.

De opleidingen Communicatiewetenschappen maken deel uit van de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen (PSW) van de Universiteit Antwerpen. Binnen de faculteit draagt de Onderwijscommissie PSW de overkoepelende verantwoordelijkheid over alle door de faculteit georganiseerde bachelor- en masteropleidingen. Bovendien heeft deze commissie zeggenschap over de gemeenschappelijke opleidingsonderdelen in de facultaire bacheloropleidingen, met name de niet-richtingsspecifieke opleidingsonderdelen. Overleg over de richtingsspecifieke opleidingsonderdelen in de Bachelor Communicatiewetenschappen gebeurt binnen de Departementsraad Communicatiewetenschappen. Hier worden ook de beslissingen besproken van de Opleidingscommissie van de Master Communicatiewetenschappen. De Opleidingscommissie van de Master Communicatiewetenschappen ten slotte bespreekt alle aspecten van de dagelijkse werking van de Master Communicatiewetenschappen, alsook meer fundamentele onderwijskundige kwesties die naderhand door de Facultaire Onderwijscommissie goedgekeurd dienen te worden. In de verschillende organen zijn steeds ZAP, AAP en studenten vertegenwoordigd.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de bachelor- en masteropleiding als goed.

De opleiding wil individuen vormen die communicatiegerelateerde fenomenen kritisch kunnen onderzoeken, beschrijven, toepassen en sturen vanuit een brede, sociaalwetenschappelijke benadering en in een internationale context. De opleiding opteert bewust voor een sterk sociaalwetenschappelijke invalshoek bij de studie van communicatie als maatschappelijk fenomeen en als vorm van wetenschapsbeoefening. Hiermee stelt de opleiding zich op één lijn met de meeste andere academische opleidingen communicatiewetenschappen in Vlaanderen. Afgestudeerden moeten beschikken over probleemoplossende vaardigheden die hen inzetbaar maken in uiteenlopende beroepen. Ondanks deze flexibiliteit streeft de opleiding er ook naar dat zij door hun specialisatie een dieper inzicht hebben in ofwel het domein van de strategische communicatie ofwel het domein van de mediastudies.

Op basis van deze uitgangspunten werden **leerresultaten** geformuleerd, rekening houdende met de onderwijsvisie van de Universiteit Antwerpen, waarin studentgecentreerd en competentiegericht onderwijs centraal staat. Daarbij worden leerresultaten omschreven als kerncompetenties. Kerncompetenties zijn geïntegreerde gehelen van kennis, vaardigheden en attitudes. Voor de bachelor werden er 13 kerncompetenties geformuleerd. Voor de masteropleiding werden er 9 gemeenschappelijke kerncompetenties en 4 specifieke kerncompetenties geformuleerd.

De **kerncompetenties**, en de manier waarop elk opleidingsonderdeel bijdraagt tot de invulling daarvan, zijn een regelmatig terugkomend onderwerp op de vergaderingen van de opleidingscommissies en op de departementale en facultaire onderwijsdagen. Bovendien worden individuele docenten er jaarlijks toe aangezet om de congruentietabellen (waarbij de doelstellingen van de eigen opleidingsonderdelen moeten worden afgetoetst aan de kerncompetenties van de opleiding) in te vullen of aan te passen. De commissie waardeert het dat de opleiding de voorbije jaren actief aan de slag gegaan is met de opleidingsdoelstellingen om er zo voor te zorgen dat de doelstellingen ook echt sturend werken voor de opleiding.

Het **domeinspecifiek leerresultatenkader** werd samen met de andere Vlaamse academische opleidingen Communicatiewetenschappen opgesteld. Zowel voor de bachelor als de master wordt via een tabel aangetoond

dat de opleidingsspecifieke leerresultaten (kerncompetenties) aansluiten bij de domeinspecifieke leerresultaten. Het nagestreefde ambitieniveau ligt dan ook in lijn met de verwachtingen zoals die gesteld worden door het Vlaams kwalificatieraamwerk voor academische bachelor- en masteropleidingen.

De visitatiecommissie heeft tijdens het bezoek met de verschillende betrokkenen van gedachten gewisseld over de inhoudelijke profilering van de opleiding.

Binnen de kerncompetenties voor de **bachelor** wordt geregeld verwezen naar 'communicatie' (die zowel gemedieerd als niet gemedieerd kan zijn), waar in de domeinspecifieke leerresultaten vaker 'media' (zie DLR1, DLR 2 en DLR7) gebruikt wordt. Op andere punten zijn de kerncompetenties specifiekere dan de domeinspecifieke leerresultaten, bijvoorbeeld wanneer het gaat over de internationaal ingestelde houding en het kunnen werken met elektronische leer- en onderzoeksmiddelen. Niettemin is de profilering van de opleiding zeer vergelijkbaar met die van andere Vlaamse opleidingen Communicatiewetenschappen.

Ook in de **masteropleiding** kiest de opleiding voor twee brede afstudeer-richtingen. Er wordt relatief veel aandacht besteed aan organisatorische communicatieprocessen (DLR6) en de communicatiestrategische context (DLR7). Ook op het vlak van componenten van communicatie (DLR1), media (DLR2 en 7) en maatschappelijke communicatieprocessen (DLR6) zijn de doelstellingen meer in detail uitgewerkt dan de domeinspecifieke leerresultaten. Ten slotte benoemt de opleiding specifieke kerncompetenties rond visuele studies en mediacultuur.

De **afstudeerrichting Strategische Communicatie** richt zich primair op informatieve en persuasieve communicatie op micro- en macroniveau. Op microniveau worden communicatieprocessen en -strategieën op interpersoonlijk vlak behandeld. Op macroniveau wordt de informatieve en persuasieve communicatie bestudeerd, zoals die wordt aangewend door bedrijven, overheden en social profitorganisaties. De studenten moeten de nodige competenties verwerven om strategische communicatie kritisch te analyseren en om zelf doelgericht en effectief te communiceren.

De **afstudeerrichting Mediastudies** focust op (audio-/visuele) media en andere betekenisdragers in de hedendaagse maatschappij. Ze wil hierbij aansluiten bij de internationale tendens in het wetenschappelijke veld

naar discipline-overschrijdende analyse. De voortschrijdende convergentie en digitalisering van het medialandschap brengen wetenschappers uit communicatiewetenschappen, mediastudies, filmstudies en visuele studies steeds meer samen om complexe themata van de hedendaagse (audio-) visuele samenleving te analyseren en te conceptualiseren. De studenten moeten de nodige bagage verwerven om kritische mediaconsumenten en -producenten te worden.

De twee afstudeerrichtingen worden bewust **breed ingevuld**, zeker in vergelijking met meer gespecialiseerde masters in het buitenland. Dit gebeurt eerst en vooral vanuit de overtuiging dat een brede vorming belangrijk is voor de intellectuele ontwikkeling van de studenten. Bovendien beoogt de opleiding op die manier flexibel inzetbare werkkrachten af te leveren, binnen de hierboven gespecificeerde werkdomeinen. De commissie heeft begrip voor deze keuze. Ze vindt het ook verstandig dat er gekozen wordt voor twee afstudeerrichtingen die ongeveer even veel studenten aantrekken. Niettemin vindt de commissie dat op masterniveau ook een keuze voor meer specifieke afstudeerrichtingen, nauw aansluitend bij de eigen onderzoeksexpertise, zinvol zou kunnen zijn. Op die manier zou de opleiding meer in die afstudeerrichting geïnteresseerde studenten vanuit heel Vlaanderen kunnen aantrekken. De opleidingen Politieke communicatie en Filmstudies en visuele cultuur waaraan het departement bijdraagt, tonen aan dat er interesse bestaat voor dergelijke specifiekere masteropleidingen.

In tegenstelling tot sommige andere academische opleidingen communicatiewetenschappen in Vlaanderen, voorziet de opleiding geen aparte kerncompetenties in verband met nieuwe media of ICT en journalistieke praktijken of genres. De opleiding streeft er naar om deze elementen als een integraal onderdeel van de media te beschouwen en dus geïntegreerd aan te bieden. De commissie vindt dit een gerechtvaardigde keuze, op voorwaarde dat deze elementen inderdaad voldoende aandacht krijgen in het programma en het voor (toekomstige) studenten wel helder is dat deze elementen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie heeft in haar gesprekken verder veel aandacht besteed aan de **aansluiting van de opleiding bij de latere beroepspraktijk** waarin de studenten na de opleiding terecht komen. De opleiding onderhoudt contacten met het werkveld via de klankbordgroep, bestaande uit alumni en mensen uit het beroepenveld. Zij onderwerpen de vooropgestelde kerncompetenties aan een realiteitscheck. Via stages is

er geregeld informeel contact met het beroepenveld. De opleiding bevraagt ook geregeld alumni. De commissie waardeert dit. Ze heeft ook vastgesteld dat de opleiding een duidelijke visie heeft op de manier waarop een academische opleiding communicatiewetenschappen relevant kan zijn voor de beroepspraktijk. De opleiding kiest ervoor om studenten binnen de bestaande opleidingsonderdelen academische vaardigheden aan te leren die ook nuttig zijn in de beroepspraktijk, zoals presentaties geven, in groep samenwerken, vergaderen en schriftelijk en/of mondeling communiceren over studie- en onderzoekstaken, eerder dan aparte opleidingsonderdelen te creëren om vaardigheden te verwerven. De opleiding draagt deze aanpak ook uit naar studenten en beroepenveld.

Ten slotte wordt van de doelstellingen van opleidingen verwacht dat zij aansluiten bij de actuele eisen die in **internationaal perspectief** vanuit het vakgebied worden gesteld aan de opleiding. De opleiding heeft wel een globaal idee over opleidingen Communicatiewetenschappen in het buitenland, maar doet niet systematisch aan benchmarking met buitenlandse opleidingen. Een meer systematische benchmarking, zowel inhoudelijk als qua onderwijsmethoden en -organisatie kan mogelijk bijdragen tot innovatie en verdere kwaliteitsverbetering binnen de opleiding.

Concluderend, meent de commissie dat de opleidingsspecifieke doelstellingen goed aansluiten bij het Vlaamse kwalificatieraamwerk en bij de domeinspecifieke leerresultaten. De opleidingen sluiten ook qua niveau en oriëntatie goed aan bij de verwachtingen. De commissie beoordeelt Generieke Kwaliteitswaarborg 1 dan ook als goed voor beide opleidingen.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de bachelor- en de masteropleiding als voldoende.

Het programma vormt een goede **vertaling** van de nagestreefde kerncompetenties. In de individuele ECTS-fiches wordt in detail aangegeven welke begincompetenties verwacht worden en welke eindcompetenties nagestreefd worden. Om de overeenstemming tussen de doelstellingen van individuele opleidingsonderdelen en de overkoepelende kerncompetenties van de opleiding te monitoren, wordt de docenten jaarlijks gevraagd de doelstellingen van elk opleidingsonderdeel te actualiseren en die vervolgens aan de kerncompetenties van de opleiding te koppelen. Op basis daarvan

wordt een congruentietabel per opleiding gegeneerd, die vervolgens in de bevoegde onderwijs- of opleidingscommissie besproken wordt. Op basis van deze congruentietabellen blijkt dat alle opleidingsspecifieke leerresultaten aan bod komen in het programma. De commissie is positief over deze systematische checks. Maar dit instrument maakt niet zichtbaar hoe het beheersen van de competenties opgebouwd wordt doorheen de bachelor- en masteropleiding.

De **bacheloropleiding** combineert een stevige sociaalwetenschappelijke basis met een gradueel opgebouwde communicatiewetenschappelijke specialisatie. Vanuit die logica worden in het eerste bachelorjaar vooral inleidende en verbredende opleidingsonderdelen geprogrammeerd, zoals Politicologie, Sociologie, Filosofie, Economie, Sociale en politieke geschiedenis en Recht. Daarna verschuift het evenwicht gradueel naar richtingsspecifieke opleidingsonderdelen, die tegen het derde bachelorjaar het grootste deel van het programma uitmaken. In de masterfase kunnen de studenten kiezen tussen twee afstudeerrichtingen in de Master Communicatiewetenschappen: Strategische Communicatie en Mediastudies. Daarnaast kunnen ze ook kiezen voor de specifieke masteropleidingen: de Master Filmstudies en Visuele Cultuur of de Master Politieke Communicatie.

In het **eerste bachelorjaar** komen twee specifieke communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen aan bod: Inleiding tot de communicatiewetenschappen en Media: structuur en werking. In het **tweede bachelorjaar** ligt de klemtoon op domeinen en aspecten van media en communicatie die voor alle communicatiewetenschappers van belang zijn, maar die niet noodzakelijk aansluiten bij één specifiek afstudeerprofiel. Zo richten een aantal opleidingsonderdelen zich op 'soorten' communicatie: visuele, interpersoonlijke en interculturele communicatie. Twee andere opleidingsonderdelen richten zich op specifieke aspecten van de media: hun publiek en effecten, en hun juridische kader. Ten slotte krijgen de studenten twee op de communicatiewetenschappen toegespitste taalvakken, Frans en Engels. Het **derde bachelorjaar** diept een aantal specifieke domeinen en aspecten van media en communicatie uit, maar nu wordt verwezen naar en voorbereid op specifieke specialisaties en masteropleidingen die aangeboden worden (Strategische communicatie, Mediastudies, Filmstudies en visuele cultuur en Politieke communicatie). De twee resterende richtingsspecifieke opleidingsonderdelen in het derde bachelorjaar richten zich op reflectie en scherpen de kritische zin van studenten verder aan (Media-ethiek en Cultuur- en mediatheorie). Studenten met interesse om

zich te specialiseren in strategische communicatie geven aan dat er relatief weinig mogelijkheden aangereikt worden in de opleiding om zich te verdiepen in strategische communicatie. Zij benoemen hierbij zowel een gemis aan de communicatiewetenschappelijke als de economische aspecten die relevant zijn voor strategische communicatie.

Eerder dan het veld van meet af aan op te delen in scherp afgeleide deeldomeinen, kiest de opleiding ervoor, zeker in de eerste jaren, een **caledoscopische blik** te bieden op de diverse aspecten en breuklijnen die de communicatiewetenschappen zo boeiend maken. Zo wordt het veld niet opgedeeld volgens medium, gezien de toenemende crossmedialiteit en convergentie of volgens de traditionele driedeling zender-boodschap-ontvanger, gezien het graduele vervagen van dergelijk onderscheid. De opleiding biedt een zicht op de diverse deeldomeinen die het veld typeren.

De opleiding kiest ervoor **digitalisering en nieuwe media** geïntegreerd te bespreken binnen verschillende opleidingsonderdelen. De opleiding wil studenten zo alert maken voor de complexiteit en onderlinge samenhang van hedendaagse media en communicatieprocessen. Zoals eerder aangegeven, vindt de commissie het aanvaardbaar dat digitalisering en nieuwe media geïntegreerd aangeboden worden. Op basis van de getuigenissen van studenten en het studiemateriaal dat de commissie ingekeken heeft, stelt zij evenwel vast dat deze aanpak vooralsnog niet geleid heeft tot een grote zichtbaarheid van deze thema's in de opleiding. Gezien de snelle ontwikkeling in dit domein en de impact die recente ontwikkelingen hebben op de diverse deeldomeinen van de communicatie, pleit de commissie voor regelmatig overleg en een zorgvuldige monitoring dat alle relevante elementen van digitalisering en nieuwe media in voldoende mate aan bod komen binnen de opleiding.

Doorheen het bachelortraject loopt ook een **methodologische** lijn, met een opbouw van inleiding naar specialisatie en ten slotte toepassing. Het eerste bachelorjaar bevat naast een algemene inleiding in wetenschappelijk onderzoek ook een inleiding in kwantitatief onderzoek en een basisvak statistiek. Het tweede bachelorjaar biedt een inleiding in kwalitatief onderzoek, een gevorderd en meer toegepast vak statistiek, en een beschouwend vak rond logica en wetenschapskritiek. Tijdens het derde bachelorjaar wordt dit alles toegepast in het opleidingsonderdeel Leeronderzoek Communicatiewetenschappen I en II, waar studenten in een grote groep en onder begeleiding voor het eerst de volledige onderzoekscyclus doormaken (zie verder). Hoewel de commissie het

leeronderzoek een nuttige voorbereiding vindt op de latere masterproef, pleit ze er wel voor goed te bewaken dat alle studenten voldoende zicht hebben op de volledige onderzoeksproces. Uit haar gesprekken met studenten en alumni bleek immers dat, door de grote groepen (vaak 15–20 studenten) in het verleden, soms slechts een deelgroep het overzicht bewaarde, terwijl andere studenten enkel hun sub-opdracht uitvoerden.

De plichtvakken worden aangevuld met een **keuzeruimte** van 18 studiepunten, te kiezen uit voor communicatiewetenschappers relevante opleidingsonderdelen uit aanpalende studiedomeinen. Deze zijn onderverdeeld in zes clusters: sociologie, politieke wetenschappen, bedrijfskunde, taal- en letterkunde, geschiedenis, en wijsbegeerte. De commissie waardeert de keuzeruimte die studenten krijgen om een deel van hun opleidingstraject zelf in te vullen. Ze vindt het wel spijtig dat binnen de keuzeruimte geen aanbod gecreëerd wordt van communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen. Binnen de verplichte opleidingsonderdelen wordt immers al veel aandacht besteed aan de brede sociaalwetenschappelijke vorming. Een deel van de studenten zou daarom zich graag meer verdiepen in aspecten van de communicatiewetenschap. Zo blijven studenten die een duidelijke voorkeur hebben voor strategische communicatie nu immers op hun honger binnen het verplichte programma. Een aantal keuzevakken rond dit thema zou hier een oplossing voor kunnen bieden.

In de masteropleiding kunnen studenten een **profiel** kiezen. Enerzijds is er de afstudeerrichting Strategische Communicatie, die zich richt op informatieve en persuasieve communicatie bij bedrijven, overheden en social profitorganisaties. Anderzijds is er de afstudeerrichting Mediastudies, die zich voornamelijk richt op de mediasector, zoals radio en televisie, film en journalistiek. Ondanks de specialisaties zijn er twee opleidingsonderdelen die beide afstudeerrichtingen delen. In Hedendaagse stromingen in communicatiewetenschappen ligt de klemtoon vooral op theoretische reflectie, terwijl Methoden van communicatieonderzoek inzet op methodologische reflectie. De commissie vindt dat deze opleidingsonderdelen een goede basis vormen voor de masteropleiding. Daarnaast kiezen de studenten een toepassingsgericht seminarie (Interpersoonlijke communicatie, Journalistiek en mediatraining, Mediamanagement, Webcommunicatie, Audiovisuele media of Visuele studies). Verder kiezen studenten een aantal keuzeopleidingsonderdelen (27 studiepunten). Elke afstudeerrichting biedt een cluster van zeven opleidingsonderdelen, aangevuld met de stage die gekozen wordt in aansluiting bij het studiedomein. Op basis van de feedback van studenten en alumni en inzage van het studiemateriaal, is

de commissie van mening dat de keuzeopleidingsonderdelen duidelijk op masterniveau worden ingevuld. Ten slotte schrijft iedere student een **masterproef** (15 studiepunten). De studenten kunnen een onderwerp kiezen uit een uitgebreide lijst die bij het begin van het academiejaar beschikbaar gesteld wordt of kunnen zelf een onderwerp voorstellen bij een promotor naar keuze. De masterproef sluit aan bij de afstudeerrichting en bij het subdomein of deelaspect waarin de student zich wil verdiepen.

Globaal vindt de commissie dat de masteropleiding **aansluit bij de kerncompetenties** die de opleiding wil bereiken. Studenten krijgen de kans om zich te verdiepen in één van de twee afstudeerrichtingen en kiezen daarbinnen zelf een focus. De keuzes worden zo gestuurd dat iedere student zowel theoretische verdieping op masterniveau realiseert als een aantal praktische vaardigheden verwerft.

Hoewel er de voorbije jaren inspanningen gedaan zijn om de gehanteerde **didactische werkvormen** te diversifiëren, blijft het hoorcollege in grote groepen in de bachelor nog altijd de meest gebruikte werkvorm. De commissie heeft begrip voor het feit dat de hoge studentenaantallen en de beperkte personeelsploeg het moeilijk maken om veel onderwijs in kleine groep aan te bieden. De commissie waardeert dat in de hoorcolleges wel activerende elementen geïntegreerd worden om de betrokkenheid van de studenten te verhogen. Naast hoorcolleges wordt een variatie aan andere, meer activerende werkvormen gehanteerd. Zo zijn er oefensessies in kleinere groepen, individuele of groepsopdrachten en -projecten en scripties. De commissie waardeert de variatie aan werkvormen, maar ze meent dat op dit vlak nog stappen vooruit kunnen gezet worden, zelfs bij het werken met grote groepen. Er kan daarbij gedacht worden aan het flipped classroom concept, oefeningen op het elektronisch leerplatform die vooraf opgelost moeten worden op basis van zelfstudie zodat gefocust kan worden op specifieke moeilijkheden, en dergelijke meer. Ook al kan er met de huidige omkadering nog kwaliteitsverbetering gerealiseerd worden, toch vindt de commissie dat de beperkte personeelsomkadering een negatieve impact heeft op de mogelijkheden om de nodige actieve werkvormen aan te bieden en dringt zij dus aan op een uitbreiding van het personeelskader zodat het bachelorprogramma verder kan versterkt worden.

Mede omwille van de hoge studentenaantallen blijven ook in de master hoorcolleges een centrale rol bekleden. Wel wordt er vaker dan in de bachelor ruimte vrijgemaakt voor activerende werkvormen, zoals oefenin-

gen, werkcolleges, individuele en groepsopdrachten, casussen en papers. Een aantal opleidingsonderdelen speelt ten slotte een bijzondere rol in de realisatie van de kerncompetenties. Op basis van gesprekken met studenten en alumni, meent de commissie dat de gebruikte werkvormen in de masteropleiding over het algemeen geschikt zijn om de nagestreefde leerresultaten te bereiken.

Om werkstudenten te faciliteren worden er extra inspanningen geleverd. Zo worden er video-opnames gemaakt van een aantal hoorcolleges, wordt begeleide zelfstudie voorzien en worden er soms lessen en contactmomenten na de werkuren georganiseerd.

De bachelor wordt afgesloten met een **leeronderzoek** (12 studiepunten). Studenten moeten op basis van wetenschappelijke literatuur een relevante en toetsbare probleemstelling formuleren. Ze moeten op een correcte manier empirische data verzamelen en analyseren, en hun resultaten op een doordachte en kritische manier interpreteren. Ze moeten ook conclusies trekken voor het wetenschapsdomein en (afhankelijk van het onderwerp) de praktijk. Ze moeten ten slotte ook stilstaan bij de beperkingen van het eigen onderzoek. Dit alles leidt tot een gezamenlijk schriftelijk werkstuk, dat de studenten vervolgens mondeling presenteren en verdedigen. Elk jaar worden vier à vijf communicatiewetenschappelijke onderwerpen voorgesteld, waarrond studenten in groepen van 15 tot 20 (vaak verder onderverdeeld in subgroepen) een jaar lang samenwerken. De begeleiding van het leeronderzoek is intensief en gebeurt in groep. Meestal zijn er wekelijkse bijeenkomsten en/of deadlines en opdrachten. Deze hele procedure, van keuze over begeleiding tot evaluatie, wordt gedetailleerd beschreven en duidelijk gecommuniceerd aan studenten, begeleiders en medebeoordelaars in de Handleiding Leeronderzoek. Het leeronderzoek wordt ook facultair ondersteund door een onderwijsassistent Methoden en Technieken.

De **masterproef** (15 studiepunten) vormt het sluitstuk van de opleiding en staat centraal in het masterjaar. De masterproef is een zelfstandig werkstuk geschreven op basis van literatuurstudie en zelfstandig onderzoek. Voor de keuze van het onderwerp wordt een lijst mogelijke onderwerpen ter beschikking gesteld. Nadien volgt ook een masterproefbeurs waar alle promotoren aanwezig zijn en waar studenten verdere informatie kunnen inwinnen. Op basis daarvan moeten studenten een gemotiveerde aanvraag indienen voor een van de voorgestelde onderwerpen of een eigen voorstel formuleren. De promotoren selecteren dan in een eerste ronde de

kandidaten met de meest overtuigende motivatie voor een bepaald onderwerp, waarna de resterende onderwerpen in een tweede ronde opnieuw opgesteld worden en de studenten die nog geen onderwerp vonden een tweede voorstel kunnen doen. De begeleiding gebeurt grotendeels individueel, maar docenten kunnen ervoor kiezen bepaalde overlegmomenten collectief te organiseren. Een aantal tussentijdse deadlines moeten bijdragen aan het tijdig afronden van de masterproef. Zo moet voor de kerstvakantie een startpaper ingediend worden, die bij het begin van het tweede semester in groepen van 4 à 5 studenten (via peer review) besproken wordt. Daarbij geven de studenten elkaar feedback, en geeft de promotor zowel collectief als individueel feedback. Na de paasvakantie moet een voorlopige versie ingediend worden bij de promotor, zodat de masterproef al vorm heeft ruim voor de uiteindelijke deadline, bij het begin van de examenperiode. Al deze deadlines zijn bindend, in die zin dat studenten die ze niet halen doorverwezen worden naar een volgende zittijd. Hoewel de commissie de inspanningen waardeert die in het verleden geleverd zijn om studenten te stimuleren kortere masterproeven te schrijven, meent zij dat nog stappen kunnen gezet worden in deze richting. De masterproef blijft voor een belangrijk deel bestaan uit een samenvatting van de wetenschappelijke literatuur. Een kadering in het bestaand onderzoek is uiteraard zinvol, maar een uitgebreide literatuurstudie lijkt de visitatiecommissie eerder een voorbereidende stap waarover slechts summier en gefocust dient gerapporteerd te worden in de masterproef.

Vooraf in de masteropleiding krijgen studenten de kans om kennis te maken met het **beroepenveld**. Zoals eerder aangegeven, waardeert de commissie de keuze van de opleiding om studenten in de eerste plaats bewust te maken van de vaardigheden die ze verwerven tijdens de opleiding en die hen voorbereiden op de praktijk in het werkveld. Zo moeten studenten in heel wat opleidingsonderdelen presentaties geven, in groepen samenwerken, vergaderen en schriftelijk en/of mondeling communiceren over studie- en onderzoekstaken. Daarnaast wordt er ook aandacht besteed aan meer praktijkgerichte vaardigheden. In de seminars waaruit iedere student één moet kiezen staat het verwerven van een aantal specifieke, meer praktische vaardigheden centraal. Deze seminars worden meestal begeleid door mensen uit de praktijk. Studenten zijn zeer enthousiast over de seminars. Verder worden ook voor andere opleidingsonderdelen soms gastsprekers uit het werkveld uitgenodigd.

Ten slotte is de **stage** de plaats bij uitstek waar de studenten de verworven inzichten maar vooral vaardigheden en attitudes uit de ganse opleiding

in de praktijk omzetten. Om de kwaliteit van de stages te bewaken, wordt zowel bij de selectie van de stages als bij de evaluaties ervan een strikte procedure gevolgd. De procedures laten de titularis toe de verschillende stages op te volgen, te beoordelen en eventueel bijsturingen te maken. Voor de goedkeuring van een stage wordt in de handleiding een aantal kwaliteitscriteria opgesomd. Het vinden van een stageplaats is de verantwoordelijkheid van de student, maar de opleiding stelt via Blackboard een uitgebreide stagedatabank ter beschikking, die meer dan 200 vacatures bevat in zowel media, bedrijven, overheidsinstellingen als social profitorganisaties, en die zo goed mogelijk up-to-date wordt gehouden. Voor elke stage wordt een contract opgesteld tussen de stagiair, de stagecoördinator (docent) en de stagebegeleider, waarin de belangrijkste afspraken en bepalingen m.b.t. de stage worden vastgelegd. Bij de goedkeuring van de stage ontvangt de stagiair van de docent een informatiebundel voor stagebegeleiders, die hij of zij op de eerste dag van de stage aan de stagebegeleider dient te overhandigen. Niettemin vindt de commissie dat de kwaliteit en de focus van de stage nog beter moeten bewaakt worden. Ondanks de inspanningen op dit vlak, getuigden een aantal studenten en alumni immers dat zij, zeker bij productiebedrijven en in de theatersector, vaak uitvoerende taken krijgen die niet genoeg aansluiten bij de doelstellingen van een academische masteropleiding.

De commissie heeft vastgesteld dat het **studierendement** in de bachelor laag is en de uitval hoog. De commissie stelt het op prijs dat de opleiding inspanningen levert om het studierendement te verhogen. Er wordt een aantal initiatieven genomen om toekomstige studenten goed voor te lichten over de academische focus en de inhoud van de opleiding. Zo kunnen leerlingen uit de derde graad van het secundair onderwijs zich inschrijven in het Aan de Slag programma. Dit is een elektronisch leerplatform waar studenten hun voorkennis kunnen testen via zelftesten, oefeningen en zelfstudiemateriaal met het oog op het vinden van de gepaste studierichting. Verder worden er Open Lesdagen en Open Campusedagen georganiseerd en participeert de opleiding aan de SID-ins (Studie-informatiedagen). Voor instromende bachelorstudenten wordt een introductieweek georganiseerd. Ze leren er onder andere de studietrajectbegeleiding en het mentoraat kennen. Tijdens de introductieweek hebben de studenten ook de mogelijkheid om deel te nemen aan een instaptoets. De toets bestaat uit vier onderdelen: 1) Academisch Nederlands, 2) Motivatie en leerstrategie, 3) Wetenschap en 4) Logisch redeneren. De studenten krijgen de resultaten van de toets elektronisch in de eerste helft van november, met naast de scores ook een uitgebreide uitleg over de betekenis ervan. Algemene feedback wordt

gegeven tijdens het opleidingsonderdeel Inleiding wetenschappelijk werk. De studenten krijgen informatie over stappen tot remediëring indien ze op een bepaald onderdeel van de toets minder goed scoorden. Voor Academisch Nederlands is er bijvoorbeeld Monitoraat op maat in samenwerking met Linguapolis en voor Wiskunde is er de Basiscursus Wiskunde die ter beschikking staat via Blackboard. De commissie vindt deze instaptoets een prijzenswaardig initiatief. Hoewel de studenten snel collectieve feedback krijgen, betreurt de commissie wel dat studenten pas begin november feedback krijgen en dus een maand verliezen om te starten met remediëring van de vastgestelde tekorten. De commissie concludeert dat de opleiding de nodige inspanningen levert om de overgang secundair onderwijs-hoger onderwijs te faciliteren en het studierendement te verhogen binnen het huidige opleidingsmodel. Wel ziet de commissie in de organisatie van het onderwijs nog mogelijkheden om enerzijds studenten die verkeerd gekozen hebben hier zo vroeg mogelijk mee te confronteren en anderzijds maatregelen te nemen die studenten enthousiasmeren en ondersteunen bij de overstap van het secundair naar het hoger onderwijs. De commissie beveelt de opleiding aan om out-of-the-box te denken bij het zoeken naar oplossingen. Zo kan onderzocht worden of kortere onderwijsblokken (10 weken/trimester) kunnen helpen om studenten te verplichten sneller actief bezig te zijn met de opleiding en hen sneller feedback te bieden over de resultaten van hun leerproces. Een andere piste is om een interactief en verbindend opleidingsonderdeel in kleine groep te organiseren in het eerste bachelorjaar dat de relevantie van de brede sociaalwetenschappelijke vorming duidelijk maakt voor de studenten. De commissie heeft respect voor de benadering die in Vlaanderen algemeen aanvaard blijkt te zijn om in de bacheloropleiding een brede sociaalwetenschappelijke vorming te bieden. Niettemin ziet zij in de aanpak om deze verbreding meteen al in het eerste jaar te situeren één van de redenen voor het lage studierendement. Studenten halen immers vaak meer intrinsieke motivatie uit de specifieke communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen dan uit de brede algemene vorming. Door deze verbreding verder in de opleiding te plaatsen kan vermeden worden dat studenten hun motivatie voor de opleiding in het eerste jaar verliezen omdat ze de opleiding te algemeen vinden. Bovendien kan een dergelijke aangepaste opbouw ook afradend werken voor studenten die nog geen duidelijke keuze gemaakt hebben en nu inschrijven in de opleiding 'omdat die nog alle mogelijkheden openhoudt'.

Academische bachelors in de communicatiewetenschappen, de sociaal-economische wetenschappen, de sociologie en de politieke wetenschappen kunnen rechtstreeks **doorstromen** naar de masteropleiding. Andere

academische bachelors en masters in de humane wetenschappen kunnen doorstromen mits het volgen van en het slagen voor een aangepast voorbereidingsprogramma. Voor professionele bachelors in bedrijfsmanagement, communicatiemanagement, journalistiek, sociaal werk en toegepaste psychologie is een schakelprogramma uitgewerkt van 60 studiepunten dat dient gevolgd te worden alvorens de masteropleiding te kunnen aanvatten. Andere professionele bachelors kunnen na toelating het schakelprogramma of een aangepast, verkort bachelorprogramma volgen en zo verder doorstromen naar de masteropleiding. Op basis van haar gesprekken met alle betrokkenen heeft de commissie geen problemen vastgesteld bij de overgang van bachelor naar master. Ze stelde wel vast dat studenten uit het schakelprogramma zich niet altijd goed voorbereid voelen op de masterproef. Hoewel er al inspanningen geleverd zijn om het programma van het schakelprogramma met betrekking tot de methodologische vorming te optimaliseren, zouden sommige studenten een soort leeronderzoek ook in het schakelprogramma nuttig vinden.

De Universiteit Antwerpen kiest ervoor om in alle studieprogramma's een expliciete **internationale component** op te nemen. In de bacheloropleiding geldt een minimum van 6 studiepunten en in de masteropleiding een omvang van ten minste 10% van het studieprogramma. De Facultaire Commissie Internationalisering is verantwoordelijk voor het internationaliseringsbeleid, maar ook op de Onderwijscommissie vormt internationalisering een vast punt op de agenda. Het internationaliseringsbeleid steunt op twee pijlers: het aanmoedigen van de internationale mobiliteit van studenten en docenten enerzijds en het stimuleren van internationalisation@home anderzijds. De opleiding telde de voorbije jaren gemiddeld een 15-tal uitgaande studenten per jaar en een 18-tal inkomende studenten. Ondanks het gevoerde aanmoedigingsbeleid inzake internationale mobiliteit blijft het aandeel studenten communicatiewetenschappen dat kiest voor een Erasmus-uitwisseling klein. Daarom wil de opleiding blijven investeren in het optimaliseren van het aanbod bestemmingen, en in het informeren en stimuleren van studenten. Om de opleiding aantrekkelijker te maken voor buitenlandse studenten wordt ook het gebruik van het Engels in de eigen opleiding aangemoedigd. De opleiding communicatiewetenschappen voorziet ook in de mogelijkheid tot stage in het buitenland. De stagedatabank telt een aantal buitenlandse stagevacatures, maar studenten kunnen ook zelf een voorstel doen. In het academiejaar 2012–2013 kozen vijf studenten voor een internationale stage en in academiejaar 2013–2014 waren dit acht studenten. Naast de studentenmobiliteit stimuleert de opleiding ook de docentenmobiliteit,

onder meer via de ZAP-criteria voor de evaluatie en bevordering van de professoren. In de academiejaren 2010–2011, 2011–2012 en 2012–2013 verwelkomde de opleiding tien internationale gastsprekers. Omgekeerd gaven eigen ZAP-leden elf gastcolleges aan een buitenlandse universiteit.

Naast internationale mobiliteit investeert de opleiding ook in Internationalisation@home om zo veel mogelijk studenten tijdens de opleiding in aanraking te laten komen met internationale invloeden. Op dit moment is voor 9% van de vaste opleidingsonderdelen in de bacheloropleiding (Interpersonal communication, Intercultural communication en Engels) het Engels de instructietaal. In de masteropleidingen wordt 21% van de opleidingsonderdelen (Popular culture, Radio and Television Studies, Internal Communication en Consumer psychology) in het Engels gedoceerd. Ook door het aanwerven van buitenlands personeel wordt de internationalisering van het onderwijs verder uitgebouwd, zij het dat slechts 3 van de 25 niet-Belgen actief betrokken zijn bij het onderwijs. Verder worden geregeld internationale sprekers uitgenodigd voor een gastlezing in een van de opleidingsonderdelen. Tot slot is de opleiding sinds academiejaar 2013–14 gestart met een pilootproject om studenten actief te laten samenwerken met buitenlandse medestudenten. In samenwerking met de State University New York – Center for Collaborative Online International Learning (SUNY COIL) wordt het opleidingsonderdeel Intercultural Communication gekoppeld aan een gelijkaardig opleidingsonderdeel gedoceerd aan een SUNY campus. Het project ging met de studenten van start in februari 2014 en wordt sterk gewaardeerd door de studenten. De commissie vindt dit initiatief een sterk punt van de opleiding en waardeert dat er in de toekomst gezocht wordt naar uitbreiding van dit initiatief.

De bachelor Communicatiewetenschappen kan op 1 februari 2014 een beroep doen op 22 voltijdse en 3 deeltijdse **ZAP-leden** die samen opleidingsonderdelen voor 171 studiepunten aanbieden. De masteropleiding Communicatiewetenschappen kan een beroep doen op 10 voltijdse ZAP-leden en 1 deeltijds ZAP-lid. Samen bieden zij 105 studiepunten aan. De reële werklast voor de opleiding is moeilijk in te schatten omdat deze docenten vaak ook opdrachten hebben binnen andere opleidingen. Een voltijds ZAP-lid staat in principe naast academisch onderwijs (40%) ook in voor wetenschappelijk onderzoek (40%) en dienstverlening (20%).

De opleidingen worden ondersteund door 8 mandaatassistenten en 2 praktijkassistenten. De inzet van assisterend personeel wordt verdeeld over de verschillende opleidingen van de faculteit aan de hand van

een poolingsysteem waarbij de ondersteuning op basis van de relatieve belasting van ZAP-leden verdeeld wordt. Dit houdt in dat voor bepaalde taken ook AAP-leden van de andere departementen ingezet worden en vice versa.

Er is gekozen om voldoende personeel in de master in te zetten om twee aantrekkelijke afstudeerrichtingen aan te bieden met een gemeenschappelijk aanbod en een aantal keuzeopleidingsonderdelen. Dit laat toe om de masterstudenten geregeld in relatief kleine groepen onderwijs aan te bieden, hoewel er toch nog frequent onderwijs moet aangeboden worden aan groepen van een 100-tal studenten. Voor de bacheloropleiding laat de beschikbare personeelscapaciteit evenwel enkel een vrij strak opleidingsprogramma toe met beperkte ruimte voor keuzeopleidingsonderdelen of onderwijs in kleine groepen. De commissie is dan ook van mening dat de personeelsploeg verder dient uitgebreid te worden om het bachelorprogramma activerender in te vullen om zo de uitval in de opleiding te verminderen en de kwaliteit verder te verbeteren.

De opleiding wordt inhoudelijk ondersteund door drie onderzoeksgroepen. Er is geen één-op-één-relatie tussen het onderzoek van deze onderzoeksgroepen en de twee afstudeerrichtingen in de masteropleiding. De onderzoekspecialisaties worden wel gereflecteerd in het aanbod van opleidingsonderdelen in de master, maar ook in de bachelor wordt gestreefd naar specifieke opleidingsonderdelen die de onderzoeklijnen van de docenten aan bod laten komen. Deze nexus onderwijs-onderzoek past binnen de visie van de Universiteit Antwerpen en is opgenomen in de kernopdrachten van de instelling: onderwijs en onderzoek gaan hand in hand en versterken elkaar. De commissie is van oordeel dat de opleiding een beroep kan doen op een voldoende brede waaier aan expertises om de bachelor- en masteropleiding wetenschappelijk te onderbouwen. Bij een recente onderzoeksvisite kregen de onderzoeksgroepen bovendien een positieve beoordeling. De expertise van het personeel van de onderzoeksgroepen wordt binnen de opleidingen aangevuld met de inbreng van praktijkassistenten en gastlessen van nationale en internationale experts.

Het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO) organiseert o.a. de docentenopleiding en assistentenopleiding. Deze opleidingen zijn niet verplicht, maar docenten en assistenten worden aangemoedigd om deze opleiding te volgen. In de ZAP-criteria is de onderwijskundige professionalisering als basis criterium opgenomen wat een extra stimulans

is voor ZAP-leden om hier ook aandacht aan te besteden. Het ECHO organiseert ook regelmatig bijscholingen die door verschillende docenten uit de opleiding bijgewoond worden. Bovendien wordt sinds 2013 geregeld een facultaire onderwijsdag georganiseerd. Op de facultaire onderwijsdag wordt een forum geboden aan docenten om onderwijsvernieuwend initiatieven toe te lichten naast input van externe lesgevers. De doelstelling is om elk half jaar een onderwijsdag te organiseren met de focus op een bepaald thema van kwaliteitszorg en onderwijsinnovatie.

De commissie waardeert de initiatieven die de opleiding neemt om studenten te **ondersteunen** bij hun studies. Naast de eerder beschreven instroomtoetsen, zijn er zowel individueel als op het niveau van de opleidingsonderdelen een aantal initiatieven genomen. Naast de eerder genoemde instaptoets, kunnen eerstejaarsstudenten deelnemen aan studiegroepjes Statistiek van maximaal zes studenten. Het doel is dat zij wekelijks of tweewekelijks afspreken om samen de leerstof en de oefeningen te overlopen of in te studeren. Zij kunnen elkaar helpen bij problemen en zij kunnen ook als groep terecht bij de docent of assistent wanneer zij vragen hebben. Elk groepje krijgt als leidraad bij de studie een overzicht van de doelstellingen per hoofdstuk in de cursus. Dit initiatief wordt jaarlijks geëvalueerd en als voornaamste positieve punt komt steeds naar voor dat de studenten regelmatig en gemotiveerder met de leerstof bezig zijn.

Verder krijgt elke student een mentor toegewezen bij wie hij het hele eerste academiejaar terecht kan. De mentor is een lid van het academisch personeel. Indien de student dit wenst, kan hij de resultaten van de instaptoets individueel bespreken met de mentor, hoewel er weinig gebruik gemaakt wordt van deze mogelijkheid. De commissie waardeert het mentoraanbod. Ze vindt het positief dat recent alle generatie- en schakelstudenten actief uitgenodigd worden in november, februari en juni. Zeker voor studenten met een mindere score op de instaptoets of de januari-examens, lijkt het de commissie immers zinvol om studenten persoonlijk uit te nodigen voor een gesprek.

De faculteit heeft voor haar 1400 studenten één voltijdse studietrajectbegeleider in dienst bij wie studenten terecht kunnen met informatieve en praktische vragen over de opleiding, studietrajecten en studievoortgang. De studietrajectbegeleider kan ook helpen bij vragen i.v.m. studiemethode en -planning en problemen die een invloed hebben op de studie of motivatie. Indien nodig verwijst de studietrajectbegeleider door naar gespecialiseerde diensten van de universiteit.

Ook de studievoortgangbewaking behoort tot de taken van de studietrajectbegeleider. Studenten die na de tweede zittijd geen 50% van hun programma omzetten in creditbewijzen, krijgen zowel de eerste als de tweede keer dat dit gebeurt, een waarschuwing toegestuurd via e-mail. Studenten die twee academische jaren na elkaar geen 50% van hun opgenomen programma omzetten in creditbewijzen wordt een nieuwe inschrijving in de opleiding geweigerd. Studenten kunnen hiertegen intern beroep aantekenen bij de studievoortgangcommissie die oordeelt over de motivatie en de haalbaarheid om het programma toch nog verder te zetten.

De beschikbare **materiële voorzieningen** voldoen aan de vereisten. De studenten communicatiewetenschappen krijgen les op de Stadscampus. Vooral voor opleidingsonderdelen in het eerste bachelorjaar worden de lessen in de grotere aula's op de campus gegeven. Voor de overige opleidingsonderdelen in de bachelor en de masterjaren worden veel lessen georganiseerd in de Meerminne waar eveneens het grootste deel van de faculteit gehuisvest is. De leslokalen op de campus zijn adequaat uitgerust. Via het Fonds voor Practicumvernieuwing kan geregeld extra materiaal aangekocht worden, zoals een eyetrackingsysteem, een professionele camera voor gebruik in seminaries en een virtueel medialab voor scraping van websites en andere webgebaseerde technieken. Studenten hebben verder toegang tot de ruime collectie boeken, tijdschriften en databases van de bibliotheek voor humane en sociale wetenschappen op de Stadscampus. Deze bibliotheek is zes dagen op zeven geopend.

De Universiteit Antwerpen heeft een goed uitgewerkt **kwaliteitszorg-systeem** waarin interne en externe kwaliteitszorg op elkaar afgestemd zijn. Na de vorige visitatie werd een opvolgingsplan opgesteld waarin de punten van kritiek en aanbevelingen werden opgenomen. De opleiding kreeg toen een onvoldoende voor de samenhang van het programma en de kwantiteit van het personeel. Voor deze aspecten zijn duidelijk stappen vooruit gezet sinds de vorige visitatie, hoewel er nog steeds ruimte voor verbetering is. Ook andere aanbevelingen van de visitatiecommissie vormden aanleiding voor verbeteracties. Niettemin blijven een aantal aandachtspunten, zoals de minder interactieve werkvormen in de bacheloropleiding, voor verbetering vatbaar.

Naast de input van externe visitatiecommissies, wordt ook geregeld input verzameld van andere betrokkenen. Naast de vaste overlegorganen, worden twee maal per jaar onderwijsdagen voor de Bachelor en Master

Communicatiewetenschappen georganiseerd. De betrokken docenten bespreken daar systematisch de invulling van elk opleidingsonderdeel, met name de link tussen de doelstellingen, vakinhoud, en toetsing en evaluatiecriteria. Op basis van deze bespreking werd ook het programma als geheel opnieuw kritisch bekeken, vooral wat betreft samenhang en opbouw. De docenten worden hierbij goed ondersteund door de facultaire diensten die zowel input leveren als feedback geven op het materiaal dat docenten aanleveren.

Ook studenten hebben een belangrijke functie in het kwaliteitszorgproces. Dit gebeurt via formele studentenevaluaties met een gevalideerde vragenlijst en via focusgroepgesprekken op opleidingsniveau waar studenten in open dialoog kunnen ingaan op positieve of negatieve aspecten van de opleiding. Daarnaast hebben studenten ook informeel inspraak, bijvoorbeeld wanneer docenten aan het einde van een opleidingsonderdeel om feedback vragen. Via de Klankbordgroep Communicatiewetenschappen, worden ook alumni en werkveld bevroegd. Momenteel zijn er een dertigtal leden, werkzaam in verschillende sectoren van media en communicatie. Zij komen (minstens) één keer per academiejaar samen, waar zij tijdens een focusgesprek specifieke aspecten van de opleiding bespreken.

Ondanks inspanningen, blijft het **doorstroomrendement**, vooral in het eerste jaar, laag. 35% tot 45% van de studenten die de opleiding aanvangt, studeert uiteindelijk ook af. Hiermee scoort de opleiding licht lager dan de andere Vlaamse opleidingen. In de masteropleiding liggen de slaagcijfers hoger, hoewel ook hier verbetering noodzakelijk is. Het percentage studenten dat de opleiding op één jaar afrondt, daalde immers tussen 2007 en 2011 van ruim 78% tot 49%. De opgelopen studievertraging leidt evenwel zelden tot volledig afhaken. Na meerdere jaren slaagt immers meer dan 90% van de studenten die de masteropleiding aangevat heeft er ook in om een diploma te behalen.

Concluderend, stelt de commissie vast dat doorheen de bacheloropleiding de focus wordt verlegd van een grootschalige, brede sociaal-wetenschappelijke opleiding met voornamelijk hoorcolleges, naar een meer interactieve communicatiewetenschappelijke opleiding. Op deze manier probeert de opleiding de beperkte beschikbare personeelsmiddelen zo efficiënt mogelijk in te zetten. Het aantal beschikbare medewerkers laat immers niet toe om vanaf het begin van de opleiding een hoge interactiviteit en begeleiding in kleine groepen te waarborgen. Stap voor stap wordt de aandacht voor communicatiewetenschap ook vroeger

in de opleiding versterkt. Doorheen de bacheloropleiding maken de studenten kennis met een spectrum van communicatiewetenschappelijke invalshoeken, waardoor ze een breed zicht krijgen op dit onderzoeksgebied; hoewel het aanbod van opleidingsonderdelen op het vlak van strategische communicatie in de opleiding kan versterkt worden. De methodologische leerlijn is goed uitgebouwd en resulteert in een collectief leeronderzoek. In de loop van de opleiding krijgen studenten ten slotte voldoende kans om hun eigen traject vorm te geven.

Studenten worden via de bacheloropleiding of het schakelprogramma behoorlijk voorbereid op de masteropleiding. Bij de invulling van de masteropleiding heeft de opleiding een goed evenwicht gevonden tussen wetenschappelijke verdieping en kennismaking met de praktijk. Onafhankelijk van het gekozen traject, krijgen de studenten een degelijke, verdiepende opleiding aangeboden die door de keuzemogelijkheden sterk aansluit bij de interesses van de studenten. Belangrijke aandachtspunten in de masteropleiding zijn de omvang en focus van de masterproeven en de kwaliteitsbewaking van de stage.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de bachelor- en de masteropleiding als voldoende.

Ten tijde van de visitatie werd het facultaire **toetsplan** geïmplementeerd. Dit plan beschrijft de visie en aanpak inzake toetsing, zowel op het niveau van het studieprogramma als op het niveau van de afzonderlijke opleidingsonderdelen en de masterproef. Het toetsplan vertrekt vanuit de principes 'competentiegericht onderwijs' en 'studentgecentreerd en activerend onderwijs', en is gericht op vier functies van toetsen: Evalueren, Beïnvloeden van studiegedrag, (Zelf)Sturing en Kwalificeren. De verantwoordelijkheid voor de concrete uitwerking van de toetsing berust bij de docenten. Om de afstemming met de kerncompetenties en de kwaliteitsvolle mix van werk- en toetsvormen te bewaken, wordt overleg gepleegd tussen de docenten. Naast het informele overleg tussen docenten, gebeurt het formele overleg over toetsing voor de Bachelor Communicatiewetenschappen binnen de Departementsraad Communicatiewetenschappen en voor de Master Communicatiewetenschappen binnen de Opleidingscommissie Master Communicatiewetenschappen.

Een belangrijk instrument voor het toetsbeleid is de jaarlijkse docentenbevraging, die sinds juni 2012 wordt georganiseerd onder alle docenten. Via de bevraging wordt een up-to-date overzicht verkregen van:

- het studieprogramma en de cursusinformatie per opleidingsonderdeel;
- de kerncompetenties van de opleiding, en de congruentie ervan met de leerdoelen en werkvormen van elk opleidingsonderdeel;
- de evaluatievormen en -criteria per opleidingsonderdeel, en de afstemming ervan op de beoogde leerdoelen;
- de verschillende werkvormen en studieopdrachten die in de opleiding voorkomen;
- de nexus onderzoek-onderwijs.

De commissie waardeert dat de resultaten van deze bevraging worden samengebracht in **congruentietabellen en toetsmatrices** opgesteld om de mix van evaluatievormen binnen de opleiding en de onderlinge afstemming van de kerncompetenties van de opleiding met de leerdoelen, werk- en toetsvormen per opleidingsonderdeel te bewaken. Deze instrumenten maken inzichtelijk hoe de opleidings specifieke leerresultaten getoetst worden en bieden de opleiding een instrument om indien nodig bij te sturen.

Naast de toetsmatrices en congruentietabellen, besteedt het toetsplan aandacht aan andere aspecten van het toetsbeleid, zoals het in kaart brengen van de studieopdrachten en de studeerbaarheid, het bewaken van de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de toetsing, het bewaken van de kwaliteit van de masterproeven, het opstellen van de jaarlijkse puntenrapporten, het opvolgen van de in-, door- en uitstroom en het organiseren van regelmatig overleg tussen de docenten omtrent het gevoerde toetsbeleid.

Ten slotte is het stimuleren van **feedback en formatieve toetsing** een aandachtspunt binnen het toetsplan. Zo moeten studenten in alle bachelor- en masterjaren meerdere schriftelijke werkstukken maken en voeren ze doorheen het jaar opdrachten of oefeningen uit in het kader van permanente evaluatie. Het merendeel van de opleidingsonderdelen die gebruikmaken van studieopdrachten voorziet in een of meerdere momenten voor individuele en/of groepsfeedback. Naast mondelinge feedback wordt ook gebruikgemaakt van e-mail en de elektronische leeromgeving Blackboard om studenten feedback te geven. Hoewel studenten en alumni tevreden zijn over de mogelijkheden om feedback te vragen bij hun examens en opdrachten, blijkt het initiatief hiervoor

vaak bij de student zelf gelegd te worden. Hoewel de commissie het zinvol vindt om de zelfredzaamheid van studenten te stimuleren, pleit zij er toch voor om vaker proactief individuele feedback aan studenten te bezorgen. Veel studenten nemen immers enkel zelf initiatief om feedback te vragen bij toetsen als zij onvoldoende scores, terwijl het formatieve element van toetsing voor alle studenten zinvol kan zijn. Zo zou het ingevulde evaluatieformulier van de masterproef automatisch aan iedere student kunnen bezorgd worden.

In uitvoering van het facultaire toetsplan werd een toolkit ontwikkeld met documentatie en handleidingen voor het formuleren van leerdoelen, het uitwerken van evaluatiecriteria, het kiezen van geschikte (formatieve of summatieve) evaluatiemethoden, het digitaal toetsen van grote groepen, het organiseren van (geautomatiseerde) peer-assessment, enzovoort. Daarnaast worden docenten ook actief ondersteund met betrekking tot de kwaliteit van hun toetsing. Zo zijn er jaarlijkse puntenrapporten en de overzichten van de slaagcijfers, die zowel op het niveau van de opleiding als voor elke individuele docent worden opgesteld. Via het individueel puntenrapport kan de docent de evolutie van het eigen scoregedrag over de tijd heen analyseren en relatief vergelijken met de andere docenten in de opleiding. De punten- en slaagcijferrapporten en de congruentietabellen worden ook jaarlijks besproken binnen de Onderwijscommissie en tijdens de facultaire en departementale onderwijsdagen. Daarnaast krijgt de docent ook individueel feedback over de kwaliteit van de toetsing via de vierjaarlijkse studentenevaluatie van de opleidingsonderdelen.

De opleiding streeft naar **validiteit en betrouwbaarheid** van de toetsing. Hiertoe werd een aantal initiatieven genomen. Zo werden twee facultaire onderwijsdagen georganiseerd rond toetsing. Naar aanleiding van de onderwijsdagen werden docenten onder meer gevraagd om in de cursusinformatie van alle opleidingsonderdelen de evaluatievormen en -criteria nog meer te expliciteren. Indien gebruik gemaakt wordt van examens, werden docenten tevens aangespoord om voor elk type vraag een voorbeeldvraag te formuleren. De resultaten hiervan zijn samengevat in de toetsmatrices. Deze matrices vormen een eerste stap naar het opstellen van meer uitgebreide toetsmatrices en verbeter sleutels voor elk afzonderlijk opleidingsonderdeel. Docenten krijgen ook feedback op de geformuleerde voorbeeldvragen. Voor de opleidingsonderdelen Leeronderzoek Communicatiewetenschappen I en II (derde bachelorjaar) en Masterproef gebeurt de evaluatie via het vierogenprincipe door het inschakelen van een externe 'tweede lezer'. De evaluatiecriteria voor deze

opleidingsonderdelen zijn vastgelegd in een evaluatieformulier dat door alle docenten en medebeoordelaars wordt gehanteerd en het toekennen van de punten gebeurt aan de hand van een waarderingschaal. Het vierogenprincipe wordt eveneens toegepast in een aantal andere opleidingsonderdelen, bijvoorbeeld voor de evaluatie van een schriftelijk werkstuk of studentenpresentaties.

De opleiding streeft ook naar **transparantie** inzake toetsing. Naast een gedetailleerde toelichting van evaluatievormen en -criteria in de ECTS-fiches, worden op het niveau van individuele opleidingsonderdelen uiteenlopende initiatieven genomen om studenten te informeren over de toetsing. Zo worden tussentijdse testen of proefexamens afgenomen in Media: structuur en werking, worden voorbeeldvragen en -examens aangeboden bij meerdere opleidingsonderdelen en worden oefeningen gemaakt ter voorbereiding van het examen. In de gesprekken die de commissie voerde met de studenten en alumni gaven zij aan over het algemeen tevreden te zijn over de transparantie van de toetsing.

Op basis van de congruentietabellen en toetsmatrices die door de opleiding werden opgesteld en inzage in een selectie van de toetsen, heeft de commissie vastgesteld dat de toetsing aansluit bij de beoogde **leerresultaten**. Docenten worden goed ondersteund om kwaliteitsvol te toetsen en de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie zijn volgens de visitatiecommissie gewaarborgd. De diversiteit van evaluatievormen neemt toe doorheen de opleiding. In het eerste jaar wordt voornamelijk gebruik gemaakt van schriftelijke examens. Dit blijft doorheen de opleiding een veel gebruikte evaluatievorm, maar wordt naarmate de opleiding vordert vaker aangevuld met permanente evaluatie, opdrachten en presentaties. Ook vormen van toetsing zoals vaardigheidstoetsen, zelf-evaluatie en peer assessment, een portfolio en presentaties worden, vooral in de masteropleiding, geregeld gebruikt.

Voor de bachelorstudenten geldt het **leeronderzoek** als sluitstuk van de opleiding. In het leeronderzoek voeren de studenten in groep een communicatiewetenschappelijk onderzoek uit. Het leeronderzoek bestaat uit twee onderdelen van telkens 6 studiepunten. Hoewel het eindproduct van het Leeronderzoek I een groepswerk is, worden studenten individueel beoordeeld op basis van hun inbreng in het onderzoeksproces (eventueel ook via peerevaluatie), in tussentijdse opdrachten, en in het eindproduct. Voor Leeronderzoek II krijgen de studenten naast een individuele score, die meetelt voor 2/3 van het puntentotaal, een groepsscore

(1/3) die omwille van de betrouwbaarheid wordt toegekend via het vierogenprincipe. Dit betekent dat twee onafhankelijke lezers punten geven op het schriftelijke eindrapport, op basis waarvan de groepsscore wordt bepaald. Op de presentatiedag moeten studenten hun rapport aan hun medestudenten en beoordelaars voorstellen en verdedigen. Om de validiteit en betrouwbaarheid van de toetsing te verhogen, dienen de beoordelaars gebruik te maken van een vooropgestelde criterialijst en een waarderingschaal. De medebeoordelaar geeft schriftelijke feedback, die aan de begeleider wordt bezorgd en door de studenten kan worden ingekeken. De commissie vindt de beoordeling van het leeronderzoek goed uitgewerkt. Niettemin zou het in de ogen van de commissie mogelijk zinvol zijn om aan het einde van de bacheloropleiding te toetsen in welke mate de studenten een volledige onderzoekscyclus kunnen doorlopen. Studenten en alumni getuigden namelijk dat zij binnen het groepswerk in het kader van het leeronderzoek zich kunnen toespitsen op deeltaken en niet noodzakelijk overzicht houden over de volledige onderzoekscyclus.

De **masterproef** vormt het orgelpunt van de masteropleiding communicatiewetenschappen. De student moet met de scriptie aantonen dat hij beschikt over een groot deel van de vooropgestelde kerncompetenties. De evaluatie van de masterproef bestaat uit enerzijds een beoordeling van de scriptie zelf door de promotor en een door de opleiding aangestelde medebeoordelaar (een lid van het academisch personeel) en anderzijds een mondelinge verdediging in aanwezigheid van de promotor en de medebeoordelaar. Tijdens de verdediging wordt aan de student gevraagd de essentie van de scriptie zeer kort toe te lichten, waarna de medebeoordelaar een algemene appreciatie van het werkstuk geeft en een aantal kritische vragen stelt, die onmiddellijk beantwoord moeten worden. De verdediging duurt ongeveer 20 minuten. In 2011–2012 werd een nieuw evaluatieformulier ontwikkeld met een waarderingschaal. Hiermee werd de transparantie over de evaluatiecriteria en de validiteit van de beoordeling verhoogd. Bovendien laat het formulier een duidelijke feedback naar studenten toe.

De inhoudelijke beoordeling van de masterproef behelst de wetenschappelijke kwaliteit (helderheid, volledigheid, verantwoording, correctheid, gegrondheid, enz.) van de probleemstelling, de literatuurstudie, het theoretisch kader, het empirisch onderzoek (methodologie en rapportering) en de discussie/conclusie. Naast de inhoudelijke kenmerken wordt rekening gehouden met vormelijke kenmerken van de scriptie (structuur, taalgebruik en lay-out), de volledigheid en correctheid van de bronvermelding, de kwaliteit van de startpaper en, tot slot, de kwaliteit van

de mondelinge verdediging. Beide beoordelaars vullen onafhankelijk van elkaar het evaluatieformulier in en kennen na de mondelinge verdediging een eindcijfer toe. Voor het bepalen van het eindcijfer volgen zij de door de faculteit opgestelde waarderingsschaal, die een onderscheid maakt tussen zes kwalificaties. Bij een te groot verschil in beoordeling tussen promotor en medebeoordelaar wordt een derde lezer aangesteld.

Voorts waardeert de commissie dat een systeem wordt uitgewerkt om een kwaliteitsvolle **externe benchmark** van de masterproeven te realiseren. Door externe experts uit hetzelfde onderzoeksveld dezelfde masterproeven te laten beoordelen, krijgen we een objectiever beeld van de kwaliteit van de masterproeven en de eigen evaluaties daarvan (interbeoordelaarsbetrouwbaarheid). Het beoordelingsformulier dat door de opleiding zelf gebruikt wordt, wordt mee doorgestuurd waardoor kan worden nagegaan of dit formulier zorgt voor een voldoende valide en betrouwbare beoordeling. Zo nodig kunnen er op basis van de resultaten van de analyses aanpassingen en verbeteringen aan het beoordelingsinstrument en -proces doorgevoerd worden.

Het **stageportfolio** dat de student samenstelt, vormt het belangrijkste instrument voor de beoordeling van de stage. Het portfolio bestaat uit zeven delen: een vooruitblik door de student (op basis van het gevoerde sollicitatiegesprek en het stagecontract); een beschrijving van de professionele context; een beschrijving van de uitgevoerde taken; een overzicht van bewijsstukken of 'producten' van de uitgevoerde taken (inclusief een logboek); een reflectie over de stageplaats; een theoretische reflectie (link tussen de stage en de opleiding); en een zelfreflectie. Het portfolio wordt aangevuld met een evaluatieformulier dat op het einde van de stage door de stagebegeleider wordt ingevuld. De (externe) stage-evaluatie telt mee voor 5 van de 20 te behalen punten. De overige 15 evaluatiepunten worden als volgt verdeeld:

- de relevantie, verantwoordelijkheid en representativiteit van het takenpakket van de stagiair en de documentatie hiervan d.m.v. de aangeleverde bewijsstukken (5 op 20);
- de theoretische reflectie en de beschrijving van de professionele context (5 op 20);
- de stagereflectie en de zelfreflectie (5 op 20).

Hoewel de opleiding via deze aanpak stappen vooruit gezet heeft in de beoordeling van de stage, meent de commissie dat, zoals eerder aangehaald, beter bewaakt moet worden dat studenten relevante taken uitvoeren tijdens hun stage.

Op basis van de masterproeven die de commissie gelezen heeft, het materiaal dat ze doorgenomen heeft en de gesprekken die ze gevoerd heeft, is ze van mening dat de leerresultaten van de masteropleiding in voldoende mate gerealiseerd worden. Studenten krijgen via de twee afstudeerrichtingen en de keuzes die ze daarbinnen kunnen maken de kans om zich te verdiepen in diverse aspecten van de communicatiewetenschap. Alle studenten komen in contact met de arbeidsmarkt via de praktijkgerichte seminars. Wie dat wil kan via een stage deze kennismaking met de arbeidsmarkt verdiepen.

Ook uit een **alumnibevraging** blijkt dat het merendeel van de oudstudenten die deelnamen aan deze bevraging vindt dat de meeste kerncompetenties verworven worden tijdens de opleiding. Enkel het beheersen van Engels en Frans (Bachelor) en het kunnen hanteren van visuele en multimediale technieken (Master), worden niet door alle alumni beschouwd als bereikt tijdens de opleiding. Verder is een meerderheid van de bevroegde alumni van mening dat praktische vaardigheden zoals communicatievaardigheden en kennismaking met het werkveld nog meer aan bod mogen komen.

Uit een bevraging van alumni blijkt dat 70% van de respondenten op **vrij korte termijn** (na minder dan één jaar) een job vindt. Toch geven zij, net als de studenten, aan dat het theoretische karakter van de opleiding in eerste instantie een hinderpaal kan zijn bij het zoeken naar een geschikte functie in het domein van media en communicatie. Daarnaast koos bijna de helft van de alumni die deelnamen aan de bevraging voor een bijkomende opleiding (andere masteropleiding, lerarenopleiding, doctoraatsopleiding) om hun kansen op de arbeidsmarkt te maximaliseren. Ook bij de stage-evaluatie wordt aan de stagebegeleiders gevraagd of ze de betreffende stagiair eventueel zouden aanwerven. In 2013 antwoordde slechts 3 van de 72 stagebegeleiders 'neen' op deze vraag.

Uit deze alumnibevraging blijkt ook dat de afgestudeerden van de Master Communicatiewetenschappen in **een zeer brede waaier van functies en in erg uiteenlopende sectoren** terecht komen. Deze gegevens blijven evenwel vrij algemeen en bieden weinig concrete handvaten voor de invulling van de opleiding. Daarom vindt de commissie het belangrijk om beter op te volgen in welke functies de afgestudeerden terecht komen en actief contacten te onderhouden met de afgestudeerden. Zij kunnen immers interessante feedback geven over de wijzigende verwachtingen tegenover de opleiding. Ze kunnen ook als gastspreker optreden in de opleiding en zo

bijdragen tot een beter inzicht van de huidige studenten in hun tewerkstellingsmogelijkheden en de relevantie van de opleiding daarvoor.

Uit de cijfers die het Datawarehouse Hoger Onderwijs ter beschikking stelde met betrekking tot het **diplomarendement** per instromende cohorte blijkt dat een kleine 30% het bachelordiploma haalt binnen de voorziene studieduur van drie jaar (modeltraject). 8 tot 15% van de studenten haalt het bachelordiploma na één tot drie jaar extra studie. Als we enkel de studenten in beschouwing nemen die succesvol afstuderen, behaalt ongeveer 65% het bachelordiploma binnen het driejarig modeltraject.

Voor de masteropleiding tonen de cijfers voor het diplomarendement per instromende cohorte een dalende trend tussen 2007 en 2012. De opleidingsverantwoordelijken geven aan dat deze trend gekeerd is door de recente bijkomende maatregelen om het studierendement te verhogen (o.a. betere opvolging van de masterproef). Van degenen die afstuderen, deed in 2012 slechts 49% dat in één jaar en 25% in twee jaar. De vertraging die studenten oplopen is vooral te wijten aan het niet tijdig afwerken van de masterproef.

Zoals eerder aangegeven waardeert de commissie het dat de opleiding een betere begeleiding bij de masterproef heeft voorzien om ervoor te zorgen dat meer studenten hun masterproef tijdig kunnen afwerken. Niettemin heeft de commissie tijdens het bezoek aan de opleiding ook geopperd om een 'hardere knip' te hanteren bij de overgang van bachelor naar master. De filosofie achter de Bolognahervorming gaat er immers van uit dat bachelor en master aparte, op zichzelf staande opleidingen zijn. Op korte termijn leidt zo'n maatregel logischerwijze tot nog meer studieduurvertraging. Studenten kunnen immers nog geen vakken opnemen van de master terwijl ze de bacheloropleiding nog moeten afronden. Op langere termijn kan evenwel het omgekeerde effect optreden. Studenten worden immers gestimuleerd om de bacheloropleiding sneller af te ronden. Een ander positief effect van een 'harde knip' is dat iedere student in de masteropleiding de bacheloropleiding volledig afgerond heeft en dus over de nodige voorkennis beschikt. Door de flexibilisering zijn er immers heel wat studenten die de masteropleiding starten zonder alle vakken van de bacheloropleiding succesvol afgerond te hebben. Ten slotte zou een dergelijke aanpak ook kunnen bijdragen tot een grotere mobiliteit tussen universiteiten, en daardoor een grotere stimulans betekenen voor een duidelijke profilering en specialisatie. Nu blijven studenten meestal aan dezelfde universiteit voor bachelor en master. In hun flexibel programma

nemen ze immers vaak vakken op van beide opleidingen. Dit bemoeilijkt een overgang naar een andere instelling.

Concluderend, heeft de opleiding een voldoende uitgewerkt toetsbeleid. De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat de beoordeling en toetsing van de bachelor- en masteropleiding er voldoende over waken dat de nagestreefde leerresultaten ook effectief bereikt worden. Alumni bevestigen dat de leerresultaten in de praktijk in voldoende mate bereikt worden. Ze studeren vaak verder om meer praktijkgerichte vaardigheden te verwerven. Niettemin vinden ze over het algemeen vrij snel een job in een breed spectrum van sectoren. Stagebegeleiders geven aan tevreden te zijn over de kwaliteit van de afgestudeerden. Wel dient bewaakt te worden dat studenten relevante opdrachten uitvoeren tijdens hun stage. Ook de leden van de klankbordgroep die bestaat uit alumni en vertegenwoordigers van het werkveld geven aan dat de alumni de nagestreefde resultaten in voldoende mate beheersen.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bachelor

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Master

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed en generieke kwaliteitswaarborgen 2 en 3 als voldoende worden beoordeeld, zowel voor de bachelor als de master, is het eindoordeel van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen, conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Maak de eigen accenten van de opleiding duidelijker in de externe communicatie.
- Overweeg, ook binnen de masteropleiding communicatiewetenschappen, een keuze voor meer specifieke afstudeerrichtingen, nauw aansluitend bij de eigen onderzoeksexpertise, naar analogie met de succesvolle profilering van de opleidingen Politieke communicatie en Filmstudies en visuele cultuur.
- Overweeg systematische benchmarking met buitenlandse opleidingen met het oog op innovatie, zowel inhoudelijk als qua onderwijsmethoden en -organisatie.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Maak beter zichtbaar hoe het beheersen van de competenties opgebouwd wordt doorheen de bachelor- en masteropleiding.
- Overleg geregeld over de plaats van digitalisering en nieuwe media in de opleiding en bewaak dat alle relevante elementen in voldoende mate aan bod komen binnen de opleiding.
- Blijf erover waken dat alle studenten binnen het leeronderzoek voldoende zicht hebben op de volledige onderzoeks cyclus.
- Creëer binnen de keuzeruimte een aanbod van communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen.
- Bied studenten meer kansen om zich te verdiepen in het domein van de strategische communicatie en daarvoor relevante studiegebieden.
- Werk verder aan het versterken van de variatie aan werkvormen, ook bij het werken met grote groepen.
- Breid het personeelskader uit zodat het bachelorprogramma verder kan versterkt worden.
- Blijf studenten stimuleren om kortere masterproeven te schrijven, waarbij voornamelijk de vrij algemene samenvatting van de wetenschappelijke literatuur ingekort wordt.
- Bewaak de kwaliteit en de focus van de stage nog beter.
- Geef studenten sneller feedback over hun resultaten op de instaptoets.
- Blijf aandacht besteden aan het lage rendement in het begin van de bacheloropleiding. Denk hierbij out-of-the-box voor het vinden van geschikte oplossingen.
- Overweeg het opnemen van een soort leeronderzoek in het schakelprogramma.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Geef studenten vaker pro-actief individuele feedback bij opdrachten en toetsen.
- Overweeg of het zinvol is om aan het einde van de bacheloropleiding te toetsen in welke mate de studenten individueel een volledige onderzoekscyclus kunnen doorlopen.
- Onderzoek de mogelijkheid tot het invoeren van een 'hardere' knip tussen bachelor en master.

De commissie heeft vernomen dat sinds haar bezoek een aantal plannen voor aanpassingen in lijn met de genoemde suggesties zijn opgesteld. De commissie meent dat dergelijke initiatieven een positieve bijdrage kunnen leveren tot de kwaliteitsverbetering van de opleidingen.

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Bachelor of Science en Master of Science in de Communicatiewetenschappen en Master of Science in Communication Studies

SAMENVATTING

Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen Vrije Universiteit Brussel

Van 2 tot 4 november 2014 werd de Bachelor of Science in Communicatiewetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding maakt deel uit van de Faculteit Economische en Sociale Wetenschappen & Solvay Business School van de Vrije Universiteit Brussel. In 2012–2013 telde de academische bacheloropleiding 255 studenten.

De opleiding streeft naar het vormen en het helpen ontplooiën van 'reflectieve professionals'. Dit houdt in dat iemand kritisch doch steeds constructief is, af en toe stil staat en de eigen afgelegde weg, de discipline, het beroep, de media en de eigen interessesfeer bekijkt en bevraagt.

De nadruk ligt op een grondige basis wetenschappelijke kennis van en inzicht in het communicatiewetenschappelijke vakgebied en in de verschijningsvormen van media en communicatie in de samenleving. Een

wetenschappelijke en gecontextualiseerde benadering van media en communicatie staat daarbij centraal omwille van de verwevenheid van media en communicatie met andere domeinen.

Programma

De bacheloropleiding telt 180 studiepunten. De bacheloropleiding biedt studenten de keuze uit vier profielen: Media, Strategische communicatie en Marketing; Media en Cultuur; Journalistiek, Politiek en Democratie; en Media, Internet en Globalisering.

De bacheloropleiding combineert een stevige *humanities* en sociaal-wetenschappelijke basis met een gradueel opgebouwde communicatiewetenschappelijke specialisatie naar persoonlijke interesse van de student. Meer dan in andere Vlaamse opleidingen Communicatiewetenschappen wordt vanaf de start van de basisopleiding aandacht besteed aan specifieke communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen. Vanuit de visie dat de rol van de media (in hun diverse varianten en modaliteiten) enkel kan worden begrepen in samenhang met bredere processen, structuren en dynamieken, nemen ook algemeen vormende opleidingsonderdelen een belangrijke plaats in de eerste twee bachelorjaren in (18 studiepunten).

Vanaf het derde bachelorjaar neemt de keuzevrijheid van de student substantieel toe. De student verdiept zich in een deelgebied van de communicatiewetenschappen en kiest voor één van boven genoemde profielen. Binnen dit profiel volgt de student 3 verplichte opleidingsonderdelen (16 studiepunten) en 1 verplicht werkcollege (bestaande uit twee delen van elk 6 studiepunten) dat leidt tot de bachelorproef. Daarnaast neemt de student keuze-opleidingsonderdelen op in zijn programma (6 studiepunten) die vaak ontleend zijn aan andere disciplines, maar relevant zijn voor het gekozen profiel en als profielgebonden keuze-opleidingsonderdelen worden aangeboden.

Naast de vakinhoudelijke opleidingsonderdelen, neemt ook de methodologieerlijn een belangrijke plaats in de bacheloropleiding in. Elk studiejaar telt verplichte methodologie-opleidingsonderdelen waar de student de aspecten van veldonderzoek (ontwikkeling research design, sampling en dataverzameling, data-analyse) binnen de communicatiewetenschappen leert kennen en toepassen. De methodologieerlijn streeft een evenwicht in kwantitatieve en kwalitatieve benaderingen na. Deze leerlijn wordt afgesloten met de bachelorproef. Dit is een geïntegreerde onderzoeksopdracht

die loopt over het volledige derde bachelorjaar. Studenten doorlopen een volledige onderzoekscyclus en rapporteren hierover individueel.

Ten slotte biedt de operationalisering-leerlijn studenten de kans om wetenschappelijke vaardigheden en attitudes te leren vertalen in concrete skills, met als doel studenten op te leiden tot reflectieve professionals. Met name in de werkcolleges en oefeningen oefent de student vanaf het eerste bachelorjaar in kleine groepen de vaardigheden die een communicatiewetenschappelijke opleiding vergt. Discussie-, argumentatie-, presentatie-, rapportage- en kritische redeneervaardigheden, zowel in hun mondelinge als schriftelijke variant, worden gestimuleerd en getraind. De focus ligt op de wetenschappelijke invulling en toepassing van deze vaardigheden, maar in ruimere zin creëren de werkcolleges ruimten waar de student in én voor een groep leert functioneren, omdat participeren, interageren en dialoëren sterk aangemoedigd en regelmatig ook beoordeeld worden.

De gehanteerde werkvormen sluiten goed aan op de beoogde leerresultaten en bij de focus op de reflectieve professional. De opleiding kent een diversiteit aan werkvormen, zowel over opleidingsonderdelen heen als binnen de opleidingsonderdelen. De interactiviteit ligt hoger dan bij de meeste andere Vlaamse opleidingen Communicatiewetenschappen. Positief is ook dat het werkcollege studenten al vanaf het eerste bachelorjaar activeert. Ook moeten studenten veel papers schrijven. De handboeken en het cursusmateriaal zijn van goede kwaliteit. Het elektronische onderwijsplatform van de VUB, PointCarré, wordt intensief gebruikt door de docenten en assistenten van de opleidingen als platform om documenten ter beschikking te stellen en als communicatiekanaal.

De opleiding viseert de internationale gerichtheid van de studenten. Het maatschappelijk gedifferentieerde en multiculturele Brussel dient hierbij als actieve leercontext en vertrekpunt. Diversiteit als attitude en mindset – in denken, handelen en zijn – dient als vertrekpunt van de curriculumarticulatie en -actualisatie. Naast initiatieven binnen het curriculum, is er ook een ruim aanbod van Erasmus+ en andere uitwisselingsprogramma's (bv. de Washington Center-stage) en internationale wedstrijden (bv. LSE Digital Innovation Challenge, Google Online Marketing Challenge) en een intensieve samenwerking met de Université Libre de Bruxelles (ULB).

Beoordeling en toetsing

Er is voldoende diversiteit in de evaluatievormen die toegepast worden. De toetsing sluit ook aan bij de beoogde leerresultaten. Ook de studenten zijn

tevreden over de evaluatievormen en de transparantie van de beoordeling. Wel zou er nog systematischer feedback kunnen verschaft worden aan studenten over hun resultaten. De verantwoordelijkheid hiervoor wordt nog te vaak bij de student gelegd. De opleiding wordt aangeboden binnen het semestersysteem, met examens in januari en juni. Bij de praktische organisatie van examens blijkt de late aankondiging van examendata en examenresultaten het grootste punt van kritiek vanwege de studenten.

Begeleiding en ondersteuning

De beschikbare materiële voorzieningen voldoen. De studenten communicatiewetenschappen krijgen les op de campus Etterbeek van de VUB. Voor inhoudelijke studiebegeleiding kunnen de studenten terecht bij hun lesgevers. Lesgevers zijn makkelijk aanspreekbaar. In tweede lijn staat het Studiebegeleidingscentrum (SBC) in voor de studie- en studietrajectbegeleiding. De begeleiding situeert zich op het vlak van het studietraject, de vakinhoud en de vakoverschrijdende competenties. Ook het welbevinden van de student krijgt de nodige aandacht. Voor begeleiding bij het opstellen van flexibele leertrajecten kunnen studenten terecht bij de studietrajectbegeleiders. De voorbije jaren is werk gemaakt van het formaliseren van de inschrijvingsvereisten op opleidingsonderdeelniveau en in het proactiever opvolgen van alle studenten.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement in de bachelor is laag en de uitval hoog, zoals in alle vergelijkbare opleidingen in Vlaanderen. De opleiding neemt heel wat initiatieven om het studierendement te bewaken en te verhogen. Studenten worden goed voorbereid op de masteropleiding. Uitstroom naar de arbeidsmarkt na de bacheloropleiding wordt niet gestimuleerd.

SAMENVATTING

Master of Science in de Communicatiewetenschappen

Vrije Universiteit Brussel

Van 2 tot 4 november 2014 werd de Master of Science in Communicatiewetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel, in het kader van een onderwijsvisitatie op zijn kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding maakt deel uit van de Faculteit Economische en Sociale Wetenschappen & Solvay Business School. In 2012–2013 telde de masteropleiding 293 studenten.

De opleidingen streeft naar het vormen en het helpen ontplooiën van 'reflectieve professionals'. Dit houdt in dat iemand kritisch doch steeds constructief is, af en toe stil staat en de eigen afgelegde weg, de discipline, het beroep, de media en de eigen interessesfeer bekijkt en bevrägt. De masteropleiding is gericht op de vorming van zelfkritische, verantwoordelijke, ethische en zelfstandige professionals.

Programma

De masteropleiding omvat 60 studiepunten. De opleiding biedt studenten de keuze uit vier afstudeerrichtingen: Media, Strategische communicatie en Marketing; Media en Cultuur: Journalistiek, Politiek en Democratie; en Media, Internet en Globalisering. Binnen het gekozen profiel volgt de student drie verplichte opleidingsonderdelen.

- 'Advanced theoretical debates' is gericht op gevorderde, internationaal georiënteerde, theoretische kennisvorming binnen het profiel;
- 'Actuele gevalstudies' is gericht op de interactie tussen wetenschappelijke kennis en beroepspraktijk, tussen academische inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen en noden (vanuit de beleidssfeer, onderwijswereld, mediasector, etc.);
- Een filosofie-opleidingsonderdeel dat gericht is op fundamentele reflectie over media en maatschappij.

Verder schrijft iedere student een masterproef (18 studiepunten). De masterproef is het werkstuk waarmee studenten moeten aantonen dat ze

op zelfstandige basis en als reflectieve professional, een wetenschappelijk onderzoek tot een goed einde kunnen brengen. Ter voorbereiding van de masterproef volgt elke student ook het 'Werkcollege masterproef' (6 studiepunten) bij zijn promotor. Binnen dit werkcollege worden de werkzaamheden voor de masterproef begeleid en geëvalueerd. Ook volgt elke student het opleidingsonderdeel 'Gespecialiseerde onderzoeksmethoden voor media- en communicatiestudies' dat gericht is op kwaliteitsbewaking van en meta-methodologische reflectie over het eigen empirisch onderzoek.

Ten slotte vult de student 12 studiepunten keuzeruimte in. De overgrote meerderheid van de studenten (ca. 90%) opteert voor een stage om beroepservaring op te doen in een voor communicatiewetenschappen relevante professionele context. Om die reden wordt in het eerste semester enkel onderwijs ingericht op dinsdag, de stagevrije dag. De stage duurt zeven tot negen weken. Een kleine minderheid wenst zich verder te specialiseren door extra opleidingsonderdelen te volgen en opteert voor keuze-opleidingsonderdelen die in functie van het profiel ontleend worden aan andere opleidingen.

De gehanteerde werkvormen sluiten goed aan op de beoogde leerresultaten en bij de focus op de reflectieve professional. De opleiding kent een diversiteit aan werkvormen, zowel over opleidingsonderdelen heen als binnen de opleidingsonderdelen. De handboeken en cursusmateriaal zijn van goede kwaliteit. Het elektronische onderwijsplatform van de VUB, PointCarré, wordt intensief gebruikt door de docenten en assistenten van de opleiding om documenten ter beschikking te stellen en als communicatiekanaal.

Zowel aan de uitwisseling tussen opleiding en beroepswereld als aan de overgang van opleiding naar beroepswereld wordt aandacht besteed. In het kader van het opleiden tot reflectieve professionals werd een vijfsporenbeleid uitgewerkt: (1) het beroepenveld naar de opleidingen (onderwijs en onderzoek) brengen; (2) het beroepenveld naar de studenten brengen; (3) de studenten naar het beroepenveld brengen; (4) het alumni-beleid; en (5) visibiliteit en valorisatie.

De opleiding viseert de internationale gerichtheid van de studenten. Het maatschappelijk gedifferentieerde en multiculturele Brussel dient hierbij als actieve leercontext en vertrekpunt. Diversiteit als attitude en mindset – in denken, handelen en zijn – dient als vertrekpunt van de curriculumarti-

culatie en -actualisatie. Naast initiatieven binnen het curriculum, is er ook een ruim aanbod van Erasmus+ en andere uitwisselingsprogramma's (bv. de Washington Center-stage) en internationale wedstrijden (bv. LSE Digital Innovation Challenge, Google Online Marketing Challenge) en een intensieve samenwerking met de Université Libre de Bruxelles (ULB).

Beoordeling en toetsing

Er is voldoende diversiteit in de evaluatievormen die toegepast worden. De toetsing sluit ook aan bij de beoogde leerresultaten. Ook de studenten zijn tevreden over de evaluatievormen en de transparantie van de beoordeling. Wel zou er nog systematischer feedback kunnen verschaft worden aan studenten over hun resultaten. De verantwoordelijkheid hiervoor wordt nog te vaak bij de student gelegd. De opleiding wordt aangeboden binnen het semestersysteem, met examens in januari en juni. Bij de praktische organisatie van examens blijkt de late aankondiging van examendata en examenresultaten het grootste punt van kritiek vanwege de studenten.

Begeleiding en ondersteuning

De beschikbare materiële voorzieningen voldoen. De studenten communicatiewetenschappen krijgen les op de campus Etterbeek van de VUB. Voor inhoudelijke studiebegeleiding kunnen de studenten terecht bij hun lesgevers. Lesgevers zijn makkelijk aanspreekbaar. In tweede lijn staat het Studiebegeleidingscentrum (SBC) in voor de studie- en studietrajectbegeleiding. De begeleiding situeert zich op het vlak van het studietraject, de vakinhoud en de vakoverschrijdende competenties. Ook het welbevinden van de student krijgt de nodige aandacht. Voor begeleiding bij het opstellen van flexibele leertrajecten kunnen studenten terecht bij de studietrajectbegeleiders. De voorbije jaren is werk gemaakt van het formaliseren van de inschrijvingsvereisten op opleidingsonderdeelniveau en in het pro-actiever opvolgen van alle studenten.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Ondanks inspanningen van de opleiding, blijft een substantieel deel van de studenten het afwerken van de masterproef uitstellen. Dit is de belangrijkste reden waarom studenten studievertraging oplopen. Voor het overige is het studierendement in de masteropleiding hoog.

Afgestudeerden beschikken over de nodige competenties. Meest uitgesproken zijn dit wetenschappelijke en theoretische kennis en vorming, het

zelfstandig leren werken en bijbrengen van een kritische geest en attitude. Afgestudeerden kunnen met deze competenties terecht in een breed spectrum van beroepen. De opleiding heeft evenwel geen gedetailleerd beeld van waar studenten terechtkomen. Uit een bevraging van alumni blijkt dat zij in 'Onderwijs', 'Openbare diensten', 'Pers en media' en 'Onderzoek' terechtkomen.

SAMENVATTING

Master of Science in Communication Studies

Vrije Universiteit Brussel

Van 2 tot 4 november 2014 werd de Master of Science in Communication Studies van de Vrije Universiteit Brussel, in het kader van een onderwijsvisitatie op zijn kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding maakt deel uit van de Faculteit Economische en Sociale Wetenschappen & Solvay Business School. In 2012–2013 telde de masteropleiding 95 studenten.

De opleiding streeft naar het vormen en het helpen ontplooiën van 'reflectieve professionals'. Dit houdt in dat iemand kritisch doch steeds constructief is, af en toe stil staat en de eigen afgelegde weg, de discipline, het beroep, de media en de eigen interessesfeer bekijkt en bevraagt. De masteropleiding richt zich daarbij specifiek op een gevorderde benadering van de communicatiewetenschappen in het algemeen en nieuwe media in een EU-context in het bijzonder.

Programma

De masteropleiding van 60 studiepunten biedt tot en met het academiejaar 2014–2015 één afstudeerrichting: *New Media and Society in Europe*. Vanaf het academiejaar 2015–2016 wordt een tweede afstudeerrichting *Journalism and Media in Europe* opgestart.

Het programma bestaat uit een pakket van 24 studiepunten verplichte opleidingsonderdelen die verschillende aspecten van *New Media and Society in Europe* behandelen. Ze zijn gericht op een gevorderde theoretische kennisvorming m.b.t. nieuwe media en de informatiesamenleving; mediabeleid en culturele diversiteit in de Europese Unie; en – door middel van een lezingenreeks – de interactie tussen academische inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen in Europa m.b.t. gebruik, beleid en economische aspecten van nieuwe media.

De opleiding wordt afgerond met een masterproef (18 studiepunten). Dit is het werkstuk waarmee studenten moeten aantonen dat ze op zelfstandige

basis en als reflectieve professional, een wetenschappelijk onderzoek tot een goed einde kunnen brengen. De promotor organiseert de begeleiding van de masterproef in groepen. Het onderzoek van de masterproef is gekoppeld aan het verplichte methodenvak. Dit methodologisch opleidingsonderdeel bereidt studenten voor op het zelfstandig uitvoeren van een empirisch onderzoek en besteedt, naast algemene methodenvorming, aandacht aan gebruikersonderzoek, beleidsanalyse en economisch onderzoek en business modeling. De algemene methodenvorming zou evenwel beter voorafgaand aan de masteropleiding aangeboden worden aan studenten met onvoldoende voorkennis.

De student kiest ten slotte 18 studiepunten uit een pakket van 9 gespecialiseerde opleidingsonderdelen gelinkt aan drie domeinen van (nieuwe) media en communicatie: gebruikers-, beleids- of economische aspecten. De keuzevakken worden sterk gewaardeerd. Ze bieden studenten de kans om zich te verdiepen in deelaspecten die hun interesse wegdragen. Een andere mogelijkheid is uit dit pakket één opleidingsonderdeel te kiezen en een professionele (doorgaans in internationale mediabedrijven of instellingen en lobbygroepen gelinkt aan de EU) of onderzoeksstage te lopen (12 studiepunten). De stage duurt 7 tot 9 weken. Hoewel de stage studenten weet aan te spreken (35–40%), blijkt dit opleidingsonderdeel moeilijk combineerbaar met de rest van het masterprogramma.

De gehanteerde werkvormen sluiten goed aan op de beoogde leerresultaten en bij de focus op de reflectieve professional. De opleiding kent een diversiteit aan werkvormen, zowel over opleidingsonderdelen heen als binnen de opleidingsonderdelen. De handboeken en het cursusmateriaal zijn van goede kwaliteit. Het elektronische onderwijsplatform van de VUB, PointCarré, wordt intensief gebruikt door de docenten en assistenten van de opleidingen als platform om documenten ter beschikking te stellen en als communicatiekanaal.

Zowel aan de uitwisseling tussen opleiding en beroepswereld als aan de overgang van opleiding naar beroepswereld wordt aandacht besteed. In het kader van het opleiden tot reflectieve professionals werd een vijfsporenbeleid uitgewerkt: (1) het beroepenveld naar de opleidingen (onderwijs en onderzoek) brengen; (2) het beroepenveld naar de studenten brengen; (3) de studenten naar het beroepenveld brengen; (4) het alumnibeleid; en (5) visibiliteit en valorisatie. Er worden onder andere jaarlijks vijf excursies georganiseerd naar internationale instellingen (het Europees Parlement, de Europese Commissie, het Comité van de Regio's,

de Europese Raad en NAVO). Ook via de 'Lecture Series' worden studenten in contact gebracht met politici, beleidsmakers, strategen en journalisten uit het Europese veld.

Beoordeling en toetsing

Er is voldoende diversiteit in de evaluatievormen die toegepast worden. De toetsing sluit ook aan bij de beoogde leerresultaten. Ook de studenten zijn tevreden over de evaluatievormen en de transparantie van de beoordeling. Wel zou er nog systematischer feedback kunnen verschaft worden aan studenten over hun resultaten. De verantwoordelijkheid hiervoor wordt nog te vaak bij de student gelegd. De opleiding wordt aangeboden binnen het semestersysteem, met examens in januari en juni. Bij de praktische organisatie van examens blijkt de late aankondiging van examendata en examenresultaten het grootste punt van kritiek vanwege de studenten.

Begeleiding en ondersteuning

De beschikbare materiële voorzieningen voldoen. De studenten communicatiewetenschappen krijgen les op de campus Etterbeek van de VUB. Voor inhoudelijke studiebegeleiding kunnen de studenten terecht bij hun lesgevers. Lesgevers zijn makkelijk aanspreekbaar. In tweede lijn staat het Studiebegeleidingscentrum (SBC) in voor de studie- en studietrajectbegeleiding. De begeleiding situeert zich op het vlak van het studietraject, de vakinhoud en de vakoverschrijdende competenties. Ook het welbevinden van de student krijgt de nodige aandacht. Voor begeleiding bij het opstellen van flexibele leertrajecten kunnen studenten terecht bij de studietrajectbegeleiders. De voorbije jaren is werk gemaakt van het formaliseren van de inschrijvingsvereisten op opleidingsonderdeelniveau en in het pro-actiever opvolgen van alle studenten.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De masteropleiding kan gevolgd worden door studenten met een academische bachelor- of masteropleiding. Studenten dienen een aanvraag in die bestaat uit een motivatiebrief, de behaalde diploma's, een overzicht van de gevolgde opleidingsonderdelen (inclusief resultaten) en twee aanbevelingsbrieven. Op basis van deze gegevens wordt beslist of studenten toegelaten worden.

Ondanks een stijging van het studierendement, blijft dit te laag. Minder dan de helft van de masterstudenten slaagt binnen de voorziene studieduur

van 1 jaar. Door de diverse vooropleidingen beginnen internationale studenten vaak pas aan het masterproefonderzoek na het volgen van een aantal opleidingsonderdelen. Ook vinden heel wat studenten het niet problematisch om hun studieverblijf in Brussel te moeten verlengen.

Afgestudeerden beschikken over de nodige competenties. Meest uitgesproken zijn dit wetenschappelijke en theoretische kennis en vorming, het zelfstandig leren werken en bijbrengen van een kritische geest en attitude. Afgestudeerden kunnen met deze competenties terecht in een breed spectrum van beroepen. De opleiding heeft evenwel geen gedetailleerd beeld van waar studenten terechtkomen. Uit een bevraging van alumni blijkt dat zij voornamelijk in 'Pers en media' en 'Openbare diensten/overheid' terecht komen.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor of Science en Master of Science in de Communicatiewetenschappen en Master of Science in Communication Studies

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen en de taalvariant Master of Science in Communication Studies aan de Vrije Universiteit Brussel. De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen van 2 tot 4 november 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken,

de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

De bacheloropleiding telt 180 studiepunten. De masteropleidingen tellen beide 60 studiepunten. De Nederlandstalige masteropleiding biedt studenten de keuze uit vier afstudeerrichtingen: “Media, Strategische communicatie en Marketing”, “Media en Cultuur”, “Journalistiek, Politiek en Democratie” en “Media, Internet en Globalisering”. De Engelstalige variant Master of Science in Communication Studies biedt tot en met het academiejaar 2014–2015 één afstudeerrichting: *New Media and Society in Europe*. Formeel is dit een taalvariant van de afstudeerrichting Media, Internet en Globalisering. Vanaf het academiejaar 2015–2016 wordt een tweede afstudeerrichting *Journalism and Media in Europe* opgestart. In 2012–2013 telde de bacheloropleiding 255 studenten, de Nederlandstalige masteropleiding 293 studenten en de Engelstalige masteropleiding 95 studenten.

De opleidingen maakten tot voor kort deel uit van de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte van de Vrije Universiteit Brussel. Sinds het academiejaar 2013–2014 zijn de bachelor- en masteropleidingen overgegaan naar de Faculteit Economische en Sociale Wetenschappen & Solvay Business School. De Opleidingsraad communicatiewetenschappen tekent de visie van de opleidingen uit. De Opleidingsraad is onder andere verantwoordelijk voor de toewijzing en invulling van onderwijsopdrachten, programmahervormingen, kwaliteitsbewaking- en verbetering van de opleidingen. Alle ZAP- en AAP-leden betrokken bij de opleidingen zijn lid van de Opleidingsraad. In de Opleidingsraad is tevens een vertegenwoordiging van studenten uit verschillende studie jaren en profielen en van alumni aanwezig. Minstens

eenmaal per jaar nemen ook vertegenwoordigers uit het werkveld deel aan de Opleidingsraad. De Opleidingsraad komt maandelijks samen en funktioneert tevens als adviescommissie van de Faculteitsraad. Het verslag van de Opleidingsraad wordt integraal in de verslagen van de Faculteitsraad opgenomen. Ook de Vakgroepsraad SCOM volgt de organisatie van de opleidingen op. De Vakgroepsraad reflecteert over de algemene, strategische en operationele beleidslijnen van de vakgroep en bespreekt het onderwijs-, onderzoeks- en personeelsbeleid. Alle ZAP- en AAP-leden verbonden aan SCOM zetelen in de Vakgroepsraad, net als twee afgevaardigden van het BAP. Maandelijks vindt er een rapportage plaats naar het Faculteitsbestuur en de Faculteitsraad.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de bacheloropleiding als goed en voor beide masteropleidingen als voldoende.

De opleidingen streven naar het vormen en het helpen ontplooiën van ‘**reflectieve professionals**’. Dit houdt in dat iemand kritisch doch steeds constructief is, af en toe stil staat en de eigen afgelegde weg, de discipline, het beroep, de media en de eigen interessesfeer bekijkt en bevraagt. De reflectieve professional wil de *universitas* en *humanitas* gedachte doorademen en uitdragen. Hij of zij wikt en weegt, en draagt academisch-wetenschappelijke integriteit en persoonlijke ethiek hoog in het vaandel. Hij of zij handelt, argumenteert en concludeert met gevoel voor balans en nuance. De reflectieve professional verliest zich niet in de waan van de dag of in vooroordelen en draagt door kennis en inschattingsvermogen bij tot een creatieve, duurzame en innovatieve media- en communicatiesector. Hierbij worden steeds hoge kwalitatieve en professionele normen nagestreefd. Door zijn of haar attitude draagt de reflectieve professional bij tot een tolerante en inclusieve maatschappij.

Deze visie werd door de VUB vertaald in een aantal krachtlijnen:

- Studenten ontplooiën zich tot ‘redelijk eigenzinnige’ individuen;
- Studenten engageren zich voor een duurzame en humanistische maatschappij;
- Studenten worden gevormd tot wereldburgers;
- Studenten ontwikkelen een ‘vrije’ onderzoekende houding;
- Studenten worden voorbereid op hun professionele loopbaan.
- De opleidingen hebben deze krachtlijnen geïmplementeerd.

In de bacheloropleiding ligt de nadruk op een **grondige basiswetenschappelijke kennis** van en inzicht in het communicatiewetenschappelijke vakgebied en in de verschijningsvormen van media en communicatie in de samenleving. Een wetenschappelijke en gecontextualiseerde benadering van media en communicatie staat daarbij centraal omwille van de verwevenheid van media en communicatie met andere domeinen.

De beide masteropleidingen zijn gericht op de vorming van **zelfkritische, verantwoordelijke, ethische en zelfstandige professionals**. Verwacht wordt dat masters in de communicatiewetenschappen de competenties uit de bacheloropleiding beheersen op een gevorderd niveau. Hierbij worden vanuit een open, kritisch-constructieve en ethische ingesteldheid geactualiseerde expertise in het vakgebied, uitbreiding van onderzoeks- en denkvaardigheden, en ontwikkeling van strategisch en operationeel implementatievermogen nagestreefd. Ook in de master is er mogelijkheid tot verdere specialisatie door de voortzetting van de vier profielen in het Nederlandstalige masterprogramma. De internationale Master in Communication Studies richt zich op een gevorderde benadering van de communicatiewetenschappen in het algemeen en nieuwe media in een EU-context in het bijzonder.

Op basis van deze uitgangspunten werden **opleidings specifieke leerresultaten** geformuleerd. Een aantal leerresultaten wordt specifiek ingevuld in functie van het door de student gekozen profiel. Er zijn een aantal accentverschillen en punten waarop de VUB-opleidingen zich onderscheiden:

- De focus ligt op gemediatiseerde vormen van communicatie en niet op bv. vormen van interpersoonlijke communicatie.
- De opleidingen streven naar het samengaan van een *humanities* en sociaalwetenschappelijke benadering.
- De nadruk ligt op een kritische benadering van media en communicatie, met aandacht voor politieke economie van de communicatie en *cultural studies*.

De opleidingen willen de inbedding in **Brussel** optimaal benutten via contact met Vlaamse, Belgische, Europese en internationale mediabedrijven, beleidsmakers en -instellingen. Er wordt gekozen voor een sterke focus op media-ontwikkelingen in Europees verband.

Na het vastleggen van de opleidingsspecifieke leerresultaten werd de **opleidingsmatrix** ingevuld door elke betrokken docent. Deze matrix geeft een overzicht van de leerresultaten en hun relatie tot het domeinspecifieke kader enerzijds en de leerresultaten, werk- en evaluatievormen per opleidingsonderdeel in de verschillende opleidingen anderzijds. Op basis van deze matrices blijkt dat de opleidingsspecifieke leerresultaten aansluiten bij de domeinspecifieke leerresultaten. De domeinspecifieke leerresultatenkaders voor bachelor en master werden samen met de andere Vlaamse academische opleidingen Communicatiewetenschappen opgesteld. Zowel voor de bachelor als de masteropleidingen wordt via een tabel aangetoond dat de opleidingsspecifieke leerresultaten aansluiten bij de domeinspecifieke leerresultaten. Het nagestreefde ambitieniveau ligt dan ook in lijn met het Vlaams kwalificatieraamwerk voor academische bachelor- en masteropleidingen.

De visitatiecommissie heeft tijdens het bezoek met de verschillende betrokkenen van gedachten gewisseld over de **inhoudelijke profilering** van de opleiding. Ze heeft daarbij vastgesteld dat de keuze voor het opleiden van reflectieve professionals door de verschillende betrokkenen ondersteund wordt. De commissie deelt de overtuiging van de opleidingsverantwoordelijken dat de nadruk op academische eigen(zinnig)heid bijdraagt tot een kritische, onafhankelijke, analytische en ethische ingesteldheid die een ruime relevantie kent in diverse professionele omgevingen en tegelijk de particulariteit daarvan overstijgt. De keuze om de nadruk te leggen op het gecontextualiseerde nadenken over beroepen en sectoren in communicatie en media, eerder dan op het verwerven van praktische vaardigheden, wordt consequent uitgedragen. Dit leidt ertoe dat studenten zich bewust zijn van de focus van de opleiding en de relevantie ervan voor hun eigen ontwikkeling. De commissie vindt dat de opleidingen zo een adequate vertaling van het academische profiel van de opleiding gevonden hebben.

De **Nederlandstalige bachelor- en masteropleiding** tellen 4 profielen, waarvan de student er één kiest. Op deze manier krijgt de student de kans zich te verdiepen in een deeldomein van de communicatiewetenschappen en zijn eigen traject vorm te geven.

Het profiel **Media, Strategische communicatie en Marketing** focust op nieuwe sociaal-wetenschappelijke en ethische vragen rond het marketing- en communicatiedomein ten gevolge van een veranderende maatschappelijke en technologische context. Centrale thema's zijn de

maatschappelijke rol en strategische planning van media, merken en marketing; digitale media marketing en reclame; machtsverschuivingen tussen consumenten en organisaties in de waardeketen; corporate social responsibility; ethische aspecten van commodificatie. Een deel van de studenten zou binnen dit profiel graag meer focussen op de economische aspecten van strategische communicatie.

In het profiel **Media en Cultuur** staat de wisselwerking tussen media en cultuur in haar diverse verschijningsvormen centraal. Cultuurproductie, -verspreiding en -participatie in en door de media is het kader waarbinnen vragen gesteld worden rond populaire vormen van (media)cultuur; de digitalisering van cultuur; de centrale rol van de media binnen de cultuur-industrieën; en de politieke, sociale en economische context waarbinnen het cultuuraanbod vorm krijgt.

Het profiel **Journalistiek, Politiek en Democratie** bestudeert de verhouding tussen media en journalistiek, burgers en politiek in al zijn facetten in relatie tot een democratische samenleving. Centrale thema's zijn politieke communicatie en marketing; publieke opinie en publieke sfeer; analyse van de interactie tussen het politieke, economische en journalistieke veld; onderzoek naar de politieke betekenis van gevestigde en nieuwe journalistieke vormen; en representatie en mediëring van maatschappelijke identiteiten en breuklijnen.

In het profiel **Media, Internet en Globalisering** staan economische, beleids- en gebruikersaspecten van de nieuwe media-ecologie centraal. Bijzondere aandacht gaat uit naar theorie van de informatiesamenleving; media-economie; internationale communicatie; analyse van mediabeleidsvraagstukken op verschillende governance niveaus; gebruik, beleving en impact van nieuwe media; privacy en filosofisch-ethische aspecten van informatie- en communicatietechnologie.

Hoewel de commissie de vier profielen waardevol vindt, zorgt de gemeenschappelijke onderliggende visie van de VUB ervoor dat de differentiatie tussen de profielen beperkt is. Dit is een gerechtvaardigde keuze die wel systematisch dient gecommuniceerd te worden naar (toekomstige) studenten. Uit de gesprekken die de commissie voerde met studenten en alumni uit het profiel Media, Strategische communicatie en Marketing bleek immers dat een deel van hen op zoek was naar een andere insteek en zich bij inschrijving blijkbaar onvoldoende bewust was van de door de opleiding gemaakte keuzes.

In de **Engelstalige masteropleiding** wordt vooralsnog enkel het profiel **New Media and Society in Europe** aangeboden. Dit profiel sluit aan bij het Nederlandstalige profiel Media, Internet en Globalisering. Het profiel richt zich op kennisvorming m.b.t. nieuwe media en de informatiesamenleving; mediabeleid en culturele diversiteit in de Europese Unie; en academische inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen in Europa m.b.t. gebruik, beleid en economische aspecten van nieuwe media. De commissie heeft vastgesteld dat de Engelstalige masteropleiding aantrekkelijk is voor internationale studenten, maar dat naamgeving en de doelstellingen van deze opleiding nog niet altijd sturend zijn voor de inhoudelijke keuzes die binnen het opleidingsprogramma gemaakt worden. De commissie is dan ook van mening dat de opleidingsspecifieke leerresultaten voor de Engelstalige master nog verder aangescherpt zouden kunnen worden.

De visitatiecommissie heeft in haar gesprekken verder veel aandacht besteed aan de **aansluiting van de opleiding bij de latere beroepspraktijk** waarin de studenten na de opleiding terecht komen. Ze waardeert dat de opleidingen met het concept van reflectieve professional een duidelijke visie hebben op de manier waarop een academische opleiding communicatiewetenschappen relevant kan zijn voor de beroepspraktijk. De opleidingen kiezen ervoor om studenten enerzijds een kritische houding aan te leren die in een breed spectrum van beroepen nuttig is en anderzijds binnen de bestaande opleidingsonderdelen academische vaardigheden aan te leren die ook nuttig zijn in de beroepspraktijk, zoals presentaties geven, in groep samenwerken, vergaderen en schriftelijk en/of mondeling communiceren, eerder dan aparte opleidingsonderdelen te creëren om vaardigheden te verwerven. De opleiding draagt deze aanpak ook uit naar studenten en beroepenveld.

De opleidingen onderhouden verder contacten met het werkveld om te bewaken dat de inhoud aansluit bij recente evoluties in het werkveld. Ten eerste werden de nagestreefde beroepsvaardigheden geëxpliciteerd en worden de verwachtingen hieromtrent meer systematisch getoetst bij de arbeidsmarkt. Verder voeren docenten die betrokken zijn bij de opleidingen onderzoek uit in opdracht van, of in samenwerking met, het beroepenveld. Ook hebben sommige docenten naast hun academische loopbaan ook actuele professionele ervaring. Voorts worden er, onder andere via stageplaatsen, informele contacten onderhouden met alumni en vertegenwoordigers van het werkveld. Recent werd beslist dat vertegenwoordigers uit het werkveld deel zullen uitmaken van de Opleidingsraad.

Ten slotte wordt van de doelstellingen van opleidingen verwacht dat zij aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied worden gesteld aan de opleiding. Er wordt niet systematisch aan benchmarking met buitenlandse opleidingen gedaan. Via de Engelstalige masteropleiding wordt wel input verzameld van internationale studenten. Niettemin zou een meer systematische benchmarking, zowel inhoudelijk als qua onderwijsmethoden en -organisatie, kunnen bijdragen tot innovatie en verdere kwaliteitsverbetering binnen de opleidingen.

Concluderend, meent de commissie dat de opleidings specifieke doelstellingen aansluiten bij het Vlaamse kwalificatieraamwerk en bij de domeinspecifieke leerresultaten en dat de opleidingen dus qua niveau en oriëntatie ruim voldoen aan de verwachtingen. Met hun focus op het opleiden van reflectieve professionals beschikken de opleidingen over een heldere eigen profilering. Deze profilering wordt bovendien consistent uitgedragen naar alle betrokkenen. De commissie beoordeelt de bacheloropleiding dan ook als goed voor Generieke Kwaliteitswaarborg 1. De vier profielen in de masteropleiding sluiten aan bij de visie van de VUB, maar de onderlinge differentiatie is niet zeer uitgesproken. Vooral op het vlak van strategische communicatie pleit een deel van de studenten en alumni voor een meer economisch profiel. In de Engelstalige masteropleiding is gekozen voor een specifieke titel, maar de naam en de doelstellingen blijken niet altijd sturend voor de keuzes die in het opleidingsprogramma gemaakt worden. De commissie is van oordeel dat het beoogde eindniveau van beide masteropleidingen voldoet aan internationale maatstaven en ze beoordeelt bijgevolg beide masteropleidingen als voldoende op deze generieke kwaliteitswaarborg.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de bacheloropleiding als goed en beide masteropleidingen als voldoende.

De programma's vormen een **goede vertaling van de nagestreefde leerresultaten**. In de fiches van de individuele opleidingsonderdelen wordt aangegeven welke eindcompetenties nagestreefd worden en hoe het opleidingsonderdeel bijdraagt tot de leerresultaten van de opleiding als geheel. Globaal vormen de programma's een goede vertaling van de algemene doelstelling om reflectieve professionals op te leiden en komen de individuele leerresultaten voldoende aan bod. Uit focusgroepgesprekken met studenten komt naar voren dat studenten de samenhang en structuur in

het programma weten te waarderen. De fiches van de opleidingsonderdelen maken evenwel niet zichtbaar hoe het beheersen van de competenties opgebouwd wordt doorheen de bachelor- en masteropleiding. De commissie beveelt aan hier werk van te maken.

De **bacheloropleiding** combineert een stevige *humanities* en sociaalwetenschappelijke basis met een gradueel opgebouwde communicatiewetenschappelijke specialisatie naar persoonlijke interesse van de student. Meer dan in andere Vlaamse opleidingen Communicatiewetenschappen wordt vanaf de start van de basisopleiding aandacht besteed aan specifieke communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen. Vanuit de visie dat de rol van de media (in hun diverse varianten en modaliteiten) enkel kan worden begrepen in samenhang met bredere processen, structuren en dynamieken, nemen ook algemeen vormende opleidingsonderdelen een belangrijke plaats in de eerste twee bachelorjaren in (18 studiepunten).

Vanaf het derde bachelorjaar neemt de **keuzevrijheid** van de student substantieel toe. De student verdiept zich in een deelgebied van de communicatiewetenschappen en kiest voor één profiel uit:

- Media, Strategische communicatie en Marketing
- Media en Cultuur
- Journalistiek, Politiek en Democratie
- Media, Internet en Globalisering

Binnen het gekozen profiel volgt de student 3 verplichte opleidingsonderdelen (16 studiepunten) en 1 verplicht werkcollege (bestaande uit twee delen van elk 6 studiepunten) dat leidt tot de bachelorproef. Daarnaast neemt de student keuze-opleidingsonderdelen op in zijn programma (6 studiepunten) die vaak ontleend zijn aan andere disciplines, maar relevant zijn voor het gekozen profiel en als profielgebonden keuze-opleidingsonderdelen worden aangeboden.

Naast de vakinhoudelijke opleidingsonderdelen, neemt ook de **methodologieleerlijn** een belangrijke plaats in de bacheloropleiding in. Elk studiejaar telt verplichte methodologie-opleidingsonderdelen waar de student de aspecten van veldonderzoek (ontwikkeling research design, sampling en dataverzameling, data-analyse) binnen communicatiewetenschappen leert kennen en toepassen. De methodologie-leerlijn streeft een evenwicht in kwantitatieve en kwalitatieve benaderingen na.

Ten slotte biedt de **operationalisering-leerlijn** studenten de kans om wetenschappelijke vaardigheden en attitudes te leren vertalen in concrete

skills, met als doel studenten op te leiden tot reflectieve professionals. Met name in de werkcolleges en oefeningen oefent de student vanaf het eerste bachelorjaar in kleine groepen de vaardigheden die een communicatiewetenschappelijke opleiding vergt. Discussie-, argumentatie-, presentatie-, rapportage- en kritische redeneervaardigheden, zowel in hun mondelinge als schriftelijke variant, worden gestimuleerd en getraind. De focus ligt op de wetenschappelijke invulling en toepassing van deze vaardigheden, maar in ruimere zin creëren de werkcolleges ruimten waar de student in én voor een groep leert functioneren, omdat participeren, interageren en dialogeren sterk aangemoedigd en regelmatig ook beoordeeld worden.

Naast de keuze voor een profiel konden studenten in het verleden kiezen voor minor-programma's die aansloten bij opleidingen uit de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte. Deze minoren werden in het academiejaar 2013–2014 geëvalueerd door de Opleidingsraad. Naar aanleiding van deze evaluatie werd beslist om deze programma's te laten uitdoven. Er werd immers vastgesteld dat:

- de inhoudelijke interactie tussen communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen en opleidingsonderdelen van de drie betreffende disciplines erg beperkt is gebleven;
- er grote praktische problemen zijn op het gebied van lessen- en examenroosters; en
- deze programma's een klein studentenbereik hebben (zij het dat doorgaans erg gemotiveerde studenten voor deze programma's kiezen).

Gezien het aflopende karakter van deze minors, heeft de commissie deze programma's niet in detail afzonderlijk beoordeeld.

De commissie vindt de **opbouw** van de bacheloropleiding over het algemeen goed doordacht. Studenten maken vanaf het eerste jaar kennis met diverse aspecten van de communicatiewetenschappen. Ook de methodologische leerlijn is goed opgebouwd met werkcolleges vanaf het eerste jaar. De commissie vindt het ook positief dat de bacheloropleiding afgerond wordt met een bachelorproef waarin de volledige onderzoekscyclus doorlopen wordt. Via de profielen en de keuzeopleidingsonderdelen krijgen studenten ten slotte ruim de kans om zelf hun leertraject vorm te geven. Wel heeft de commissie vastgesteld dat er bij de keuzeopleidingsonderdelen vooral opleidingsonderdelen uit belendende studiegebieden aangeboden worden, terwijl sommige studenten liever verdiepende opleidingsonderdelen volgen binnen de communicatiewetenschappen. In het keuzepakket zouden bijvoorbeeld opleidingsonderdelen kunnen aangeboden worden

die dieper ingaan op aspecten die minder aan bod komen in het verplichte programma, zoals interpersoonlijke communicatie. Indien de opleiding zelf niet over die specifieke expertise of capaciteit beschikt, zouden dergelijke keuzeopleidingsonderdelen ook kunnen aangeboden worden in samenwerking met andere instellingen, zoals de Franstalige zusteruniversiteit ULB.

Net als in de bacheloropleiding, kiest iedere student in de **Nederlandstalige masteropleiding** één profiel. Binnen het profiel volgt de student drie verplichte opleidingsonderdelen.

- ‘Advanced theoretical debates’ is gericht op gevorderde, internationaal georiënteerde, theoretische kennisvorming binnen het profiel;
- ‘Actuele gevalstudies’ is gericht op de interactie tussen wetenschappelijke kennis en beroepspraktijk, tussen academische inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen en noden (vanuit de beleidssfeer, onderwijswereld, mediasector, etc.);
- Een filosofie-opleidingsonderdeel dat gericht is op fundamentele reflectie over media en maatschappij.

Verder schrijft iedere student een **masterproef** (18 studiepunten). Ter voorbereiding van de masterproef volgt elke student ook het ‘Werkcollege masterproef’ (6 studiepunten) bij zijn promotor. Binnen dit werkcollege worden de werkzaamheden voor de masterproef begeleid en geëvalueerd. Ook volgt elke student het opleidingsonderdeel ‘Gespecialiseerde onderzoeksmethoden voor media- en communicatiestudies’ dat gericht is op kwaliteitsbewaking van en meta-methodologische reflectie over het eigen empirisch onderzoek.

Ten slotte vult de student 12 studiepunten **keuzeruimte** in. De overgrote meerderheid van de studenten (ca. 90%) opteert voor een stage om beroepservaring op te doen in een voor communicatiewetenschappen relevante professionele context. Om die reden wordt in het eerste semester enkel onderwijs ingericht op dinsdag, de stagevrije dag. Een kleine minderheid wenst zich verder te specialiseren door extra opleidingsonderdelen te volgen en opteert voor keuze-opleidingsonderdelen die in functie van het profiel ontleend worden aan andere opleidingen.

Globaal vindt de commissie dat de masteropleiding **evenwichtig** is samengesteld. Studenten krijgen de kans om zich te verdiepen in één van de vier afstudeerrichtingen, die wel een gelijkaardige opbouw kennen. Vooral over de opleidingsonderdelen ‘Actuele gevalstudies’ blijken studenten

en alumni zeer enthousiast te zijn. Verder begreep de commissie dat het gemeenschappelijke methodenvak mogelijk wordt afgeschaft. Ze heeft vernomen dat dit opleidingsonderdeel niet voldoende diepgang bereikt voor een masteropleiding. De commissie beveelt toch aan om (nogmaals) te onderzoeken of een methodenvak niet beter kan worden ontwikkeld op masterniveau en zo behouden kan worden, mede gezien het feit dat elders positieve ervaringen zijn met een methodenvak in de master gericht op de thesis.

De commissie vindt het verder positief dat het Werkcollege masterproef het onderzoek in het kader van de masterproef ondersteunt en structureert. De commissie is ervan overtuigd dat deze aanpak bijdraagt tot het verhogen van het – in het verleden te lage – doorstroomrendement in de masteropleiding.

De vier profielen in bachelor en master bieden elk een brede kijk op een deelgebied van de communicatiewetenschappen. Studenten en alumni zijn tevreden over het vakkenpakket dat ze aangeboden krijgen. Wel pleit een aantal studenten ervoor om in het profiel Media, Strategische communicatie en Marketing het pakket aan meer economisch gerichte vakken te versterken. Het is voorts alleszins belangrijk om de gekozen invulling van dit profiel helder te communiceren naar (toekomstige) studenten om foutieve verwachtingen te voorkomen. Onder strategische communicatie worden immers vaak ook thema's als informatieverwerking en beïnvloeding en mediapsychologische elementen en experimenten behandeld.

Het programma van de **Engelstalige master** bestaat uit een pakket van 42 studiepunten verplichte opleidingsonderdelen en 18 studiepunten keuzeruimte.

De verplichte opleidingsonderdelen behandelen verschillende aspecten van *New Media and Society in Europe*. Ze zijn gericht op een gevorderde theoretische kennisvorming m.b.t. nieuwe media en de informatiesamenleving; mediabeleid en culturele diversiteit in de Europese Unie; en – door middel van een lezingenreeks – de interactie tussen academische inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen in Europa m.b.t. gebruik, beleid en economische aspecten van nieuwe media.

Net als in de Nederlandstalige masteropleiding, telt de **masterproef** 18 studiepunten en staat deze verplicht op het programma van elke student.

De promotor organiseert de begeleiding van de masterproef in groepen. Wegens de disparate methodologische voorkennis van de instromende studenten, is er voor gekozen het onderzoek van de masterproef te koppelen aan het verplichte methodenvak (en dus niet via een werkcollege). Dit methodologisch opleidingsonderdeel bereidt studenten voor op het zelfstandig uitvoeren van een empirisch onderzoek. Het bestaat uit een algemene module waarin studenten gedurende 13 weken een overzicht krijgen van algemene methoden en vaardigheden én uit 3 specifieke modules van elk 7 weken waarin ingegaan wordt op gebruikersonderzoek, beleidsanalyse en economisch onderzoek en business modeling. De commissie begrijpt deze pragmatische aanpak, maar pleit er toch voor om het methodenvak voorafgaand aan de masteropleiding te laten volgen. Hierbij kan gedacht worden aan het aanbieden van een zomercursus waarvoor studenten moeten slagen voor ze zich mogen inschrijven in de masteropleiding. Hierbij kan ook gedacht worden aan het aanbevelen van een kwaliteitsvolle MOOC ter voorbereiding van een proef door de opleiding voorafgaande aan de start van de master. Mogelijk creëert een dergelijke aanpassing ruimte om in de vaste stam van het programma een casusgebaseerd opleidingsonderdeel toe te voegen, zoals de gewaardeerde opleidingsonderdelen 'Actuele gevalstudies' in de Nederlandstalige masteropleiding. Door zo'n opleidingsonderdeel op te nemen in de algemene stam wordt ook bewaakt dat alle studenten een arbeidsmarktgericht opleidingsonderdeel volgen.

De student **kies**t ten slotte 18 studiepunten uit een pakket van 9 gespecialiseerde opleidingsonderdelen gelinkt aan drie domeinen van (nieuwe) media en communicatie: gebruikers-, beleids- of economische aspecten. De keuzevakken worden sterk gewaardeerd. Ze bieden studenten de kans om zich te verdiepen in deelaspecten die hun interesse wegdragen. Een andere mogelijkheid is uit dit pakket één opleidingsonderdeel te kiezen en een professionele (doorgaans in internationale mediabedrijven of instellingen en lobbygroepen gelinkt aan de EU) of onderzoeksstage te lopen (12 studiepunten).

De commissie heeft **de handboeken en het cursusmateriaal** ingezien en vindt die van behoorlijke kwaliteit. Verder wordt het elektronische onderwijsplatform van de VUB, PointCarré, intensief gebruikt door de docenten en assistenten van de opleidingen, in de eerste plaats als platform om documenten ter beschikking te stellen en als communicatiekanaal. Er kunnen ook chatsessies, conferenties en discussiefora met de studenten georganiseerd worden. Gezien het directe contact met studenten, wordt

er weinig nood gevoeld om deze online instrumenten te benutten. Hoewel de commissie begrip heeft voor de keuze om vooral in te zetten op actieve begeleiding 'on the spot' en hier de meerwaarde van bevestigt, lijkt het de commissie zinvol om ook de ontwikkelingen van online tools te blijven opvolgen en te onderzoeken of de goede voorbeelden van opleidingsonderdelen waar deze toegepast worden nagevolgd kunnen worden.

De **gehanteerde werkvormen** in de opleidingen sluiten goed aan op de beoogde leerresultaten en bij de focus op de reflectieve professional. De opleidingen kennen een diversiteit aan werkvormen, zowel over opleidingsonderdelen heen als binnen de opleidingsonderdelen. De opleiding verdeelt de werkvormen in drie categorieën: instructiewerkvormen (zoals doceren, gastlezingen of demonstraties); interactiewerkvormen (zoals interactieve hoorcolleges, werkcolleges, discussie of groepswork) en individuele opdrachtwerkvormen (zoals individuele opdrachten, een eigen onderzoek of stage). Waar in het begin van de opleiding de nadruk op instructie- en interactiewerkvormen ligt, neemt het belang van individuele werkvormen toe naar het einde van het opleidingstraject. De interactiviteit ligt, zeker in de bacheloropleiding, hoger dan bij de meeste andere Vlaamse opleidingen Communicatiewetenschappen. Positief is ook dat het werkcollege studenten al vanaf het eerste bachelorjaar activeert. Ook moeten studenten veel papers schrijven. Studenten en alumni zijn enthousiast over het laagdrempelige contact met docenten en de intensieve begeleiding die geboden wordt binnen de opleidingen.

De bachelor wordt afgesloten met een **bachelorproef**. Dit is een geïntegreerde onderzoeksopdracht. Het bachelorproefonderzoek duurt een volledig academiejaar. Een uitgebreide taakopgave biedt de studenten houvast inzake de doelstellingen, deadlines, thematieken, evaluatiecriteria en -aanpak van het werkcollege. De gids wordt via PointCarré ter beschikking gesteld. De commissie vindt het positief dat de studenten in het kader van de bachelorproef een volledige onderzoeksproces doorlopen en hierover individueel moeten rapporteren. Binnen elk profiel kiezen de studenten een thema. De onderwerpen worden toegelicht in een gezamenlijke introductieles. Tijdens focusgesprekken gaven studenten aan tevreden te zijn met de verscheidenheid en inhoud van de keuzeonderwerpen. De mate waarin de verdere onderwerpafbakening door de studenten dient aan te sluiten bij de bredere opgegeven thematiek, varieert over de profielen heen – gaande van een specifiek onderzoeksopzet waarbinnen studenten een deelaspect behandelen, tot een meer vrije onderwerpkeuze binnen brede

themakrijtlijnen. Naast de individuele begeleiding volgen studenten ook seminars binnen het 'Werkcollege' die erop gericht zijn het onderzoeksproces te begeleiden. Voor het bacheloronderzoek wordt soms samengewerkt met bedrijven die data ter analyse ter beschikking stellen. De commissie waardeert dit. Ze ondersteunt ook de ideeën die binnen de opleiding leven om een aantal meer werkveldgerichte elementen toe te voegen aan de bachelorproef.

De **masterproef** (18 studiepunten) is het werkstuk waarmee studenten moeten aantonen dat ze op zelfstandige basis en als reflectieve professional, een wetenschappelijk onderzoek tot een goed einde kunnen brengen. Studenten maken een individuele en originele wetenschappelijke scriptie. Daarbij passen ze de verschillende, doorheen de opleiding verworven, vaardigheden toe op een goed afgebakend probleem dat relevant is voor media- en communicatiestudies. Het onderzoek resulteert in conclusies die een relevante en vernieuwende bijdrage, hoe bescheiden ook, kunnen leveren tot het gebied van de communicatiewetenschappen en, bij uitbreiding, tot de kennis van stakeholders, beleidsmakers en de samenleving. Hoewel de commissie de inspanningen om studenten te stimuleren kortere masterproeven te schrijven waardeert, meent zij dat nog stappen kunnen gezet worden in deze richting. De masterproef blijft voor een belangrijk deel bestaan uit een vrij algemene samenvatting van de wetenschappelijke literatuur. Een kadering in het bestaand onderzoek is uiteraard zinvol, maar een uitgebreide literatuurstudie lijkt de visitatiecommissie eerder een voorbereidende stap waarover slechts summier en gefocust dient gerapporteerd te worden in de masterproef.

Bij de start van het academiejaar wordt aan de studenten een informatiebrochure 'Masterproef communicatiewetenschappen' overhandigd, waarin alle informatie m.b.t. de masterproef is opgenomen. Het onderwerp van de masterproef moet aansluiten bij het gekozen profiel. De studenten kunnen op verschillende manieren hun onderwerp kiezen. Ze kunnen een onderwerp kiezen (a) vanuit hun persoonlijke interessesfeer, (b) voorgesteld door een ZAP-lid, (c) aangeboden door de Wetenschapswinkel, of (d) aansluitend op hun stage. Uit focusgroepen bleek dat de studenten een gebrek aan voorstellen van praktijkgerichte thema's ervaren. De opleiding houdt echter vast aan een academische invulling van de masterproef die weliswaar relevant kan zijn voor een professionele context. Een masterproef schrijven wordt dus in grote mate gezien als een leerproces in zelfstandigheid. Het begeleidend werkcollege, onder leiding van de promotor, ondersteunt dit leerproces. Toch wordt van studenten verwacht dat zij het

initiatief nemen en zelf alle fasen van het onderzoeksproces organiseren en uitvoeren. In dit opzicht onderscheidt een masterproef zich van een bachelorproef.

De promotor van de masterproef is een lid van het academisch personeel met doctorstitel, die de student inhoudelijk begeleidt gedurende alle fasen van het proces. Er wordt sinds het academiejaar 2013–2014 ook een opleidingsonderdeel ‘Werkcollege masterproef’ aangeboden in de Nederlandstalige master. Het werkcollege omvat vijf verplichte contactmomenten met de promotor en vier in te dienen taken (deze hebben betrekking op de onderzoeksopzet, gehanteerde methodologie, gelezen literatuur, empirische bevindingen). De invulling van de bespreken contactmomenten, gezamenlijk of individueel, wordt aan de promotor overgelaten. Het werkcollege is erop gericht een betere begeleiding aan te bieden ten einde te verzekeren dat de beoogde leerresultaten binnen een redelijke termijn worden behaald en om, in tweede instantie, het studierendement van de master te verhogen.

In de Engelstalige masteropleiding worden dezelfde leerresultaten nagestreefd t.a.v. de masterproef als in de Nederlandstalige master. Ook de evaluatiecriteria zijn identiek. Er zijn drie grote verschillpunten. (1) De keuze van het onderwerp is meer gestructureerd. Leden van het ZAP geven aan welke mogelijke onderwerpen ze begeleiden op een thesisbeurs waarbij studenten met eventuele promotoren kunnen spreken. (2) De timing van het begeleidingsproces verschilt. Het indienen van tussentijdse opdrachten bij de promotor vangt later aan (met een eerste opdracht aan het einde van het eerste semester). (3) Er is geen formeel werkcollege masterproef. Wel volgen alle studenten van de internationale master verplicht het opleidingsonderdeel ‘Advanced Methods’, met daarbij één verplichte module van 6 lessen over user, business modeling dan wel policy research methoden. In het kader van dit opleidingsonderdeel moeten studenten ook een onderzoeksopzet schrijven m.b.t. de masterproef en dit tijdens hun mondeling examen presenteren. In haar gesprek met de studenten van de Engelstalige opleiding vernam de commissie dat sommige studenten een sterkere structurering van de begeleiding van de masterproef op prijs zouden stellen. De invoering van een werkcollege zoals in de Nederlandstalige variant zou hier een oplossing voor kunnen vormen. Voorts heeft de commissie vastgesteld dat, ondanks de sterkere structurering van de keuze van onderwerpen, deze nog steeds vrij open is. Heel wat studenten en alumni met wie de commissie sprak, kozen een masterproefonderwerp dat niet aansluit bij de inhoudelijke focus

van de opleiding. De commissie suggereert om strenger te bewaken dat de onderwerpen van de masterproef sterker aansluiten bij de profilering masteropleiding (new media en de Europese context).

Zowel aan de uitwisseling tussen opleiding en **beroepswereld** als aan de overgang van opleiding naar beroepswereld wordt aandacht besteed. In het kader van het opleiden tot reflectieve professionals werd een vijfsporenbeleid uitgewerkt: (1) het beroepenveld naar de opleidingen (onderwijs en onderzoek) brengen; (2) het beroepenveld naar de studenten brengen; (3) de studenten naar het beroepenveld brengen; (4) het alumni beleid; en (5) visibiliteit en valorisatie. Concreet worden studenten in de eerste plaats met het werkveld geconfronteerd via de stage. In 2014 ging ook een eerste jobbeurs door, georganiseerd door de studentenvereniging 'Prospect' van studenten communicatiewetenschappen. Vanaf academiejaar 2014-2015 wordt tevens een praktijkweek ingericht waarin studenten via verschillende workshops met professionals zeer concreet de link met het beroepenveld leggen. Voorts organiseren de opleidingen geregeld excursies en bedrijfsbezoeken. Binnen de Nederlandstalige opleidingen wordt er onder andere een bezoek aan de VRT georganiseerd. Voor de Engelstalige masteropleiding worden jaarlijks vijf excursies georganiseerd naar internationale instellingen (het Europees Parlement, de Europese Commissie, het Comité van de Regio's, de Europese Raad en NATO). Ook via de 'Lecture Series' worden studenten in contact gebracht met politici, beleidsmakers, strategen en journalisten uit het Europese veld. De commissie waardeert het dat deze 'Lecture Series' meer gestructureerd wordt dan in het verleden. Alumni gaven tijdens het bezoek immers aan dat de meerwaarde van deze lezingen niet altijd duidelijk was.

De opleiding heeft een ruime traditie in het aanbieden van optionele stages. De commissie vindt het positief dat een groot deel van de studenten stage loopt tijdens de opleiding. De stage duurt zeven tot negen weken tijdens het academiejaar. In de vakantieperiode mag ze langer duren. Een stage heeft als ambitie studenten enerzijds de mogelijkheid te bieden om wat ze tijdens hun opleiding communicatiewetenschappen geleerd hebben te operationaliseren. Anderzijds krijgen ze de kans om verschillende competenties te ontwikkelen en zich te oriënteren op de arbeidsmarkt.

Studenten van het Nederlandstalige programma krijgen in het tweede semester van het derde bachelorjaar een infosessie en een begeleidende stagehandleiding zodat zij zich tijdig kunnen voorbereiden. Deze infosessie wordt in september herhaald voor de late beslissers. De opleiding biedt

een ruim aanbod van stageplaatsen aan bij overheidsdiensten, profit- en non-profitorganisaties, schrijvende persbedrijven, evenementenorganisaties, culturele organisaties, reclame- en marketingbureaus, enz. Studenten kunnen tevens zelf een stageplaats in binnen- of buitenland aanbrengen. Sommige masterstudenten wijzen er in focusgroepen en gesprekken met de commissie op dat de stageplaatsen veelal te vinden zijn bij productiebedrijven, mediahuizen en onderzoeksinstellingen.

Voor stagementoren en stagebedrijven werd een stagewijzer ontwikkeld die een beeld schetst van wat er van wie verwacht wordt tijdens de stage. Er wordt ook telkens een intakegesprek gehouden om deze verwachtingen te bespreken. De studenten worden op de werkvloer begeleid door de stagementor. Daarnaast zorgt de stagebegeleider van de opleiding voor begeleiding.

Op basis van eigen vaststellingen van de opleidingsverantwoordelijken en de gesprekken met studenten en alumni blijkt de kwaliteit van de stage sterk afhankelijk van de werkgever. De inspanningen van de opleidingsverantwoordelijken focussen sterk op het goed informeren van alle betrokkenen. De commissie vindt het belangrijk dat er daarenboven meer maatregelen genomen worden om de kwaliteit van de stage te borgen. Ze waardeert het dat de opleiding ook op dit vlak initiatieven neemt zoals de expliciete koppeling in het portfolio of rapport van de stageactiviteiten aan de opleiding. Alumni bevestigen dat ze geregeld moeten rapporteren aan de opleiding, maar geven aan dat ze hier tijdens de stage onvoldoende feedback op krijgen. Ook geven ze aan dat er nog onvoldoende aandacht besteed wordt aan het linken van de stage met de opleiding.

De stage in de internationale master beoogt dezelfde leerresultaten als die in de Nederlandstalige, maar verschilt op een aantal punten. Voor de internationale masterstudenten wordt een korte toelichting gegeven over de stage op de welkomdag en een informatiesessie begin oktober. Studenten krijgen een overzicht van de doelstellingen en procedures in de stagehandleiding. Zij kunnen eveneens zelfstandig op zoek gaan naar een stageplaats of gebruik maken van een lijst van stagemogelijkheden. Deze lijst is minder uitgebreid dan in de Nederlandstalige master, maar groeit elk jaar aan. De stageplaatsen en inhoud van de stage situeren zich voornamelijk in communicatie-afdelingen van internationale media-bedrijven, lobbygroepen, ngo's of beleidsinstellingen en in onderzoek. Tijdens een intakegesprek besdiscussieren de student en stagebegeleider de verwachtingen omtrent de stage die minimaal 7 en idealiter maximaal

9 weken duurt. In uitzonderlijke gevallen kan de termijn verlengd worden tot maximaal 12 weken. Verschillende meer internationaal georiënteerde stageplaatsen bieden immers enkel stages aan van minimaal drie maanden. Hoewel de stage in de internationale master verschillende studenten weet aan te spreken (35–40%), ervaren deelnemers aan een focusgroep dat dit opleidingsonderdeel moeilijk combineerbaar is met de rest van het masterprogramma.

De commissie heeft vastgesteld dat het **studierendement** in de bachelor laag is en de uitval hoog, zoals in alle vergelijkbare opleidingen in Vlaanderen. De opleiding neemt heel wat initiatieven om het studierendement te bewaken en te verhogen. Zo worden de slaagcijfers per opleidingsonderdeel nauw opgevolgd. Belangrijke struikelvakken zijn 'Maatschappijgeschiedenis van de hedendaagse periode', 'Inleiding tot de communicatiewetenschappen' en het 'Werkcollege media en communicatiewetenschappen m.i.v. referentiewerken en bronnen'. Deze opleidingsonderdelen worden gedoceerd in het eerste bachelorjaar, waarin er een zeer brede instroom van studenten is. Twee van deze opleidingsonderdelen zijn bovendien cruciaal voor de bacheloropleiding communicatiewetenschappen en worden door de opleiding terecht beschouwd als betrouwbare 'gatekeepers'. De drop out cijfers, zoals aangeleverd in het Benchmark Rapport Hoger Onderwijs, bevestigen dat het grootste aandeel uitvallers zich situeert in het eerste opleidingsjaar met een gemiddeld drop out percentage van 32%.

Een grote uitdaging vormen de slaagcijfers voor de masterproef. In het Nederlandstalig masterprogramma slaagden tijdens het academiejaar 2012–2013 79 van de 126 studenten na twee zittijden. Hoewel de masterproef in het verleden onder de door de opleiding gestelde benedengrens van 70% zit, gaat het slaagpercentage wel in stijgende lijn van 62,7% (in 2012–2013) naar 82,6% (in 2013–2014). In het Engelstalig masterprogramma steeg het slaagpercentage van 34% na twee zittijden (in 2012–2013) naar 44,6% (in 2013–2014). Niettemin zijn blijvende inspanningen hier noodzakelijk. De commissie heeft begrip voor het feit dat de combinatie van masterproef en stage druk legt op het rendement. De invoering in de Nederlandstalige opleiding van het werkcollege waarbij studenten sterker gestimuleerd worden tijdig aan de masterproef te beginnen, zal hopelijk ook een blijvend positief effect hebben op het studierendement. Vooral het rendement van de internationale master ligt gevoelig lager. Door de diverse vooropleidingen, beginnen internationale studenten vaak pas aan het masterproefonderzoek na het volgen van een aantal opleidingsonderdelen. Ook vinden heel wat studenten het

niet problematisch om hun studieverblijf in Brussel te moeten verlengen. Zoals eerder aangegeven, meent de commissie dat ook in de Engelstalige masteropleiding het invoeren van een werkcollege ter voorbereiding van de masterproef zou bijdragen tot een beter studierendement. Ook de eerder gesuggereerde inkorting van de schriftelijke neerslag van de masterproef kan mogelijk helpen om het studierendement te verhogen. Hoewel de intellectuele uitdaging niet minder is, wordt het schrijfwerk zo immers beperkt.

Studenten met een Vlaams bachelordiploma Communicatiewetenschappen kunnen rechtstreeks **instromen** in de Nederlandstalige masteropleiding. Zij kunnen ook kiezen voor de internationale master. Op basis van haar gesprekken met alle betrokkenen heeft de commissie geen problemen vastgesteld bij de overgang van bachelor naar master.

Studenten met een andere academische bacheloropleiding kunnen via het voorbereidingsprogramma instromen in de masteropleidingen. Studenten met een professioneel bachelordiploma kunnen instromen via het schakelprogramma. De meeste studenten die inschrijven in het schakelprogramma komen uit de opleiding Communicatiemanagement. Daarnaast komen er ook studenten uit de opleidingen Sociaal Werk, Toerisme en Recreatiemanagement, Journalistiek en Bedrijfsmanagement. Gemiddeld meldt een 40-tal studenten zich aan voor het schakelprogramma. Wat slaagkansen betreft zijn er geen cijfers voorhanden waaruit een verband kan worden gevonden tussen de genoten vooropleiding en het studierendement.

Veel schakelstudenten hebben een specifiek studieprofiel. Ze hebben reeds een bachelordiploma op zak en getuigen van een grote mate van maturiteit en zelfstandigheid. Ze zijn echter voornamelijk professioneel geschoold en hebben weinig ervaring met academisch schrijven en wetenschappelijk onderzoek. Het lezen van wetenschappelijke literatuur en het schrijven van een wetenschappelijke paper werden geïdentificeerd als struikelblokken binnen het schakelprogramma. Daarom werden er twee extra seminars ingericht: 'Seminarie communicatiewetenschappelijke literatuur' en 'Seminarie wetenschappelijk onderzoek'. Via de seminars hebben de schakelstudenten wekelijks een contactmoment waar hun specifieke vragen en onzekerheden aan bod kunnen komen. De schakelassistent fungeert er als extra aanspreekpunt voor inhoudelijke vragen en vragen over verwachtingen en uitvoering van taken.

De Engelstalige masteropleiding kan gevolgd worden door studenten met een academische bachelor- of masteropleiding. Studenten dienen een aanvraag in die bestaat uit een motivatiebrief, de behaalde diploma's, een overzicht van de gevolgde opleidingsonderdelen (inclusief resultaten) en twee aanbevelingsbrieven. Op basis van deze gegevens wordt beslist of studenten toegelaten worden. Wanneer er onduidelijkheid heerst, vindt een Skype-gesprek plaats. Bij toelating wordt beslist of de student een voorbereidingsprogramma dient te volgen en worden de opleidingsonderdelen daarin geselecteerd. Ongeveer 30% van de studenten heeft een achtergrond in media en communicatiewetenschappen, 12% in journalistiek, 8% in marketing en public relations, 14% in economie, 11% in internationale relaties en 10% in taal- en letterkunde. De rest is verdeeld over andere opleidingen.

De bachelor- en masteropleidingen viseren uitdrukkelijk de **internationale gerichtheid** van de studenten. Het maatschappelijk gedifferentieerde en multiculturele Brussel dient hierbij als actieve leercontext en vertrekpunt. Diversiteit als attitude en mindset – in denken, handelen en zijn – dient als vertrekpunt van de curriculumarticulatie en -actualisatie. Het wereldburgerschap wordt gestimuleerd door:

- het aanbieden van in het Engels gedoceede opleidingsonderdelen. Hierbij worden de Nederlandstalige en internationale studenten met elkaar in contact gebracht;
- de uitwerking van een Engelstalige masteropleiding, waar ook de Nederlandstalige bachelors kunnen instromen;
- het gebruik van internationale literatuur in readers en voor bachelor- en masterproef;
- de aandacht voor internationale en comparatieve thematieken in het curriculum;
- gastlezingen van internationale sprekers;
- aanbod van Erasmus+ en andere uitwisselingsprogramma's (bv. de Washington Center-stage) en internationale wedstrijden (bv. LSE Digital Innovation Challenge, Google Online Marketing Challenge);
- een intensievere samenwerking met de Université Libre de Bruxelles (ULB) via Erasmus Belgica, alsook via onderwijs- en onderzoekssamenwerking rond journalistiek; en
- de kans stage te lopen in het buitenland in het kader van internationale onderzoeksnetwerken.

De commissie waardeert de ruime aandacht voor internationalisering in de opleidingsprogramma's. Ze vindt het positief dat er zowel aandacht

is voor studentenmobiliteit (16% in de bachelor en 18% in de master) als voor internationalisation@home. Wel meent zij dat de doelstellingen die daarmee gerelateerd zijn (B15/M5) nog verder versterkt kunnen worden, bv. door inhoudelijke verdieping rond interculturele communicatie. Voor de Engelstalige master lijkt een grotere nadruk op de internationale/interculturele doelstellingen een aangewezen mogelijkheid om het onderscheid met de andere masterprofielen sterker voor het voetlicht te brengen.

De drie opleidingen kunnen op 1 februari 2014 een beroep doen op 12,35 vte zelfstandig academisch **personeel** (ZAP). Het gaat om 8 voltijdse en 22 deeltijdse ZAP-leden. Van die laatste groep hebben 10 leden wel een voltijdse positie aan de VUB, voornamelijk als onderzoeker binnen één van de onderzoekscentra. Verder kunnen de opleidingen een beroep doen op 8,95 vte assisterend academisch personeel (AAP) en kan beperkt beroep gedaan worden op de 52 onderzoekers die aan de twee onderzoeksgroepen verbonden zijn, vooral voor ondersteuning van de masterproefbegeleiding. Op het niveau van ATP heeft de vakgroep 1 ATP-lid ter beschikking voor de administratie van de internationale master. Voorts kan de vakgroep een beroep doen op 1 ATP-lid uit de pool van facultaire administratieve medewerkers.

De beschikbare personeelscapaciteit is voldoende uitgebreid om de opleidingen kwaliteitsvol in te vullen met voldoende keuzemogelijkheden voor de studenten. Om het onderwijs interactief en in kleine groepen vorm te geven, wordt wel uitgebreid beroep gedaan op alle lesgevers. Zij blijken graag bereid om veel inspanningen te leveren om de nagestreefde interactiviteit en kleinschaligheid te kunnen realiseren.

De opleidingen worden inhoudelijk ondersteund door twee onderzoekscentra die verbonden zijn aan de Vakgroep Communicatiewetenschappen: het Cultuur- en Mediastudies Onderzoekscentrum (CEMESO) en het onderzoekscentrum Studies on Media, Information and Telecommunication (SMIT) dat deel uitmaakt van het interuniversitaire iMinds. De meeste personeelsleden die les geven in de opleidingen zijn aan één van deze centra verbonden, wat een kruisbestuiving tussen onderzoek en onderwijs mogelijk maakt. Sinds 1 oktober 2014 is naast Cemeso en iMinds-SMIT een derde, interuniversitair (VUB en Universiteit van Ljubljana), onderzoekscentrum actief: aan DeSIRE (Centre for the study of Democracy, Signification and Resistance) zijn eveneens verschillende personeelsleden betrokken in de opleidingen verbonden. Verschillende docenten hebben een profes-

sionele hoofd- of nevenactiviteit in de sector waarover zij doceren, wat bijdraagt aan vakinhoudelijke kwaliteit en actualiteit. De commissie is van oordeel dat het team beschikt over een voldoende brede waaier aan expertises, zowel academisch als meer praktijkgericht, om de vier aangeboden profielen in te vullen.

De kwaliteit van het onderwijs wordt verder gestimuleerd door aandacht voor didactische kwaliteiten bij aanwerving en bevordering. Medewerkers worden aangemoedigd deel te nemen aan professionaliseringsactiviteiten die door de centrale diensten van de VUB aangeboden worden. Het gaat zowel om een reeks kortlopende vormen als om een 'Onderwijsprofessionaliseringstraject' bestaande uit een vierdaagse 'stoomcursus', vier intervisiemomenten, evaluatie en certificering. Vanaf academiejaar 2014–2015 nemen nieuwe ZAP-leden verplicht deel aan dit traject. Daarnaast richt de vakgroep Communicatiewetenschappen jaarlijks een onderwijsdag in waaraan alle onderwijzend personeel deelneemt. Op deze dag is er ruimte voor verschillende inhoudelijke sessies rond didactische thema's, alsook gelegenheid voor discussie over hoe de kwaliteit van het onderwijs kan bewaakt worden. Ten slotte worden er ook geregeld specifieke inhoudelijke sessies georganiseerd binnen de onderzoekscentra.

Professoren en assistenten staan in voor de vakinhoudelijke begeleiding. Het assistententeam staat in voor de begeleiding van oefeningen en werkcolleges, waardoor studenten ook gemakkelijk bij hen terecht kunnen voor studieadvies. De grote aanspreekbaarheid van docenten en assistenten binnen de opleidingen wordt door studenten en alumni gewaardeerd.

Voor de verschillende opleidingen worden **ontvangstactiviteiten** georganiseerd aan het begin van de opleiding. De commissie waardeert in het bijzonder de welcome days die voor de internationale studenten georganiseerd worden en waar zij kunnen kennis maken met het personeel en de opleiding.

In tweede lijn staat het Studiebegeleidingscentrum (SBC) in voor de studie- en studietrajectbegeleiding. De begeleiding situeert zich op het vlak van het studietraject, de vakinhoud en de vakoverschrijdende competenties. Ook het welbevinden van de student krijgt de nodige aandacht door bv. psychologische ondersteuning bij faalangst en stress aan te bieden. Voor begeleiding bij het opstellen van flexibele leertrajecten kunnen studenten terecht bij de studietrajectbegeleiders. De voorbije jaren is

werk gemaakt van het formaliseren van de inschrijvingsvereisten op opleidingsonderdeelniveau. Een handleiding geeft aan welke prerequisites of welk aantal studiepunten vereist zijn vooraleer zich te kunnen inschrijven voor een bepaald opleidingsonderdeel.

Het SBC informeert nieuwe studenten in de eerste week van het academiejaar. Verder organiseert het SBC activiteiten met het oog op het bevorderen van het studierendement en de doorstroom van studenten, zoals trainingen over studiemethode, studieplanning, voorbereiding van examens, uitstelgedrag en workshops over het schrijven van bachelor- en masterproeven. In dit kader ontwikkelde het SBC een elektronisch hulpinstrument dat studenten ondersteunt in het oplossen van onderzoeksmethodologische problemen: de 'E.H.B.O.-kit' (Eerste Hulp Bij Onderzoeksproblemen), een tool waar de assistenten ook in de opleiding mee werken. In de weken voorafgaand aan het academiejaar biedt het SBC een voorbereidingscursus 'Kwantitatieve technieken' aan om de voorkennis wiskunde – met het oog op statistiek – bij te werken. In de brugcursus 'Klaar voor de start' wordt gewerkt aan vakoverschrijdende competenties, zoals studiemethode, planning, academisch taalgebruik en kritisch denken. Studenten die 0 credits behalen tijdens de examenperiode van januari worden sinds het academiejaar 2014–2015 uitgenodigd voor een gesprek met de studietrajectbegeleider.

Hoewel studenten en alumni tevreden zijn over de **studiebegeleiding** die zij krijgen, is het volgens de commissie zinvol om de studiebegeleiding proactiever te organiseren. Een deel van de studenten die nood hebben aan extra begeleiding vindt de weg immers niet naar de aangeboden diensten. In functie van het verhogen van de slaagpercentages, vooral in het begin van de bacheloropleiding, zou het goed zijn om studenten aan het begin van de opleiding te onderwerpen aan een diagnostische test om hen snel te wijzen op eventuele tekorten die moeten geremedieerd worden om de opleiding succesvol te doorlopen. Ook zouden alle studenten die zwak scoren na de eerste examenperiode kunnen uitgenodigd worden voor een persoonlijk gesprek om na te gaan of er extra begeleidingsnoden zijn, dan wel dat een snelle heroriëntatie naar een andere opleiding zinvol is. Ook bij de Engelstalige masteropleiding zijn de slaagpercentages laag. Mogelijk moet ook voor deze opleiding de begeleiding meer pro-actief georganiseerd worden om te vermijden dat studenten afhaken of studieovertraging oplopen.

De beschikbare **materiële voorzieningen** voldoen. De studenten communicatiewetenschappen krijgen les op de campus Etterbeek van de VUB. Er

is een voldoende aanbod van grote aula's en kleinere leslokalen. Daarnaast kunnen studenten gebruik maken van een aantal pc-lokalen en individuele werkplekken in het Studiebegeleidingscentrum en in de bibliotheek. Studenten geven wel aan dat het aanbod van werkplekken voor groepswerken te beperkt is. Gezien de vele opdrachten die studenten moeten maken, lijkt het de commissie zinvol te investeren in meer lokalen voor groepswerk. De opleiding beschikt niet over specifieke praktijklokalen voor mediaproductie. Via de centrale VUB-dienst AV Services kunnen de studenten wanneer nodig wel materiaal voor mediaproductie lenen. AV Services beschikt onder meer over digitale videocamera's en fototoestellen, en beheert een blue key televisiestudio en een redactielokaal met computers met editing software en radioapparatuur. Studenten hebben verder toegang tot de Centrale Bibliotheek van de VUB waarin ze boeken, tijdschriften en databases kunnen raadplegen. Heel wat bronnen zijn ook digitaal beschikbaar. Studenten kunnen ook gebruik maken van andere Brusselse bibliotheken, waarvan de Koninklijke Bibliotheek en de ULB-bibliotheek de belangrijkste zijn. Studenten wordt aangeraden ook deze bibliotheken te consulteren, maar het lijkt de commissie zinvol om studenten sterker te stimuleren om dit ook geregeld te doen. Zo zouden in de werkcolleges opdrachten kunnen gegeven worden waarvoor studenten deze bibliotheken moeten bezoeken.

De invulling van de onderwijsprogramma's wordt geregeld besproken op vergaderingen van de **Opleidingsraad** en de Vakgroepsraad die maandelijks samenkomen. Bovendien worden er jaarlijks interne reflectie- en discussiedagen georganiseerd en wordt in kleinere werkgroepen aan de operationalisering van bepaalde leerlijnen gewerkt. De commissie waardeert het frequente overleg met docenten en studenten. Ze heeft vastgesteld dat hierbij in de eerste plaats gekozen wordt voor geleidelijke processen waarbij een brede gedragenheid cruciaal is om tot veranderingen te komen. Bij de invulling van beleidslijnen wordt veel vrijheid geboden aan individuele docenten om hun eigen invulling te kiezen. Er bestaan weinig instrumenten om na te gaan of deze individuele keuzes uiteindelijk ook leiden tot de meest efficiënte en effectieve aanpak op geaggregeerd niveau. Dankzij een gedeeld streven naar kwaliteit, heeft deze weinig systematische aanpak in het verleden over het algemeen geleid tot adequate antwoorden op probleemsignalen. Niettemin pleit de commissie ervoor om op diverse vlakken te bouwen aan een kwaliteitsbeleid met de nodige instrumenten om de implementatie van gekozen beleidsopties systematisch te ondersteunen en op te volgen. De commissie denkt hierbij onder andere aan:

- het bewaken van de variatie en de kwaliteit van de toetsing: hoewel op een aantal vlakken een faciliterend beleid rond kwaliteitsverbetering gevoerd wordt, blijft een grote verantwoordelijkheid bij de individuele docent liggen. Er kan overwogen worden om meer systematische peer-feedback tussen docenten in te voeren, om via het verzamelen van toetsmatrijzen na te gaan of alle leerresultaten getoetst worden en of de evolutie van het verwachte beheersingsniveau van competenties logisch is opgebouwd doorheen de opleiding en om beheersingsniveaus te expliciteren die overeenkomen met de diverse scores zodat meer consistent beoordeeld kan worden over de diverse opleidingsonderdelen heen.
- de diversiteit van gebruikte werkvormen: docenten zouden sterker kunnen aangestuurd worden vanuit de opleiding om nieuwe werkvormen te implementeren.
- studierendement: ondanks inspanningen blijft het studierendement zowel in de bacheloropleiding als in de Engelstalige masteropleiding te laag. Zoals hoger aangegeven kan een meer pro-actieve en systematische aanpak hierbij mogelijk leiden tot snellere heroriëntering of ondersteuning van studenten die dit nodig hebben.
- opvolging van de kwaliteit van opleidingsonderdelen: de Opleidingsraad krijgt geen individuele resultaten, maar slechts geaggregeerde resultaten van de onderwijsbeoordelingen en melding van gevallen van probleemsignalering die tot remediëring moeten leiden. Op basis van de gesprekken met opleidingsverantwoordelijken lijkt het de commissie zinvol de resultaten van e-beoordelingen nog meer in detail te rapporteren aan de Opleidingsraad, zodat die optimaal geïnformeerd wordt om te kunnen bijsturen waar nodig. Nu wordt het bijsturen gezien als de verantwoordelijkheid van de individuele docent en eerder gekaderd binnen het personeelsbeleid dan binnen het opleidingsbeleid.

De commissie heeft begrip voor de vrees van veel docenten dat een systematisering van het (kwaliteits)beleid binnen de opleiding zal leiden tot een ongewenste bureaucrativering. De commissie is zich bewust van het feit dat dit risico bestaat, maar ziet voldoende mogelijkheden om een meer gestroomlijnd beleid te voeren zonder dat dit leidt tot overdreven bureaucrativering. Een mooi voorbeeld werd door meerdere vertegenwoordigers van de opleidingen aangebracht; het transparante en gestructureerde personeelsbeleid zoals dat aan de faculteit gevoerd wordt, wordt door de meeste betrokkenen sterk gewaardeerd omdat het duidelijkheid schept en houvast biedt. Ook op de genoemde andere domeinen is een dergelijke aanpak volgens de commissie mogelijk en

zal dit bijdragen tot een verdere kwaliteitsverbetering van de opleiding. De commissie waardeert dat ook de opleidingsverantwoordelijken voordelen zien in een verdere systematisering van het (kwaliteits)beleid, voortbouwend op de organisatorische cultuur van overleg tussen alle betrokkenen.

Dankzij de inspanningen op het vlak van begeleiding, ligt het doorstroomrendement iets hoger dan aan de andere Vlaamse opleidingen. Niettemin, blijft vooral in het eerste jaar het slaagpercentage laag. Veel studenten slagen niet voor alle opleidingsonderdelen en komen daardoor in een individueel traject terecht. 45% tot 51% van de studenten die de opleiding aanvangt, studeert uiteindelijk ook af. Hiermee scoort de opleiding licht hoger dan de andere Vlaamse opleidingen. In de masteropleiding liggen de slaagcijfers hoger, hoewel ook hier verbetering noodzakelijk is. Het percentage studenten dat de opleiding op één jaar afrondt, daalde immers tussen 2007 en 2011 van ruim 53% tot 38%. In deze cijfers worden de laatste jaren het rendement van de Nederlandstalige en internationale master samengeteld. Vooral het rendement van de internationale master ligt gevoelig lager. De studievertraging is vaak te wijten aan het niet tijdig afronden van de masterproef (zie eerder). De opgelopen studievertraging leidt evenwel zelden tot volledig afhaken. Na meerdere jaren slaagt immers ongeveer 90% van de studenten die de masteropleiding aangevat heeft er ook in om een diploma te behalen.

Er wordt gestreefd naar een evenwicht tussen flexibiliteit voor de student en consistentie in de opbouw van de programma's. Het bachelorprogramma is opgebouwd uit elf modules waaraan bepaalde voorwaarden van volgtijdelijkheid zijn verbonden. Over het algemeen wordt ervoor gekozen volgtijdelijkheidstrajecten in te bouwen via een minimum aantal te behalen studiepunten of via verplicht af te leggen modules. Deze aanpak garandeert dat de student over de theoretische en/of methodologische competenties beschikt die de meer toegespitste en gespecialiseerde opleidingsonderdelen vereisen. De commissie waardeert deze aanpak.

Concluderend, bieden de bachelor- en de masteropleidingen studenten een leeromgeving die gericht is op het opleiden van reflectieve professionals. De bacheloropleiding heeft, meer dan andere Vlaamse opleidingen, vanaf het eerste jaar een duidelijk communicatiewetenschappelijk profiel. De hoge aanspreekbaarheid van het personeel en interactiviteit in de bacheloropleiding dragen bij tot de relatief goede doorstroomcijfers. De methodologische leerlijn is goed uitgebouwd en resulteert in een

individuele bachelorproef. In de loop van de opleiding krijgen studenten ten slotte de kans om hun eigen traject vorm te geven. Studenten worden via de bacheloropleiding of het schakelprogramma behoorlijk voorbereid op de masteropleiding.

In de Nederlandstalige masteropleiding kunnen studenten voortbouwen op de vier profielen uit de bachelor. Via de inhoudelijke opleidingsonderdelen, het werkcollege en de masterproef kunnen studenten de nodige wetenschappelijk verdieping realiseren. De meeste studenten lopen stage en maken zo kennis met de praktijk. Onafhankelijk van het gekozen traject, krijgen de studenten een degelijke, verdiepende opleiding aangeboden die dankzij de keuzemogelijkheden aansluit bij de interesses van de studenten. Zoals eerder aangegeven, zou de profilering nog beter kunnen aansluiten bij de wensen van studenten en alumni.

De Engelstalige opleiding biedt een programma aan dat gewaardeerd wordt door de diverse studentengroep. De commissie ziet in het programma nog heel wat optimaliseringsmogelijkheden om het studierendement te verhogen.

Het belangrijkste aandachtspunt voor de drie opleidingen is volgens de visitatiecommissie de systematische aanpak van kwaliteitsverbetering. Meer systematische betrokkenheid van het werkveld en alumni enerzijds en een sterkere ondersteuning van het personeel en opvolging van de implementatie door alle betrokkenen van verbetermaatregelen anderzijds zouden volgens de visitatiecommissie kunnen bijdragen tot een verdere kwaliteitsverhoging binnen de drie opleidingen. Niettemin stijgt de kwaliteit van de leeromgeving voor de bacheloropleiding systematisch uit boven de basiskwaliteit en beoordeelt de commissie de bacheloropleiding als goed. De masteropleidingen voldoen zonder twijfel aan de kwaliteit die in (inter)nationaal perspectief mag worden verwacht, maar steken er niet systematisch boven uit en dus beoordeelt de visitatiecommissie de beide masteropleidingen als voldoende.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de bachelor- en de beide masteropleidingen als voldoende.

Het **evaluatiebeleid** van de bachelor- en masteropleidingen is gestoeld op de VUB-visie op evalueren en is gelinkt aan de beoogde leerresultaten. Centrale elementen in deze visie zijn:

- Congruentie: Er moet een samenhang zijn tussen leerresultaten, leeromgeving en evaluatie.
- Combinatie: Omdat elke evaluatievorm zowel voor- als nadelen heeft, draagt de combinatie van verschillende evaluatievormen (in sommige gevallen ook per opleidingsonderdeel) bij tot de validiteit en betrouwbaarheid van het evaluatiebeleid. Aandachtspunt is, naast de optimalisatie van het summatieve evalueren, het uitwerken en verdiepen van de formatieve evaluatie.
- Communicatie: De kwaliteit van de evaluatie betreft ook de communicatie over de evaluatie naar de studenten. Deze moet zo transparant mogelijk zijn in functie van een optimale betrouwbaarheid van de evaluatie en heeft betrekking op de momenten voor, tijdens en na de evaluatie.
- Constructie: Het opstellen van de evaluatie-instrumenten stelt eisen op het vlak van validiteit en betrouwbaarheid. Met andere woorden: men houdt rekening met de kwaliteit van de evaluatie (onderscheidend vermogen, minimale gokkans, eenduidigheid, ...), de omstandigheden waaronder de evaluatie wordt afgenomen (standaardisatie en objectiviteit) en de wijze waarop de resultaten worden beoordeeld (objectief en nauwkeurig). Elke evaluatievorm kan aan bovenstaande criteria voldoen.
- Context: Alle bovenstaand besproken kwaliteitseisen dienen steeds door de bril van een bepaalde context bekeken te worden. Hierbij dient men te zoeken naar een evenwicht tussen effectiviteit en efficiëntie.

De vertaling van deze algemene principes in de **concrete toetspraktijk** wordt in de eerste plaats gezien als de verantwoordelijkheid van de titularis van een opleidingsonderdeel. Van iedere titularis wordt verwacht dat hij bij het opstellen van de examenvragen rekening houdt met, onder andere, het afstemmen van de vragen op de leerresultaten (bijvoorbeeld door verschillende types van vragen te gebruiken: open, casusgebaseerd, ...), spreiding van de vragen, nauwkeurige formulering en het opstellen van een puntenverdeling of antwoordsleutel. Er wordt vanuit gegaan

dat iedere titularis over de nodige competenties beschikt om dit op een optimale manier te doen.

Niettegenstaande de evaluatievormen de verantwoordelijkheid zijn van elke individuele titularis, wordt er binnen de opleidingen naar gestreefd om dit te bespreken en te coördineren, zodat er voldoende variatie is aan evaluatievormen, maar ook opdat de kwaliteit kan verbeterd worden als gevolg van wederzijdse feedback. Men houdt vooral rekening met feedback van studenten om potentiële bezorgdheden en problemen te kunnen detecteren en remediëren en de kwaliteit van de evaluatie te verbeteren. Dit gebeurt onder andere aan de hand van de 'onderwijs-evaluatie', waarin studenten feedback geven over de toetsing. Elke titularis ontvangt na afloop van het semester en op individuele basis de resultaten van de 'onderwijs-evaluatie' van zijn of haar opleidingsonderdelen. Zoals eerder aangegeven, vindt de visitatiecommissie dat het aansturen van het toetsbeleid systematischer en pro-actiever zou moeten gebeuren. Het beleid wordt gehinderd door het feit dat de Opleidingsraad wel geïnformeerd wordt over probleemsignalen, maar niet beschikt over de individuele resultaten van de onderwijs-e-valuationen per opleidingsonderdeel.

De visitatiecommissie is van mening dat de **Opleidingsraad** een veel actievere rol zou kunnen spelen in het aansturen en bewaken van de toetskwaliteit in de opleidingen. Het belangrijkste doel is grip te houden opdat de opleiding inderdaad bereikt wat ze voor ogen heeft (Komen alle leerresultaten in voldoende mate aan bod?). Een meer gezamenlijke aanpak maakt de opleiding ook minder afhankelijk van unieke kennis bij individuele docenten. De voorbije jaren werden binnen diverse opleidingsonderdelen initiatieven genomen om de kwaliteit van de toetsing te vergroten door onder andere het vergroten van de diversiteit van examenvormen, het gebruiken van beoordelingsfiches voor mondelinge examens en het gebruiken van antwoord- en/of verdeelsleutels. Ook werden voor opleidingsonderdelen die door meerdere beoordelaars geëvalueerd worden beoordelingscriteria geëxpliciteerd om de consistentie van de beoordeling te verhogen. De visitatiecommissie pleit ervoor om nu de volgende stap te zetten: deze goede praktijken moeten verankerd worden in opleidingsbeleid en veralgemeend ingevoerd worden. De visitatiecommissie pleit hierbij voor een inhoudelijk proces dat ondersteund wordt door peer-review en onderwijskundige ondersteuning eerder dan een louter administratieve oefening. Toch lijkt het haar zinvol om instrumenten zoals toetsmatrices en congruentietabellen te overwegen om de toetsing per opleiding transparant te maken en te kunnen bijsturen waar nodig. Hierbij is het zinvol om iedere docent indivi-

duale feedback te geven op de kwaliteit van de aangeleverde toetsing. Ook kan het nuttig zijn jaarlijks puntenrapporten per evaluatie op te stellen en deze te vergelijken met gemiddelden van de opleiding. Regelmatig overleg tussen de docenten omtrent het gevoerde toetsbeleid is alleszins cruciaal.

De commissie waardeert dat de opleidingen aandacht besteden aan het verbeteren van de **communicatie** over de evaluatievormen. Studenten worden schriftelijk geïnformeerd over de evaluatievormen via de opleidingsonderdeelfiches en op het elektronisch leerplatform PointCarré. De wijzen van examinering worden bovendien mondeling toegelicht tijdens de hoorcolleges. Dit gebeurt doorgaans bij aanvang en op het einde van de cursus. De studenten waarderen de duidelijke en tijdige toelichting van examens door docenten, zo blijkt uit de focusgroepen en alumnibevraging. De evaluatiecriteria van de praktische oefeningen bij de methode-opleidingsonderdelen en van de bachelor- en masterproef worden zowel mondeling tijdens de werkcolleges als schriftelijk via taakopgaven toegelicht. De opleidingen vinden het niet alleen belangrijk om op voorhand te communiceren over evaluatiecriteria, maar ook feedback te geven na de beoordeling. Bij de werkcolleges en oefeningen worden feedbackmomenten over het algemeen als onderdeel van het werkcollege voor alle studenten ingelast. Bij andere toetsing wordt de verantwoordelijkheid voor het vragen van feedback bij de student gelegd. Studenten en alumni getuigen dat zij vaak geen gebruik maken van deze mogelijkheid. De commissie raadt dan ook aan om, waar mogelijk, studenten ook ongevraagd feedback te verschaffen. Zo kan de toetsing een sterker leermoment worden voor de studenten. Vanuit dit perspectief vindt de visitatiecommissie het positief dat de verslagen van de masterproef (van promotor en commissaris) sinds het academiejaar 2013–2014 automatisch aan de student worden bezorgd.

Voor de bachelorstudenten geldt de **bachelorproef** als sluitstuk van de opleiding. De bachelorproef wordt door elke begeleider individueel gequoteerd aan de hand van uniforme rapportage- en evaluatiecriteria. Aan de hand van rapportage en feedback tijdens seminars worden studenten formatief bijgestuurd. De summatieve evaluatie betreft een quotering van de literatuurstudie die na het eerste semester wordt ingediend en de finale bachelorpaper die wordt ingeleverd bij afronding van het tweede semester. Het cijfer voor de bachelorproef wordt gemotiveerd aan de hand van een gestandaardiseerd evaluatieformulier. De evaluatiecriteria worden ook voor de start van het werkcollege mondeling toegelicht. Na bekendmaking van de resultaten kunnen studenten hun werk inkijken en

feedback verkrijgen bij hun begeleider. Sinds het academiejaar 2013–2014 worden de evaluatieformulieren al voor aanvang van het academiejaar gepubliceerd.

Voor de masteropleiding is de **masterproef** de centrale toetsing. De evaluatie van de masterproef gebeurt aan de hand van volgende deelaspecten: (a) probleemstelling, (b) theoretische achtergrond en literatuurstudie, (c) methodologie, bronnenmateriaal, verwerking onderzoeksresultaten, (d) conclusies, (e) structuur en taal. Het verslag bevat een samenvattende beoordeling van zwakke en sterke punten. Punten waar veel aandacht naar uitgaat zijn originaliteit van de probleemstelling, maatschappelijk en/of wetenschappelijk bijzonder relevant onderzoek, kritische reflectie en koppeling theoretisch onderzoek en empirie.

De jury bestaat uit de promotor van de masterproef en één commissaris. Deze laatste is in principe lid van het academisch personeel van de VUB. De juryleden lezen en beoordelen de masterproef onafhankelijk van elkaar en schrijven elk een evaluatieverslag waarin zij de masterproef beoordelen. Vervolgens worden de evaluaties besproken tijdens een deliberatie van alle juryleden. Het uiteindelijke cijfer is de uitkomst van deze bespreking.

Er is binnen de masteropleiding communicatiewetenschappen geen verplichte mondelinge verdediging. Elke student heeft echter het recht een mondelinge verdediging aan te vragen. De leden van de beoordelingscommissie kunnen dit eveneens vragen, wanneer er bijvoorbeeld onduidelijkheid over de masterproef bestaat. In een focusgroep gaven de studenten aan een mondelinge verdediging te waarderen. De Opleidingsraad heeft daarom beslist om in de toekomst een mondelinge verdediging te organiseren. Zodoende wordt de masterproef op verschillende wijzen geëvalueerd, kan de student bijkomende toelichting geven over het onderzoeksproces, en test de jury ook andere presentatievaardigheden dan de schriftelijke rapportage. Indien dit proefproject positief geëvalueerd wordt zal het structureel ingevoerd worden in de masteropleidingen.

Naast de masterproef vormt ook de **stage** een belangrijk beoordelingsmoment binnen de masteropleiding. Zowel de stagebegeleider als de stagepromotor evalueren de stagiairs. Het eindcijfer bestaat uit de evaluatie door de stagebegeleider van (1) het stageproces en reflectie daarover door de student; (2) het professionele traject door middel van een handelingsrapport; en (3) de portfolio. De portfolio is een verzameling van alle ervaringen en reflecties die resulteren in leeropportunities

en die toelaten om verschillende competenties te ontwikkelen of aan te scherpen. De portfolio bevat de volgende onderdelen: stageplan, logboek, handelingsrapport, eindconclusie. Elk onderdeel wordt volgens verschillende maatstaven uitgewerkt. Een portfolio is een individueel en persoonlijk werk en dus voor elke student anders. De scoresleutels zijn op voorhand gekend. De stagementor evalueert de student op basis van een formulier waarin verschillende deelaspecten van een professionele attitude (bv. zin voor initiatief, flexibiliteit, kritische attitude, etc.) geëvalueerd en besproken worden. Waar het zwaartepunt van de evaluatie voorheen bij de beoordeling door de stagebegeleider lag, is de verhouding recent aangepast naar 50/50. Studenten ontvangen naast hun eindresultaat in cijfers, individueel feedback over hun stageresultaten per e-mail, waarna ze steeds via een persoonlijk gesprek nadere toelichting kunnen vragen.

In de Engelstalige masteropleiding is de beoordeling van de stage vergelijkbaar. Zowel de stagebegeleider van de opleiding als de stagementor op de werkvloer evalueren de stagiairs, elk voor de helft van het eindcijfer. De stagementor krijgt hetzelfde evaluatieformulier als in de Nederlandstalige master. De beoordeling door de stagebegeleider komt tot stand op basis van het stagerapport. In het stagerapport geeft de student een overzicht van de instelling waarin stage gelopen werd, bespreekt hij of zij de uitgevoerde taken en 'lessons learned' met het oog op de toekomstige professionele of onderzoekscarrière en wordt er tevens teruggekoppeld naar de relevantie van de stage m.b.t. '*New Media and Society in Europe*'.

Op basis van de selectie van toetsen, heeft de commissie geen problemen vastgesteld met betrekking tot de aansluiting van de toetsing bij de **beoogde leerresultaten**. Zij heeft wel variatie vastgesteld in de aanpak van toetsing en de mate waarin met antwoordsleutels en gestandaardiseerde beoordelingsformulieren wordt gewerkt. Er is voorts voldoende diversiteit in de evaluatievormen die toegepast worden. Ook de studenten zijn volgens de 'onderwijs-e-valuatie' globaal tevreden tot zeer tevreden over de evaluatievormen. De meeste studenten geven aan eerlijk en op transparante wijze beoordeeld te worden. De evaluatie met gebruik van fiches laat ook toe om betere feedback na mondelinge examens te geven aan studenten. Bij de praktische organisatie van examens blijkt de late aankondiging van examendata en examenresultaten het grootste punt van kritiek vanwege de studenten.

De commissie is van mening dat het **eindniveau** voor zowel de bachelor- als de masteropleidingen voldoet. Zij baseert zich hierbij op het

studiemateriaal dat ze doorgenomen heeft, toetsen en de masterproeven die ze gelezen heeft. De gesprekken met studenten en alumni bevestigen dit beeld. Studenten die de bachelor succesvol afgerond hebben zijn voorbereid op de masteropleiding. Een alumni-enquête die de VUB uitvoerde, geeft een inzicht in het traject van afgestudeerde masters van beide opleidingen. 72% van de Nederlandstalige alumni en 52% van de internationale masteralumni oefende tijdens de bevraging een bezoldigd beroep uit. Een deel van zij die nog niet aan het werk waren, studeerde op het moment van de bevraging nog verder. De helft van de respondenten (N=66) startte na of tijdens de opleiding een andere opleiding.

Via focusgroepen met professionals uit het brede **werkveld** waarin de afgestudeerden terecht komen, houdt de vakgroep de vinger aan de pols over de manier waarop de opleidingen aansluiten bij de noden en verwachtingen van het werkveld. Het plan is om één- tot tweemaal per jaar bijeenkomsten in te richten met toonaangevende professionals in elk van de profielen. Er werden reeds focusgroepen georganiseerd over het profiel MSM en met vertegenwoordigers vanuit de journalistiek, telecom, de openbare omroep, communicatiediensten van de Vlaamse overheid, onderwijs en andere sectoren. Uit beide focusgroepen komt sterk naar voor dat de voornaamste uitdaging voor de opleidingen erin bestaat het programma continu up-to-date te houden, zodat de opleidingen optimaal blijven aansluiten bij de evoluties, behoeften en innovaties van de brede media- en communicatiesector. Van communicatiewetenschappers wordt in toenemende mate verwacht dat ze naast theoretische kennis ook beschikken over praktische kennis. De vertegenwoordigers van het werkveld vinden dat de masterstudenten communicatiewetenschappen van de VUB de arbeidsmarkt betreden als goed opgeleide onderzoekers. Zij zijn uitstekend in staat om vanuit een helikopterperspectief ontwikkelingen te analyseren en kritisch te duiden én hebben een sterke ethische en deontologische reflex ontwikkeld – kritische zin en ethische reflex ervaren de professionals als dé sterkte van de VUB-opleiding in vergelijking met de andere universiteiten. Wat sommige afgestudeerde studenten echter missen zijn meer hands-on praktische vaardigheden en kennis van praktische tools.

Evenwel blijkt dat de opleidingen **weinig zicht** hebben op de sectoren waarin alumni terecht komen. Wanneer alumni bevraagd worden, wordt wel geregistreerd in welke sector zij terecht komen, maar het blijkt moeilijk om uit deze informatie concrete conclusies te trekken. Alumni van de Nederlandstalige opleiding werken of hebben reeds gewerkt in 'Onderwijs',

‘Openbare diensten’, ‘Pers en media’ en ‘Onderzoek’. Voor de Engelstalige masteropleiding gaat het voornamelijk om ‘Pers en media’ en ‘Openbare diensten/overheid’. De commissie beveelt aan om beter te monitoren waar alumni terecht komen na het afstuderen.

Ook uit een **alumnibevraging** blijkt dat het merendeel van de oudstudenten die deelnamen aan deze bevraging vindt dat de meeste kerncompetenties verworven worden tijdens de opleiding. Uitschieters zijn wetenschappelijke en theoretische kennis en vorming, het zelfstandig leren werken en bijbrengen van een kritische geest en attitude waarvan meer dan 80% van de respondenten aangeeft dat deze leerresultaten bereikt zijn. Ook het bijbrengen van analytisch vermogen wordt door masterstudenten en alumni als zeer positief beoordeeld. Probleemoplossend vermogen, een attitude van levenslang leren en allerhande communicatie- en organisatorische vaardigheden werden in hoofdzaak positief geëvalueerd, hoewel een neutrale of middelmatige beoordeling evenzeer voorkomt.

Uit de cijfers die het Datawarehouse Hoger Onderwijs ter beschikking stelde met betrekking tot het **diplomarendement** per instromende cohorte blijkt dat ongeveer 30% het bachelordiploma haalt binnen de voorziene studieduur van drie jaar (modeltraject). 12 tot 20% van de studenten haalt het bachelordiploma na één tot drie jaar extra studie.

Voor de masteropleiding tonen de cijfers voor het diplomarendement per instromende cohorte een dalende trend tussen 2007 en 2012. De opleidingsverantwoordelijken geven aan dat deze trend voornamelijk het gevolg is van de opstart van de Engelstalige masteropleiding. Voor de Nederlandstalige masteropleiding is de trend gekeerd door de recente bijkomende maatregelen om het studierendement te verhogen (o.a. betere opvolging van de masterproef). Van degenen die afstuderen, deed in 2012 slechts 57% dat in één jaar en 32% in twee jaar. De vertraging die studenten oplopen is vooral te wijten aan het niet tijdig afwerken van de masterproef. Dit probleem is het grootst in de Engelstalige masteropleiding.

Zoals eerder aangegeven waardeert de commissie het dat de opleiding een betere begeleiding bij de masterproef heeft voorzien om ervoor te zorgen dat meer studenten hun masterproef tijdig kunnen afwerken. Niettemin heeft de commissie tijdens het bezoek aan de opleiding ook geopperd om een ‘hardere knip’ te hanteren bij de overgang van bachelor naar master. De filosofie achter de Bolognahervorming gaat er immers van uit dat bachelor en master aparte, op zichzelf staande opleidingen zijn. Op korte termijn

leidt zo'n maatregel logischerwijze tot nog meer studieduurvertraging. Studenten kunnen immers nog geen vakken opnemen van de master terwijl ze de bacheloropleiding nog moeten afronden. Op langere termijn kan evenwel het omgekeerde effect optreden. Studenten worden immers gestimuleerd om de bacheloropleiding sneller af te ronden. Een ander positief effect van een 'harde knip' is dat iedere student in de masteropleiding de bacheloropleiding volledig afgerond heeft en dus over de nodige voorkennis beschikt. Door de flexibilisering zijn er immers heel wat studenten die de Nederlandstalige masteropleiding starten zonder alle vakken van de bacheloropleiding succesvol afgerond te hebben. Ten slotte zou een dergelijke aanpak ook kunnen bijdragen tot een grotere mobiliteit tussen universiteiten, en daardoor een grotere stimulans betekenen voor een duidelijke profilering en specialisatie. Nu blijven studenten meestal aan dezelfde universiteit voor bachelor en master. In hun flexibel programma nemen ze immers vaak vakken op van beide opleidingen. Dit bemoeilijkt een overgang naar een andere instelling.

Concluderend, is de commissie van oordeel dat de afgestudeerden van de bachelor- en masteropleidingen de nagestreefde competenties in voldoende mate bereiken. Ze worden opgeleid tot reflectieve professionals die in een breed spectrum van functies terecht komen. Ze studeren wel vaak verder om meer praktijkgerichte vaardigheden te verwerven of zich te verdiepen in een specifiek domein. Niettemin vinden ze over het algemeen vrij snel een job in een breed spectrum van sectoren. Vertegenwoordigers van het werkveld spreken over het algemeen hun waardering uit over de kwaliteit van de afgestudeerden. De commissie vindt dan ook dat de basiskwaliteit zonder twijfel gewaarborgd is en dus beoordeelt ze de opleidingen als voldoende op Generieke Kwaliteitswaarborg 3. Wel pleit zij voor het systematiseren van het toetsbeleid om nog beter te bewaken dat de nagestreefde leerresultaten door alle studenten verworven worden. Ook pleit zij ervoor om beter op te volgen waar alumni terecht komen om hier nog meer informatie uit te halen die relevant kan zijn voor het bijsturen van de opleidingen.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bachelor Communicatiewetenschappen

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Master Communicatiewetenschappen

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Master Communication Studies

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits voor de bacheloropleiding generieke kwaliteitswaarborgen 1 en 2 als goed worden beoordeeld en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de bacheloropleiding Communicatiewetenschappen, conform de beslisregels, voldoende.

Vermits voor de beide masteropleidingen de generieke kwaliteitswaarborgen 1, 2 en 3 als voldoende worden beoordeeld, is het eindoordeel van de beide masteropleidingen, conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Overweeg een meer systematische benchmarking ten opzichte van andere opleidingen, zowel inhoudelijk als qua onderwijsmethoden en -organisatie.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Maak beter zichtbaar hoe het beheersen van de competenties opgebouwd wordt doorheen de bachelor- en masteropleiding.
- Overweeg om in het keuzepakket opleidingsonderdelen aan te bieden die dieper ingaan op aspecten die minder aan bod komen in het verplichte programma, zoals interpersoonlijke communicatie. Overweeg hiervoor eventueel samenwerking met andere instellingen, zoals de Franstalige zusteruniversiteit ULB.
- Onderzoek (nogmaals) of een relevant methodenvak kan worden ontwikkeld op masterniveau.
- Communiceer de gekozen invulling van het profiel Media, Strategische communicatie en Marketing helder naar (toekomstige) studenten om foutieve verwachtingen te voorkomen. Overweeg ook om het pakket aan economische vakken binnen dit profiel te versterken.
- Implementeer de ideeën die binnen de opleiding leven om een aantal meer werkveldgerichte elementen toe te voegen aan de bachelorproef.
- Stimuleer studenten nog sterker om kortere masterproeven te schrijven.
- Borg de kwaliteit van de stage beter. Besteed daarbij zeker aandacht aan de feedback die studenten krijgen en aan het linken van de stage met de opleiding.
- Versterk de doelstellingen die gerelateerd zijn aan internationalisation@home, bv. door inhoudelijke verdieping rond interculturele communicatie.
- Organiseer de studiebegeleiding in het eerste jaar pro-actiever. Overweeg bijvoorbeeld om studenten aan het begin van de opleiding te onderwerpen aan een diagnostische test om hen snel te wijzen op eventuele tekorten die moeten geredieerd worden om de opleiding succesvol te doorlopen.
- Investeer in meer lokalen voor groepswork.
- Stimuleer studenten om actief gebruik te maken van de bibliotheek.
- Bouw een meer systematisch kwaliteitsbeleid uit met de nodige instrumenten om de implementatie van gekozen beleidsopties systematisch te ondersteunen en op te volgen, onder andere op het vlak van toetsing,

werkvormen, studentenbegeleiding, studierendement, de kwaliteit van de individuele opleidingsonderdelen en de betrokkenheid van alumni en werkveld bij de curriculumontwikkeling.

Specifieke suggesties met betrekking tot de Engelstalige masteropleiding:

- Laat studenten een methodenvak volgen voorafgaand aan de masteropleiding
- Overweeg de introductie van een casusgebaseerd opleidingsonderdeel, analoog met de gewaardeerde opleidingsonderdelen 'Actuele gevalstudies' in de Nederlandstalige masteropleiding.
- Structureer de begeleiding van de masterproef sterker. Introduceer een werkcollege naar analogie met de Nederlandstalige masteropleiding
- Bewaak strenger dat de onderwerpen van de masterproef aansluiten bij de profilering.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Stuur het toetsbeleid systematischer en pro-actiever aan, met nadruk op peer-review en onderwijskundige ondersteuning eerder dan een louter administratieve aanpak.
- Veranker de goede praktijken op het vlak van de toetsing in het algemeen opleidingsbeleid.
- Verschaf studenten nog systematischer feedback bij opdrachten en toetsing om het leermoment voor studenten te versterken.
- Monitor beter waar alumni terecht komen na het afstuderen.
- Overweeg het invoeren van een 'hardere knip'.

De commissie heeft vernomen dat sinds haar bezoek een aantal plannen voor aanpassingen in lijn met de genoemde suggesties zijn opgesteld. De commissie meent dat dergelijke initiatieven een positieve bijdrage kunnen leveren tot de kwaliteitsverbetering van de opleidingen.

KU LEUVEN

Bachelor of Science en Master of Science in de Communicatiewetenschappen

SAMENVATTING

Bachelor of Science in de Communicatiewetenschappen KU Leuven

Van 24 tot 25 november 2014 werd de Master of Science in de Communicatiewetenschappen van de KU Leuven, in het kader van een onderwijsvisiteatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding maakt deel uit van de Faculteit Sociale Wetenschappen van de KU Leuven. In 2012–2013 telde de academische masteropleiding 580 studenten.

De opleiding wil afgestudeerden vormen die academisch kunnen denken en handelen ten aanzien van gemedieerde communicatie, als communicatie-expert en communicatieonderzoeker. Daarbij wordt gemedieerde communicatie benaderd als een sociaalwetenschappelijk en maatschappelijk fenomeen, en vanuit een geïntegreerd communicatiewetenschappelijk perspectief.

De theorievorming in de opleiding omvat basistheorie over gemedieerde communicatie en drie onderzoeksvelden waarrond onderzoek wordt

gevoerd aan de KU Leuven: gebruik- en effectstudies, mediacultuur en strategische communicatie. Tevens worden toegepaste analyses van het veld van gemedieerde communicatie bestudeerd, zoals juridische vraagstukken, ethische kwesties, organisatiestructuren van de relevante werkvelden, en technologische toepassingen. Inzicht in niet-gemedieerde communicatie vormt geen op zichzelf staande focus, maar wordt wel behandeld in functie van de drie hogervermelde onderzoeksvelden en de toegepaste aspecten van gemedieerde communicatie.

Eigen aan de Leuvense opleiding is de grote invloed van de gedragswetenschappen, waarbij disciplines als sociale psychologie en ontwikkelingspsychologie een inspiratiebron zijn voor paradigma's en onderzoeksmethoden, met in het bijzonder het experimenteel design en theorievorming over persoonlijke communicatie. Ook de culturele studies bieden een referentiekader waarbinnen (of waartegen) de analyse van populaire mediacultuur zich kan situeren. Studies naar betekenisvorming zoals semiotiek en framing vinden hier eveneens ondersteuning. Bedrijfswetenschappen dragen, tot slot, bij tot inzicht in gemedieerde communicatie vanuit een corporate perspectief.

De opleiding heeft een duidelijke visie op de manier waarop een academische opleiding communicatiewetenschappen relevant kan zijn voor de beroepspraktijk. De opleiding kiest ervoor om studenten binnen de bestaande opleidingsonderdelen academische vaardigheden aan te leren die ook nuttig zijn in de beroepspraktijk, eerder dan aparte opleidingsonderdelen te creëren om vaardigheden te verwerven.

Programma

De bacheloropleiding telt 180 studiepunten. De opleiding combineert een sociaalwetenschappelijke basis met een gradueel opgebouwde communicatiewetenschappelijke specialisatie.

Het programma wordt opgebouwd aan de hand van drie pijlers: discipline, methode en ontplooiing. In het eerste jaar van de bachelor wordt binnen elke pijler een algemeen vormende basis gelegd. Het eerste jaar van de bacheloropleiding in de communicatiewetenschappen en de bacheloropleiding in de politieke wetenschappen en sociologie is gelijk. Enkel het vak 'Initiatie in de onderzoekspraktijk' kent een specifiek communicatiewetenschappelijke variant. In het tweede jaar kunnen studenten zich verdiepen in diverse deeldomeinen van de communicatiewetenschappen. Hierbij

komen algemene massacommunicatietheorie en de drie onderzoeksvel- den 'Media effects', 'Persuasieve communicatie' en 'Populaire cultuur' aan bod. Ook besteedt het programma aandacht aan het juridisch raamwerk, ethische vraagstukken en technologische ontwikkelingen bij gemedieerde communicatie. In het derde jaar kiest de student de optie Media & Samen- leving of de optie Strategische communicatie.

In de tweede pijler, Methode, wordt gewerkt aan het denken en handelen als een beginnend communicatieonderzoeker. In het eerste jaar volgt de student Methoden en technieken van het sociaalwetenschappelijk onderzoek en Initiatie tot de onderzoekspraktijk: communicatiewetenschappen. Het tweede jaar bouwt voort op het verworven statistische inzicht met kwantitatieve data-analyse, kwalitatieve onderzoeksmethoden en academisch Nederlands en volgen studenten Mediaonderzoek en innovatie. In het derde jaar kiest de student twee uit drie onderzoeksseminaries, gespreid over de twee semesters. In deze seminars past de student de verworven onderzoekscompetenties toe in een reëel onderzoeksproject.

De derde pijler, Ontplooiing, laat de student zijn horizon werkveldgericht, vakdisciplinair en crossdisciplinair verruimen. In het verplichte gedeelte van deze pijler volgen de studenten een vak over wijsbegeerte en een vak over religie en zingeving. Ook volgen alle studenten 'Frans' en 'Engels'. Verder kiest de student in het derde jaar 18 studiepunten uit een keuzeaanbod. De student kan kiezen voor voortgezette meertaligheid, stage of inhoudelijke verdieping in de communicatiewetenschappen of een andere discipline. In 2013–2014 opteerde 62% van de studenten voor de stage van 10 studiepunten. De student loopt dan minstens dertig dagen stage gedurende het academiejaar of in de zomervakantie erna. De student beschikt zo over verschillende mogelijkheden om de stage te combineren met de rest van het opleidingsprogramma.

Recent werd het vak Communicatiewetenschappelijke beroepsoriëntatie opgenomen in het curriculum. De student bestudeert de rol en functie van een academische communicatieprofessional in de beroepspraktijk en koppelt deze terug naar wetenschappelijke theorievorming. De commissie waardeert de inspanningen om via dit vak de aansluiting tussen opleiding en werkveld te versterken.

Het evenwicht tussen de ingezette werkvormen verandert naarmate de student de opleiding doorloopt. In het begin van de opleiding wordt bijna steeds gebruik gemaakt van colleges, nu en dan aangevuld met

gastcolleges, lezingen en paneldebatten. Naast hoorcolleges zijn er ook practica, vooral in methodenvakken en voor talen. Studenten moeten ook af en toe individuele of groepsopdrachten maken. De cursussen en handboeken die gebruikt worden zijn adequaat. Ook het elektronisch leerplatform wordt behoorlijk gebruikt.

De opleiding vindt internationalisering belangrijk als een kwaliteitseis voor academisch onderwijs. Het beleid rond internationalisering richt zich op studentenmobiliteit en Internationalisation@home. In de bachelor worden de taalvakken hier binnen gekaderd en wordt het keuzevak Media & Communicatie in België en Nederland samen met de Universiteit van Amsterdam gedoceerd. Ook werd een tandemproject opgezet met de Université Catholique de Louvain (UCL). Via het Erasmusprogramma kunnen studenten in het derde bachelorjaar één semester deelnemen aan een buitenlands opleidingsprogramma. Jaarlijks maken gemiddeld 40 studenten (zo'n 25% van de populatie) van deze mogelijkheid gebruik.

Beoordeling en toetsing

De opleiding wordt aangeboden binnen het semestersysteem, met examens in januari en juni. De toetsing sluit aan bij de beoogde leerresultaten. In de bacheloropleiding wordt voor tweederde van de opleidingsonderdelen gebruik gemaakt van een traditioneel examen, waarbij meestal gekozen wordt voor een schriftelijk examen met open vragen of meerkeuzevragen. Daarnaast wordt er beperkt gebruik gemaakt van diverse examenvormen, waarbij onder andere geëxperimenteerd wordt met portfolio's en self- en peer-assessment. Studenten zijn tevreden over de transparantie van de beoordeling en over de mogelijkheden om feedback te vragen. Wel wordt het initiatief voor het vragen van feedback vaak bij de student zelf gelegd.

Begeleiding en ondersteuning

De campus Sociale Wetenschappen is recent volledig gerenoveerd en is goed uitgerust. Het aanpalende leercentrum Agora wordt ook gewaardeerd door de studenten. Het Centrum voor Studiebegeleiding en Onderwijsvernieuwing (CSO) is het aanspreekpunt voor eerstejaars- en schakelstudenten. Het CSO past hierbij een één-loketmodel toe, waarbij het optreedt als knooppunt tussen de student, het monitoraat, studietrajectbegeleiding en andere universitaire ondersteunende diensten. Binnen het CSO organiseren twee medewerkers monitoraatssessies met 25 studenten, waarin wordt geoefend op de verwerking van leerstof uit het eerste jaar en op een gepaste studiemethodiek. Daarnaast kan de student

bij een aantal vakken online zelftests en interactieve oefeningen uitvoeren. Later in de opleiding kunnen studenten voor inhoudelijke studiebegeleiding terecht bij hun lesgevers. Over o.a. studievoortgang, leerkrediet, toleranties, examenfaciliteiten, het individueel studieprogramma en heroriëntering, kan de student vragen stellen aan de studietrajectbegeleider. Voorts kan de student het facultaire CSO individueel raadplegen over studiekeuze en persoonlijke problemen die de studies belemmeren. Indien nodig verwijzen zij door naar universitaire diensten, zoals de Sociale Dienst, het Psychotherapeutisch Centrum of de Dienst Studietoelagen. De studentenkring Politika draagt bij tot onderwijsondersteuning voor starters via Peer Assisted Learning.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement in de bachelor is laag en de uitval hoog, zoals in alle vergelijkbare opleidingen in Vlaanderen. De opleiding biedt begeleiding om het studierendement te bewaken en te verhogen, met onder andere een zogenaamd 'bindend studieadvies'. Deze begeleiding zou wel pro-actiever kunnen ingevuld worden. Er wordt immers veel verantwoordelijkheid voor het zoeken van begeleiding bij de student gelegd.

Studenten worden inhoudelijk voldoende voorbereid op de masteropleiding. Uitstroom naar de arbeidsmarkt na de bacheloropleiding wordt niet gestimuleerd.

SAMENVATTING

Master of Science in de Communicatiewetenschappen KU Leuven

Van 24 tot 25 november 2014 werd de Master of Science in de Communicatiewetenschappen van de KU Leuven, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding maakt deel uit van de Faculteit Sociale Wetenschappen van de KU Leuven. In 2012–2013 telde de academische masteropleiding 239 studenten.

De opleiding wil afgestudeerden vormen die academisch kunnen denken en handelen ten aanzien van gemedieerde communicatie, als communicatie-expert en communicatieonderzoeker. Daarbij wordt gemedieerde communicatie benaderd als een sociaalwetenschappelijk en maatschappelijk fenomeen, en vanuit een geïntegreerd communicatiewetenschappelijk perspectief.

De theorievorming in de opleiding omvat basistheorie over gemedieerde communicatie en drie onderzoeksvelden waarrond onderzoek wordt gevoerd aan de KU Leuven: gebruik- en effectstudies, mediacultuur en strategische communicatie. Tevens worden toegepaste analyses van het veld van gemedieerde communicatie bestudeerd, zoals juridische vraagstukken, ethische kwesties, organisatiestructuren van de relevante werkvelden, en technologische toepassingen. Inzicht in niet-gemedieerde communicatie vormt geen op zichzelf staande focus, maar wordt wel behandeld in functie van de drie hogervermelde onderzoeksvelden en de toegepaste aspecten van gemedieerde communicatie.

Eigen aan de Leuvense opleiding is de grote invloed van de gedragswetenschappen, waarbij disciplines als sociale psychologie en ontwikkelingspsychologie een inspiratiebron zijn voor paradigma's en onderzoeksmethoden, met in het bijzonder het experimenteel design en theorievorming over persoonlijke communicatie. Ook de culturele studies bieden een referentiekader waarbinnen (of waartegen) de analyse van populaire mediacultuur zich kan situeren. Studies naar betekenisvorming

zoals semiotiek en framing vinden hier eveneens ondersteuning. Bedrijfswetenschappen dragen ten slotte bij tot inzicht in gemedieerde communicatie vanuit een corporate perspectief.

De opleiding heeft een duidelijke visie op de manier waarop een academische opleiding communicatiewetenschappen relevant kan zijn voor de beroepspraktijk. De opleiding kiest ervoor om de student binnen de bestaande opleidingsonderdelen academische vaardigheden aan te leren die ook nuttig zijn in de beroepspraktijk, eerder dan aparte opleidingsonderdelen te creëren om vaardigheden te verwerven.

Programma

De masteropleiding telt 60 studiepunten. Het enige gemeenschappelijke plichtvak binnen de masteropleiding is Communicatiewetenschappelijke Onderzoeksdesigns, dat als doel heeft een diepgaande en tegelijk op de masterproef georiënteerde behandeling van een aantal communicatiewetenschappelijke designs te bieden.

De studenten kiezen tussen de major Media & Samenleving en de major Strategische Communicatie. Binnen deze major kiezen ze vijf opleidingsonderdelen uit een lijst van zeven of acht. Daarnaast voorziet de masteropleiding ruimte voor één keuzevak van zes studiepunten of twee keuzevakken van elk vier studiepunten.

In het kader van de masterproef (18 studiepunten) stelt de student een literatuurstudie op, ontwikkelt een onderzoeksdesign, voert het onderzoek uit en stelt een onderzoeksrapport op. Het gaat om een theoretisch werkstuk waarin een student een academische tekst schrijft die een concreet, specifiek en welomschreven specialisatiethema dieper uitwerkt en tot een originele bijdrage aan het domein moet leiden.

Ondanks recente inspanningen om meer variatie aan te brengen in de gebruikte werkvormen, wordt er in de opleiding nog vaak gebruik gemaakt van colleges, nu en dan aangevuld met gastcolleges, lezingen en paneldebatten. Naast hoorcolleges zijn er ook twee practica ingericht voor Usability design en Inleiding tot de journalistiek. Studenten moeten ook af en toe individuele of groepsopdrachten maken. De cursussen en handboeken die gebruikt worden zijn adequaat. Ook het elektronisch leerplatform wordt behoorlijk gebruikt.

De opleiding vindt internationalisering belangrijk als een kwaliteitseis voor academisch onderwijs. In de masteropleiding wordt in de eerste plaats ingezet op Internationalisation@home. In dit kader wordt een aantal vakken in het Engels georganiseerd (Media Innovation and Adoption: Social Aspects, Human-computer Interaction, Usability Design, Media Effects). Niettemin komen studenten relatief weinig in aanraking met inkomende buitenlandse studenten.

Beoordeling en toetsing

De opleiding wordt aangeboden binnen het semestersysteem, met examens in januari en juni. De toetsing sluit aan bij de beoogde leerresultaten. Naast traditionele schriftelijke examens, wordt geregeld gebruik gemaakt van examenvormen zoals presentaties, papers en verslagen. Ook participatie tijdens contactmomenten telt geregeld mee in de beoordeling. Studenten zijn tevreden over de transparantie van de beoordeling en over de mogelijkheden om feedback te vragen. Wel wordt het initiatief voor het vragen van feedback vaak bij de student zelf gelegd.

Begeleiding en ondersteuning

De campus Sociale Wetenschappen is recent volledig gerenoveerd en is goed uitgerust. Het aanpalende leercentrum Agora wordt ook gewaardeerd door de studenten. Studenten kunnen voor inhoudelijke studiebegeleiding terecht bij hun lesgevers. Over o.a. studievoortgang, leerkrediet, toleranties, examenfaciliteiten, het individueel studieprogramma en heroriëntering, kan de student vragen stellen aan de studietrajectbegeleider. Voorts kan de student het facultaire Centrum voor Studiebegeleiding en Onderwijsvernieuwing individueel raadplegen over studiekeuze en persoonlijke problemen die de studies belemmeren. Indien nodig verwijzen zij door naar universitaire diensten, zoals de Sociale Dienst, het Psychotherapeutisch Centrum of de Dienst Studieadvies.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Ondanks inspanningen van de opleiding, blijft een substantieel deel van de studenten het afwerken van de masterproef uitstellen. Dit is de belangrijkste reden waarom studenten studievertraging oplopen. Voor het overige is het studierendement in de masteropleiding hoog.

Studenten en alumni zijn over het algemeen tevreden over de brede vorming die ze in de opleiding krijgen. De opleiding is succesvol in het berei-

ken van de vooropgestelde doelstellingen. Studenten beamen dat ze research- en rapportageskills hebben geleerd, dat ze competenties hebben verworven in functie van wetenschappelijk onderzoek en dat de opleiding voldoende aandacht besteedt aan zowel maatschappelijk relevante vraagstukken als concrete actuele cases. Niettemin geeft een groot deel van de studenten aan dat de opleiding onvoldoende aandacht schenkt aan beroepsrelevante kennis en vaardigheden. Studenten blijken zich onvoldoende bewust van de verworven kwaliteiten en hoe zij deze kunnen inzetten in een professionele context. De onzekerheid over de eigen competenties vertaalt zich vaak in het volgen van een bijkomende opleiding (ongeveer de helft van de afgestudeerden).

Niettemin blijken afgestudeerden vrij snel een job te vinden. Alumni bouwen een carrière uit in sectoren als marketing(communicatie), management, interne en externe communicatie, consultancy en human resources; 70% van deze recent afgestudeerden oefende in de eerste vijf jaren van hun loopbaan al een functie uit in minstens twee van deze sectoren.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor of Science en Master of Science in de Communicatiewetenschappen KU Leuven

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen aan de KU Leuven. De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen van 24 tot 25 november 2014.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op

opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidingsspecifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

De opleidingen Communicatiewetenschappen maken deel uit van de Faculteit Sociale Wetenschappen van de KU Leuven. Ook de Master in de bedrijfscommunicatie (i.s.m. de Faculteit Letteren) en de Master in de journalistiek (campus Brussel/Antwerpen) worden door dezelfde faculteit aangeboden, maar maakten geen voorwerp uit van deze visitatie.

De POC Communicatiewetenschappen evalueert en organiseert de onderwijspraktijk binnen facultaire krijtlijnen. Ze ontwerpt de profilering, de structuur en het aanbod van de opleiding. De POC vervult deze taken en functies voor de masteropleiding en voor het tweede en derde jaar van de bacheloropleiding. In deze commissie zetelen onder coördinatie van een programmadirecteur de betrokken docenten, een vertegenwoordiging van de studenten en van de assistenten. Het eerste jaar valt onder de bevoegdheid van een gezamenlijke 'POC eerste bachelor'. Het programma van het eerste bachelorjaar is immers, op één vak na, gelijk aan dat van de bacheloropleiding Politieke Wetenschappen en Sociologie. Deze POC bestaat uit docenten en assistenten die in dit eerste jaar doceren, en een studentenvertegenwoordiging. Eventuele programmawijzigingen met betrekking tot het eerste bachelorjaar in de communicatiewetenschappen moeten bijgevolg steunen op een faculteitsbreed draagvlak.

De Commissie Onderwijs heeft beslissingsbevoegdheid over onderwijs-aangelegenheden van de faculteit. In deze raad zetelen o.m. de decaan, de vicedecanen onderwijs en internationalisering, de programmadirecteurs, de studentenvertegenwoordiging en een verantwoordelijke van de studentenadministratie. De bekrachtiging van de profilering en het aanbod

vindt finaal plaats in het Faculteitsbestuur, waar naast de decaan en vice-decanen ook de programmadirecteurs van de verschillende opleidingen zetelen.

De bacheloropleiding telt 180 studiepunten. De masteropleiding telt 60 studiepunten en biedt studenten de keuze uit twee opties: Media & Samenleving en Strategische communicatie. In 2012–2013 telde de bacheloropleiding 580 studenten en de masteropleiding 239 studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de bachelor- en masteropleiding als goed.

De opleiding formuleert haar **missie** als volgt: “De opleiding vormt afgestudeerden op bachelor- en masterniveau die academisch kunnen denken en handelen ten aanzien van gemedieerde communicatie, als communicatie-expert en communicatieonderzoeker. Daarbij wordt gemedieerde communicatie benaderd als een sociaalwetenschappelijk en maatschappelijk fenomeen, en vanuit een geïntegreerd communicatiewetenschappelijk perspectief.”

Een aantal elementen uit deze missie werden verder uitgewerkt. Het academisch denken en handelen slaat op het uitgesproken academisch profiel dat de opleiding nastreeft, waarbij ook de terugkoppeling van inzichten naar beleidsvorming en implementatie in een professionele context wordt nagestreefd. De theorievorming in de opleiding omvat basistheorie over gemedieerde communicatie en drie onderzoeksvelden waarrond onderzoek wordt gevoerd aan de KU Leuven: gebruik- en effectstudies, media-cultuur en strategische communicatie. Tevens worden toegepaste analyses van het veld van gemedieerde communicatie bestudeerd, zoals juridische vraagstukken, ethische kwesties, organisatiestructuren van de relevante werkvelden, en technologische toepassingen. Inzicht in niet-gemedieerde communicatie vormt geen op zichzelf staande focus, maar wordt wel behandeld in functie van de drie hogervermelde onderzoeksvelden en de toegepaste aspecten van gemedieerde communicatie. De opleiding wil de gemedieerde communicatie bestuderen vanuit haar inbedding in sociale, maatschappelijke contexten. De opleiding steunt daartoe op de sociale wetenschappen en op andere menswetenschappen. Eigen aan de Leuvense opleiding is hierbij de grote invloed van de gedragswetenschappen, waar-

bij disciplines als sociale psychologie en ontwikkelingspsychologie een inspiratiebron zijn voor paradigma's en onderzoeksmethoden, met in het bijzonder het experimenteel design en theorievorming over persoonlijke communicatie. Ook de culturele studies bieden een referentiekader waarbinnen (of waartegen) de analyse van populaire mediacultuur zich kan situeren. Studies naar betekenisvorming zoals semiotiek en framing vinden hier eveneens ondersteuning. Bedrijfswetenschappen dragen ten slotte bij tot inzicht in gemedieerde communicatie vanuit een corporate perspectief.

De opleiding streeft ernaar dat de afgestudeerde de verworven leerresultaten kan inzetten in twee rollen:

- Als **communicatie-expert** kan de afgestudeerde vakkennis, analytisch vermogen en een kritisch-onderzoekende houding inzetten in een adviserende of strategische functie in mediabeleid of communicatiemanagement.
- Als **communicatieonderzoeker** beschikt de afgestudeerde over een uitgebreid methodologisch arsenaal, beheerst hij de belangrijkste communicatiewetenschappelijke paradigma's en toepassingen, en is hij vertrouwd met de academische onderzoekswereld.

De opleiding kiest voor een geïntegreerde vorming die uitmondt in twee majors. Met deze majors wordt een ruime, coherente tweedeling gemaakt in de diverse academische stromingen en professionele sectoren rond gemedieerde communicatie. De major '**Strategische Communicatie**' sluit aan bij domeinen als marketingcommunicatie, communicatiemanagement en human-computer interaction, en wordt gevoed door vakken uit het gelijknamige onderzoeksveld strategische communicatie en uit de gebruik- en effectstudies. De major '**Media & Samenleving**' situeert zich rond domeinen als mediabeleid, mediapsychologie en culturele industrieën, en wordt gevoed door de onderzoeksvelden mediacultuur en gebruik- en effectstudies. De majors differentiëren het vakgebied zo in twee 'communicatiesferen' zonder uitgekristalliseerde profielen af te bakenen.

De missie van de opleiding werd vertaald in een opleidingsspecifiek leerresultatenkader dat een verdere operationalisering van de beschreven doelstellingen toelaat. De bachelor- en masteropleiding hebben elk een eigen **leerresultatenkader** met evenwel dezelfde structuur. Beide kaders zijn opgedeeld in vijf competentiegroepen:

- Beschikken over kennis en inzicht
- Analyseren en reflecteren
- Onderzoeken

- Terugkoppelen
- Procesmatig denken en handelen

Binnen deze competentiegroepen zijn telkens een aantal opleidings-specifieke leerresultaten bepaald. De opleiding heeft een differentiëring qua niveau aangebracht tussen enerzijds de bachelor- en anderzijds de masteropleiding. Hiervoor heeft de opleiding zich onder meer gebaseerd op de Dublin Descriptoren. Het nagestreefde ambitieniveau ligt ook in lijn met de verwachtingen zoals die gesteld worden door het Vlaams kwalificatieraamwerk voor academische bachelor- en masteropleidingen.

De opleiding heeft de eigen opleidings-specifieke leerresultatenkaders afgetoetst aan het **domeinspecifiek leerresultatenkader**, dat samen met de andere Vlaamse academische opleidingen Communicatiewetenschappen werd opgesteld. Een mapping geeft aan dat de Leuvense opleiding voortbouwt op het domeinspecifieke leerresultatenkader wat betreft het sociaalwetenschappelijke uitgangspunt en de geïntegreerde, verdiepende oriëntatie van de master. Daarnaast beklemtoont de opleiding haar academische karakter, en wordt in de doelstellingen van de bacheloropleiding een werkveldgerichte finaliteit voorzien.

De visitatiecommissie heeft tijdens het bezoek met de verschillende betrokkenen van gedachten gewisseld over de **inhoudelijke profilering** van de opleiding. Ze heeft daarbij vastgesteld dat studenten en alumni tevreden zijn over de inhoud van de opleiding. De visitatiecommissie stelt het streven naar beroepsrelevantie op prijs zonder dat de opleiding daarbij vervalt in een te sterke focus op professionele vaardigheden. Ook de definiëring van beroepsrollen expert en onderzoeker dragen bij tot het inzichtelijk maken van waartoe de opleiding opleidt. Inhoudelijk valt de commissie vooral de aansluiting bij de gedragswetenschappen zoals de sociale psychologie en ontwikkelingspsychologie op. Meer dan andere Vlaamse opleidingen focust de Leuvense opleiding, naast gemedieerde communicatie ook op de interpersoonlijke communicatie. De externe communicatie van dit profiel zou wel nog kunnen versterkt worden.

De opleiding geeft verder aan dat het gekozen profiel aansluit aan bij desiderata uit het **professionele veld**. Volgens recente werkveldbevestigingen zoeken werkgevers uit de relevante sectoren geïntegreerde of 'inclusieve' profielen, waarbij de expertise ingebed is in een breed communicatie- en sociaalwetenschappelijk referentiekader. Werkgevers verwachten dat deze geïntegreerde profielen de multidisciplinariteit van

communicatievraagstukken in de maatschappelijke praktijk kunnen benaderen. Deze verwachting ziet de opleiding gereflecteerd in de loopbanen van recent afgestudeerden. Een analyse van LinkedIn-profielen van recente alumni toont aan dat een afgestudeerde in zijn eerste werkjaren vaak functies uitoefent in verschillende sectoren; 70% van de alumni is in de vijf jaar die volgen op het afstuderen actief in minstens twee verschillende communicatierelevante sectoren (vb. marketing, mediaproductie, communicatiemanagement). De visitatiecommissie vindt het positief dat de opleiding opvolgt waar alumni terechtkomen. Wel pleit de commissie ervoor om meer structureel overleg te plegen met alumni. Alumni kunnen immers ook concrete feedback geven op de profilering en de inhoud van de opleiding op basis van hun kennis van relevante evoluties binnen de sectoren waarin ze tewerkgesteld zijn.

De Leuvense opleiding spiegelt zich aan deels **vergelijkbare opleidingen** aan vooraanstaande universiteiten; voorbeelden zijn de opleidingen aan Ohio State University en University of Pennsylvania en in de Europese context aan de Universiteit van Amsterdam, de Freie Universität Berlin en de Universität Wien. Vergelijkingspunten zijn de sociaalwetenschappelijke inbedding en de empirisch-analytische onderzoekstraditie. De inhoudelijke opdeling in twee communicatiesferen rond media en samenleving en strategische communicatie wordt ook in (inter)nationale opleidingen toegepast. Elementen van onderscheid tussen hogervermelde opleidingen en de Leuvense opleiding zijn de sterkere sociaalwetenschappelijke inbedding en de expliciete aanvulling vanuit mediacultuurstudies. Het gaat hierbij in de eerste plaats om een vergelijkingsoefening, eerder dan een benchmarking die leidt tot verbeteracties binnen de eigen opleiding.

Concluderend, meent de commissie dat de opleidingsspecifieke doelstellingen goed aansluiten bij het Vlaamse kwalificatieraamwerk en bij de domeinspecifieke leerresultaten en dat de opleidingen qua niveau en oriëntatie voldoen aan de verwachtingen. Er wordt bewust gekozen voor een breed profiel, waarbij wel accentverschillen bestaan ten opzichte van andere Vlaamse opleidingen. De commissie beoordeelt de opleidingen dan ook als goed voor generieke kwaliteitswaarborg 1.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de bachelor- en de masteropleiding als voldoende.

De opleiding heeft een **curriculummapping** opgesteld waarin per vak aangegeven wordt welke leerresultaten worden behandeld. Deze informatie is ook terug te vinden in de individuele ECTS-fiches. De bachelor- en masteropleiding worden gestructureerd door middel van drie pijlers: discipline (inhoudelijke vakken), methode (methodologische vakken) en ontplooiing (vakken in functie van persoonlijke ontplooiing). Elke pijler uit het opleidingsprogramma vervult in hoofdzaak de leerresultaten uit één of een aantal groepen competenties uit het leerresultatenkader: (1) Kennis & Inzicht, (2) Analyseren & Reflecteren, (3) Onderzoeken, (4) Terugkoppelen en (5) Procesmatig handelen. In de pijler 'Discipline' ligt de nadruk op het verwerven van Kennis & Inzicht en Analyse & Reflectie. In de pijler 'Methode' wordt specifiek aandacht besteed aan Onderzoeken en Terugkoppelen. In de pijler 'Ontplooiing' verschillen de leerresultaten afhankelijk van de keuzes die studenten maken. De leerresultaten uit de groep Procesmatig handelen worden in de diverse pijlers nagestreefd. Deze leerresultaten hangen immers veeleer samen met de werkvormen en evaluatieactiviteiten van de vakken dan met de finaliteit van de drie pijlers. Bij elk bachelorvak ligt de klemtoon duidelijk op één bepaald leerresultaat. In de masteropleiding leert de student zelfstandig omgaan met complexe vraagstukken. De commissie waardeert dat de structuur van het programma aansluit bij de doelstellingen van de opleiding.

In het **eerste jaar** van de bachelor wordt binnen elke pijler een algemeen vormende basis gelegd. Het eerste jaar van de bacheloropleiding in de communicatiewetenschappen en de bacheloropleiding in de politieke wetenschappen en sociologie is gelijk. Enkel het vak 'Initiatie in de onderzoekspraktijk' kent een specifiek communicatiewetenschappelijke variant. In het tweede en derde jaar volgt het verdiepende gedeelte van de opleiding. In het laatste jaar legt de student eigen accenten binnen elke pijler.

In de eerste pijler, **Discipline**, maakt de student kennis met de communicatiewetenschappelijke discipline, met name de academische studie van gemedieerde communicatie, en de sociaalwetenschappelijke en maatschappelijke context. In de deelpijler 'Theorievorming' (58 studiepunten) wordt de student ingeleid in de basisbeginselen uit de disciplines Sociologie,

Politicologie en Sociale psychologie. De daaropvolgende verdieping valt uiteen in algemene massacommunicatietheorie en de drie onderzoeksvelden 'Media effects', 'Persuasieve communicatie' en 'Populaire cultuur'. In de deelpijler 'Analyse van het veld' (41 studiepunten) ligt de nadruk eerst op de structuur, werking en geschiedenis van de belangrijkste instituten van de Westerse samenleving. Vanuit deze achtergrond worden het juridisch raamwerk, ethische vraagstukken en technologische ontwikkelingen bij gemedieerde communicatie geanalyseerd.

In het derde jaar kiest de student een optie, bestaande uit zowel theorievorming als analyse van het veld. In de optie Media & Samenleving verdiept de student zich verder in de context waarin mediaproductie plaatsvindt en dit via twee klemtonen: Filmgeschiedenis en Actuele trends binnen Europees mediabeleid. De optie Strategische communicatie handelt over de structuur en werking van marketingcommunicatie en verdiept in gedragsverandering bij sociale marketing en voorlichting. De twee opties komen overeen met twee grote interessevelden van studenten. Het lijkt de commissie hierbij aangewezen dat de twee opleidingsonderdelen die binnen de opties aangeboden worden, ingaan op centrale elementen van deze twee deeldomeinen van de communicatiewetenschap. Vanuit dit perspectief stelt de commissie vragen bij de keuze voor Filmgeschiedenis als verplichte keuze binnen 'Media & Samenleving'. In het gesprek dat de commissie voerde met de alumni werd voorts gesuggereerd om meer nadruk op economische aspecten te leggen in functie van de optie Strategische communicatie.

Recent werd het vak Communicatiewetenschappelijke beroepsoriëntatie opgenomen in het curriculum. De student bestudeert de rol en functie van een academische communicatieprofessional in de beroepspraktijk en koppelt deze terug naar wetenschappelijke theorievorming. De commissie waardeert de inspanningen om via dit vak de aansluiting tussen opleiding en werkveld te versterken.

Er wordt op facultair niveau een programmawijziging in het eerste jaar voorbereid. Vanaf 2015–2016 zal ruimte worden gecreëerd in het eerste jaar voor twee additionele communicatiewetenschappelijke vakken door twee algemeen vormende vakken te verplaatsen naar de latere jaren (vb. Inleiding tot het recht in jaar twee, Mediarecht in jaar drie). Zo wordt ingegaan op een jarenlange vraag naar meer eigen gerichtheid in het eerste jaar. De commissie waardeert het streven naar een meer communicatiewetenschappelijke invulling van het eerste jaar. De geplande programma-

wijziging vormt een stap in goede richting. De commissie pleit er voor om de meerwaarde van de gemeenschappelijke opleidingsonderdelen ook na hun verschuiving naar latere jaren van de opleiding te evalueren.

In de tweede pijler, **Methodie** (46 studiepunten), wordt gewerkt aan het denken en handelen als een beginnend communicatieonderzoeker. In het eerste jaar volgt de student Methoden en technieken van het sociaal-wetenschappelijk onderzoek en Initiatie tot de onderzoekspraktijk: communicatiewetenschappen. Het tweede jaar bouwt voort op het verworven statistische inzicht met kwantitatieve data-analyse, kwalitatieve onderzoeksmethoden en academisch Nederlands en volgen studenten Media-onderzoek en innovatie. In het derde jaar kiest de student twee uit drie onderzoeksseminaries, gespreid over de twee semesters. In deze seminars past de student de verworven onderzoekscompetenties toe in een reëel onderzoeksproject. Onder begeleiding doorloopt de student in een studententeam de volledige empirische onderzoeksproces met een kwantitatieve, kwalitatieve of multimethodische aanpak. De student kiest in elk semester een ander seminarie. De commissie waardeert het uitgebreide pakket van methodologische opleidingsonderdelen die specifiek toegespitst zijn op de noden van studenten communicatiewetenschappen. Ze vindt het ook positief dat studenten via de twee seminars tweemaal een volledige onderzoeksproces doorlopen en dit met een verschillende methodologische benadering.

De derde pijler, **Ontplooiing** (35 studiepunten), laat de student zijn horizon werkveldgericht, vakdisciplinair en crossdisciplinair verruimen. In het verplichte gedeelte van deze pijler volgen de studenten een vak over wijsbegeerte en een vak over religie en zingeving. Ook volgen alle studenten 'Frans' en 'Engels'. Hoewel de vraag kan gesteld worden of het de taak is van een academische opleiding om taalvakken te geven, wordt dit gewaardeerd door de studenten. Wel suggereerden studenten om een instaptoets in te voeren om beter in te kunnen spelen op de sterk verschillende voorkennis. Op basis van de instaptoets zou gedifferentieerd kunnen worden en kunnen studenten met een te beperkte voorkennis gestimuleerd worden om via zelfstudie hun voorkennis bij te spijkeren, voorafgaand aan het klassikale onderwijs. Sommige studenten pleiten voor een uitbreiding van het talenonderwijs. Indien de opleiding hierop zou ingaan, lijkt het de commissie zinvol om studenten meer anderstalige inhoudelijke opleidingsonderdelen aan te bieden, eerder dan het uitbreiden van het aantal specifieke taalvakken.

Verder kiest de student in het derde jaar 18 studiepunten uit een **keuzeaanbod**. De student kan kiezen voor voortgezette meertaligheid, stage of inhoudelijke verdieping in de communicatiewetenschappen of een andere discipline. In 2013–2014 opteerde 62% van de studenten voor de stage van 10 studiepunten. De student loopt dan minstens dertig dagen stage gedurende het academiejaar of in de zomervakantie erna. De student beschikt zo over verschillende mogelijkheden om de stage te combineren met de rest van het opleidingsprogramma. De commissie vindt het positief dat de stage flexibel kan ingevuld worden doorheen het jaar. Ze vindt het ook goed dat heel wat studenten van deze mogelijkheid gebruik maken. Een stage aan het einde van de bacheloropleiding ondersteunt studenten immers in hun keuze voor een masteropleiding en laat hen kennis maken met een beroepsveld. De commissie waardeert het dat de stage wordt voorbereid in het opleidingsonderdeel Communicatiewetenschappelijke beroepsoriëntatie. De stage bewerkstelligt leerresultaten inzake terugkoppeling en procesmatig handelen. Op individueel vlak wordt deze doelstelling zonder twijfel gerealiseerd. Niettemin ziet de commissie mogelijkheden om de stage sterker structureel in te bedden in de rest van de opleiding en de ervaringen die studenten meebrengen vanop hun stageplek meer systematisch te gebruiken binnen de opleiding. De commissie waardeert de recente inspanningen op dit vlak. Zo wordt in 2014–2015 een plan uitgerold rond kwaliteitsbewaking (explicitering van verwachtingen en leerdoelen naar de stagebegeleiders en vernieuwing van de studentenevaluatie over de stageplaatsen) en rond de koppeling tussen leerdoelen en toetsing.

In de masteropleiding kiezen studenten binnen de pijler **Discipline** een major. Daarbinnen kiezen ze vijf opleidingsonderdelen uit een lijst van zeven of acht. De major Media & Samenleving steunt voornamelijk op onderzoek uit de onderzoeksvelden mediacultuur en gebruik- en effectstudies en behandelt topics als diversiteit, digitale mediaculturen, nieuwsindustrie en journalistieke praktijk, visuele cultuur, mediagebruik en media-effecten vanuit een verdiepend mediapsychologisch en -sociologisch perspectief. De major Strategische Communicatie steunt voornamelijk op de onderzoeksvelden strategische communicatie en gebruik- en effectstudies en verdiept in marketingcommunicatie, overheids- en bedrijfscommunicatie, de verhoudingen tussen media en politiek en human-computer interaction. Studenten waarderen de keuzemogelijkheid en het aanbod van opleidingsonderdelen. Gezien de beperkte gemeenschappelijk stam in de masteropleiding, is het van belang dat de opleiding waakt over de gelijkwaardigheid van de diverse opleidingsonderdelen in functie van studielast

en nagestreefde leerresultaten. Ook lijkt het de commissie zinvol om de onderliggende rationale die het aanbod van de keuzevakken bepaalt transparant te maken. Het aanbod lijkt op het eerste zicht een toevallige lijst van onderwerpen. Het zou goed zijn als de opleiding helder aangeeft waarom juist deze lijst van vakken aangeboden wordt. De commissie waardeert dat reeds inspanningen geleverd worden om aan studenten duidelijk te maken hoe de keuzevakken aansluiten bij de opleidingsdoelstellingen en -missie. De opleiding streeft via de keuze voor brede majors naar een match tussen onderzoek en arbeidsmobiliteit binnen twee 'communicatiesferen', met name Strategische Communicatie en Media & Samenleving.

De pijler **Methode** omvat het plichtvak Communicatiewetenschappelijke Onderzoeksdesigns en de masterproef. Het vak Communicatiewetenschappelijke Onderzoeksdesigns heeft als doel een diepgaande en tegelijk op de masterproef georiënteerde behandeling van een aantal communicatiewetenschappelijke designs te bieden. Hierbij wordt ernaar gestreefd om communicatiewetenschappelijke methoden op een hoger niveau te behandelen dan in de bacheloropleiding.

In de **masterproef** stelt de student een literatuurstudie op, ontwikkelt een onderzoeksdesign, voert het onderzoek uit en stelt een onderzoeksrapport op. Het gaat om een theoretisch werkstuk waarin een student een academische tekst schrijft die een concreet, specifiek en welomschreven specialisatiethema dieper uitwerkt en tot een originele bijdrage aan het domein moet leiden. De student dient daarbij blijk te geven van (A) een kritische bespreking van theorieën, waarbij de theorie wordt uitgediept of verbeterd, (B) een empirische studie volgens methoden en technieken aangepast aan het thema, waarbij de interne en/of externe geldigheid van een theorie wordt getoetst aan de sociale werkelijkheid, (C) een analyse van bepaalde media-inhouden, codes of cultuuruitingen, in het kader van een bepaalde theorie die hierop toepasbaar is. De masterproef is een individueel project; de begeleiding is intensief, maar minder minutieus afgelijnd en de student waakt zelf over de voortgang van het proces. De masterproef wordt in drie fasen uitgerold: de sollicitatiefase, het tussentijdse startrapport en de evaluatie. De start bestaat uit een strak georganiseerd sollicitatieproces, waarbij de voorkeuren van studenten om rond een bepaald onderwerp onderzoek te voeren worden gekoppeld aan promotoren. Van de student wordt verwacht dat hij in het eerste semester werkt aan een tussentijds rapport (startnota) dat voor de kerstvakantie moet ingediend worden. De startnota omvat, in overleg met de promotor, een uitgewerkte probleemstelling, het reeds uitgevoerde literatuuronderzoek

en een timing voor het verdere verloop. Naast de feedback doorheen het academiejaar vormt de startnota een formatieve evaluatie. De verplichte startnota werd ingevoerd om studievertraging als gevolg van het niet tijdig afronden van de masterproef te verminderen. Niettemin, blijkt het voor studenten niet altijd eenvoudig om de masterproef tijdig af te ronden. Een inkorting van de schriftelijke neerslag van de masterproef zou ook kunnen bijdragen tot het tijdig afronden.

In het kader van de pijler **Ontplooiing**, voorziet de masteropleiding ruimte voor één keuzevak van zes studiepunten of twee keuzevakken van elk vier studiepunten. De student kan ook kiezen voor een vak uit de twee majors, een vak uit de geselecteerde lijst of een vak uit de masteropleidingen van de faculteit.

Bij de selectie van **werkvormen** zet de opleiding in op diversiteit op opleidingsniveau en adequaatheid op vakniveau. Het evenwicht tussen de ingezette werkvormen verandert naarmate de student de opleiding doorloopt. In het begin van de opleiding wordt bijna steeds gebruik gemaakt van colleges, nu en dan aangevuld met gastcolleges, lezingen en paneldebatten. De frequente keuze voor hoorcolleges is het gevolg van de grote groepen waarin onderwijs georganiseerd wordt. De commissie waardeert dat hierbij inspanningen geleverd worden om tot interactie met de studenten te komen. Toch beperken de grote groepen het gebruik van activerende werkvormen doorheen de bachelor- en masteropleiding. Goede initiatieven zoals online testen en oefeningen, deelname aan wetenschappelijk onderzoek, het gebruik van de 'flipped classroom' en interactie via Twitter en Google Plus zouden volgens de commissie veel vaker kunnen nagevolgd worden in de opleiding om de interactie en het leereffect bij hoorcolleges verder te verhogen. Naast hoorcolleges zijn er ook practica, vooral in methodenvakken en voor talen. Ook in de masteropleiding worden twee practica ingericht, voor Usability design en Inleiding tot de journalistiek. Studenten moeten ook af en toe individuele of groepsopdrachten maken. De noodzaak om meer te variëren in werkvormen blijkt ook uit een bevraging uit 2011 waarin 34,9% (master) tot 42,9% (bachelor) van de studenten vragende partij bleek voor meer afwisseling in de werkvormen. Recente focusgroepen tonen aan dat recente inspanningen hebben geloond en dat de tevredenheid van studenten hieromtrent is toegenomen, maar de commissie pleit om docenten nog meer te begeleiden en te stimuleren om intensiever gebruik te maken van meer interactieve didactische werkvormen. De cursussen en handboeken die gebruikt worden zijn adequaat. Ook het elektronisch leerplatform wordt behoorlijk gebruikt.

De opleiding vindt **internationalisering** belangrijk als een kwaliteitseis voor academisch onderwijs. Het beleid rond internationalisering richt zich op studentenmobiliteit en Internationalisation@home. Om alle studenten in contact te brengen met de internationale context worden ook een aantal initiatieven genomen in het kader van internationalisation@home. Naast de taalvakken 'Academisch Frans' en 'Academisch Engels' wordt een aantal mastervakken in het Engels georganiseerd (Media Innovation and Adoption: Social Aspects, Human-computer Interaction, Usability Design, Media Effects). Voorts wordt vanaf 2014–2015 in de bacheloropleiding een nieuw keuzevak ingericht: Media & Communicatie in België en Nederland. Dit vak wordt zowel aan de KU Leuven als aan de Universiteit van Amsterdam gedoceerd door samenwerkende docenten van beide opleidingen. De studenten krijgen een crossnationaal perspectief ten aanzien van een aantal communicatiewetenschappelijke thema's. Ook werd een tandemproject opgezet met de Université Catholique de Louvain (UCL). De commissie moedigt deze initiatieven aan en hoopt dat deze nog verder uitgebouwd worden en structureel ingebed worden in de opleiding.

Via het Erasmusprogramma kunnen studenten in het derde bachelorjaar één semester deelnemen aan een buitenlands opleidingsprogramma. Sinds 2009–2010 vertrekken jaarlijks gemiddeld 40 studenten (zo'n 25% van de populatie). De opleiding beschikt over een uitgebreid netwerk van partneruniversiteiten. Uitgaande studenten worden geselecteerd naar studieresultaten, studie-efficiëntie, kennis van de lokale onderwijstaal en motivatie. Naast het Erasmusprogramma kunnen studenten ook deelnemen aan uitwisselingen in het kader van facultaire akkoorden. De opleiding zet ook in op het aantrekken van zo'n 30 inkomende Erasmus studenten per jaar. Voor deze studenten wordt een Engelstalig vakkenpakket aangeboden, bestaande uit Engelstalige vakken uit de eigen en belendende opleidingen binnen de faculteit en een tiental Engelstalige vakken die enkel aan Erasmusstudenten worden aangeboden. De commissie heeft vastgesteld dat door deze aanpak lokale en internationale studenten slechts zelden samenwerken aan opdrachten. Ze is van mening dat de ambitie qua internationalisation@home sterker zou kunnen ingevuld worden door inkomende Erasmusstudenten maximaal samen te laten werken met Vlaamse studenten.

De afdeling Communicatiewetenschappen beschikte tot 2013–2014 over 11 **professoren**. De voorbije 8 jaar werd een belangrijke inhaalbeweging gerealiseerd via een stapsgewijze uitbreiding van het team. In 2014 komen er opnieuw twee docenten bij en in 2015 nog één. In 2014–2015

kunnen de bachelor- en masteropleiding een beroep doen op 9,10 voltijdse equivalenten (vte) ZAP. Ook andere opleidingen doen een beroep op de docenten van de afdeling. Vergelijkbaar doet de opleiding beroep op docenten uit andere opleidingen. Zo worden bijna het volledige eerste bachelorjaar en de taalvakken ingevuld door docenten van buiten de afdeling.

Daarnaast kunnen de opleidingen een beroep doen op 10 AAP-leden (9,05 vte), waarvan 6 medewerkers in een statuut dat hen 50% vrijstelt voor promotieonderzoek. Dit aantal zal niet verder stijgen in de nabije toekomst. Daarnaast telt de afdeling 26 onderzoeksmedewerkers; zij worden sporadisch ingezet voor onderwijsondersteuning, voornamelijk in het kader van de masterproef.

Rekening houdende met het aantal studenten in de bachelor- en masteropleiding, inclusief schakel- en voorbereidingsprogramma (913 in 2013–2014) en met de beschikbare docenten van de eigen afdeling, is de student-staf-ratio 56. Hoewel de personeelsomvang de voorbije jaren is toegenomen, blijft deze student-staf-ratio ongunstig. De geplande uitbreiding zal deze situatie enigszins verbeteren. Toch laat de beschikbare personeelscapaciteit enkel een strak opleidingsprogramma toe met beperkte ruimte voor onderwijs in kleine groepen. Enkel voor een aantal methodologische en talenopleidingsonderdelen kan de grote groep studenten opgesplitst worden. De commissie is dan ook van mening dat de personeelsploeg verder dient uitgebreid te worden.

Het onderwijs steunt op de expertise en het onderzoek van de twee communicatiewetenschappelijke onderzoekseenheden van de KU Leuven. De School voor Massacommunicatieresearch voert voornamelijk onderzoek naar mediagebruik en -effecten. De methodologische focus ligt bij kwantitatief publieksonderzoek, maar ook kwalitatieve en experimentele onderzoeksdesigns worden ingezet. Het Instituut voor Mediastudies bestrijkt diverse onderzoekstopics, gaande van mediacultuur, -beleid, en -strategie tot human-computer interaction, en sluit aan bij diverse methodologische tradities. De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat de indeling van de onderzoeksgroepen niet één-op-één aansluit bij de gekozen majors in de opleiding. Niettemin beschikken de onderzoeksgroepen over een voldoende brede waaier aan expertises om de bachelor- en masteropleiding wetenschappelijk te onderbouwen. Mede omwille van het succes van de major Strategische communicatie werden recent een aantal docenten met expertise in dit domein aangeworven. Deze versterking was noodzakelijk

om de nodige wetenschappelijke onderbouwing te kunnen waarborgen en om voldoende capaciteit te hebben voor het onderwijs en de masterproef-begeleiding.

De docenten die instaan voor het aanbieden van onderwijs in de opleiding beschikken over de nodige expertise om de opleiding inhoudelijk te onderbouwen. Docenten publiceren geregeld in internationale tijdschriften en zijn actief in internationale wetenschappelijke kringen. Een aantal docenten beschikt daarnaast ook over contacten in relevante werkvelden, zoals de journalistiek, mediaproductie en reclamesector.

De onderwijskwaliteit wordt ondersteund door de onderwijskundige expertise van de docenten. Studenten zijn hier over het algemeen tevreden over. Docenten en assistenten kunnen zich bijscholen via onderwijskundige opleidingen die door de KU Leuven worden aangeboden. Een groot deel van het professorenkorps heeft een dergelijke opleiding genoten. De faculteit voorziet ook in permanente vorming rond toetsing. Ten slotte maken de opleidingen geregeld gebruik van de universitaire middelen voor projecten die de onderwijskwaliteit bevorderen. Een voorbeeld is het project Elektronisch Platform Wetenschappelijk Schrijven.

De brede **toelatingsvoorwaarden** voor de bacheloropleiding vereisen correcte communicatie naar studiekeizers om te zorgen dat studenten met de juiste verwachtingen aan de opleiding beginnen. Informatie naar studiekeizer focust op het gewenste startprofiel van de opleiding. De opleiding beklemtoont daarbij de nood aan een uitgesproken nieuwsgierigheid en interesse in de actualiteit, redeneervermogen en een goed geheugen, talenkennis en een behoorlijk wiskundig redeneervermogen. Bij twijfel kan de studiekeizer zijn talenkennis bijspijkeren via een aantal voorbereidende cursussen.

Over o.a. studievoortgang, leerkrediet, toleranties, examenfaciliteiten, het individueel studieprogramma en heroriëntering, kan de student vragen stellen aan de studietrajectbegeleider. De student kan ook terecht bij de onderwijsombuds in geval van ernstige kwesties die wegens het persoonsgebonden karakter niet (alleen) kunnen besproken worden met de betrokken docent. Voorts kan de student het facultaire Centrum voor Studiebegeleiding en Onderwijsvernieuwing (CSO) individueel raadplegen over studiekeuze en persoonlijke problemen die de studies belemmeren. Indien nodig verwijzen zij door naar universitaire diensten, zoals de Sociale Dienst, het Psychotherapeutisch Centrum of de Dienst Studieadvies. 85%

van de bachelorstudenten vindt dat de begeleidingsvormen, en in het bijzonder de ombuds, adequaat afgestemd zijn op hun noden (Opleidingsvaluatie 2011). De commissie waardeert deze diensten, maar stelt vast dat studenten vaak zelf het initiatief moeten nemen om gebruik te maken van deze begeleiding.

Het CSO is het **aanspreekpunt** voor eerstejaars- en schakelstudenten. Het CSO past hierbij een één-loketmodel toe, waarbij het optreedt als knooppunt tussen de student, het monitoraat, studietrajectbegeleiding en andere universitaire ondersteunende diensten. Binnen het CSO organiseren twee medewerkers monitoraatssessies met 25 studenten, waarin wordt geoefend op de verwerking van leerstof uit het eerste jaar en op een gepaste studiemethodiek. Daarnaast kan de student bij een aantal vakken online zelftests en interactieve oefeningen uitvoeren. Deze worden tevens besproken tijdens de monitoraatssessies en geëvalueerd in een individueel gesprek. Het aanbod van het monitoraat wordt gewaardeerd door de studenten.

De **studentenkring** Politika draagt bij tot onderwijsondersteuning voor starters via Peer Assisted Learning (PAL). In PAL komen deze studenten in groepjes van vijf wekelijks een uur samen om de leerstof te bespreken en verwerken onder leiding van een student met meer anciënniteit.

De **campus** Sociale Wetenschappen is recent volledig gerenoveerd. Er is een aanbod van grote en kleinere onderwijslokalen die over het algemeen goed uitgerust zijn. Voor bepaalde onderwijsactiviteiten wordt specifieke infrastructuur gebruikt: in de taalvakken oefenen studenten hun taalvaardigheid in taallabo's, het Usability lab van de afdeling is beschikbaar in het kader van Usability Design en een audiovisuele uitleendienst en montagecellen worden gebruikt in het keuzevak Videoproductie. Radio2 biedt haar faciliteiten aan voor het praktijkgedeelte van keuzevak Inleiding tot de journalistiek. Studenten kunnen ook gebruik maken van de Bibliotheek Sociale Wetenschappen die een uitgebreide collectie aan communicatie- en sociaalwetenschappelijke referentiewerken, tijdschriften en online databases biedt. De bibliotheek beschikt over ruime openingsuren.

In 2013 is op de campus Sociale Wetenschappen de **Agora** geopend, een leercentrum voor alle studenten Humane Wetenschappen. In dit veel gebruikte gebouw kunnen studenten gebruik maken van stille ruimtes, open studiezones en een 20-tal kleinere ruimtes voor groepsopdrachten. De

campus omvat ook het grootste studentenrestaurant van de binnenstad. De campus biedt dus een totaalpakket aan studentenvoorzieningen.

De **kwaliteit** van de masteropleiding en het tweede en derde jaar van de bacheloropleiding is de verantwoordelijkheid van de POC Communicatiewetenschappen. Het eerste jaar valt onder de bevoegdheid van een gezamenlijke 'POC eerste bachelor'. Eventuele programmawijzigingen met betrekking tot het eerste bachelorjaar in de communicatiewetenschappen moeten bijgevolg steunen op een faculteitsbreed draagvlak. De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat deze structuur een belangrijke rem vormt voor de ontwikkeling van een geïntegreerde communicatiewetenschappelijke bacheloropleiding. De visitatiecommissie heeft respect voor een programma-opbouw die start vanuit een brede sociaal-wetenschappelijke basis, maar vindt het problematisch dat er een faculteitsbrede consensus noodzakelijk is om de invulling hiervan aan te passen. Het eerste bachelorjaar is een belangrijk struikelblok in de opleiding en vergt daarom bijzondere aandacht van de opleidingsverantwoordelijken. Het is dan ook van belang dat zij over de nodige hefboomen beschikken om dit opleidingsjaar optimaal in te vullen.

Studenten worden geregeld schriftelijk bevraagd over de kwaliteit van de opleiding. Ook bevraagt de universiteit twee- tot driejaarlijks de afgestudeerden van het voorgaande academiejaar over de huidige werksituatie en over de terugblik naar de opleiding. Zoals eerder aangegeven, vindt de commissie dat alumni actiever bij de ontwikkeling van de opleiding betrokken zouden moeten worden. Voorts werd het werkveld de voorbije jaren enkele malen bevraagd.

Ter voorbereiding van de visitatie werd een overzicht gemaakt van de verbetermaatregelen die de voorbije jaren genomen zijn naar aanleiding van de vorige visitatie. Sinds de vorige visitatie werd onder andere gewerkt aan een uitbreiding van het personeel, een meer samenhangend programma en een sterkere communicatiewetenschappelijke invulling van het programma. De commissie waardeert het dat met de meeste aanbevelingen rekening gehouden werd bij de verdere curriculumontwikkeling, hoewel het soms lang geduurd heeft voor verbetermaatregelen geïmplementeerd werden.

De bacheloropleiding biedt de studenten een **weinig interactieve leeromgeving**, waarin vooral in het eerste jaar een laag studierendement wordt gerealiseerd. 30% van de studenten die aan alle examens deelnemen,

slaagt ook voor alle examens en de uitval is hoog. De opleiding vindt deze selectie functioneel wanneer ze studenten die ongeschikt zijn voor universitair onderwijs heroriënteert. Ze is dat niet wanneer ze competente studenten treft die bijzondere aandacht nodig hebben bij de overgang naar de universiteit. Zoals eerder aangegeven, biedt de KU Leuven heel wat omkadering, maar vindt de commissie dat deze begeleiding pro-actiever zou kunnen ingevuld worden. Nu wordt immers veel verantwoordelijkheid bij de student gelegd. De KU Leuven bewaakt de studievoortgang extra via 'cumulatieve studie-efficiëntie', dit is de verhouding tussen het aantal studiepunten waarvoor een student over de jaren heen binnen een bepaalde opleiding is geslaagd en het aantal studiepunten dat die student heeft opgenomen. Als de startende student na het eerste academiejaar een dergelijke studie-efficiëntie onder 50% heeft, krijgt deze een zogenaamd 'bindend studieadvies' (waarschuwing). Als de student zich alsnog inschrijft voor dezelfde opleiding in het volgende academiejaar en opnieuw een cumulatieve studie-efficiëntie van minder dan 50% behaalt, krijgt hij het volgende academiejaar een inschrijfweigering aan alle KU Leuven opleidingen. Andere maatregelen zijn weigering na twee of drie keer niet-slagen op een vak en weigering op basis van een leerkrediet lager dan of gelijk aan nul. De commissie vindt deze initiatieven positief. Ze is er voorts van overtuigd dat de geplande sterkere focus op communicatiewetenschappen in het begin van de opleiding studenten sterker zal motiveren om te slagen. Niettemin vindt de commissie het belangrijk dat de opleiding verder werk blijft maken van initiatieven die het studierendement verhogen. Zoals de opleiding zelf aangeeft, is aandacht voor correcte communicatie over het profiel van de opleiding hierbij van groot belang. Studenten die toch de opleiding aanvatten, zouden via een diagnostische test aan het begin van het academiejaar nog kunnen geïnformeerd worden over hun eigen startniveau in verhouding tot de verwachtingen van de opleiding.

Voorts ziet de commissie in de organisatie van het onderwijs nog mogelijkheden om enerzijds studenten die verkeerd gekozen hebben hier zo vroeg mogelijk mee te confronteren en anderzijds maatregelen te nemen die studenten enthousiasmeren en ondersteunen bij de overstap van het secundair naar het hoger onderwijs. De commissie beveelt de opleiding aan om out-of-the-box te denken bij het zoeken naar oplossingen. Zo kan onderzocht worden of kortere onderwijsblokken (10 weken/trimester) kunnen helpen om studenten te verplichten sneller actief bezig te zijn met de opleiding en hen sneller feedback te bieden over de resultaten van hun leerproces. Een andere piste is om een interactief en

verbindend opleidingsonderdeel in kleine groep te organiseren in het eerste bachelorjaar dat de relevantie van de brede sociaalwetenschappelijke vorming duidelijk maakt voor de studenten. De commissie heeft respect voor de benadering die in Vlaanderen algemeen aanvaard blijkt te zijn om een bacheloropleiding te starten met een brede sociaalwetenschappelijke vorming en pas vanaf het tweede bachelorjaar meer aandacht te besteden aan de specifieke communicatiewetenschappelijke vorming. Niettemin ziet zij in deze aanpak één van de redenen voor het lage studierendement. Studenten halen immers vaak meer intrinsieke motivatie uit de specifieke communicatiewetenschappelijke opleidingsonderdelen dan uit de brede algemene vorming. Door deze verbreding verder in de opleiding te plaatsen kan vermeden worden dat studenten hun motivatie voor de opleiding in het eerste jaar verliezen omdat ze de opleiding te algemeen vinden. Bovendien kan een dergelijke aangepaste opbouw ook afraadend werken voor studenten die nog geen duidelijke keuze gemaakt hebben en nu inschrijven in de opleiding 'omdat die nog alle mogelijkheden openhoudt'.

Concluderend, is de commissie van mening dat de opleiding de voorbije jaren stappen vooruit gezet heeft. De opbouw en de samenhang van het programma zijn versterkt, het communicatiewetenschappelijk personeelskader is uitgebreid en de opleiding werd vernieuwd. De opleiding heeft eerste stappen gezet wat betreft de meer communicatiewetenschappelijke invulling van het eerste bachelorjaar en wat betreft een betere aansluiting bij het werkveld. Ondanks de uitbreiding van het personeelskader, blijft het onderwijs voornamelijk in grote groepen plaatsvinden, zelfs in de masteropleiding. Ook al worden er initiatieven genomen om de interactiviteit te verhogen, toch blijft dit een belangrijk aandachtspunt voor de kwaliteit van de opleiding. Studenten en alumni waarderen wel de begeleiding die via het monitoraat aangeboden wordt. Ook de materiële voorzieningen zijn van goede kwaliteit. Globaal is de commissie van mening dat zowel de bacheloropleiding als de masteropleiding zonder twijfel voldoen aan de vereiste basiskwaliteit. De commissie beoordeelt beide opleidingen dan ook als voldoende voor generieke kwaliteitswaarborg 2.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de bachelor en de master in de communicatiewetenschappen als voldoende.

De opleiding heeft de voorbije jaren een **toetsbeleid** uitgewerkt en eerste stappen gezet in het uitrollen ervan. Het toetsbeleid steunt op vijf op instellingsniveau vastgelegde principes, nl. bruikbaarheid, transparantie, afstemming met de opleidingsdoelstellingen, validiteit en betrouwbaarheid. De implementatie van deze principes kent verschillende snelheden. De bruikbaarheid en transparantie steunen op een professionaliserings- en digitaliseringsinspanning die reeds rond de eeuwwisseling werd ingezet. De afstemming met de opleidingsdoelstellingen, de validiteit en betrouwbaarheid werden pas veel recenter beklemtoond op universitair en facultair niveau.

De facultaire CSO vormt de coördinerende en professionaliserende kracht inzake toetsbeleid. Het ontwikkelt en zoekt expertise, ontwerpt voorstellen en voert ze uit. Het CSO neemt hierbij de rol van motivator op en bereikt de docenten via de POC-werking. Verder neemt het CSO actief deel aan het systeem van toetsing en examinering. Om continuïteit en coherentie te waarborgen wordt daarbij gewerkt met een permanente examenombuds. Met deze verantwoordelijkheden ondersteunt en staat het CSO in nauw overleg met de vicedecaan onderwijs en de programmadirecteurs van de opleidingen. Naast het CSO spelen de docent, de programmadirecteur en de universitaire Dienst Onderwijsprofessionalisering en -Ondersteuning (DOO) een centrale rol in de ontwikkeling en uitvoering van het toetsbeleid.

De **bruikbaarheid** van de evaluatie slaat op de (praktische) organisatie van de toetsing. De organisatie en reglementering van de evaluatieactiviteiten worden beschreven in het onderwijs- en examenreglement. De KU Leuven hanteert een vervroegde examenplanning. Wanneer de student bij aanvang van het academiejaar zijn individueel studieprogramma samenstelt, legt hij tegelijk ook zijn examenrooster vast. Er wordt hierbij een overlapvrije examenperiode gegarandeerd voor de (semi-)plichtvakken uit het standaardtraject en vaak voorkomende combinaties. Bij keuzevakken kan de student kiezen uit verschillende examenmomenten. De commissie waardeert deze aanpak.

Met het oog op de transparantie van de toetsing wordt de student via vier kanalen geïnformeerd over de verwachtingen bij en de concrete organisatie

van de evaluatie:

- de ECTS-fiche, waarin alle vakgebonden informatie over toetsing wordt opgenomen,
- de docent, die bij de aanvang en afloop van de onderwijsactiviteiten de toetsing toelicht,
- het KU Loket, waarin de student het individueel examenrooster vindt en
- het Studentenportaal, dat alle niet-vakgebonden informatie over examens en toetsing bundelt.

Voorts organiseert de POC eerste bachelor jaarlijks minstens één profexamen om starters voor te bereiden op hun eerste universitaire examenperiode. De profexamens vormen een formatieve toetsing; na afloop wordt een collectief feedbackmoment voorzien.

Verder is **feedback** een belangrijk element van toetsing, niet enkel omwille van de bijdrage aan de transparantie, maar ook omwille van het leereffect dat feedback heeft. Om dit leereffect te versterken, zou feedback nog sterker moeten ingebed worden in het onderwijsproces. Nu gaat het vaak om ex-post feedback aan het einde van een opleidingsonderdeel waarbij de verantwoordelijkheid om feedback bij de student gelegd wordt. De commissie waardeert het dat de POC minstens één tussentijds feedbackmoment aanmoedigt bij elke vorm van permanente evaluatie.

De opleiding streeft er verder naar dat alle leerresultaten worden getoetst aan de hand van een **adequate evaluatievorm**. De docent is de primaire verantwoordelijke voor de aansluiting tussen het evaluatietype en de beoogde leerresultaten, met name de beoogde beheersingsvorm. De POC staat in voor de bewaking van de afstemming tussen vak en leerresultaten, de afdekking van het hele OLR door de opleiding en de evenwichten tussen de verschillende evaluatievormen. Bronnen voor deze afstemming zijn het OLR, de inventaris van evaluatievormen en input van de studenten-vertegenwoordiging binnen de POC. Studenten evalueren zowel in de bachelor- als masteropleiding de diversiteit aan evaluatievormen positief. In de bacheloropleiding wordt voor tweederde van de opleidingsonderdelen gebruik gemaakt van een traditioneel examen, waarbij meestal gekozen wordt voor een schriftelijk examen met open vragen of meerkeuzevragen. Daarnaast wordt er beperkt gebruik gemaakt van diverse examenvormen, waarbij onder andere geëxperimenteerd wordt met portfolio's en self- en peer-assessment. In de masteropleiding wordt vaker gebruik gemaakt van examenvormen zoals presentaties, papers en verslagen. Ook participatie tijdens contactmomenten telt geregeld mee in de beoordeling.

Ook op het niveau van het vak streeft de opleiding naar **valide** toetsing (“meet ik wat ik inhoudelijk wil meten”). Dit slaat zowel op inhoudsvaliditeit (evenwichtigheid van de toets ten aanzien van de leerinhouden) en begripsvaliditeit (de relatie tussen item en leerinhoud). Ook op dit vlak is de docent in de eerste plaats verantwoordelijk. Van de docent wordt verwacht dat hij voor elke toets een verbeterleutel voorziet en deze aan het CSO bezorgt. Het CSO ontwikkelt ook richtlijnen voor het opstellen van antwoordsleutels, cesuurbepaling en puntenverdeling, en verzamelt best practices en bronnen inzake toetsbeleid op het intranet van de docenten. Er worden ook workshops georganiseerd over kwalitatief evalueren. De POC staat in voor de kwaliteitsbewaking. Tot nog toe was deze kwaliteitsbewaking overwegend van evaluatieve aard. De POC wil de kwaliteit van de toetsing evenwel ook voorafgaandelijk versterken. De programmadirecteur vertolkt daarbij een aansturende functie door relevante projecten en calls for proposals te signaleren en door docenten hierrond te motiveren voor samenwerking. De POC wil in de toekomst sterker inzetten op die voorafgaandelijke kwaliteitsbewaking en verkent de piste om jaarlijks een aantal examenopgaven of opdrachten te bespreken. De commissie moedigt de opleiding aan om dit inderdaad te doen.

Ten slotte werkt de opleiding aan de **betrouwbaarheid** van de toetsing. De student moet in staat zijn om de toets af te leggen in optimale condities. Voorwaarden hiertoe zijn de kwaliteit van de praktische organisatie, toegankelijke communicatie en een evenwichtige verdeling van de studielast. Voorts moet bij de toetsing de scoring adequaat en consistent zijn. De docent voorziet hiertoe voor elke toets een cesuurbepaling en een puntenverdeling. Hierbij houdt de docent rekening met de doelstellingen en het niveau van het vak zoals vastgelegd in de ECTS-fiche. Aan eventuele medebeoordelaars, zoals bij het vak Mediasociologie, Populaire cultuur: industrie en de onderzoeksseminaries, geeft de docent duidelijke instructies. De commissie heeft kunnen vaststellen dat in geval van meerdere beoordelaars voldoende maatregelen genomen worden om tot een consistente beoordeling te komen.

Op basis van inzage in een selectie van de toetsen, heeft de commissie geen problemen vastgesteld met de toetsing. Wel heeft ze vastgesteld dat het grootste deel van de verantwoordelijkheid voor het evalueren nog steeds bij de **individuele docent** gelegd wordt. Net als de werkvorm wordt ook de evaluatievorm in principe bepaald door de verantwoordelijke lesgever, op basis van de leerstof en de beoogde leerresultaten. De lesgever is ook zelf verantwoordelijk voor het opstellen van de toetsen en het beoordelen

van de student. Slechts in een beperkt aantal gevallen wordt beroep gedaan op een tweede beoordelaar. De visitatiecommissie waardeert de initiatieven die de voorbije jaren genomen zijn om beter zicht te krijgen op de kwaliteit van de toetsing en docenten te begeleiden bij het vormgeven van de toetsing. Niettemin lijkt het de visitatiecommissie zinvol om deze inspanningen verder te versterken en nog meer de concrete keuzes op het vlak van toetsing pro-actief aan te sturen vanuit de POC om zo de kwaliteit en diversiteit van de toetsing nog beter te kunnen bewaken.

Het gerealiseerde eindniveau wordt door de opleiding in de eerste plaats beoordeeld via de **masterproef**. In de bachelor maakt de opleiding geen gebruik van een geïntegreerde eindtoets, maar wordt via het geheel van de toetsing bewaakt dat alle leerresultaten bereikt worden. De opleiding verwacht een door de student geconcipieerd en uitgevoerd academisch werkstuk, dat een autonome integratie inhoudt van verworven inzichten in de communicatiewetenschappen en de sociale en belerende wetenschappen. De beoordeling vindt plaats na inlevering van het manuscript (15.000 – 25.000 woorden) en na een mondelinge verdediging van een half uur door de student bij twee beoordelaars, met name de promotor en een verslaggever, en een voorzitter. De mondelinge verdediging wordt door alle betrokkenen gewaardeerd.

De evaluatiecriteria voor de masterproef bevatten zowel product- als proceselementen en handelen in volgorde van belang over het manuscript (theoretische onderbouwing en onderzoeksvraag, methode, structuur van de tekst, correct gebruik van bronnen, persoonlijke inbreng, kwaliteit van conclusies), de vormelijke kwaliteiten van het werkstuk, het verloop van de masterproef en de verdediging door de student. De voorzitter noteert het consensuspunt van de beoordelaars en de voornaamste sterktes en zwaktes in een examendocument, dat de student kan opvragen tijdens een nabespreking. Bij het bepalen van het consensuspunt nemen de beoordelaars een facultaire verbeterleutel in acht, dat zeven beoordelingsniveaus definieert op basis van de te toetsen evaluatiecriteria. Deze beoordelingsstructuur draagt bij tot een gelijke interpretatie bij de verschillende beoordelaars van de uiteindelijke score. Toch is de commissie van mening dat de formulering van de beoordelingscriteria nog verder kan aangescherpt worden. De beoordelingscriteria zijn immers vrij open geformuleerd wat aan de ene kant ruimte geeft voor het beoordelen van de diversiteit van masterproeven, maar aan de andere kant kan dit de betrouwbaarheid en gelijke beoordeling in de weg staan.

De masterproeven die de commissie heeft ingekeken zijn over het algemeen behoorlijk van niveau. Wel heeft de visitatiecommissie vastgesteld dat, ondanks inspanningen om deze in te korten, masterproeven vaak nog lange werkstukken zijn met een uitgebreid beschreven literatuurstudie. Een dergelijke literatuurstudie is uiteraard een noodzakelijke voorwaarde om tot een goede masterproef te komen, maar de commissie vindt het niet noodzakelijk dat deze literatuurstudie ook in extenso beschreven wordt in de finale masterproef. Bij de bespreking van dit thema, bleek dat ook binnen de opleiding stemmen opgaan om de rapportage over het onderzoek in het kader van de masterproef in te korten tot de essentie en bv. de vorm van een wetenschappelijk artikel te laten aannemen. Omwille van de keuze om binnen de hele faculteit een zelfde format aan te houden, werd deze verbetermaatregel evenwel nog niet geïmplementeerd. De commissie heeft begrip voor het streven naar consistentie op een aantal vlakken binnen de faculteit, maar betreurt dat dit vernieuwing binnen de opleiding communicatiewetenschappen klaarlijk afremt.

In de bacheloropleiding, speelt ook de, optionele, **stage** een belangrijke rol in de eindtoetsing en vooral in de oriëntatie van studenten naar de masteropleiding en later het werkveld. De stagebegeleider vult na afloop een evaluatierapport in over de team- en projectmanagementskills van de stagiair; halverwege de stage maakt hij een tussentijdse, formatieve evaluatie op. Het eindrapport maakt 50% uit van de summatieve beoordeling. De andere helft van de punten wordt op basis van het stagerapport van de student toegekend door de docent. In het stagerapport brengt de student verslag uit van de uitgevoerde activiteiten, met de nodige zin voor zelfreflectie. Daarnaast moeten in dit verslag verbanden worden gelegd tussen de verworven academische kennis en de stage. De commissie waardeert dat in de toekomst sterker de klemtoon zal gelegd worden op dit verband tussen theorie en praktijk. Studenten moeten dan in het stageverslag duidelijk terugkoppelen naar de vooraf uitgewerkte leerdoelen, die naast de uit te voeren activiteiten en te verwerven inzichten ook zullen moeten aangeven welke kennis uit de studie relevant is voor die uit te voeren werkzaamheden. De stagebegeleiders zijn over het algemeen tevreden over de stagiairs.

Heel wat studenten en alumni zijn tevreden over de **brede vorming** die ze in de opleiding krijgen. In de verschillende curriculumevaluaties geven zij ook aan dat de opleiding succesvol is in het bereiken van de vooropgestelde doelstellingen. 80% van de bachelor- en 90% van de masterstudenten geven aan de bevroegde leerresultaten als verworven te beschouwen. De

studenten beamen dat ze research- en rapportageskills hebben geleerd, dat ze competenties hebben verworven in functie van wetenschappelijk onderzoek en dat de opleiding voldoende aandacht besteedt aan zowel maatschappelijk relevante vraagstukken als concrete actuele cases. In een focusgroep bevestigden alumni tewerkgesteld in rechtstreeks relevante sectoren dat ze deze competenties, zoals een brede maatschappelijke achtergrond, onderzoeksvaardigheden en analytische skills, dagelijks inzetten bij de uitoefening van hun beroep.

Niettemin geeft een groot deel van de studenten aan dat de opleiding onvoldoende aandacht schenkt aan **beroepsrelevante** kennis en vaardigheden. Studenten vragen naar meer inhoudelijk concrete toepassingen en een sterkere algemene werkveldvoorbereiding. Studenten blijken zich immers onvoldoende bewust van de verworven kwaliteiten en hoe zij deze kunnen inzetten in een professionele context. De onzekerheid over de eigen competenties vertaalt zich vaak in het volgen van een bijkomende opleiding (ongeveer de helft van de afgestudeerden). De commissie beveelt dan ook aan om de nodige inspanningen te blijven doen om de werkveldrelevantie van de opleiding aan studenten duidelijk te maken. Ze waardeert op dit vlak de oprichting van het vak 'Communicatiewetenschappelijke beroepsoriëntatie' en de vernieuwde aansluiting van de stage bij de opleiding. Ook binnen de inhoudelijke (master)vakken wordt steeds meer aandacht besteed aan professionele toepassingen. Niettemin is de commissie ervan overtuigd dat een actievere alumniwerking, waarbij geregeld events georganiseerd worden waarbij studenten alumni kunnen ontmoeten, alumni betrokken worden bij het onderwijs en real life cases aanleveren, een belangrijke aanvulling zou kunnen zijn op de huidige initiatieven om studenten bewust te maken van de relevantie van hun competenties voor het werkveld.

De universiteit bevraagt sinds 1996 twee- tot driejaarlijks de **afgestudeerden** van het voorgaande academiejaar over de huidige werksituatie en over de terugblik naar de opleiding. Een jaar na diplomering is tot 80% van de afgestudeerden tewerkgesteld. Een analyse van LinkedIn accounts van 440 recent afgestudeerden (2007–2013) wijst erop dat de alumni een carrière uitbouwen in sectoren als marketing(communicatie), management, interne en externe communicatie, consultancy en human resources; 70% van deze recent afgestudeerden oefende in de eerste vijf jaren van hun loopbaan al een functie uit in minstens twee van deze sectoren.

Uit de cijfers die het Datawarehouse Hoger Onderwijs ter beschikking stelde met betrekking tot het **diplomarendement** per instromende cohorte blijkt dat iets meer dan de helft van de studenten die de bacheloropleiding aanvangt, uiteindelijk ook afstudeert. 30 tot 37% van de starters doet dit binnen de voorziene duur van 3 jaar. Zo'n 15% heeft één of meerdere extra jaren nodig om het bachelordiploma te behalen.

In de masteropleiding liggen de slaagcijfers aanzienlijk hoger, hoewel ook hier verbetering noodzakelijk is. 60 tot 70% van de studenten studeert af na één jaar (de normale studieduur). Na meerdere jaren slaagt bijna 90% van de studenten die de masteropleiding aangevat heeft er ook in om een diploma te behalen. De studievertraging in de masteropleiding is deels te wijten aan de masterproef; over een tijdspanne van zes academiejaren blijkt de benodigde tijd voor het realiseren van de masterproef te zijn toegenomen van één jaar tot gemiddeld 1,2 jaren. De commissie waardeert dat deze vaststelling recent heeft geresulteerd in een strakker geregisseerde startfase en in geplande reflectie over de masterproef.

Zoals eerder aangegeven waardeert de commissie het dat de opleiding een betere begeleiding bij de masterproef heeft voorzien om ervoor te zorgen dat meer studenten hun masterproef tijdig kunnen afwerken. Niettemin heeft de commissie tijdens het bezoek aan de opleiding ook geopperd om een 'hardere knip' te hanteren bij de overgang van bachelor naar master. De filosofie achter de Bolognahervorming gaat er immers van uit dat bachelor en master aparte, op zichzelf staande opleidingen zijn. Op korte termijn leidt zo'n maatregel logischerwijze tot nog meer studieduurvertraging. Studenten kunnen immers nog geen vakken opnemen van de master terwijl ze de bacheloropleiding nog moeten afronden. Op langere termijn kan evenwel het omgekeerde effect optreden. Studenten worden immers gestimuleerd om de bacheloropleiding sneller af te ronden. Een ander positief effect van een 'harde knip' is dat iedere student in de masteropleiding de bacheloropleiding volledig afgerond heeft en dus over de nodige voorkennis beschikt. Door de flexibilisering zijn er immers heel wat studenten die de masteropleiding starten zonder alle vakken van de bacheloropleiding succesvol afgerond te hebben. Ten slotte zou een dergelijke aanpak ook kunnen bijdragen tot een grotere mobiliteit tussen universiteiten, en daardoor een grotere stimulans betekenen voor een duidelijke profilering en specialisatie. Nu blijven studenten meestal aan dezelfde universiteit voor bachelor en master. In hun flexibel programma nemen ze immers vaak vakken op van beide opleidingen. Dit bemoeilijkt een overgang naar een andere instelling.

Concluderend stelt de commissie op basis van de masterproeven die ze gelezen heeft, het materiaal dat ze doorgenomen heeft en de gesprekken die ze gevoerd heeft, vast dat de leerresultaten van de opleidingen in voldoende mate gerealiseerd worden. Studenten krijgen via de major de kans om zich te verdiepen in het gekozen thema. Indien ze daarvoor kiezen, komen ze ook in contact met de arbeidsmarkt via een stage. Ook het werkveld blijkt globaal tevreden over de kwaliteit van de afgestudeerden. De opleidingen werken aan het versterken van het toetsbeleid om de kwaliteit van de toetsing nog beter te kunnen bewaken. De commissie beoordeelt beide opleidingen dan ook als voldoende op Generieke Kwaliteitswaarborg 3.

Integraal eindoordeel van de commissie

Bachelor

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Master

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 2 en 3 als voldoende worden beoordeeld, zowel voor de bachelor als de master, is het eindoordeel van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschappen, conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Betrek alumni meer structureel bij de ontwikkeling van de opleiding.
- Communiceer de eigen accenten die de opleiding legt explicieter naar (toekomstige) studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Heroverweeg de opleidingsonderdelen die in de opties binnen de bachelor worden aangeboden, zodat deze ingaan op centrale elementen van deze twee deeldomeinen van de communicatiewetenschap.
- Leg meer nadruk op economische aspecten in functie van de optie Strategische communicatie
- Evalueer de meerwaarde van de gemeenschappelijke opleidingsonderdelen binnen het opleidingsprogramma na hun verschuiving naar latere jaren van de opleiding.
- Bed de stage sterker structureel in de rest van de opleiding in en benut de ervaringen die studenten meebrengen vanop hun stageplek meer systematisch binnen de opleiding.
- Waak over de gelijkwaardigheid van de diverse opleidingsonderdelen in functie van studielast en nagestreefde leerresultaten.
- Maak de achterliggende rationale die het aanbod van de keuzevakken bepaalt transparant.
- Maak verder werk van kortere masterproeven.
- Implementeer goede voorbeelden op het vlak van activerende werkvormen systematisch in de opleiding.
- Breid de personeelsploeg verder uit.
- Maak verder werk van het verhogen van het studierendement in de bacheloropleiding. Zoek verder ook out-of-the-box oplossingen om het rendement te verhogen en studenten die fout gekozen hebben sneller te heroriënteren.
- Biedt de opleiding Communicatiewetenschappen meer vrijheid om het eerste opleidingsjaar in te vullen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Implementeer de plannen om sterker in te zetten op pro-actieve kwaliteitsbewaking van de toetsing en jaarlijks een aantal examenopgaven of opdrachten te bespreken.
- Stuur de concrete keuzes op het vlak van toetsing pro-actief nog meer aan vanuit de POC om zo de kwaliteit en diversiteit van de toetsing nog beter te kunnen bewaken.

De commissie heeft vernomen dat sinds haar bezoek een aantal plannen voor aanpassingen in lijn met de genoemde suggesties zijn opgesteld. De commissie meent dat dergelijke initiatieven een positieve bijdrage kunnen leveren tot de kwaliteitsverbetering van de opleidingen.

BIJLAGE

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Prof. dr. **Peter Neijens** studeerde Politieke en Sociale Wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam. Na zijn afstuderen (cum laude) promoveerde en werkte hij aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Sinds 1988 is hij verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, thans als hoogleraar Communicatiewetenschap, in het bijzonder Persuasieve Communicatie.

Peter Neijens was wetenschappelijk directeur van The Amsterdam School of Communication Research ASCoR, van de Netherlands School of Communications Research NeSCoR, en van de Graduate School of Communication. Hij was ook voorzitter van de Afdeling Communicatiewetenschap, directeur van de Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Commerciële Communicatie en adjunct-directeur van Stichting Het Persinstituut.

Peter Neijens is associate editor van de Oxford Communication Bibliographies en het Journal of Marketing Communications. Hij is lid van de editorial boards van het Journal of Advertising, het International Journal of Advertising, en het Journal of Advertising Research. Hij was editor-in-chief van het International Journal of Public Opinion Research en president van de European Advertising Academy.

Peter Neijens publiceerde zo'n 200 artikelen. Zijn wetenschappelijk werk werd meerdere malen bekroond. Hij ontving in 2013 de (eerste) Career Award van de Netherlands-Flanders Communication Association (NeFCA) voor een 'lifetime of scholarly achievement in Communication Science'.

Prof. dr. **Susanne Janssen** studeerde Taal- en Literatuurwetenschap en promoveerde aan de Universiteit van Tilburg op een door NWO gefinancierd onderzoek naar processen van reputatievorming en de rol van critici in het literaire veld. Ze trad in dienst van de Erasmus Universiteit Rotterdam bij de start van de studie Kunst- en Cultuurwetenschappen in 1989, waar ze in 1999 werd benoemd tot universitair hoofddocent, in 2003 tot bijzonder hoogleraar en in 2007 tot gewoon hoogleraar.

Susanne Janssen is hoogleraar Media en Cultuur en voorzitter van de afdeling Media & Communicatie en academic director van het Erasmus Research Centre for Media, Communication and Culture. De afgelopen jaren fungeerde ze als bouwdecaan van het Internationale Bachelor's programma in Communication and Media (IBCoM), dat in 2009 werd gelanceerd en gaf ze leiding aan de internationale masteropleiding Media Studies en de internationale Research master in the Sociology of Culture, Media and the Arts. In 2010 werd ze benoemd tot Honorary Professor bij

het Griffith Centre for Cultural Research van Griffith University (Australië) en in 2015 werd ze benoemd tot lid van de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen.

Haar onderzoek en onderwijs liggen op het vlak van de media- en cultuursociologie, communicatiewetenschap en de kunst- en literatuursociologie. In 2003 ontving ze een prestigieuze VICI-beurs van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) voor het onderzoeksproject *Cultural Classifications Systems in Transition*, een grootschalig, longitudinaal en crossnationaal onderzoek naar de sociale waardering van kunst- en cultuurproducten in Nederland, Duitsland, Frankrijk en de Verenigde Staten tussen 1955 en 2005. Tussen 2010 en 2014 gaf ze leiding aan het project *Popular Music Heritage, Cultural Memory and Cultural Identity*, een omvangrijk internationaal onderzoek naar de sociaal-culturele en economische betekenis van popmuziekerfgoed in Europa, in het kader van het Europese HERA-programma *Cultural Dynamics: Inheritance and Identity*. Sinds 2014 leidt ze het project *Transformations in the Production and Consumption of Media and Culture* waarvoor ze de Erasmus University Research Excellence Initiative Grant ontving.

Susanne Janssen heeft een grote verscheidenheid aan bestuurlijke en adviesfuncties vervuld binnen en buiten de academisch wereld. Ze fungeerde onder meer als bestuurslid en chair-elect van het ESA Research Network for the Sociology of the Arts (European Sociological Association), als lid van de Nederlandse Raad voor Cultuur en als lid van een breed scala aan adviescommissies voor de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek. Ook organiseerde ze diverse grote internationale conferenties. Momenteel is ze onder actief als lid van de Media en ICT divisie van de Nationale Taskforce voor de Creatieve Industrie, bestuurslid van de Netherlands School of Communications Research (NESCoR), en lid van de Adviesraad van de landelijke Research School for Media Studies (RMeS). Van 2010 tot 2012 fungeerde ze als Editor-in-Chief (met Timothy J. Dowd) van het gerenommeerde internationale wetenschappelijke tijdschrift *Poetics. Journal of Empirical Research on Culture, the Media and the Arts*, waarvoor ze momenteel als Associate Editor werkzaam is.

Dr. **Martin Tanis** is als universitair hoofddocent verbonden aan de afdeling Communicatiewetenschap aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Na zijn studie en promotietraject aan de Universiteit van Amsterdam is hij enkele jaren aan dezelfde universiteit verbonden geweest als universitair docent, voordat hij de overstap maakte naar de Vrije Universiteit. Zijn

onderzoeksinteresse gaat in het bijzonder uit naar online sociaal gedrag. Binnen dit veld heeft Martin Tanis gepubliceerd over online samenwerken, online gaming, en online sociale steun voor patiënten en hun zorgdragers. Meer recent houdt Martin Tanis zich bezig met gezondheidscommunicatie waarbij hij zich richt op de gevolgen van gezondheid gerelateerde informatie op het internet en de gevolgen die dit heeft op het welzijn van de informatiezoekers. Naast het doen van onderzoek en het verzorgen van onderwijs op deze gebieden heeft Martin Tanis zitting gehad in diverse commissies zoals examencommissies en opleidingscommissies. De afgelopen vijf jaar is hij opleidingsdirecteur van de bachelor- en masteropleiding Communicatiewetenschap aan de Vrije Universiteit.

Mevr. **Nihad El Aabedy** studeerde communicatiewetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel. Ze maakte als student deel uit van het redactieteam van het experticeentrum wetenschapscommunicatie. Ze was gedurende enkele jaren tevens Student-Ambassador aan de Vrije Universiteit Brussel. Momenteel is ze freelance journaliste en columniste voor diverse mediakanalen. Interesses liggen in politieke communicatie, media en conflictstudies. Sinds kort volgt ze de master-na-masteropleiding Conflict & Development aan de Universiteit Gent.

Mevr. **Hannah Carlier** behaalde haar bachelordiploma in de Communicatiewetenschappen aan KU Leuven in 2014 en verbleef in het kader van een Erasmusuitwisseling een semester in Toulouse. In 2015 behaalde ze een Master in Bedrijfscommunicatie, eveneens aan de KU Leuven. Ze studeerde af met een masterproef rond Extreem brainstorming en won de prijs voor 'Beste strategie in crisiscommunicatie'.